Presented by

John W Funk

London

Ont.

געקליבענע

שריפטען

— פון —

לעאָניד אַנדרעעוו

איבערזעצט פון

מ. קאַטץ.

צוויי טעיל באנד.

היברו פאבלישינג קאמפאני

83-85 קאנאל סטריט, ניו יאָרק.

1912.

COLLECTION OF WRITINGS

by

LEONID ANDREIEV

Translated into Yiddish by M. KATZ

Copyright 1912,

Hebrew Publishing Company, New York.

ספריה עסטית בטורונטו
יידישע
פאלקס ביבליאטעק
טאראנטע
JEWISH PUBLIC LIBRARY, TORONTO

אינהאלט פערצייכנים:

אן אריגינעלער מענש 5
די פערטהיידיגונג 19
שטאַבס קאַפּיטאַן קאַבלוקאָוו 32
יום טוב 47
מיינע כתבים 64
א מעשה וועגען סערגעי פעטראָוויטש 164
שעהן איז דאָס לעבען 208
די ערשטע שכירות 213
דער מלאך'ל 233

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/collectionofwrit0000mkat

אן אָריגינעלער מענש

דאָס איז נעווען אין א מינוט, וועו אלע זיינען אנשוויגען געוואָרען. און צווישען דער בראזשנערייי פון מעסער, גאָפּל און טעלער און דעם דונקעלן שמועס צווישען די געסט אַרום די ווייטערע טישען, מיט דעם סקריפּען פון די דיעלן אונטער די האסטיגע פיס פון די לאקעיען, האָט עמיצענס א שטיעלער ווייבער קול א זאָג געטהאָן:

— און איך ליעב נעגערטעס!

אנטאן איוואנאוויטש האָט זיך פערהוסט פון'ם בראנפען, וואָס ער האָט געשלונגען. דער לאקעי, וועלכער האָט אויפגעראמט דאָס געשיר, האָט א קוק געטהאָן נייגעריג פון אונטער'ן שטערען. אלע האָבען מיט איבערראשונג א קעהר געטהאָן זיך צו דעם שפּרעכענדען און האָבען דאָ ערשט דערזעהען דאָס קליין פּנים'ל מיט רויטע וואָנציקלעך, די ברענען פון וועלכע זיינען געווען אָנגעוויקט אין שנאָפּס און בארשטש, מיט די פארבלאָזע קליינע אויגלעך און גלאט פארקעמטען קעפּעל פון סעמיאן וואסיליעוויטש קאטיעלניקאוו.

שוין פינף יאָהר ווי זיי דינען צוזאמען מיט קאטעלניקאווען, יעדען טאָג האָבען זיי זיך מיט איהם געגריסט און וועגען וואָס ניט איז נעשמועסט; יעדען צוואנציגטען פון מאָנאט נאָך דער ערהאלטונג פון שכירות האָבען זיי צוזאמען מיט איהם געגעסען מיטאָג אין רעסטאָראן, ווי היינט, און צום ערשטען מאל האָבען זיי דאָס איהם היינט דערזעהען — האָבען איהם דערזעהען און זיינען איבערראשט געוואָרען. עס האָט זיך ארויסגעווייזען, אז סעמיאן וואסיליעוויטש איז זאָגאר גאָר ניט קיין מיאוס'ער, אויב מען זאל ניט רעכענען זייער וואָנציקלעך און זומערשפּריינקלעך, וועלכע זיינען עהנליך צו בלאָטיגע שפּריצען פון א גומי־בעצויגענעם ראד, אז ער קליידט זיך שעהן און אז זיין הויכער, ווייסער קראגען איז דער ריינסטער, אבוואהל א פאפּיערענער.

אנטאָן אייואנאוויטש, דער ביוראָ־שעף, האָט זיך אויסגעהוסט, און זייענדיג נאָך רויט פון אנשטרייַנגונג, האָט ער אויפמערקזאם און נייַגערינ בעקוקט מיט א פּאָאָר אויסגעשטעלטע אויגען סעמיאן וואסילעוויטשען, וועלכער איז געבליבען אין פערלעגנהייט און האָט מיט א בעזונדער אנדייטונג א פרעג געטהאָן:

— האָט איהר, סעמיאן . . . המם . . . ווי הייסט איהר?

— סעמיאן וואסילעוויטש — האָט איהם דערמאָהנט קאטעלניקאוו און האָט ארויסגערעדט דייטליך ניט „וואסילעוויטש" נור פול און קלאָהר „וואסילעוויטש". און דאָס איז אויך אלעמען געפעלען געוואָרען אלס אן אויסדרוק פון א נעפיהל פון זעלבסט־רעספעקט און זעלבסט־וויירדע.

— ליעבט איהר, הייסט עס, סעמיאן וואסילעוויטש. נעגערטעס?

— יא, איך ליעב זעהר נעגערטעס.

און ניט קוקענדיג דערויף וואָס זיין שטימע איז געווען א שטילינקע און עפּעס אזוי ווי צוקנייטשט, פון דעסטוועגען האָט זי געקלונגען אננענעהם. אנטאָן אייואנאָוויטש האָט פערבייסען די אונטערשטע ליפּ, אזוי אז די גרויע וואָנצעס זיינען אריינגעקראָכען אין סאמע שפּיץ פון׳ם רויטען נאָז, האָט געוואָרפען א בליק אויף אלע בעאמטע מיט זיינע רונד־נעוואָרענע אויגען און האָט נאָך דער נויטהוועגדינער פּויזע זיך צוגעכאָט וואשנע און זאפּטיג:

— כא־כא־כא! ער ליעבט נעגערטעס — כא־כא־כא!

און אלע האָבען זיך מונטער צוגעכאָט און אפילו דער טרויעריגער, דיקער פאלזיקאוו, וועלכער האָט בכלל ניט געקענט לאכען, האָט זיך אויך צוהירזשעט: גהי־נהי־גהי! . . .

סעמיאן וואסילעוויטש האָט אויך גלאָכט מיט זיין שטילען און דראבנעם גלעכטער, ווי טרוקענע ארבעס, איז רויט געוואָרען פון הנאה, האָט אבער אין דערזעלבער צייט געציטערט: עס זאל עפּעס דערפון ניט ארויסקומען קיין אונאננענעהמליכקייט.

— מיינט איהר דאָס ערנסט? — האָט א פרעג געטהאָן אנטאָן אייואנאָוויטש, נאָך דעם ווי ער האָט זיך אָננגלאָכט.

— נאָנץ ערנסט! עפּעס איז אין זיי אין די שוואָרצע פרויען, פּאָראָן פלאָמיגעס, עקזאָטישעס.

— עקזאקטישעס ?

און ווידער האבען אלע אויסנעשאסען א נעלעכטער, נור לאכענדיג האבען זיי זיך בעריינקט, אז סעמיאן וואסילייוויטש איז זאגאר א נעביל־דעטער און קלוגער מענש, וועו ער וויים אזא זעלטענעס וואָרט „עקזאקטיש". דערנאך האבען זיי אנגעהויבען היציג ארגומענטירען, אז מען קען ניט ליעבען קיין נעגערטעס : זיי זיינען שוואַרץ, מיט א פעטען גלאנץ, ביי זיי זיינען גראבע ליפען און פון זיי פיהלט זיך א פאסקודנער ריח.

— און איך האב זיי ליעב — האט מיט בעשיידענהייט געשפּארט זיך סעמיאן וואסילייוויטש.

— ווי איינער ווייל — האט געזאגט ענטשיידען אנטאן איוואנאוויטש — און איך וועל זיך בעסער פערליעבען אין א ציג אלס אין אזא שווארצוכע.

אבער אלעמען איז נעווארען אנגענעהם, וואס צווישען זיי, אלס זייערער אן אייגענער חבר, געפינט זיך אזא אריגינעלער מענש, וואס האט ליעב נעגערטעס און גאנץ ערענסט זאנאר. און דארום האט מען בעשטעלט נאך א האלב דוצענד ביער, און אויף די אנדערע טישען, וואו עס זיינען ניט געווען קיין אריגינעלע מענשען, האבען זיי אנגעהויבען קוקען מיט א מין פעראכטונג.

און עס האט זיך אנגעהויבען צווישען אלעמען א געשפּרעך, נאר העכער און פרייער פון פריהער, און סעמיאן וואסילייוויטש האט שוין אויפגעהערט אליין אנצורייבען א שוועבעלע צו פערריכערען זיין פאפיראס און האט געוואַרט ביז וואנען דער לאקעי וועט איהם רעכענען פייער. וועו דאס ביער איז געווען אויסגעטרונקען און מען האט בעשטעלט נאך, האט דער דיקער פאלזיקאוו בייזלעך א קוק געטהאן אויף סעמיאן וואסילייוויטש און האט מיט פאַרוואורף א זאג געטהאן :

— פאר וואס זאגען מיר איינער דעם צווייטען אלץ „איהר", סעמיאן וואסילייוויטש ? מיר זיצען, רוכט זיך, און פראצעווען אין איין קאנצעלאריע ביידע. אז איהר זייט שוין אזא אנשטענדיגער מענש, לאמיר טאקע אויסטרינקען ברודערשאפט.

— זעהר גערן ! פון מיינטוועגען, מיט פערגענינגען — האט צוגעשטימט סעמיאן וואסילייוויטש. ער האט אי געשיינט פון שמחה

וואס מען האט איהם ענדליך דערזעהען און אבגעשעצט לויט זיין ווערט, אי ער האט עפעס מורא געהאט, אז מען זאל איהם ניט אנ־ ברעכען די ביינער, און ער האט פאר יערען פאל געהאלטען מיט דער האנד פארשטעלט די ברוסט, אז ער זאל קענען בעשיצען זיך ווען עס וועט נויטהיג זיין, בעשיצען, מען זאל ניט קענען צוקומען נא־ הענט און מאכען א תל פון זיין פנים און פון זיינע גלאט־פערקאמטע האאר. נאך פאלזיקאוו'ען האט ער אויסגעטרונקען אויף ברודערשאפט מיט טראאיצקין און נאוואסיאלאוו און מיט די איבריגע, און האט זיך אזוי שטארק געקושט, אז די ליפען זיינען ביי איהם געשוואלען געווארען. אנטאן איוואנאוויטש האט מיט איהם קיין ברודערשאפט ניט געטרונקען, ער האט איהם אבער העפליך ערקלעהרט :

— ווען איהר וועט זיין אמאל אין אונזער געגענד, קומט אריין, ביטטע. איהר ליעבט אפילו נעגערטעם, אבער איך האב טעכטער און זיי וועט זיין אינטערעסאנט א קוק צו טהאן אויף אייך. מיינט איהר דאס טאקע ערנסט ?

סעמיאן וואסילייוויטש האט זיך פערנייגט און אבוואהל ער האט זיך אביסל נעווייגט פון צופיעל ביער, נור אלע האבען בעמערקט, אז א חוץ אלעמען האט ער אויך שהנע מאניערען. וועו אנטאן אי־ וואנאוויטש איז אוועק האט מען נאך געטרונקען, און דערנאך איז די גאנצע קאמפאניע מיט תקיפות אוועק איבער נעווסקי פראספעקט און האבען קיינעם ניט אבגעטראטען דעם וועג, האבען נאך נעצוואונ־ גען אנדערע אבצוטרעטען דעם וועג פאר זיי. סעמיאן וואסילייוויטש איז געגאנגען אין מיטען נעארעמט מיט טראאיצקי און מיט דעם טרויע־ ריגען פאלזיקאוו און האט געגעבען צו פערשטעהן :

— ניין, ברודער קאסטיא, דו פערשטעהסט דאס ניט ; אין נעגערטעם איז פאראן עפעס בעזאנדערעס, עפעס עקזאטישעס.

— איך וויל גארניט פארשטעהן ; שוואַרץ איז שוואַרץ און ווייס טער נישט.

— ניין, ברודער קאסטיא, דערויף דארף מען האבען א גע־ שמאק. נעגערטעם, דאס זיינען ברודערקע . . .

ביז דעם דאזיגען טאג האט סעמיאן וואסילייוויטש קיין מאל ניט א טראכט געטהאן וועגען נעגערטעם און האט ניט נעווואוסט, וואס

מעהר צו זאָגען וועגען זיי און האָט געהאַלטען דארום אין איין טענה׳ן:
„זיי זיינען, ברודער׳ל, פייעריגע״.

— נו, וואָס האמפערסט דו זיך, קאסטיא? — האָט בייז אַ זאָג געטהאָן טראַאיצקי, פארטשעפּענדיג זיך און שליאָפּענדיג אין בלאָטע מיט זיין גרויסען, פערביטענעם קאַלאָש — אַ מערקווירדיגער עקשן ביסט דו, וואָס דיר געפעלט אַלץ ניט. אז ער ליעבט מסתמא ווייס ער דאָך פאר וואָס. הער זיי ניט, די פתאים, ליעב סעמיאשקא, ליעב זיי, די נעגערטעס. דו ביסט ביי אונז אַ בריה אַ יונג, אָט ווע־לען מיר גלייך אַ נעהם טהאָן זיך און מאַכען אַ סקאַנדאַל, ווי דו זעהסט מיך לעבען, און צום טייפעל!

— שוואַרץ איז שוואַרץ און ווייטער גאָרנישט — האָט בייזלעך־טרויעריג געהאמפערט זיך פאַלזיקאוו.

— ניין, קאסטיא, דו פארשטעהסט עס ניט — האָט איהם מיט ווייכקייט גענעבען צו פערשטעהן סעמיאָן וואסיליעוויטש. און אזוי זיינען זיי געגאנגען וויגענדיג זיך פון בעזויפּענהייט, לאַכענדיג, האמ־פערענדיג, שטויסענדיג זיך און זעהר צופריעדענע.

אין אַ צייט פון אַ וואָך האָט שוין דער גאַנצער דעפּארטמענט גע־וואוסט, אז דער בעאַמטער קאטעלניקאוו האָט זעהר ליעב נעגערטעס; און אין אַ מאָנאַט ארום האָבען שוין וועגען דעם געוואוסט די שוויי־צארען פון אַלע בענאַכבארטע הייזער, אַלע וואָס קומען אין דעפּארט־מענט מיט בקשות און דער גאַרדאַוואי, וואָס שטעהט ביים ווינקעל פון גאַס. סעמיאָן וואסיליעוויטש׳ען פלעגען געהן אָנקוקען די מייד־לעך, וואָס ארבייטען אין דעפּארטמענט אויף די רעמינגטאָנישע שרייב־מאַשינען, און ער איז זיך געזעסען שטיל און בעשיידען און האָט אַלץ ניט געוואוסט צו וועט מען איהם ליבען אָדער מען וועט איהם אָנברעכען די ביינער. ער האָט שוין איין מאָל בעזוכט אַנטאָן אי־וואנאוויטש, האָט דאָרט געטרונקען טהעע מיט קארשען־איינגעמאַכטס אויף אַ נייער קאמטשאַטסקער טיש־דעקע און האָט ערקלעהרט, אז נעגערטעס האָבען אין זיך עפּעס עקזאָטישעס. די פריילינס זיינען געוועזען שעהמעוודיג און האָבען זיך געפיהלט אין פערלעגענהייט, און דעם ווירטהס טאָכטער, נאַסטענקאַ, וועלכע האָט שוין זיך אָנגעלע־זען ראָמאַנען, האָט געזשמורעט איהרע קורצזיכטיגע אויגען, האָט פעררוכט די נרייזלעך אויפ׳ן שטערן און האָט אַלץ געפרעגט:

— אבער פאר וואס ?

און אלעמען איז געווען זעהר אנגענעהם, און ווען דער אינטעלעקטואנטער גאסט איז אוועק, האט מען ווענען איהם געערדט מיט גרויס מיטגעפיהל און נאסטענקא האט איהם אנגערופען א קרבן פון פערניכטענדער לידענשאפט. סעמיאן וואסילייוויטש'ען איז נאסטענקא זעהר געפעלען געוואָרען, אבער אזוי ווי ער האט ליעב געהאט בלויז נעגערטעם, האט ער זיך ניט געקענט ענטשליסען ארויסצוזוייזען דאס, און ער האט זיך דארום פערהאלטען בלויז העפליך, אבער קאלט און ניט צוגענגליך. דעם נאנצען וועג האט ער געטראכט וועגען נעגערטעם, ווי שווארץ זיי זיינען, ווי גלאנציג זיי זיינען און אבשטויסענד ; און פארשטעלענדיג זיך, אז ער קושט איינע פון זיי, האט איהם אנגעהויבען צו קעהרען ברעכען, האט זיך געוועלט צוויינען און שרייבען דער מאמען אין דער פראָווינץ אז זי זאל קומען צופאָהרען. אבער איבער נאכט האט ער איבערוועלטיגט דעם אנפאל פון קליינגייסטיגקייט, און וועג ער איז אין־דער־פריה ערשיינען אין קאנצעלאריע האט מען פון זיין נאנצער פינגער, פון דעם רויטען האלזטוך, פון דעם גהעיימניספולען אויסדרוק אויף זיין פנים, געקענט זעהען, אז דער דאזיגער מענש האט זעהר ליעב נענערטעם.

באלד נאך דעם האט אנטאן אוואנאוויטש, וועלכער האט גענוי מען אנטהיל אין זיין שיקזאל, בעקאנט גענאכט איהם מיט א טהעאטער־רעפאָרטער, און דער רעפאָרטער האט איהם פריי אריינגעפיהרט אין א קאפע־שאנטאן און איהם פאָרגעשטעלט דעם דירעקטאָר, מאסיא זשאק דיוקלא.

— דיעזער הערר — האט ערקלעהרט דער רעפאָרטער, ארויסרוקענדיג פאָראוים דעם בעשיידענעם סעמיאן וואסילייוויטשען — דיעזער הערר האט זעהר ליעב נעגערטעם, קיינעם אויסער נעגערטעם. א זעלטען אריגינעלער מענש ! איהר זייט גוט צו איהם, זשאק אי־וואנאוויטש, וואָרום אויב מען זאל אזעלכע מענשען ניט בעפריינדען, וועמען זשע דען זאל מען ? דאס איז אן עפענטליכע אנגעלעגענהייט, זשאק איוואנאוויטש.

דער רעפאָרטער האט א פאטש געטהאן מיט בעזונדער פריינדליכקייט זשאק איוואנאוויטש'ען איבער דער ענגער, אנגעצויגענער פלייצע, און דער פראנצויזישער דירעקטאָר מיט העלדישע שווארצע

וואנצעם, האט א קאטשע געטהאן די אויגען צום הימעל, ווי ער וואלט דארט וואם זוכען און האט ענטשלאסען א זאג געטהאן :

— נעגערטעם ? דאם איז גרויסארטיג. ביי מיר זיינען איצט פאראן דריי פראכטפולע נעגערטעם.

סעמיאן וואסילייעוויטש איז אביסעל בלייכלעך געוואָרען, אבער מאסיא זשאק, וועלכער האט זעהר געליעבט זיין אנשטאלט, האט קיין זאך ניט בעמערקט. און דער רעפּאָרטער האט א בעט נע־טהאן :

— איהר דארפט איהם נעבען אן אומזיסטען בילעט, זשאק אי־וואנאוויטש, פיר א גאנצען סעזאן.

פון דעם דאזיגען אבענד אן האט סעמיאן וואסילייעוויטש אָנגע־הויבען צו פרייַנדלעך זיך צו דער נעגערטע, מיסס קאראיטא, ביי וועלכער די וויסלעך פון די אויגען זיינען געווען ווי טיעפע טעלער־לעך און דער שווארץ־אפעל ווי א פּאָר פלוימען, און ווען זי האט לאנגזאם א קעהר געטהאן דיעזע גאנצע מאשינעריע, מאכענדיג איהם חן'דלעך, זיינען ביי איהם די פים קאלט געוואָרען און ער האט זיך שנעל פערנייגט, גלענצענדיג אונטער די עלעקטריציטעט מיט זיין גלאט־פערקאמטען קאָפּ, און האט מיט הארץ־וועה געדיינקט וועגען זיין ארעמער מוטער, וועלכע וואהנט אין דער פראווינץ. מיסס קא־ראיטא האט קיין רוסיש ניט פערשטאנען, קיין איין וואָרט ניט ; אבער צום גליק האבען זיך שוין געפונען פיעלע פרייווילינע איבערזע־צער, וועלכע האבען געמומען נאהענט צום הארצען די אנגעלעגנהיי־טען פון דאם יונגע פּאָרעל און האבען איבערגעגעבען איהם פינקטליך די בעגייסטערטע מיינונג, וועלכע וועגען איהם האט די ענטציקטע שווארצע פרייליין :

— זי זאגט, אז זי האט נאך קיין מאל ניט געזעהען אזא ליע־בענסווירדיגען, שעהנעם דושענטלמען. ריכטיג ?

מיס קאראיטא האט נאכאנאנד געשאקלט מיט'ן שווארצען קאָפּ, האט אויסגעשטעלט די צייהן, וועלכע זיינען געווען בריים ווי די קלא־ווישען פון א פּאָרטפיאנא און האט בעוועגט איהרע טעלערלעך אין אלע זייטען. און סעמיאן וואסילייעוויטש האט אויך אזוי אונבע־וואוסטערהייט געשאקעלט זיין קאָפּ און האט געמורמעלט :

— זאָגט איהר, זייט אזוי גוט, אז נעגערטעם האָבען אין זיך עפעם עקזאָטישעם.

און אלע זיינען געווען זעהר צופריעדען. וועז סעמיאן וואסילייוויטש האָט דאָס ערשטע מאל א קוש געטהאָן די נעגערטע אין האנד האָבען זיך אלע צונויפגעקליבען קוקען, אלע ארטיסטען און פיעלע פון די צושויער, און איין קופּעז, באגדאן קארנעיוויטש סעלי־ווערסטאוו איז דערפון געווען אזוי געריהרט, אז טרעהרען זיינען איהם אָנגעלאָפען אין די אויגען פון הארצינקייט און פון פאטריאָטישע ג־פיהלען.

דערנאָך האָט מען געטרונקען שאמפאניער און צוויי טעג נאָכאנאנד נאָך דעם האָט סעמיאן וואסילייוויטש געליטען פון הארץ־קלאפענישׂ. ער האָט זיך ניט געוויזען אין קאנצעלאריע און האָט עטליכע מאל אָנ־געהויבען שרייבען דער מאמען א בריעף: „יעבע מאמינקע" — אָבער פון שוואכקייט האָט ער דעם בריעף ניט געקענט ענדיגען. און וועז ער איז ענדליך ערשיענען אין קאנצעלאריע, האָט מען איהם איינגע־לאדען אין קאבינעט פון „זיין עקסעלענץ".

סעמיאן וואסילייוויטש האָט צוגעלעגט מיט א בערשטעל די האָאָר, וועלכע זיינען צוקודעלט געוואָרען אין דער צייט פון זיין קראנקהייט, האָט צורעבט געמאכט די דונקעלע שפיצלעך פון זיינע וואָנציקעס, כדי ער זאל קענען דייטליכער רעידען און איריינגעאנגען צו זיין עקסע־לענץ אין קאבינעט א פערשטאָרבענער פון אימה.

— הערט, איז דאָס אמת, וואָס מען האָט מיר דערצעהלט וועגען אייך, אז איהר . . . זיין עקסעלענץ האָט זיך צושטאמעלט — איז דאָס אמת, אז איהר ליעבט נעגערטעם ?

— ריכטיג, אייער עקסעלענץ.

דער נעגעראל האָט אויסגעשטעלט זיין בליק אויף סעמיאן וואס־סילייוויטש'עס שייטעל פון קאָפּ, האָט דערזעהען ווי אין סאָמע מיטען פון די גלאָט פערקאמטע האָאָר שטעהען דיבאם א פּאָאָר הערלעך און ציטערען, און ער האָט אביסעל א פערוואונדעטער אָבער זעהר מילד א פרעג געטהאָן :

— ע, אָבער פאר וואָס האָט איהר זיי ליעב ?

— איך וויים ניט, עקסעלענץ — האָט ער געענטפערט, וואָרום ער האָט פערלאָהרען זיין גאנצע העלדישקייט.

— דאָס הייסט ווי איז דאָס איהר ווייסט ניט, ווי ווייסט איהר דאָס ניט ? וואר דען קען עס ווייסען ? זייט ניט אראָבגעפאלען, מיין ליעבער, זשענירט זיך ניט. איך ליעב אז מיינע אונטערגעאָרדענטע זאָלען ווייזען אמאל זעלבסטשטענדיגקייט און אין אלגעמיין זעלבסט־טהעטיגקייט, אויב זיי איבערטרעטען ניט, נאטירליך, געווייסע גע־זעצליכע גרעניצען. זאָגט מיר דאָך אפען, ווי איהר וואָלט דאָס זאָגען אייער אייגענעם טאטען : פאר וואָס זשע ליעבט איהר נע־גערטעם ?

— זיי האָבען אין זיך עפעם עקזאָטישעם, עקסעלענץ.

דעם זעלבען טאָג אין אבענד, וואן דער גענעראל איז געזעסען אין דעם ענגלישען קלוב און געשפיעלט וויסט, האָט זיין עקסעלענץ אויסטיילענדיג די קארטען, געמאכט די בעמערקונג :

— און ביי מיר אין קאנצעלאריע איז דאָ א טשינאָוניק, וועלכער האָט שרעקליך ליעב נענגערטעם. א געווהנליכער שרייבער, שטעלט זיך פאָר.

און די אנדערע דריי גענעראלען האָבען זיך מתקנא געווען. יע־דערער פון זיי האָט אין זיין דעפארטמענט געהאט פיעל בעאמטע ; אָבער דאָס זיינען געווען גאנץ געווהנליכע טשינאָוניקעס, אהן שום אָריגינאליטעט, מענשען אהן יערען קאליר, וועגען וועלכע עס איז קיין זאך ניט געווען וואָס צו דערצעהלען. דער גאליגער אנאטאלי פעטראָוויטש האָט לאנג געריינקט, האָט פערלאָהרען יעדעם קאָן און וועז עס האָט זיך אָנגעהויבען א נייער קאָן, האָט ער א זאָג גע־טהאָן :

— און ביי מיר אין קאנצעלאריע דינט אן עקזעקוטאָר איז איין העלפט באָרד ביי איהם שוואַרץ און די אנדער העלפט רויט.

אָבער אלע האָבען פערשטאנען, אז דער זיעג איז געווען אויף דער זייט פון „זיין עקסעלענץ", וואָרום דער עקזעקוטאָר איז דאָך ניט שולדיג וואָס ביי איהם איז אזא באָרד, דאָס איז דאָך אהן זיין וויללען ביי איהם אויסגעוואקסען אזא, און ער איז זיכער אליין ניט גערן דערפון, וואָס א העלפט באָרד איז ביי איהם רויט און א העלפט שוואַרץ ; אָבער יענער טשינאָוניק האָט דאָך ליעב נעגערטעם זעלבס־טשטענדיג, לויט זיין איינענעם וויללען, און אזא לויידענשאפט איז א זיכערער בעווייז אז ער איז א מענש מיט אן אָריגינעלען געשמאק.

און „זיין עקסעלענץ" האָט גאָר אזוי ווי ער וואָלט קיין זאַך ניט בע־ מערקט, נאָך צוגעלייגט :

— ער בעהויפטעט, אז נעגערטעס האָבען אין זיך עפעס עקזא־ טישעס.

אין די קרייזען פון די טשינאָוניקעס און אין דער הויפט־שטאָדט אין אלגעמיין איז געוואָרען פאָפולער דער פאל, אז אין צווייטען דע־ פארטמענט געפינט זיך אן אָריגינעלער טשינאָוניק און, ווי עס איז אימער דער פאל, האָט עס ארויסגעבראכט פיעלע אונגעלונגענע און אונ־ גליקליכע נאכאהמער. איין אלטער שרייבער, וועלכער האָט געהאט א גרויסע פאמיליע און האָט שוין געדינט אין אכטען דעפארטמענט 28 יאָהר, האָט אין איין טאָג ערקלעהרט, אז ער קען בילען ווי א הונד, און וועז עס האָט זיך אויפגעהויבען א געלעכטער און די גאנצע קאנצעלאריע האָט אנגעהויבען בילען, כריוקען, הירזשען און מיאוקען האָט ער זיך דאָס אזוי גענומען צום הארצען, אז ער האָט זיך פער־ שיכור'ט אויף צווויי וואָכען נאָכאנאנד און האָט אפילו פארגעסען צו רעפּאָרטען, אז ער איז קראנק, ווי ער פלעגט דאָס געווענהליך טהאָן אין אזא פאל די גאנצע 28 יאָהר פון זיין דינסט. אן אנדער בעאמ־ טער, א יונגינקער האָט זיך פארשטעלט אז ער איז פערליבט אין דער פרוי פון'ם כינעזישען געזאנדטען, און אויף א געוויסער צייט האָט ער אויף זיך נעצויגען אלעמענס אויפמערקזאמקייט און זאָגאר מיטגעפיהל. אָבער גענוטע בליקען האָבען באלד דערקענט, אז דאָס איז א געפעלשעוועטע, פארשטעלטע אָריגינאליטעט און ניט קיין ווירקליכע, און דער יונגינקער טשינאָוניק איז שענדליך נעבליבען אונבעמערקט ווי פריהער. עס זיינען געווען נאָך אנדערע פערזוכען צו זיין אָריגינעל און אין אלגעמיין איז יעדעס יאָהר צווישען די טשי־ נאָוניקעס געווען צו בעמערקען א בעזונדער מונטערקייט און לעבע־ דיגקייט ; די לאַנג פארשטיקטע בייגקשאפט צו זיין אָריגינעל האָט מיט א בעזונדער קראפט אָנגעכאפט די בעאמטען־יוגענד און האָט אין איניגע פעלע געפיהרט צו טראגישע פאלגען : איין קאנצעלאריסט, א זוהן פון אנשטענדיגע עלטערן, וועלכער האָט ניט געקענט צוטראכ־ טען עפעס אָריגינעלעס, האָט זיך אויסגעפיינט דערמיט וואָס ער האָט נראָב אָנגעזידעלט זיין נאטשאלסטוואָ און מען האָט איהם ארויסגע־ יאָגט פון זיין אמט. און אפילו נעגען סעמיאן וואסיליעוויטש'ען

אלײן האָבען זיך געוויזען שונאים, וועלכע האָבען אָפען בעהויפטעט, אז ער האָט קיין בענריף ניט פון נעגערטעם, אָבער אזוי ווי אן ענט־פער אויף די רייד פון אזעלכע שונאים איז אין אײן צייטונג ערשײ־נען אן אינטערוויו, אין וועלכען סעמיאן וואסילײעוויטש האָט עפענט־לײך ערקלעהרט, מיט דער ערלויבנים פון זײן נאטשאלסטוואָ, אז ער ליעבט ווירקלײך נעגערטעם, ווײל זיי האָבען אין זיך עפעם עקזאָטי־שעם און סעמיאָן וואסילײעוויטש'עם שטערן האָט ווידער אָננעהויבען צו שיינען מיט אן אונפערלאָשענער ליכטיגקייט.

איצט איז ער שוין געווען דער סאמע געווינשטער גאסט אויף די אבענדען ביי אנטאָן איוואנאָוויטש'ן, און נאסטענקא האָט שוין ניט איין מאל פערגאָסען ביטערע טרעהרען, וואָרום איהר האָט וועה געטהאָן דאָס הארץ פאר זיין אומקומענדער יונגקייט. און ער אלײן איז שטאָלץ געזעסען ביים סאמע מיטען טיש און פיהלענדיג אויף זיך פון אלע זייטען אויסגעשטעלטע אויגען, האָט ער אנגעצויגען אויף זיך עפעם א מעלאנכאָלישען און דערביי עפעם אויך עקזאָטישען פנים. און אלע געסט האָבען געפיהלט אָנגענעהם, און ניט נור אנטאָן אי־וואנאָוויטש אלײן, נור אפילו די אלטע באָבע, וועלכע איז גע־שטאנען אין קיך און געוואשען די געשירר, האָט געפיהלט עפעם בע־זונדער אנגענעהם, וואָס זייער הויז בעזוכט אָפט אזא אריגינעלער מענש. סעמיאן וואסילײעוויטש גופא האָט זיך אומגעקעהרט אהיים און האָט געווײנט אײנגראָבענדיג דעם פנים אין קישען, וואָרום ער האָט זעהר שטארק געליעבט נאסטענקא און האָט פון גאנצען הארצען ניט געקענט געראטטען די שווערצע מיסס קאראיטאָ.

פאר פסח האָט זיך פערשפרייט דער קלאנג, אז סעמיאן וואס־סילײעוויטש געהט חתונה האָבען מיט דער נעגערטע, מיסס קאראיטאָ, וועלכע וועט צולײעב דעם אָננעהמען דעם פראָוואסלאָוונעם גלויבען און זיך אָבזאָגען פון איהר פלאץ ביי מאסיא זשאק דעקלא, און אלם אונטערפיהרער וועט זיין ביי זיי ניט קיין קלענערע פערזאָן אלם "זיין עקסעלענץ" אלײן. אלע מיט־בעאמטע און די שווייצארען האָ־בען גראטולירט סעמיאן וואסילײעוויטש, און ער האָט זיך פערנייגט, אָבוואָהל ניט אזוי נידעריג ווי פריהער, אָבער דערפאר מעהר גאלאנט און זיין גלאט־פערקאמט קעפעל האָט געגלאנצט אין די שטראהלען פון דער פריהלינגס־זונן. דער לעצטער אבענד פאר דער חתונה איז

געווען פראנשטאלטעט ביי אנטאן איוואנאוויטש, און סעמיאן וואסיליעוויטש איז אויף דעם אבענד געווען אן אבסאלוטער העלד. בלויז נאסטענקא איז יערע האלבע שטונדע אוועקגעלאפען אין איהר צימער אויסצואוויינען זיך, און האט זיך דערנאך אזוי געפודערט, אז עס האט זיך פון איהר פנים געשאטען די פודער, ווי מעהל פון מיהלשטיינער, און איהרע צווייי שכנים, וועלכע זיינען געווען אננעטהאן אין שווארצע רעק, זיינען אזש וויים געווארען פון דער פודער, וואס האט זיך פון איהר געשאטען אהן אויפהער.

ביים אבענד־מאהלצייט האבען אלע גראטולירט סעמיאן וואסיליעוויטש'ען און אנטאן איוואנאוויטש האט זיך דערביי אזוי צולאזען, אז ער האט א זאג געטהאן:

— איין זאך איז אינטערעסאנט, ברודער'ל, פון וועלכער פארב וועלען דיינע קינדער זיין?

— אין שטרייפען — האט טרויעריג בעמערקט דערויף פאלזיקאוו.

— ווי איז דאס מענליך אין שטרייפען? — זיינען איבערראשט געווארען די געסט.

— אזוי: איין שטרייף א גוייסער, איין שטרייף א שווארצער; איין שטרייף א ווייסער און איין שטרייף א שווארצער — האט ניט אויפגעהערט צו ערקלעהרען מיט דערזעלבער טרויעריגקייט פאלזיקאוו, וועלכער האט פון גאנצען הארצען רחמנות געהאט אויף זיין אלטען פרויינד.

— דאס קען ניט זיין! — איז עמפעהרט געווארען סעמיאן וואסיליעוויטש א בלייכער.

און נאסטענקא האט זיך דא שוין ניט געקענט צוריקהאלטען, האט זיך אננעצונדען און אנטלאפען פון טיש, איבער וואס עס איז ארויסגעקומען אן אלגעמיינער אונארדנונג.

צוויי יאהר איז סעמיאן וואסיליעוויטש געווען דער גליקליכסטער מענש, און אלע האבען זיך געפרעהט קוקענדיג אויף איהם און בעדיינקענדיג זיין אונגעווענליכען מזל. איין מאל איז ער זאנאר געווען אויפגענומען אלס גאסט פון זיין עקסצענטריק'ס פרוי אלטיין. און וועו ביי איהם איז געבארען געווארען א קינד האט ער בעקומען אן עקסטרא בעלאהנונג אויסער זיינע שכירות. באלד נאך דעם האט ער

נאָר ניט לויט דער רייהע בעקומען די שטעלע פון אסיסטענט פון דעם פערוואלטער פון פערטען טיש פון דער קאַנצעלאריע. און דאָס קינד וואָס איז ביי איהם געבאָרען געוואָרען איז נאָר ניט געווען אין שטרייפען, זאָנדערן א מין גרויער, אָדער ריכטיגער געזאָגט, פון א מין אליוון־קאליר. סעמיאן וואסיליעוויטש האָט ניט אויפגעהערט אומעטום צו דערצעהלען וווי ער לייעבט זיין פרוי, זיין קינד, ער האָט זיך אָבער קיין מאָל ניט געאיילט צו גיהן אהיים, און ווען ער פלעגט גיהן אהיים האָט ער זיך קיין מאָל ניט געאיילט אָנצוקלינגען מען זאָל איהם עפענען די טהיר. און ווען איהם פלעגען בעגעגענען אויפ'ן שוועל די ברייטע צייהן, ווי קלאווישען פון א פיאנא, און די רונדע וויסע טעלער פון אויגען און ווען זיין גלאט־פערקאמטער קאָפּ האָט זיך צוגעדריקט צו עפעם שווארצעם, גלאנציג־פעטעם מיט א ריח, פלעגט ער פערשטארבען ווערען פון א בייגקשאפטס־געפיהל, טראכ־טענדיג: ווי גליקליך זיינען יענע מענשען, וואָס האָבען וויסע ווייבער און וויסע קינדער.

— לייבינקע — פלעגט ער זאָגען אונטערטעניג און אויף דער פאָדערונג פון דער גליקליכער מוטער פלעגט ער גיהן אָנקוקען דאָס קינד.

ער האָט געהאסט דעם גראָב־לייפענדיגען און גרוי־שווארצליכען קינד, האָט אָבער אונטערטעניגליך ארומגעטראָגען זיך מיט איהם אויף די העגד און האָט געטראכט בשעת מעשה, ווי גוט עס וואָלט געווען ווען ער וואָלט ביי איהם אונגערן אראָבגעפאלען פון די העגד אויף די דיעלען.

נאָך לאנגע מאטערנעם, זיפצענעם און קלעמעניש האָט ער אָנגעשריעבען צו זיין מוטער א בריף וועגען זיין הייראטה, און ווי פערוואונדערט איז ער געוואָרען ווען ער האָט פון איהר ערהאלטען א זעהר ערפרעהטען ענטפער. איהר איז אויך געווען אנגענעהם, וואָס איהר זוהן איז אזא אריגינעלער מענש וואָס אלס אונטערפיהרער ביי איהם איז געווען זיין עקסעלענץ אליין. און וואָס אנבעלאנגט דער שווארצקייט פון קערפער און דעם שלעכטען ריח, האָט זי זיך אזוי אויסגעדריקט: „זאָל זיך די מאָרדע זיין א שעפסענע אבי די נשמה איז א מענשליכע".

און אין צוויי יאָהר ארום איז סעמיאן וואסיליעוויטש געשטאָר־

בען פון טיפוס. פאר'ן טויט האָט ער געשיקט נאָכ'ן גלח און יענער האָט נייגעריג אָנגעקוקט די געוועזענע מיסס קאראיטאָ, האָט צונומען זיין בריייטען בארד און האָט א זאָג געטהאָן פיעלדייטיג :

— יא . . .

עס איז אַבער קענטיג געווען, אז ער פיהלט רעספעקט פאר סעמיאן וואסילייוויטש פאר זיין אַריגינאלימעט, אַבווהל ער רעכענט אזא אַריגינאלימעט פאר אן עבירה.

וועז דער גלח האָט זיך אָנגעבויגען צו דעם שטאַרבענדען, האָט דער לעצטער זיך אָנגענומען מיט כוחות און האָט צועפענט דאָס מויל אום אויסצושרייען :

— איך האָס דעם שוואַרצ־פנים'דיגען טייפעל !

ער האָט זיך אַבער דערמאהנט וועגען „זיין עקסעלענץ", וועגען דער בעלוינונג וואָס ער האָט בעקומען אויסער די נעווהנליכע שכירות, האָט זיך דערמאָהנט וועגען דעם גוטען אנטאָן איוואנאוויטש און וועגען נאסטענקא, האָט א קוק געטהאָן אויף דעם שוואַרצען פערווויינטען פנים און האָט נעזאָגט שטיל :

— פאטער'ל, איך האָב זעהר ליעב נעגערטעם, זיי האָבען אין זיך עפעס עקזאָטישעס.

מיט די לעצטע כוחות האָט ער געזוכט צו מאכען א גליקליכען שמייכעל און איז געשטאָרבען מיט דיעזען גליקליכען שמייכעל אויפ'ן פנים. און די ערד האָט איהם צוגענומען גלייכגילטיג, ניט פרעגנדיג צו האָט ער גלעיבט נעגערטעם אדער ניט, און זיין גוף איז צופוילט געוואָרען צומישענדיג זיינע ביינער מיט די צופוילטע אונבאוואסטע ביינער פון אנדערע געשטאָרבענע מענשען און האָט פערניכטעט יעדען סליאד פון דעם פאפיערענעם, וווייסען קראגעלע.

און דער צווייטער דעפארטמענט האָט לאנג דערמאהנט צו גרטען דאָס אנדריינקען פון סעמיאן וואסילייוויטש, און וועז די וואָס פלעגען קומען מיט בקשות פלעגט מיאוס וועהרען וואַרטענדיג, פלעגט דער שווייצאר אַריינפיהרען זיי צו זיך אין צימער רויבערן און פלעגט זיי דערצעהלען וועגען דעם וואונדערליכען בעאמטען, וועלכער האָט שרעקליך גלעיבט נעגערטעם, און אלעמען איז געווען אנגענעהם, ווי דעם דערצעהלער אזוי די צוהערער.

די פערטהיידיגונג

(א געשיכטע פון איין טאג).

א הויבער, דאַרער בלאַנדין, אַנגעטהאַן אין א פראַק, האָט ארומגעשפאַצירט איבער'ן קאַרריאַר פון נעריכט. געהייסען האָט ער אַנדרעי פאַוואַלאַוויטש קאַלאַסאַוו און איז שוין דאָס דריטע יאָהר נעוען א געהילפס־אַדוואָקאַט. פאַר יעדען וויכטיגען משפט האָט זיך אַנדרעי פאַוואַלאַוויטש שטאַרק אויפגערעגט, אַבער דיעזען מאָל איז זיין שלעכטער געמיטה אריבער אַלע געוועהנליכע גרענעצען. עס זיינען נעוועז פיעלע אורזאַכען דאַרויף. די הויפט אורזאַכע זיינען נעוועז קראַנקע נערוועז. דעם לעצטען יאָהר האָבען זיי זיך פשוט אַבגעזאָגט צו דיענען, און די קאַלטע בערער, וועלכע קאַלאַסאַוו האָט געזומען, האָבען וועניג וואָס געהאַלפען. ער וואָלט בעראַרפט אַוועקווארפען רויכערען, אַבער די געוואָהנהייט איז געוועז אזוי שטאַרק, אז ער האָט זיך ניט געקענט בעשליסען דאַרויף. און איצט האָט זיך איהם אויך פערגלוסט רויכערען, אַבוואָהל אין מויל האָט ער געפיהלט יענעם אונאַנגענעהמען טעם, וועלכער איז אזוי נוט בעקאַנט אַלע שטאַרקע רויכערערס. קאַלאַסאַוו איז אַריינגעגאַנגען אין א זייט־צימער, וועלכער איז צופעליג געוועז פוסט, האָט זיך צוגעלייגט אויף א סאַראַטענעם דיוואַן און האָט פאַררויכערט. אַך, ווי מיעד ער איז! א גאַנצע וואָך קריכט ער ניט ארוים פון פראַק. וואָס א וואָך! דאָ איז ער ביי די פריעדענס־ריכטער, דאָ ווידער אין צוזאַמענפאַהר, נעכטען האָט ער זיך אַבגעמאַטערט א גאַנצען טאָג ביז ניין דעם זיינער אויפדערנאַכט אין בעצירק־נעריכט עפעס צוליעב א פוסטען ציווילמשפט. די חברים זיינען איהם מקנא, וואָס ער פערדיענט אזוי פיעל, שטעלען איהם ארוים פאר א ביישפיעל פון אונערמיעדליכקייט, אַבער וואָס קומט ארוים דערפון? די דריי טויזענד רובעל א יאָהר, וועלכע ער שטוקעוועט צונויף מיט אזוי פיעל מיה, קייקלען זיך איבער

די פינגער. לעבענס־מיטלען וועלן אלץ טהייערער, די קינדער פאדערן אויף זיך אלץ מעהר און מעהר. די שולדען וואקסען. אי־ בערמארגען דארף ער צאהלען דירה־געלד, פופציג רובל דארף ער אוועקלייגען, און פערמאגען פערמאגט ער סך הכל צעהן. ווידער אמאל וועט ער זיך מוזען, הייסט עס, ווי עס איז ארויסדרעהען. די ווייב . . .

ביי דעם געדאנק וועגען די שולדען און דער ווייב האט זיך קא־ לאסאוו פערקרימט און האט א זיפץ געטהאן.

— וואו ביסטו עס פערפאלען געוואָרען ? איך האב דיך געזוכט און געזוכט ! — איז אריינגעפלויגען אין צימער קאלאסאוו'ס חבר ביי דער היינטיגער פערטהיידיגונג, פאמעראנצעוו, אויך א גע־ הילפס־אדוואקאט, וועלכער האט זיך שוין ערוואָרבען א נאמען, אלס טאלאנטפולער קרימינאליסט. זייענדיג א שעהנער ברונעט, א ריה־ רעוודיגער, א רעדעוודיגער און לעבענס־לוסטיגער, אבער אביסעל א שרייבער און קריכער, האט פאמעראנצעוו געהאט א זעלטענעם מזל. אין דער היים, צווישען זיינע רייכע פערוואנדטע, האט מען איהם פערגעטערט, דער מזל האט איהם בעגלייט אין אלע זיינע געשעפטען — ווי אויף רעלסען האט ער זיך געטראגען צו בעריהמט־ הייט און גלעד.

— מיר מוזען זיך צוזאמענרעדען וועגען דער היינטיגער פער־ טהיידיגונג — האט האסטיג גזוגט פאמעראנצעוו.

— טשעפעט זיך אב, אום גאטעס ווילען. זאל זיין שפעטער, — האט געענטפערט קאלאסאוו א פערציטערטער..

— ווי הייסט שפעטער ?

קאלאסאוו האט מיעד א מאך געטהאן מיט דער האנד, און פאמעראנצעוו איז שנעל ארוים, א קוועטש טהוענדיג מיט די שול־ טערען.

דער משפט, ביי וועלכען עס זיינען אויפגעטראטען קאלאסאוו און פאמעראנצעוו, האט בעהאנדעלט א פראסטע פאסירונג. ערגעץ אונטער'ן שטאדט אין מאסקווע, דארט וואו דער שיינק בייט זיך אום אויף א רעסטאראן, אויף א טהעע־הויז און ווידער אמאל אויף א שיינק, און וואו עס וואהנען אין ענגשטפט די אויסוואורפען פון דער חויפט־שטאדטישער בעפעלקערונג, איז געשעהען א מארר,

עפעס א פערבייפאהרענדער חברה־מאן, ווייזט אוים א משרת אדער פיש־הענדלער, האט געהולייעט די נאכט צוזאמען מיט צוויי אבגערי־סענע אויסוואורפען און א גאסען־פרוי „טאנקע — מיט די ווייסע הענד", האט בעוויזען אלעמען א בייטעל מיט געלד, און אויפ'ן צווייטען טאג האט מען איהם געפונען אין די גאַרטענס א דערשטיק־טען און בערויבטען. אין א ווּאך ארום האט מען פערהאלטען „טאנ־קע'ן" און די אויסוואורפען, און זיי האבען זיך מודה געווען אין דעם מאַרד. קאלאסאוו האט בעארפט פערטהיידיגען „טאנקא'ן מיט די ווייסע הענד". אין טורמע, וואו ער איז געגאנגען זיך זעהען מיט דער בעשולדיגטער, האט איהם בעגעגנט עטוואס אונערוואר־טעטעס. „טאנקא" אדער טאניא, ווי ער האט זי אנגעהויבען רופען, איז געווען א יונגינקע, שעהנינקע מיידעל מיט גלאט־פערקאמטע בלאנדע האאר, א בעשיידענע און שרעקעדיגע. צו די איינזאמע גע־פענגנים האט ארבגעוואשען פון איהר געזיכט דעם שמוץ פון איהר שענדליכער בעשעפטיגונג, צו די שרעקליכע גייסטיגע יסורים האבען איהר פעראיידעלט, אבער עס איז אונמענליך געווען צו זעהען אין איהר יענע פערלאכטעטע און צרה'דיגע בעשעפענים, וועגען וועלכע אנדרעי פאוולאוויטש האט אפט געהערט. נור דער קול, זייענדיג עטוואס הייזעריג און גראב, האט דערמאהנט אן נעכט פון אויסגע־לאסענהייט און שיכרות.

נאך דער ערשטער בעגעגעניש האט קאלאסאוו שוין פערשטאנען, אז טאנקא איז דורכאוים ניט שולדיג אין דעם מאַרד. די מורא האט זי פערניכטעט. די מורא פון א בעשעפעניש, וואס שטעהט אויפ'ן נידעריגסטען טרעפעל פון'ם געזעלשאפטליכען לייטער און וואס וועט געשטיקט פון יעדען, וואס שטעהט איבער איהר. אלע זיינען געווען שטארקער פון טאניא'ן, און אלע האבען זי בעליידיגט, עס האט געמעגט זיין איהר געליעבטער, א כעס'ן און מערדער, אדער דער גאראדאוואי (פאליציי־מאן), וואס שיינט מיט אלע זיינע בלאנדאך און מעראלען און וואס האט ארויפגעוואַרפען א שרעק און אימה אויף די אויגענטהימערין פון דעם געלען בילעט נור מיט זיין יופיטערישען אויסזעהען. פון טאניא'ס לויידענשאפטליכער און לויפענדער שפראך, פון איהרע ברענענדע אויגען און פון דעם, ווי איהר דאראר קערפער האט אויפגעציטערט פון ענדלאוזען האס צו איהרע פערפאלגער, האט

קאָלאָסאָוו פערשטאַנען, אז טאַניא איז אויך פּעהיג אויף זעלבסט־פערטהיידינונג. אַזוי פערטהיידיגט זיך א פערשלאָפען חיה'לע, לי־נעגדיג אויף דער פּלייצע און שטשירענדיג מיט וואוט די צייהן אויף די אויפגעהויבענע האַנד, — אָבער אין דיעזען כלומרשט'דיגען וואוט איז מעהר אימה און טוידטליכער בענקעניש, ווי אין דעם פערצווויי־פעלסטען יאָמער. מיט טרעהרען און ספּקות, אז עמיצער זאָל לייגען צוטרויען אויף איהרע ווערטער, האָט טאַניא דערצעהלט, ווי דער מאָרד איז געשעהען. וועו זיי זיינען אלע ארויס פון דעם לעצטען שיינק און זיינען געגאַנגען איבער א פוסטען פּלאַץ, האָבען זיך אי־וואַן גאָראָשקין, איהר ליעבהאבער און וואסילי חאָבאָטיעוו ארויפ־געוואָרפען אויף דעם אונבעקאַנטען און האָבען איהם אָנגעהויבען ווערגען.

— איך האָב זיך דערשראָקען אויף טויט, פריין. איך האָב א נעשריי נעטהאָן אויף זיי: „וואָס טהוט איהר עס, גזלנים?" וואנ־קא האָט נור אָנגעשריען אויף מיר, און יענער הויבט שוין אָן כריפען. איך האָב זיך א וואָרף געטהאָן צו זיי, האָט מיר וואנקא, דער גזלן, מיט'ן פוס איבער'ן בויך דערלאַנגט. שווייג, זאָגט ער, אז ניט, וועסטו קריגען דאָס זעלבע. האָב איך זיך געלאָזט לויפען פון זיי אי־בער די נארטענס, און וויים אלעין ניט, ווי איך האָב זיך ביז מאָרפ־שא'ס בעט דערשלעפט. לויפענדיג האָב איך די שאָל פערלאָרען.

אויף מאָרגען האָט טאַניא געפרופט מוסר'ן איוואַן'ען, אָבער יענער האָט איהר מיט א פּאָאָר קולאקעס איבערצייגט, אז געטהאָן איז פערפאלען, און שפעטער מיט אנדערהאלבען שטונדען האָט טא־ניא געזונגען ליעדער און געטרונקען בראנפען, וואָס מען האָט געקויפט פון דעם נעריוויבטען גאלד.

קאָלאָסאָוו האָט נאָך א פּאָאָר מאָל בעזוכט טאַניא'ן, און נאָך יעדען בעזוך האָט איהם אלץ שווערער אויסגעזעהען די פּאָרשטעהענדע פערטהיידינונג. נו, וואָס וועט ער זאָגען אויפ'ן געריכט? מען מוז דאָך דערצעהלען אלעס, וואָס איז נור ביטער און רעכטלאָז אויף דער וועלט, דערצעהלען וועגען דעם אייביגען, אונאויפהערליכען קאמפף פאר עקזיסטענץ, וועגען די קרעכצען פון די בעזיגטע און בעזיגער, וואָס וואלגערען זיך אין אייז קופע אויפ'ן בלוטיגען פעלד... אָבער קען מען דען דערצעהלען וועגען דיעזע קרעכצען יענעם, וואָס

האָט זיי אַליין ניט געהערט און וואָס הערט זיי ניט איצט ?

נעכטען ביינאכט (בייטאָג איז ער געווען פערנומען) האָט זיך אנדרעי פֿאוואָויטש געגרייט צו דער פערטהיידיגונג. צוערשט האָט זיך די ארבייט ניט געקלאפט, אָבער נאָך עטליכע גלעזער שטארקען טהעע און א צוהנדליג פֿאפיראָסען האָבען זיך די צושטרייטע געדאנקען אָנגעהויבען צונויפֿלייגען אין א סיסטעם. אויפרעגענדיג זיך אַליין מעהר, העצענדיג זיך מיט געלונגענע אויסדריקע, שעהנע פראזען, האָט קאָלאָסאָוו, ענדליך, צוזאמענגעשטעלט א הייסע, איבערצייגענדע רעדע, וועלכע האָט פאר אַלעמען איבערצייגט איהם אליין. אויף א ווייַע האָט איהם פערלאָזען די מורא, מיט וועלכער טאניא האָט איהם אזוי ווי אָנגעשטעקט, און ער האָט זיך געלייגט שלאָפען, פערזיכערט אין א זיעג. אָבער שלאָפלאָזיגקייט האָט געטהון איהר ארבייט. היינט איז זיין קאָפּ שווער און פוסט. איינצלענע פראזען פון דער רעדע, וועלכע ער האָט אָנגעשריעבען אויף פאפיער, זעהען אוים קינסטליך און צו שרייענד. די איינציגע האָפנונג איז, אז זיינע נערוון וועלען זיך בערוהיגען און צו דער נויטיגער מינוט וועט ער זיך בעהערשען.

ער האָט זיך שוין היינט געזעהען מיט טאניא'ן, און עס האָט איהם אונאָנגענעהם איבערראשט יענע היצערנע גלייכגילטיגקייט, וועלכע האָט געקלונגען אין איהר קול.

— זעהט־זשע, טאניא, גיט איבער אַלעס אזוי, ווי איהר האָט מיר דערצעהלט. גוט ?

— גוט, — האָט טאניא געהאָרכזאם געענטפערט, אָבער אין דיעזער געהאָרכזאמקייט האָט געקלונגען יענע מורא, וועלכע נור ער האָט פערשטאנען, וועלכע האָט דורכגערונגען איהר גאנצעס וועזען. דער משפט האָט זיך אָנגעהויבען.

וועז עס האָט זיך געעפענט די טהיר, וואָס פיהרט פון קאָררידאָר צו דער גראָטע, אונטער וועלכער עס געפינען זיך די פערקלאָגטע, און זיי האָבען אָנגעהויבען אַרייגקומען אייגער נאָך דעם צווייטען, האָט זיך דאָס פובליקום, וועלכען דאָס וואַרטען האָט זיך שוין דערעסען, א שאָקעל געטהאָן. עס האָבען א קלונג געטהאָן די שפּאָרען ביי די זשאנדארמען, עס האָבען א בלישצע געטהאָן זייערע עגטבלויטע סאבליען, און די צושויער האָבען פערשטאנען, אז די דראמע

פאנגט זיך אן. דאס שושקען און שפּציען, וואס האט זיך פערביי־
געטראגען איבער דעם זאל, האט בעוויזען, אז מען בייט זיך מיט
די איינדרויקע. דאס געוועהנליכע אויסזעהען פון איוואן גאראשקין
און חאבאטיאוו האט ארויסגערופען ניט קיין שמייכלענדע בעמער־
קונגען, דערפאר איז אבער טאניא געפעלען געוואָרען — אן אמת'ע
העלדין פון א דראמע.

נאך דעם געוועהנליכען אויספרעגען פון די פערקלאגטע וועגען
זייערע נעמען און זוואניע, האט דער פאַרזיצענדער א פרעג געטהאן
טאניא'ן וועגען איהר בעשעפטיגונג, און זי האט געענטפערט:
— פּראָסטיטוטקע.

און דיעזעם וואָרט, אַריינפאלענדיג אין דערמיט פון אויסגע־
פּוצטע, רייַנע פּרויען, זאטע און צופּריעדענע מענער, האט א קלונג
געטהאָן, ווי א לויה־גלאק, ווי א דראהענדער פּאַרוואורף פון אלעם
טויטען צו די לעבעדיגע. אבער קיין איין קאפּ האט ניט ארונטער־
גלאזט, קיין איין פּאָר אויגען האבען זיך ניט אראבגלאזט. זיי
האבען זיך אנגעצונדען מיט נאך מעהר נייגעריגקייט — די אנגעקלאג־
טע שפּיעלט אזוי גוט איהר ראלע! צוערשט האט געהאט דאס וואָרט
גאראשקין, א דונקעלער, גאנץ שעהנער מאנסביל מיט זעלבסט־צו־
פריעדענע מאניערען פון אן אנערקענטען לעבע־יונג. ער האט גע־
רעדט ניט געאיילט, האט צוגעקליבען די אויסדרוקע און האט זיך
געהאלטען אזוי ווי ער וואלט גוט גווואוסט, אז ער שטעהט העכער
פון די ארומיגע, אבער ער וואלט זיך געשעהמט צו קלאהר עם ארויס־
צוצייגען. לויט זיינע ווערטער האט געהייסען, אז אלע דריי האבען
געהאט דעם זעלבען חלק אין דעם בעגאנגענעם מאָרד. ער האט גע־
האלטען דעם אונבעקאנטען פאר די הענד, טאנקע האט איהם ארויפ־
גווואָרפען די פּעטליע אויפ'ן האלז און חאבאטיאוו האט גווואָרגען.
חאבאטיאוו, אין אלע הינזיכטען א גאנץ געוועהנליכער סוביעקט,
האט ווידערהאלט דיזעלבע געשיכטע, ער האט נור ניט איינגעשטימט
מיט גאראשאוו'ן אין אייניגע אונווויכטיגע איינצעלהייטען וועגען דאס
איינטהיילען פון'ם גלאז. ניט קימערענדיג זיך וועגען דער קאטאַרגא,
וואס האט איהם ערווארטעט, האט ער ביי זיך ניט געקענט פועל'ען,
וואס איוואן'ען איז אנגעקומען די גרעסטע טהייל פון רויב. עס איז
געקומען טאניא'ס רייהע.

קאלאסאוו האט מיט שרעק ערוואַרטעט איהרע ווערטער, — און נאָך די ערשטע קלאַנגען פון איהר ציטערנדען קול האט ער פערשטאַנען, אז עס האלט שמאָהל. עס זיינען ערגעץ־וואו אהינגעקומען יענע אָפענהערציגקייט און פראָסטקייט, וועלכע האָבען איהם אזוי בעצויבערט און וועלכע זיינען, אייגענטליך, געווען טאַניאַ'ס אייגענע געוועהר. פלאָנטערנדיג זיך אין אונווויטהיגע איינצעלהייטען און זייטיגע פאקטען, בעליידיגענדיג דאָס געהער מיט וואולגארע און שארפע אויסדרוקע, האט זיך טאניא צו אָפען אָנגעשטרענגט רייצוואשען זיך און ארויפוואַרפען די שולד אויף אַנדערע, און וואָס מעהר זי האט זיך געסטארעט, אלץ אן ערגערען אייגדרוק האט זי געמאכט. „בעסער וואלט זי גאָר געשוויגען!" האט קאלאסאוו בייז א טראכט געטהאָן, מיט יסורים צוהערענדיג יעדע פאלשע נאָטע. ער האט ניט געקוקט אויף די געשוואַרענע און ניט אויפ'ן פובליקום, אבער מיט'ן גאנצען קערפער האט ער געפיהלט, ווי עס וואקסען פיינדליכקייט און אונצוטרוי.

— אויב איהר זייט ניט שולדיג אין דעם מאָרד, טאָ צו וואָס האט איהר זיך מודה געווען אין איהם אין דער פאָליציי און ביים סלעדאוואטל (פערברעכענס־אונטערזוכער)? — האט געפרעגט דער פאָרזיצענדער.

טאניא האט זיך צומישט און האט געענטפערט, אז אין דער פאָליציי האט מען זי געשלאָגען. אין דיעזען ענטפער האט זיך געפיהלט אן אָפענער און „אונפערשעהמטער" ליגען. און ווירקליך טאניא האט איהר פערטהיידיגער וועגען דעם קיין וואָרט ניט געזאָגט. אבער ווי האט זי אנדערש געקענט ערקלעהרען דיעזע אלע געהויבענע פריצים יענעם שרעק, וועלכען זי האט געשפירט פאר'ן פריסטאוו, אז עס האט זיך איהר גאָט וויים וואָס פאָרגעשטעלט, וועז ער האט אויף איהר נור א קוק געטהאָן! קען דען אָט דיעזער פריץ מיט גאלדענע קנעפ פערשטעהען, אז מען קען מורא האבען אפילו נור פאר ליכטיגע קנעפ? דיעזען מאל האט ניט נור דער פריץ, נור אפילו קאלאסאוו אויך ניט פערשטאנען טאניא'ן. צונויפדריקענדיג בייז זיינע צייהן, האט ער זיך אנגעבויגען צום טישעל, אום ניט צו זעהען די צוויייפלענדע שמייכלען.

— און דער סלעדאוואטל האט אייך אויך געשלאָגען? — האט

מיט א לייכטער איראניע פּאַרטנעוועט דער פּאַרזיצענדער. אין די אונטערשטע רייהען פון פּובליקום האָט זיך דערהערט א פּרעך געלעכטער׳.

טאניא האָט נעשוויגען.

— האָט מען אייך ניט ג׳משפט אמאל פּאר צו׳גנב׳ענען א ביי־טעלע ביי א שיכור׳ען? האָט אייך דער פּריעדענס־ריכטער ניט פּער־אורטהיילט צו צוויי מאָנאַט געפענגנים?

טאניא האָט נעשוויגען. צו וואָס זאל זי רעדען? עס איז נור א שאד, וואָס זי האָט צובייזערט אנדרעי פּאַוולאָוויטש דערמיט, וואָס זי האָט ניט געקענט גוט דערצעהלען.

מען האָט אָנגעהויבען אויספּרעגען די אונצעהליגע עדות. פּאר קאַלאַסאָוו׳ס פערוואַלקענטע אויגען זיינען פערבייגעגאַנגען העפליכע, רעדעוודיגע און בכבוד׳ע שיינק־אייגענטהימער, פערשלאָפענע און אזוי ווי בעטויבטע משרתים. זיי האָבען געשאטען מיט טויזענדער אונבערייטענדע איינצעלהייטען, און מען האָט זיי ניט געקענט צוויי־גען אנשוויגען צו ווערען; פון אנדערע האָט מען געמוזט ארויסציהען יערעם וואָרט. עס איז ערשיענען אן עדות — א סימפּאטיש, ריין־געקליידעט אינגעל, א דארער און שעהמעוודיגער. אויפמונטערענדיג איהם מיט עטליכע ווערטער, האָט דער פּאַרזיצענדער געפרעגט, וואָס עס האָבען געטהאָן טאניא און די אנדערע, ווען זיי זיינען ארייננעקו־מען צו זיין באָבען אין הייזקע.

— זיי האָבען געליינגט קאַלאַפּעל, — האָט געענטפערט דאָס אינגעל, און א קוק טהאָנדיג אונטער׳ן שטערען אויפ׳ן פּאַרזיצענדען, האָט ער א שמייכעל געטהאָן.

עס האָבען א שמייכעל געטהאָן די ריכטער, עס האָבען א שמיי־כעל געטהאָן די איינגעשוואָרענע, עס האָט אויך א שמייכעל געטהאָן די שטיל ווייענדע טאניא און טרעהרענדלאך האָבען א בלישצע ge־טהאָן אויף איהרע אויגען. קאַלאַסאָוו האָט בעמערקט דיעזען ליי־בענדען שמייכעל פון א מוטער, וואָס האָט בעערדיגט איהר קינד, און ער האָט א טראכט געטהאָן: „צוליעב דיעזען איינציגען שמייכעל דארף מען זי בעפרייען". עס זיינען אוועק שטונדען נאך שטונדען, און אנדרעי פּאַוולאָוויטש האָט זיך דורכגעצוויגען בלישצענדע פעדים; דאָס פּאר זיינע אויגען האָבען זיך דורכגעצויגען בלישצענדע פעדים; דאָס

געהער האָט מיט מיה אויפגענומען די קלאנגען ; ער האָט ניט פערשטאנען די רייד, און ער האָט ארויסגערופען ביים פאָרזיצענדען א בעמערקונג, אז ער האָט צוויי מאל געשטעלט איין פראגע. אפאטיע און לאנגווויליע האָבען איהם ארומגענומען. ער האָט זיך אנגעשטרענגט צו בעווייזען זיך, האָט אין די אונטערבראכונגען גערויכערט ביז קאפּוואהטאג, האָט אויסגעטרונקען א גלעזל קאניאק, אבער דאָס האָט איהם אויפגערעגט נור אויף א רגע, און די ענערגיע האָט איהם זאָפּארט ווידער פערלאָזען. „גאָטענוי, וואָס איז דאָס מיט מיר ?" — איז פערבייגעלאָפען מינוטענווייז דער געדאנק, און ער האָט געשפירט א שרעק, און א ציטער איז איהם דורכגענאנגען איבער דער פלייצע. פאָמעראנצעוו, א מוטהיגער, ריהרעווידינער און צודרינגליכער, האָט פראכטפאל געפיהרט די אונטערזוכונג ; האָט געצויגען פאר דער נשמה די ערות, האָט ביטער געקעמפּפט מיט'ן פאָרזיצענדען און פראָקוראָר (אנקלאגער) און האָט ארויסגערופען ביים פובליקום גוטע מיינונגען.

די רעדען האָבען זיך אנגעפאנגען ערשט עלף דעם זייגער אין אבענד. דער פראָקוראָר, א מיטעל־יהריגער אייגנעבויגענער מענש, מיט א קלוגען, אבער אויסדרוקסלאָזען געזיכט, האָט געהאלטען א שטילע, רוהיגע און שהנע רערע, און איז געווען שטרענג און אוכּבאַרעמהערציג, ווי די לאניק אליין — דיעזע לאניק, וואָס איז זעהר ליגנעריש, ווי אלעס אין דער וועלט, וועו מען מעסט מיט איהר די מענשליכע נשמה. שטיצענדיג זיך אויף פאקטען און נור אויף פאקטען, אהן שרייענדע פראזען און געמאכטע עפּפעקטען, האָט דער פראָקוראָר א פּעטליע נאָך א פּעטליע געצירעוועט אויף'ן נעץ, וועלכער האָט פערפלאָנטערט טאניאן. אבמאהלענדיג געפיהלאזו די אומגעבונג, אין וועלכען עס האָבען געלעבט די פערברעכער, איז ער צוגעטראָטען צום פערברעכען גופא.

קאָלאסאָווע, וועלכער האָט מיט נערוועזע און קאלטע הענד דורכגעבלעטערט די נאָטיצען, האָט געשיינט, אז מיט יעדען וואָרט פון אנקלאגער לעשט זיך א לעמפּעלע אין זאל און עס ווערט פינסטער. ער האָט געפיהלט הינטער זיך די שטיל־געווארענע טאניא ; איהרע אויגען צו לפענען זיך בריייטער ביי יעדען וואָרט, וועלכעם קלאפּט איהר איין קאָפּף אריין, ווי א שווערער האמער. צום ערשטען מאהל האָט

קאָלאָסאָוו מיט דער גאנצער אימה׳דיגער קלאָהרהייט און דריקענדער קראפט דערפיהלט, וואָס פאר א שרעקליך שווערע פעראנטוואָרטליכקייט עס ליענט אויף איהם. זיין הארץ האָט זיך געצאפעלט, די הענד האָבען געציטערט, און א דראָהענדער קול האָט וויעדערהאָלט: דו ביסט א מערדער... דו ביסט א מערדער!..“ — קאָלאָסאָוו מורא געהאט זיך אומצוקוקען: טאָמער וועט ער פלוצלונג בעגעגענען טאניא׳ס אויגען און וועט דורכלעזען אין זיי א יאָמערליכען רעטונגס־רוף און א בלינדען גלויבען אין איהם? צו וואָס האָט ער זיי אין געפענגנים בערוהיגט און האָט זי פערזיכערט, אז א בעפריאונג איז מעגליך?..

... אלין שווארצער וועלט די שרעקליכע אנקלאגע־כמארע, וואָס הענגט איבער טאניאָס קאָפף. מיט דער זעלבער אכזריות׳דיגער רוהיגקייט רעדט דער פראָקוראָר וועגען דער פערגאנגענהייט פון „טאנקא מיט די וווייסע הענד,“ וועלכע האָט פערשמוצט איהרע וווייסע הענטלאָך מיט אונשולדיגע בלוט. דערמאָהנט די גנבה, צוגעבענדיג, אז, פיעלייכט, איז זי שוין ניט געווען די ערשטע.

אין דעם שטילען זאל סטאיעט ניט קיין לופט. קאָלאָסאָוו שטיקט זיך. ער פערמאכט די אויגען און, ווי א פערברעכער פאר דער הינריכטונג, זהט ער אין דער טיעפער וווייטקייט די זונן, די גרינע לאנקעס, דעם העל־בלויען ריינעם הימעל. ווי שטיל און רוהיג עס איז יעצט ביי איהם אין דער היים! די קינדער שלאָפען אויף זייערע בעטלאָך; עם וואָלט גוט געווען אוועקגעהען יעצט צו זיי. אוועקשטעלען זיך אויף די קניע און צולייגען דעם קאָפף, ווי זוכענדיג שוץ, צו זייער ריינינקייט קערפערעל. מען דארף לויפען פון דיעזער אימה! לויפען!... לויפען? אָבער זי האָט דאָך אויך געהאט א קינד? נור אין איין געשריי, אין איין לאנגען, פערצווייפעלטען, ווילדען געשריי וואָלט קאָלאָסאָוו געקענט אויסדריקען זיינע געפיהלען. אָה, וועג ער וואָלט געהאט די שפראָך פון די געטער! וואָס פאר א דורנערענדע, וואהנזיניגע רעדע עם וואָלט זיך געלאָזט הערען פאר דיעזען המון! עם וואָלטען זיך צוסאמענט אכזר׳ישע הערצער, א יאָמער וואָלט אנגעפיהלט דעם זאל, די ליכט וואָלטען פערלאָשען געווארען פון אימה, און די וועגט וואָלטען פערציטערט געווארען פון מיטלייד און וועהטאָג! וויי שווער עס איז צו זיין א מענש, א פשוט׳ער מענש!..

דער פּראָקוראָר האָט געענדיגט זיין רעדע. א מינוט האָט מען געהוסט, גערייניגט די נעזער און צופיהרט די פּיס, און דערנאָך האָט אָנגעהויבען רעדען פּאָמעראָנצעוו. זיין גלאָטע, שהנע רעדע האָט זיך געגאָסען, ווי א טייכעלע. דער געזונטער, וויך ווירירענ־ דער קול פערטרייבט אזוי ווי די פינסטערנים. אָט האָט זיך דערהערט א לייכטער געלעכטער — דאָס האָט פּאָמעראָנצעוו פערבייגעהענד געזאָגט א ווינ איבער'ן פּראָקוראָר, קאָלאָסאָוו קוקט אויף'ן חבר'ס פּולען, שהנעם געזיכט, פּאָלגט נאָך זיינע רונדע בעוועגונגען און זיפצט: „גוט איז דיר; ווייסט ניט פון קיינע יסורים און פער־ שטעהסט זיי ניט...“ וועו קאָלאָסאָוו האָט ענדליך אָנגעהויבען רע־ דען, האָט ער ניט דערקענט זיין אייגענעם קול: א טויבער, סקרי־ פּענדער, איז ער איהם אליין געווען אונאָנגענעהם. די איינגעשוואָרע־ נע האָבען צוערשט אָנגעשטעלט מויל און אויערען, אָבער נאָך די ערשטע פּראָזען האָבען זיי זיך אָנגעהויבען בעוועגען, קוקען אויפ'ן זייגער, געניצען. די פּראָזען זיינען געמאָכטע, אוננאָטירליכע, פּא־ סען זיך ניט צוזאמען, און מאכען לאָנגווייליג די פערמאטערטע ריכ־ טער. איינע פון יענע געווהנליכע, עקעלהאפטע רעדעס, וועלכע זיי האָבען געהערט אין די הונדערטע. דער פּאָרזיצענדער הערט זיך אויף צוצוהערען צו דער רעדע און שעפּצעט זיך וועגען עפּעס איבער מיט א געריכטס־מיטגליעד. „הלואי ענדיג איך שוין וואָס שנעלער!“— טראכט קאָלאָסאָוו.

די איינגעשוואָרענע זיינען אוועק אין בעראטהונגס־צימער, ווי מאטערענד־לאנג עס שלעפט זיך דיעזע האלבע שטונדע! קאָלאָסאָוו וויל אויסטיידען חברים און געשפּרעכען, אָבער איינער, א יונגער, א פּרעהליכער, א גראָבער, וואָס פערשטעהט ניט, וואָס מען מעג און וואָס מען טאָהר ניט זאָגען, יאָגט איהם אָן:

— וואָס האָט איהר עס, פּאָטעריל, היינט אזוי שלעכט געמאכט? און מיר זיינען אומישטען געקומען אייך הערען.

קאָלאָסאָוו שמייכעלט העפליך, בורטשעט עפּעס אונטער, אָבער יענער, דערזעהענדיג פּאָמעראָנצעוון, טהוט זיך א לאָז צו איהם, שרייענדיג פון דער ווייטענס:

— גוט גערעדט, סערגעי וואסילעוויטש! א געזונדע רעדע! אָט קלינגט מען שוין. דאָס שפּרעכענדע, שפּאציערענדע און

רויבערענדע פובליקום טהוט זיך א שפּאר אין זאל אריין, שטופענדיג זיך אין טהיר. פון בעראטהונגס־צימער געהען ארויס איינער נאָך׳ן צווייטען די איינגעשוואָרענע און דער זאל וואָרט מיט איינגעהאלטענעם אטהעם. די מיילער זיינען האלב אָפען, די אויגען זיינען מיט געשפּאנטער נייגעריגקייט געווענדעט אויפ׳ן פּאפיר, וועלכען דער פּאָרזיצענדער נעהמט רוהיג צו פון דעם הויפּט איינגעשוואָרענעם, לעזט גלייכגילטיג איבער און צייכענט אונטער. קאָלאָסאָוו שטעהט אין טהיר און נעהמט קיין אויג ניט ארונטער פון דער בלייבער טאניא.

דער הויפּט איינגעשוואָרענער לעזט, מיט מיה די אונדייטליכע האנדשריפט.

— איז די פּויערטע פון מאָסקווער גובערניע, בראָנניצקער אויעזד, טאטיאנא ניקאָנאָראָוונא פּאלאצאווא, איין און צוואָנציג יאָהר אלט, שולדיג אין דעם, אז אין דער נאכט פון אכטען אויפ׳ן נייַנטען דעקאבר . . . האָט זי מיט׳ן צווענ פון רויב . . . מיט דער הילפע פון אנדערע פערזאָנען... דערשטיקט...

— יא, שולדיג.

האָט עס זיך נור אויסגעוויזען קאָלאָסאָווען, אָדער טאניא האָט זיך ווירקליך א שאָקע געטהון ? אָדער אפשר־האָט ער זיך גאָר אליין א שאָקע געטהאָן ?

מען דארף וואָרטען נאָך א האלבע שטונדע, ביז דאָס געריכט וועט ארויסטראָגען דעם אורטהייל. אנדרעי פּאוולאָוויטש איז ניט אים שטאנד צו פערבלייבען אין דער מיט פון דעם לעבענדיגען פובליקום און געהט אוועק אין די וויטע, פוסטע און שוואָך בעלויכטענע קאָרידאָרען. לאנגזאם געהט ער הין און צוריק, און זיינע טריט הילכען אב אונטער דער סטעליע. אָט האָט זיך דערהערט פון זאל א רעש פון טריט, א נערוויש, קולות — אלעס איז צו ענדע. קאָלאָסאָוו לאָזט זיך שנעל געהען צו דער מאסטע, הערט הויכע, כמעט שמחה׳דיגע קולות „צעהן יאָהר קאטאָרגע"... און ער בלייבט שטעהען ביי דער טהיר, פון וועלכער עס געהען ארויס די פערברעכער. וועָן טאניא געהט פערביי איהם, נעהמט ער אָן איהר לעבענסלאָוע אראָבגעלאָזטע האנד, בויגט זיך אָן און זאָגט :

— טאניא ! זיי מיר מוהל !

קאָלאָסאָוו און פּאמעראנצעוו זיינען שכנים און זיי זיינען דא־

רום געפאהרען אהיים מיט איין פוהרמאן. אויפ'ן וועג האט פאמעראנ־צעוו פיעל נערעדט וועגען היינטיגען משפט, האט מיטלייד געהאט מיט טאניאן און האט זיך געפרעהט, וואס מען האט חאבאטיעווען פערמינדערט די שטראף. קאלאסאוו האט פויל געענטפערט מיט איינצעלנע זילבען. אין דער היים האט זיך קאלאסאוו לאנגזאם אויס־געטהאן, האט א פרעג געטהאן, צו זיין פרוי שלאפט שוין, און פער־בייגעהענדיג די קינדער־שטוב, האט ער געוואלט, ווי געוועהנליך, ארויסגעהען און א קוש טהאן די קינדער, ער האט אבער חרטה גע־קראגען און איז אוועק גלייך צו זיך אין שלאף צימער.

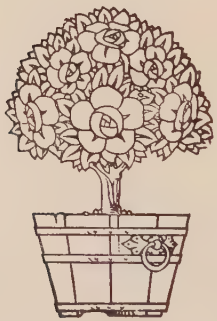

שטאבס קאפיטאן קאָבלוקאָוו

דורך די פענסטער־שויבען, וואָס זיינען געווען פערפרוירען און בעדעקט מיט אייז־אוזאָרען, האָבען אַרייגעדרונגען די פריהמאָרגען־שטראָהלען פון דער ווינטער־זונן און האָבען אָנגעפיהלט מיט א קאלטען, אָבער שמחה'דיגען ליכט די צוויי גרויסע, הויכע און נאקעטע צימערען, וועלכע האָבען אין איינעם מיט דער קיך צוזאַמענגעשטעלט די וואָהנונג פון שטאבס־קאפיטאן ניקאָלאי איוואַנאָוויטש קאבלוקאָוו און זיין דענטשטיק*) קוקושקין. עס האָט געשיינט, אז דער פראָסט איז ביינאכט שטארקער געוואָרען, ווייל אויף די פענסטער, ביי די ווינקלען פון די שויבען, זיינען אָנגעוואָקסען אייז־געשווירען, און ביים אטהעמען האָט זיך געהויבען א פּאַרע אין דער קאלטער לופט, וועלכע האָט זיך פאר דער נאכט אָבגערייניגט פון דעם טאבאק־רויך.

— קוקושקין, — האָט מיט א מוטהיגען באריטאָן א געשריי געטהאָן ניקאָלאי איוואַנאָוויטש, זופענדיג פון גלאָז די הייסע שטארקע טהעע.

פערטשעפענדיג זיך אין טהיר, איז אַרייגעקומען דער דענשטשיק, וועלכען מען האָט בעפרייט פון דיענסט אין רעגימענט פאר זיין אומגעלומפערטקייט, ווי עס האָט זיך אויסגעדריקט דער פעלד־פעבעל. זיין קלייגער קאָפּף מיט גרויסע הייגענדע אויערען האָט טרויעריג אַרויסגעשטעקט פון לאַנגען און דאַרען קערפער, וועלכער האָט צופרידען אָנגענומען יעדע פּאָזע אויסער דער, וואָס מען האָט פון איהם פערלאַנגט.

— אוי ביסטו, ברודערל, ניט ריהרעווידג, — האָט איהם דער קאפיטאן געמאכט א ווייכען פּאַרוואָורף. — מען דארף זיך שנעל אָברופען וועז מען רופט.

---

*) דענשטשיק איז א סאלדאט וואָס דיענט ביי א קאמאנדיר אין הויז.

— אמת, ריכטיג אזוי, — האָט זויער א בורטשע נעטהאָן קו־
קושקין און האָט פערקאַטשעט די אויגען.

— אוי ביסטו א שוטה, ברודערעלע. און וואָס דרעהסטו מיט
דער מאַרדע ? ביסטו שיכור געווען ?

— ניטאָ פאר וואָס צו טרינקען.

ניט וועלענדיג זיך פערדאַרבען דעם געמיטה, האָט ניקאָלאַי אי־
וואַנאָוויטש שווייגענדיג א קוועטש געטהאָן מיט דער פלייצע און
האָט זיך געהייסען דערלאַנגען בראַנפען און צובייסען און איינהיי־
צען דעם אויוועז.

— וואָס איז דאָס ! — האָט דער קאַפּיטאַן אָנגעוויזען מיט די
אויגען אויף דעם טהעע־בעבער מיט פערשיידענפאַרביגע בילדלעך,
וועלכער איז געווען, וואהרשיינליך, קוקושקינס אייגענטהום, און וועל־
כען ער האָט דערלאַנגט צוזאַמען מיט א פלאַש בראַנפען און סאר־
דינס. — א ווייז גלעזעלע ? — דער קאַפּיטאַן האָט אראָבגעלאָזט די
אויגען.

— אמת, ריכטיג אזוי.

— נו, ביסטו א שוטה. נעהם ביי דער בעל־הבית'טע.

בשעת דער דענשטשיק האָט זיך געפּאַרעט ביים אויווען און
האָט, בריהענדיג זיך, אונטערגעהייצט מיט קאָרע דאָס נאַסע, שנעע־
בעדעקטע האָלץ, האָט ניקאָלאַי איוואַנאָוויטש ארומגעטראַכט זיינע
פלענער אויף מאָרגענדיגען אבענד. דער קומענדער יום־טוב האָט גע־
פאַדערט פון איהם עפּעס יום־טוב'דיגעס, און מאָרגען, וויינאַכטען,
האָט דער קאַפּיטאַן בעשלאָסען צו מאכען ביי זיך א סעודה ; אָבער
אפּנים ניט פאר פרויען, וועז מען נעהמט אין אכט די צאָהל אָנ־
געגרייטע געטרענקע. דער קאַפּיטאַן האָט שוין לאַנג ניט אָנגעקוקט
קיין פרוי, ווייל די דאמען פון רעגימענט, מיט וועלכע ער פלעגט
שפילען אין קאָרטען, האָט ער ניט גערעכענט פאר פרויען, און מיט
אַנדערע איז איהם ניט אויסגעקומען צו בעגעגענען זיך. דער קאַפּי־
טאַן האָט צוזאַמענגעשטעלט א ליסטע פון ווייגען און צובייסענס און
האָט עם דערלאַנגט עטוואָס אונצופרידען דעם דענשטשיק, וועל־
כער האָט אָנשטאָט דער ערוואַרטעטער הסכמה געענטפערט, ווי
א פאָפוגאי : „אמת, ריכטיג אזוי.“ און „איך געהאָרך ,l“ אָבער וואָס
מעהר ער האָט „געהערט,“ אלץ מעהר צושטרייטער און מרה־שחורה'־

ריגער איז געווארען דער אויסדרוק פון זיינע אויגען ; דער קאַפּיטאַן וואָלט געזאָגט, אז אין זיי לייכט זיך דורך א אירגניע, וועו ער זאָל ניט וויסען אויף געווים, אז קוקושקין איז א נאר און איז ניט פעהיג צו אירגניזירען. אויסגעבען האָט מען בעראַרפט א רובעל צעהן, אָבער דער קאַפּיטאַן האָט געהאַט־און־צוואַנציגער, און ער האָט איהם דערלאַנגט דעם דענשטשיק. ניט פערלירענדיג נאָך אלץ די האַפנונג צו בעלעבען קוקושקינען און ארויסצורופען אין איהם א מעהר אקטיוויט בעציהונג צו דער ווירקליכקייט, האָט איהם ניקאַלאי איוואַנאַוויטש אונטערגעטראָגען א בעבער בראַנפען, זאָגעדיג אז דאָס איז צוליעב דעם פראַסט. קוקושקין האָט זיך איבערגע'צלם'ט, האָט אויסגעטרונקען דאָס בראַנפען, אָבער ער האָט ניט א קרעכץ געטהאָן, האָט ניט אָבגעשפּיגען און האָט ניט בעדאַנקט ווי זיין שטייגער איז געווען, ער האָט נור אָבגעווישט די ליפּען מיט אזא ערביטערונג, אזוי ווי ער וואָלט געוואָלט פערניכטען יעדען שפור פון דאָס געטרונקענע. שפּעטער מיט עטליכע מינוט האָט שטאַרק א קלאַפּ געטהאָן די קיך־טהיר.

— וואָס פאר א פליעג האָט עם איהם א בים געטהאָן ? — האָט א טראַכט געטהאָן דער קאַפּיטאַן. — געווען א יונג, ווי עם דאַרף צו זיין, און איצט ווי פון זינען אראָב, האָט גראָב געענטפערט אייערנעבטען. די בעל־חבית'טע בעקלאָגט זיך. נו, דער טייפעל נעהם איהם. לאָמיר בעסער טראַכטען, ווי גוט און פרעהליך עס וועט זיין צו ארנען אויפדערנאַכט.

ניקאַלאי איוואַנאַוויטש האָט אויסגעטרונקען נאָך צוויי גלעזלאָך בראַנפען, איז זיך דורכגענאַנגען איבער'ן צימער, האָט אריינגעקוקט אין'ם פערפרוירענעם פענסטער, פון וועלכען עס האָט שוין אָנגעהויבען ארונטערריגען וואַסער, דאָן האָט ער ענומען א קלייעם קאַסטען און האָט זיך צוגעזעצט אויף איהם בייס בורטשענדען און שיפענדען אוויוון. פון דער אָפענער לאָך האָט אויף איהם א זעץ געטהאָן א היץ. דאָס שיפען האָט אויפגעהערט, און געלע פלאַם־צונגען האָבען זיך פויל אָנגעבויגען און האָבען אָבגעלעקט די צוגעברענטע שייטלאָך האָלץ.

עם איז שוין אוועק צוואַנציג יאָהר, זייט ניקאַלאי איוואַנאַוויטש איז אָט אזוי געזעסען אויפ'ן קאַסטען בייס אויוון. דאָן איז ער נור

וואָס אריינגעפאלען אין דיעזען שמוציגען שטעדטעל און אין דיעזער אונגליקליכער דיוויזיע, וואו די אפיצירען לעבען אזוי לאנג און וואו מען געהט אזוי לאנגזאם פאָרווערטס. דאן האָט ער נאָך ניט געהאט קיין פּליק און אָט דעם רויטען צוקנייטשטען פּנים. גאָר מיט אַן אַנדער שפּראַך האָט דאָן גערעדט דערזעלבער פּייער, וואָס בלאָזט מיט אזא אונאַנגענעהמער היץ אין געזיכט אריין. יענע שפּראַך איז געווען וועניגער פערשטענדליך, ווי די איצטיגע ; עפּעס א נאַרישע און לעבערליכע שפּראַך איז דאָס געווען. זי האָט געהרעדט וועגען דער אקאדעמיע, וואוהין ניקאָלאי איוואַנאָוויטש וועט פאָהרען לערנען זיך ; יענע שפּראַך האָט שטיל און געהיימניספּל געשעפּצעט וועגען עפּעס א שהנער און גוטער מיידעל, וועלכע וועט זיך אין איהם איינליע־בען ; דער פּייער האָט געמאָהלען לעבעדיגע בילדער פון א פּרעה־ליכען רעש'דיגען באָל, אויף וועלכען דער שעהן־גענואקסענער אפיציר מיט א פערצוויגענער טאליע טאנצט קונציג און צום טאקט א מאזורקע און פיהרט א וויציגען און אינטערעסאנטען שמועס. טענץ . . . וואָס פאר א לעבערליכע זאך טענץ זיינען !

ניקאָלאי איוואַנאָוויטש האָט בעטראכט זיין קיילעכדיגען בויך און, פאָרשטעלענדיג זיך טאנצענדיג און שמועסענדיג מיט א פּרייליין, האָט ער א שמייכעל געטהאָן.

— און איצט איז דען ניט גוט ? בייגאָט, ס'איז גוט ! — האָט דער קאַפּיטאַן געענטפערט עמיצען און אום צו איבערצייגען, אז איהם איז גוט, האָט ער אויסגעטרונקען נאָך א גלעזעל בראנפּען, אָבער צום אויוועז האָט ער זיך מעהר ניט צוגעזעצט. עס איז געווען פּערנינפּטיגער אַרומצושפּאַנען איבער'ן צימער. עס זיינען אויסגעפּא־לען געווהנליכע, רוהיגע, פויליע געדאַנקען — וועגען דעם, ווי דער זשיד אבראמקא האָט קאליע געמאכט דעם פאָרוטשיק אילין זיינע לאקירטע שטיוועל ; וועגען דעם, וויפיעל גלד ער וועט קריגען, אז ער וועט זיין ראטנער קאמאנדיר, און אז דער קאזנאטשעי איז א גוטער מענש, אבווהל ער איז א פּאָלאק.

די לעצטע יאהרען איז ניקאָלאי איוואַנאָוויטשען אויסגעקומען צו זוכען שטארקע בעווייזע, אז עס לעבט ייך איהם גוט, אזוי, ווי מען דארף לעבען. אָבער די בעווייזע האָבען זיך איהם ניט געליינט אויפ'ן זינען, ביז דער קאַפּיטאַן האָט זיך ניט פערזאָרגט מיט א מעכטיגען

מיטהעלפער — די פלאש. וועו ער פלעגט אין־דער־פריה אויסטרינ־קען צוויי־דריי גלעזלאך בראנפען, איז אלעם פאר איהם געווארען קלאהר, פערשטענדליך און פראסט. דאם שמויגען, נאקעטע ציכער האט זיך ניט געווארפען אין די אויגען מיט זיין ארימקייט; ער האט אויך ניט בעמערקט, אז ער אליין איז געווארען אונריין און פויל. ער בייט קיין וועש ניט וואכענווייז, פוילט זיך צו רייניגען די נעגעל; און וועו ער פלעגט זיך אפילו יא ארומקוקען דערויף, האט ער באלד געהאט א תירוץ: „איך דארף דאך ניט אומגעהן מיט פרייליינס." זיין הפקרות האט איהם אויך נעפאסט ביי דער ארבייט; עס האט איהם אויך ניט אזוי שטארק בעליידיגט דער פאקט, וואס ער איז צו פופ־ציג יאהר א שטאבס־קאפיטאן, אין דער צייט וועו אייניגע פון זיינע חברים זיינען שוין פאלקאווניקעם, און זאגאר גענעראלען. עס האט איהם אויך אויפגעהערט צו מאטערען דאם פורכטבלאזע בעו־יערען, וואס ער האט א פערטעל יאהרהונדערט אוועקגע'הרג'עט אויף א זינ־לאזען לעבען, וואס, אין זיין קליינליכע יאגעניש נאך דעם מא־גען דיגען טאג, האט ער פערלאָרען אויפ'ן וועג שטיקלעכווייז זיין נשמה. א לייכטער אואנגענעהמער וואלקען האט זיך געטראגען פאר ני־קאלאי איוואנאוויטש און האט פערשטעלט פאר זיינע אויגען אלעם, וואס איז ניט דער פערטער רעגימענט פון דעם חארקאנער רעזערוו באטאליאן מיט דעם זשיד אבראמקא, מיט א קליינעם פרעפעראנס, מיט רעגימענטס־פערדנונגען און אנדערע טאג־טעגליכע אינטערע־סען.

און נור צוויי מאהל אין יאהר האט פאסירט, אז דעם קאפיטאנס מיטהעלפער האט זיך פערוואנדעלט אין זיין ערגסטען שונא. מיט א מאטערענדע קלאהרקייט און וועהטאג פלעגט ער דאן אויפזעהען די שרעקליכע זינלאזיגקייט פון זיין לעבען, — און ניקאלאי אי־וואנאוויטש פלעגט דאן שיכור'ען צו צוויי וואכען נאכאנאנד, זיצענ־דיג צו הויז נור אין אונטערוועש מיט אן אנגעשוואלענעם רויטען פנים. מיט שיכור'ע אויגען האט ער זיך בעקלאגט פאר זיינע חברים, אז מען האט איהם רואינירט, און וועו די חברים האבען פערלאזען דעם מענש, וואס פלעגט ווילד און האלב משוגע וויינען פון דעם אלקאהאלישען סם, פלעגט ער אוועקשטעלען דעם דענשטשיק ביי דער טהיר און, אנשטרייננענדיג זיך מיט די לעצטע כוחות צו פערהאל־

טען זיך מיט ווירדע, האָט ער איהם דערצעהלט מיט א שטרענגען קול, אז ער, דער קאָפּיטאַן, איז א גוטער מענש, אָבער מען האָט איהם ניט פערשטאַנען. און וועז דער דענשטשיק פלעגט אויף אוועקגעהען פון דעם משוגע'נעם „זיין וואָהלגעבורט," האָט זיין וואָהלגעבורט אוועק־געלייגט דעם קאָפּף אויפ'ן טיש און געווייגט אליין, אלץ ביטערער, אלץ ערנסטער און שטאַרקער, אבוואָהל ניט וויסענדיג פאר וואָס ער ווייגט. וועז דער שיכרות־אָנפאל פלעגט פערבייגעהען, האָט זיך דער קאָפּיטאַן ניט געקענט בעפרייען פון א רייהע דונקעלע, שוועדע ער־אינערונגען, אבוואָהל ער האָט זיך געשעהמט צו דערמאָהנען אוז צו רעדען וועגען זיין שיכור'ען. אייגע פון די לייכטע עראינערונגען איז געווען וועגען דעם, ווי קוקושקין האָט אזוי ווי געהאָלפען אוז מיטגע־פיהלט מיט'ן קאָפּיטאַן. צו איז ער געווען שטאַרקער אויף די פיס, ווי אנדערע דענשטשיקעס, אוז האָט לענגער געקענט אויסשטעהען, וועז דער קאָפּיטאַן פלעגט זיך צולאָזען, ווי זיין שטייגער איז געווען א מאהל מיט א גלאָז אין קאָפּף אדער עפעס מיט אן אנדער זאך, וואָס האָט זיך געמאכט אונטער'ן האַנד, צו האָט ער אויף אן אנדער מין אופן אויסגעדריקט זיין צערטליכע בעהאַנדלונג, דער קאָפּיטאַן האָט זיך ניט געקענט קלאָהר ערקלעהרען, אָבער ער האָט געפיהלט א דאַנקבאַרקייט צו קוקושקינען. צולייעב דעם האָט ער ביז איצט ניט ארויסגעטריבען קוקושקינען אוז האָט געדולדעט זיין אָפיציעל אנ־ערקענטע נאַרישקייט אוז זיין גאַנצע אונבעדייטונג אין דעם קאָפּיטאַנס ווירטהשאַפט ; וואָס קוקושקין האָט ניט געקענט צוברעכען, האָט ער קא־יע געמאכט אויף אן אנדער מאהר אדער וועניגער שארפ־זיניגען אופן. דעם קאָפּיטאַנס בעפעהלע האָט ער פערשטאַנען אזוי קא־פּויער, אז זאָגאר אנדערע דענשטשיקעס האָבען געלאַכט.

אויסטרינקענדיג נאָך א גלעזעל, איז ניקאָלאי איוואַנאָוויטש אוועק אויף בעזוך צו בעקאַנטע, איבערגעבענדיג דער בעל־הבית'טע, וואָס האָט געוואָהנט אין שכנות, די שליסעל אוז די זארגען פון דער וואָהנונג. דער קאָפּיטאַן האָט זיך צוריקגעקעהרט שפעט בייי־נאכט, אָבער קוקושקין אין נאָך ניט געווען. עס איז אוועק די נאכט, אוז נאָך איהר דער פאָלגענדער טאָג — אוז קוקושקין איז נאָך אלץ ניט געווען צוריק.

אריינלייגענדיג דעם קאָפּיטאַנס ליסטע אין ארבעל אריין, איז

קוקושקין ארויסגעגאנגען, און אונטער'ן איינפלוס פון דער קרעפטי־גער, פראסטיגער לופט איז ער ניט וויליגנדיג געגאנגען האסטיגער, ניט אזוי ווי ער פלעגט שלעפען די פים ווען ער איז געווען אין רעגימענט, פאר וואס מען האט איהם פון דארט ארויסגעיאגט. אויפ'ן פראסט האט זיך בעזאנדערס געלאזט פיהלען די וואראמקייט פון דעם אויסגעטרונקענעם בראנפען, אבער דאס האט ניט פערבעסערט זיין געמיטה. שיקענדיג צו אלע רוחות א ווייבל, וואס האט איהם א שטופ געטהאן, און וועלכע האט פון איהר זייט מיט א געוויסען רעספעקט איהם מיטגעטהיילט, אז זי האט נאך קיין מאהל ניט גע־זהען אזא לאנגען טייפל, איז קוקושקין דעמאנסטראטיוו פערביי־געגאנגען אונטער דעם סאמע נאז פון א צובושעווטען פערדל, און ווען דער פוהרמאן האט איהם געמאכט א פארוואורף, האט ער איהם נאכגעשריען:

— וואס פאר א טייוואלים טראגען אייך דא, איהר לייצעם־שלעפער!

אלעס, וואס קוקושקין האט שפעטער בעגעגנט אויפ'ן וועג, האט ביי איהם ארויסגערופען פראטעסטען און ביטערע בעמערקונגען. וואס גלאטער, וואס זאטער און יום־טוב'דיג פרעהליכער עס האט אויס־געזעהען א פנים, וואס ער האט בעגעגנט, אלין מיט מעהר האס האט ער געקוקט אויף איהם. „האט זיך אנגעפרעסען, דער פעטער הונד", האט ער אין די נעראנקען בעגריסט א סוחר, וואס איז גע־זעסען אין שליטען און האט צוגענומען ביי א איינגעל פעק און פעק־לאך. „ס'איז איהם נאך אלין וועניג: זעה נור, ווי זיין בויך האט זיך צולאזט". דער נעראנק, אז דער קאפיטאן האט איהם געשיקט אויף אן אנדער עק שטאדט, אזוי ווי דא וואלטען קיין גוטע קלייטען ניט געווען, האט ארויסגערופען ביי קוקושקין'ן לויטער מענשען־האס. „מארדוועט זיך פון וואוילטאג" — „ביי מאטעקין'ן זאלסטו די העררינג קויפען, הערסט?" האט ער איבערגעקרימט דעם קא־פיטאן און האט מיט עקל אויסגעשפיגען.

— און אפשר זאל איך נאר אין שיינק אריינגעהען? האט קו־קושקין א פרעג געטהאן ביי עמיצען, וואס האט איהם צורוה ניט גלא־זען, און, א שטופ טהועדיג פערעכטליך מיט דער פוס די טהיר פון שיינק, איז ער פערשוואונדען הינטער איהר.

— אָט בין איך אַרײַנגעגאַנגען און געכאַפּט א טרונק ! — האָט ער טריאומפירענד צוגעגעבען, אַרויסגעהענדיג פון שיינק און ארויס־לאָזענדיג א כוואַליע פון שטינקענדער לופט. ווי אַרויסרופענדיג די גאַנצע וועלט אויף א קאַמפף, האָט זיך קוקושקין שטאָלץ אַרומגע־קוקט, און, דערזעהענדיג אַן אָפּיצער, האָט ער זיך מאַמעַנטאַל אויסגעצויגען און סאַלוטירט.

פון א הויכען בארג־העראָב האָט זיך קוקושקין בעראַרפט אַראָב־לאָזען אויף א בריק. אויף יענער זייט טייך, הינטער א רייהע קוי־מענס פון שטאַרט, וואָס האָבען אַרויסגעלאָזט ווייסע געדיכטע און גלייכע זיילען רויך, האָט זיך געזעהען דאָס ווייטע ווייסע פעלד, וואָס האָט געבלישטשעט אויף דער זונן. ניט אַכטענדיג אויף די ווייטקייט, האָט מען געקענט זעהען דעם שליאַך און אויף איהם א לאַנגע, אונבעוועגליכע רייהע פון פוהרען. רעכטס האָט זיך געהויבען, ווי א בלויער רויך, דער וואַלד. זעהענדיג דאָס ריינע פער־שנעעטע פעלד, האָט א רעשיגער און ביטערער פּראָטעסט מיט א נייער קראפט אָנגעפילט קוקושקין'ס אונרוהיגען קאָפּ. „און דו זיין דאָ !" — האָט ער א טראכט געטהאָן ווי מיט כעס, אָדער פער־צוויפלונג.

מיט א וואַכען דריי צוריק האָט קוקושקין בעגעגענט אויפ'ן מארק א לאַנדסמאַן, וועלכער, דערצעהלענדיג איהם אלע נייעס פון דאָרף סאַבאַקינע, האָט ער איהם אַרײַנגעוואַרפען אין א פער'כישופ־טע וועלט פון דאַרפס־אינטערעסען — פער'כישופ'טע, ווייל קוקושקין איז אי געבוירען געווארען, אי געלעבט, אי צוגענומען געוואָרען פון דאָרף — אלעס אָהן א פארוואָס. דיעזע אינטערעסען האָט שוין קו־קושקין עטוואָס פערגעסען, אָבער אפילו נור א לייכטע עראינערונג אן זיי האָט צורודערט זיין פויערשע בלוט, וועלכע האָט גערופען קוקושקין'ען צו שוועבען האַנד־אַרבייט—צו דער ערד און דער סאַכע. דער לאַנדסמאַן האָט איהם אויף דערצעהלט, אז ביי איהם, קו־קושקין'ען, איז א טאַכטער געבוירען געווארען, אָבער זיין יונגע פרוי איז קראַנק און מען האָדעווועט דאָס קינד מיט א זויג־פלעשעל. ווי־טער האָט ער זיך דערוואוסט, אז קוקושקין'ס פאטער האָט קיין אר־בייטער ניט, אז מיט'ן ברודער איוואַן אליין קען ער די ווירטהשאפט ניט פיהרען, און ער איז אין גאַנצען אָבגעשוואַכט ; עס סטאַיעט

ניט קיין ברויט און אויף ווייגאכטען וועט ער מוזען בארגען ב׳ אי־
ליא איוואנעטש, אויב ער וועט נור געבען. „און מיט טרעהרען בעט
מען דעם ליעבען זוהן פעטרושא צו שיקען גאלד, ווייל כאטש נעהם
און שטארב". קוקושקין האט געשיקט מיט׳ן לאנדסמאן א רובל,
אבער אליין איז ער פערצווייפעלט געוואָרען. אין זיינע צורודערטע
געדאנקען האט זיך געטראגען א קלאהר בילד פון דער ביטערער נויטה
אין דערהיים, און וואס נאהענטער דער יום־טוב איז געקומען, אלם
קלאהרער און מאטערנדיג איז געוואָרען דאס בילד. ניט זייענדיג גע־
וואהנט צו חקירות, האבען זיך דעם דענשטשיקס געדאנקען שווער
בעווענט, זיך אנשטרייגענדיג מיט אלע קרעפטען צו פערשטעהען
דעם פאקט, וועלכער איז געווען אויסגערעכט אזוי פראסט: אין
דערהיים זיצט מען אהן הענד און אהן ברויט, און איך קויף ביי מא־
טעקין האלבענדער הערינג".

און איצט האט קוקושקין בעטראכט דיעזען נאקעטען פאקט און,
ניט קענענדיג פילאזאפירען, האט ער געשפיגען און האט פרוכט־
לאז פראטעסטירט מיט זיין גאנצען וועזען — צו זיין אויגענער פער־
וואונדערונג און זאגאר ערגערנים, ווייל דיעזער צושטאנד האט איהם
אויסגעזעהען זעהר אונאנגענעהם און עפעס ווי אן אנגעשיקטע זאך
פון דער זייט. צוערשט האט ער געטראכט וועגען אנטלויפען, אבער
דאס איז געווען אזוי נארריש, אז קוקושקין האט גאנצע צוויי טעג
נאך דעם זיך בעגאנגען מיט׳ן קאפיטאן מיט א בעזונדערער איראניע
און האט פאר דער צייט געפאדערט פון זיין קאלעגע — דענשטשיק
טיוטקין די צוואנציג קאפיקעס, וואס ער האט איהם געליהען, און
ווען יענער האט איהם צולעב פארמעלע אורזאכען ניט געגעבען,
האט ער איהם אנגעזידעלט רופענדיג איהם דארף־יונג און לומפ.

קוקושקין האט זיך דערנעהענטערט צו דער קלייט, וועו צוזאמען
מיט דער עראינערונג אן דעם גאלד, האט איהם עפעס אינעווייניג
א שטארקען זעץ געטאהן, און פון זיך אליין איז ארויסגעשפרונגען
די פראגע:

— און אפשר זאל איך צו׳גנב׳ענען?

— נאט זאל זיך ערבארמען!" — האט זיך קוקושקין דערשראקען
און זיך איבערגע׳צלם׳ט. „אין אונזער גאנצער משפחה זיינען קיינע
גנבים ניט געווען, און איך זאל צו׳גנב׳ענען. די תליה איז דאך וועניג

דערפאר. וואם א מענש קען דיר אויסטראכטען,"—האט קוקושקין ניט ערנסט א שמייכעל געטהאן און האט זיך צוגעאייל׳ט. אבער דער פינף־און־צוואנציגער האט זיך בעוועגט אין קעשענע, און פון איך־וועניג האט עפעם געשטופט, געשטופט — און האט ארויסגעשטופט אן ענטפער!

— אזיך וועל זאגען, אז איך האב פערלאָרען.

— „גאט זאל זיך ערבארמען!" האט ווידער אויסגעשריען קוקושקין און האט זיך מיט שרעק א לאז געטהאן אין דער ערשטער טהיר. דאם איז געווען די טהיר פון א שיינק.

דער צובייזערטער און בעאונרוהיגטער ניקאלאי איוואנאוויטש׳ האט גלאזט וויסען אלע אפיצערען, וואם האבען זיך געקליבען צו איהם, אז זיין דענשטשיק איז פערשוואונדען מיט דעם געלד, און, דערנאך קומענדיג אהיים, האט ער געפונען דעם פערשוואונדענעם דענשטשיק אין קיך. קוקושקין איז געזעסען אויף א באנק, און ווי־נענדיג זיך און צושאקלענדיג מיט׳ן קאפ, האט ער פלייסיג געפוצט דעם קאפיטאנס א שטיוועל.

— וואו ביזטו עס פערפאלען געוואָרען, לומפ? ביזט שיכור?

— נ—נ—ניין, אייער וואהלגעבורט.

— שיכור ווי לוט . . . ווי האסטו עס געוואגט זיך אנצו־שבור׳ען? א?

— אויף מיינע קאסטען גע׳שיבור׳ט, ניט אויף אייערע.

— וואם? וועסט נאך אנטקעגען ענטפערען? וואו איז דאם אייננעקויפטע, וואו איז דאם גלעד?

— פערלאָרען. אט איך שווער אייך ביים אויבערשטען . . .

דער קאפיטאן האט א פאטש געטהאן מיט די הענד און האט שווייענדיג אנגעשטעלט אויפ׳ן דענשטשיק זיינע פערגאסענע אויג־לאך. אויב דער קאפיטאן האט בשעת מעשה הערמאנט נאפאלעאנען, איז קוקושקין געווען אקסאן, וואם האט אהן מורא אריבערגעטראגען דעם בליק פון וועלט־הערשער. די פערוואלקענטע אויגען פון דענשטשיק זיינען מיט דער גוטער רוהיגקייט פון אן אונשולדיגען בעליידיגטען געווען געווענדעט אויף ניקאלאי איוואנאוויטש׳ען.

— האסט צוגע׳גנב׳עט? זאג!

— וואס־זשע, משפט. פיעלליכט, טאקע צוגע׳גנב׳עט. א מענ־שען קען מען אימער בעלײדיגען. — קוקושקין האט זיך צוואווינט.

דער קאפיטאן, פיהלענדיג, ווי עס שטיקט איהם דער כעס, האט דורך די צייהן ארויסגעשיפעט:

— שלאפען געה, בהמה. מארגען אין רעגימענט אריין.

— ווי איהר ווילט, אבער איך וועל אומזיסט אומקומען.

— ש—שווייג! שווייג, זאג איך!

דער קאפיטאן האט א טופע געטהאן מיט די פיס און איז ארויס פון קיך, און קוקושקין האט געפרופט ווידער זיך נעהמען פאר׳ן שטי־וועל, ער האט זיך אבער צו שטארק א בעוועג געטהאן און א פיהר טהאנדיג מיט דער בארשט, איז ער אומגעפאלען אויף דער באנק.

דעם קאפיטאן׳ס כעס, וואס האט דערגרייכט די העכסטע שטופע און האט זיך אויסגעגאסען אין אייניצעלנע אויסגעשרייען, איז באלד פערטרונקען געווארען אין עטליכע גלעזלאך בראנפען און האט זיך פערי־יטען אויף א געפיהל פון ביטערער בעלײדיגונג. "אפילו א יום־טוב לאזט מען אויך ניט צו בענגענען ווי עס דארף צו זיין" — האט זיך ג־ערגערט דער קאפיטאן, דורכלעבענדיג אין די געראנקען דאס ליכטי־גע בילד פון דער שמחה, וואס האט ניט שטאטגעפונען. „ווי גוט עס וואלט געווען." דעם קאפיטאן׳ס בליק האט זיך אבגעשטעלט אויף א ווילע אויפ׳ן בילד פון דער אונערפילטער שמחה, און דאס בילד איז אזוי ווי פינסטער געווארען. „אבער איך וועל איבערצייגען, אז עס וואלט גוט געווען!" האט אויסגעשריען דער קאפיטאן און האט אנ־געהויבען ברענגען בעווייזע. אבער א זאנדערבארע זאך: וואס מעהר בעווייזע דער קאפיטאן האט געבראכט, אלץ אפטער האט ער אריינ־געגאסען אין זיך דעם ארגומענט פון פלאש, אלץ צווייפעלהאפטער איז געווארען דאס בילד.

„א שיכרות־אנפאל!" — האט מיט אימה א טראכט געטהאן ני־קאלאי איוואנאוויטש, אבער דיעזע אימה האט זיך באלד פערביטען אויף פרייד, — אויף די פרייד פון א מענשען, וואס וואלפט זיך אין אבגרונד, אום צו בעפריען זיך פון קאפ־וועהטאג. ווי צורייסענדיג די שמידענדע קייטען, האבען זיך פאר׳ן קאפיטאן א לאז געטהאן בילדער, מרה־שחורה׳דיגע, שווארצע און מאטערנד־טרויעריגע. דער געשטאלט פון דער לעבער מיידעל, וואס האט געזאלט ברענגען דעם

קאפיטאן זיין גליק, איז ארויסגעשוואומען פאר איהם א רויגע, אן אנציהענדע. „ליעבינקע מיינע !" — האט ניקאלאי איוואנאוויטש צערטליך צונויפגעליגט זיינע גראבע ליפען. און פאר איהם זיינען אלץ געשוואומען און געשוואומען אנדערע. דער קאפיטאן איז געזעסען אויפ'ן ברעג פון דיעזען טייך, וועלכער האט געטראגען אין אבגרונד ארויין זיינע האפנונגען און טרוימען פון מענשליכען גליק, און ער האט זיך געפיהלט אלץ טרויעריגער, האט אלץ מעהר מיטלייד געהאט מיט זיך. אין פלאש איז פערבליבען אלץ וועניגער בראנפען, וואס האט זיך אומגעוואנדעלט אין געפיהלען, וועלכע עם איז איהם זעלטען בעשערט געווען צו וועקען אין דער מענשליכער נשמה: געפיהלען פון מיטלייד, פון ליעבע און תשובה. קיינער דארף איהם ניט, דעם קאפיטאן; קיין איין נשמה וועט ניט ליכטיג ווערען, דערזעהענדיג זיין צוגאסענעם, שיכור'ען און שמוציגען פנים. זיין גראבען, אפאפלעקסישען האלז וועלען ניט ארומנעהמען קיינע ווייבע קינדערשע הענטלאך, צו זיין שטעכערדינגער מארדע וועט זיך ניט צוטוליען קיין צערטליכע באק. אנדערע האבען כאטש א הונד, וועלכען זיי האבען ליעב און וועלכער האט זיי ליעב. דעם קאפיטאן'ס געדאנקען האבען זיך זאנדערבאר צונויפגעפלאכטען, און ער האט זיך דערמאהנט אן קוקושקין'ען. פאר וואס זאל איהם קוקושקין ליעב האבען? קוקושקין . . . און וואס איז אייגענטליך דיעזער קוקושקין?

שווער אויפהויבענדיג זיך פון בענקעל„ האט דער קאפיטאן גענומען דעם לאמפ און איז אווק אין קיך אריין. דער דענשטשיק איז געשלאפען, מיט א פערוואנדרפענער קאפ. אין זיין לינקער האנד האט ער נאך געהאלטען דעם שטיוועל, די רעכטע איז שווער ארבעגענאנגען פון באנק. זיין פנים איז געווען בלייך און קראנקהאפט. דער קאפיטאן האט צום ערשטען מאל געזעהען קוקושקין'ען, ווי ער שלאפט, און ער האט איהם אויסגעוויזען גאר אן אנדער מענש. צום ערשטען מאל האט ער בעמערקט קנייטשען אויף דיעזען יונגען פנים אהן וואנצעם, און דיעזער פנים מיט קנייטשען, מיט איין עטוואס אויפגעהויבענער ברעם האט אויסגעזעהען דעם קאפיטאן אונבעקאנט, אבער נעהנטער, ווי יענער פנים, וועלכען ער האט געזעהען יעדען טאג, ווייל דיעזער איז געווען א פנים פון א מענשען. דער אייג-

דרוק איז געווען אזוי ניי און זאנדערבאר, אז ניקאלאי איוואנאוויטש איז אויף די שפיץ פינגער ארויס פון קיך און האט זיך מיט ספר ארומגעקוקט: עס האט זיך איהם אויסגעווייזען, אז דאס צימער איז אויך ניט דאס זעלבע.

עס איז אווק א האלבע שטונדע. איבער די צימערען האט זיך דערהערט א שאלענדער קול:

— קוקושקין!

אבער אין דעם הייזעריגען קול האבען געקלונגען נייע, אונבעקאנטע נאטען.

קוקושקין האט זיך א ריהר געטהאן, און נאך דעם צווייטען געשרייי איז ער אריין אין צימער, פארזיכטיג קלאפענדיג מיט די אבזאצען. ער איז געבליעבען שטעהען ביי דער שוועל מיט אן ארבעגעלאזטען קאפ, ווי א פערשטארבענער. און אויף דיעזען צרה'דיגען מענשען האט עס דער קאפיטאן געקענט זיך בייזערען!

— קוקושקין!

דעם דענשטשיק'ס פינגער האבען זיך קוים א ריהר געטהאן און זיינען ווידער פערשטיינערט געוואָרען.

— האסט צוגע'גנב'עט דאס גלעלד?

— צוגע'גנב'עט . . . ניין . . . ניין . . .

קוקושקין'ס קול האט א ציטער געטהאן, און זיינע פינגער האבען זיך אנגעהויבען שנעלער בעווענגען. דער קאפיטאן האט גע־שוויגען.

— הייסט עס, מיר וועלען דיך איצט משפט'ען?

— אייער ווהלגעבורט . . . בריינגט מיך ניט אום.

דער קאפיטאן אין אויפגעשפרונגען און, צוגעהענדיג צו קוקושקין'ן, האט ער איהם אנגענומען פאר די שולטערן.

— שוטה, ווהם דו ביסט. מיין איך עס דען אויף דער אמת'ן? אך דו! — דער קאפיטאן האט א ציה געטהאן קוקושקין'ן, און, זיך אומקעהרענדיג, איז ער צוגענאנגען צום פענסטער'ל, אזוי ווי מען ווהלט געקענט עפעס זעהן אויף דער גאס אין דיעזער פינסטערער ווינאכטען־נאכט. אבער דער קאפיטאן האט דערזעהען און, אויפהויבענדיג די האנד צום געזיכט, האט ער ארבגעווישט עפעס, ווהם האט זיך ניט גלאזט זעהן קלאהר.

— אייער וואהלגעבורט . . .

אין דעם דענשטשיקס קול האט זיך געהערט פונקט דאס זעלבע, וואס דער קאפיטאן האט אזוי קונציג אראבגעווישט. דעם קאפיטאן'ס פעטע פלייצע איז געווען אונבעווענלעך.

— נו וואס ? — האט זיך דערהערט פערטויבט פון'ם פענסטער.

— אייער וואהלגעבורט . . . בעשטראפט מיך.

— גענוג, גענוג שוין נארישקייטען רעדען.

ניקאלאי איוואנאוויטש האט זיך אומגעקוקט, און קוקושקין, א וואַרף טהוענדיג זיך מיט אמאל אויף די קניע, האט געוואלט ארומנעהמען זיינע פיס. מיט אן אויסדרוק פון פערלאָרענהייט, פון ליידען און נעימות אויפ'ן אָנגעשוואלענעם רויטען גזיכט האט דער קאפיטאן איהם אויפגעהויבען, האט איהם אונבעקוועם א קוש געטהאן אין זיינע הארטע האָאר און, אבריייסענדיג די האנד פון זיינע לייפען, האט ער איהם שפאסהאפט און פערשעהמט אבגעשטופט פון זיך.

— גאה שוין, גאה ! . . . וואס בין איך, א גייסטליכער, צו וואס. גיס נור אָן א ביסל בראנפען אין פלעשעל אריין ! לעבערי־גער ! איין פום דארטען, און די צווייטע דא זאל זיין.

א, ווי שרעקליך ! דאס גראב־בייכיגע פלעשעל, וואס האט צעהן יאהר טרייו און עהרליך געדיענט דעם קאפיטאן, איז אונטער־געכאפט געוואָרען פון דעם דענשטשיק'ס לעבעדיגער האנד, איז ארויף אין דער לופטען, האט בעוויעזען זיין פוסטע דנא, האט זיך א ווייל א דרעה געטהאָן נעבען דער האנד און, ענדליך בעשליסענ־דיג זיך, איז עס ארונטערגעפאלען און האט זיך צובראכען אויף שטיקלאך.

— ס'מאכט ניט, ברודער. שלעפ די גרעסערע פלאש !

. . . לאנג און פינסטער איז די ווייניאכטען נאכט. עס שלאפט שוין לאנג די קריסטליכע וועלט. נור אין די פענסטער פון דעם קא־פיטאן'ס שטיבעל לייכט זיך נאך א פייער'ל, וואַרפענדיג א געלבלי־כען אבשיין אויפ'ן שנעע . . .

— זאגסטו, הייסט עס, אז דו האסט דאס געלד אהיים אב־געשיקט ?

— ריכטיג אזוי, אייער וואהלגעבורט. איך וועל אייך, אייער וואהלגעבורט, אבארביי . . .

— נו, נו ! וואס פאר נארישקייטען ?

דער קאפיטאן האט א ציה געטהאן דעם פאפירקאס און, אריינזשענדיג זיך טיעפער אין צוריסענעם פוטעל, האט ער זאנפט פערמאכט די אויגען. קוקושקין איז געזעסען אויפ'ן עק פון בענקעל און, האלב עפענענדיג דעם מויל, האט ער געכאפט יערע בעווענונג פון קאפיטאן.

— דיינקסטו, הייסט עס, אז זיי פרעהען זיך ?

— ווי דען, אייער וואהלגעבורט, דאס האב איך, נו, שוין זשע . . .

— אזוי, אזוי.

. . . לאנג און פינסטער איז די ווינטער־נאכט, אבער זי גיט זיך אויך אונטער דער קראפט פון אלזיגענדען פריה־מארגען . . . עס ווערט ליכטיג אין מזרח־זייט . . .

אין קאפיטאן'ס שטיבעל לייגט מען זיך שלאפען. קוקושקין ציהט אראב פון קאפיטאן די שטיוועל און טהוט עס אזוי פלייסיג אז ער שלעפט אראב פון בעט דעם קאפיטאן. דער קאפיטאן שפארט זיך אן און בעויעגט דעם דענשטשיק'ס פלייסיגקייט. צוטוליענדיג צו זיך צערטליך די שטיוועל, וועלכע קוקען שהמעווידיג אויף דער וועלט מיט דעם דורכגעלעכערטען אבזאץ, געהט קוקושקין ארויס אויף די שפיץ פינגער.

— וואהרט אוים . . . זאנפטו, הייסט עס, אז א טאכטער ?

— ריכטיג אזוי, אייער וואהלגעבורט. אוודאטיא.

— נו, גוה, גוה.

מערקווירדיג איז, וואס די ביטערע געדאנקען, וועלכע האבען געזאלט זיין א סימן אויפ'ן אנפאנג פון א שיכרות־אנפאל, האבען אויף דיעזען מאל נעזאגט א ליגען ; ניט דעם צווייטען טאג, ניט אין די שפעטערע טעג האט זיך דער שיכרות־אנפאל ניט בעוויעזען.

יום־טוב

1.

נאָך לאַנג פאר יום־טוב האָט קאַטשערין דערפיהלט, אז אין דער וועלט רוקט זיך אָן עפּעס גרויסעס, ליכטיגעס און אַביסעל אימה׳דיגעס איבער דער גרויסער יום־טוב׳דיגקייט. און אָבוואָהל דאָס אָנקומענדע האָט זיך גערופען מיט דעם אַלטען וואָרט „יום־טוב" און פאר אַלע אַנדערע איז דאָס געווען אייגפאַך און פאַרשטענדלעך, איז דאָס אָבער פאר קאַטשערין׳ן געווען עפּעס ניי און רעטהזעלהאפט — אזוי ניי, ווי וועלן מען קומט צום בעוואוסטזיין פון דער אייגענער עקזיסטענץ, און אזוי רעטזעלהאפט, ווי דיעזע עקזיסטענץ.

אין דעם לעצטען יאָהר האָט זיך קאַטשערין׳ן אָנגעהויבען צו דוכטען, אז ער איז נור וואָס ערשיינען אויף דער וועלט, און אַלעס האָט איהם זיך אויסגעוויעזען וואונדערלעך און אינטערעסאנט; און דאָס וואָס איז פּריהער געווען און האָט זיך גערופען קינדהייט, האָט זיך איהם פאָרגעשטעלט פאר שפּאסהאפט און פרעהלעך און עפּעס אזעלכעס, וואָס האָט מיט איהם קיין שייכות ניט. און ער געדענקט דעם מאָמענט, וועלן זיין לעבען האָט זיך אָנגעפאנגען. ער איז געווען סען דאן אין זיין קלאַס און האָט זיך געפיהלט לאנגוויליג; פּלוצלונג האָט זיך מיט א וואונדערליכער קלאָהרקייט איהם פאָרגעשטעלט, אז דער דאָזיגער, וואָס זיצט אויף דער דריטער באנק און האַלט אונטערגעשפּאַרט מיט זיין האַנד דעם קאָפּ און פיהלט לאנגוויליג, איז דאָס ער, ניקאָלאַי ניגאָלאַיעוויטש קאַטשערין; און אז די איבעריגע אַלע — יענער, וואָס רעדט דאָרט פון קאָפּעדרע און די אַנדערע שיהלער, וואָס זיינען צוזעצט אויף די בענק — זיינען גאָר אַנדערע מענשען און אן אנדער וועלט.

דיעזע פאָרשטעלונג איז פאר איהם געקומען אזוי בולט, אזוי שארף און פּלוצלונג, אז קיין מאָל דערנאָך האָט ער ניט געקענט

ארויסרופען אין זיך אזא פארשטעלונג, הגם ער האָט דאָס גאנץ אפט געפרופט דערמיט, וואָס ער האָט זיך געזעצט אין דערזעלבער פאָזע און אונטערגעשפאָרט זיין קאָפּ מיט דער האנד. אָבער דערפאר איז פאר איהם אלעם געוואָרען איצט ניי און פול מיט רעטענישען: די חברים, דער טאטע, די מאמע, די בריידער און ער אליין.

קאטשערין איז געווען א שילער פון זיבעטען קלאס גימנאזיע, און זיינע אלטע חברים האָבען איהם געפרופען פישוט „קאציע", נור די נייע חברים האָבען איהם גערופען ניקאָלאי ניקאָלאיעוויטש. ער איז געווען ניט קיין הויכער, א מאגערער, אן איידעלער, מיט א זעהר צארטער געזיכטס־פארב און פלעגט רעדען שטיל און העפליך. וואָנציגעם האָבען זיך נור וואָס אָנגעהויבען ארויסצושלאָגען אויף זיינע פרישע, רויטע ליפּען און האָבען זיך געצויגען, ווי א פוכיג שטעגעל אונטער זיין נאז. קאטשערין'ס עלטערן זיינען געווען זעהר רייכע מענשען און האָבען געהאט אן אויגען הויז אין איינער פון די וויטע גאסען פון שטאָדט. נעבען הויז איז געווען א גרויסער גארטען, אין הויף גרויסע שטאלען, און זאָגאר א ברונען, פון וועלכען די גאנצע גאס האָט געשעפט פאר זיך וואסער.

קאטשערין האָט געהאט פיעלע חברים און איין פרייַנד מערקוֹלאָוו, וועמען ער האָט היים און צערטליך ליעב געהאט, און ער פלעגט איהם יעדע וואָך שרייבען א לאנגען, געדיכט־אָנגעשריעבענעם בריף. מערקוֹלאָוו איז געווען מיט צוויי יאָהר עלטער פאר איהם; זייט לעצטען הערבסט האָט ער זיך געלערנט אין מיליטער און פלעגט קומען צו פאָהרען אהיים נור אויף די גרויסע ימים־טובים. קאטשערין האָט אויך געהאט שונאים, אם וועניגסטען, איין שונא, א שילער פון רעאל־שוהלע; נאָך אלם קינדער האָבען זיי זיך צושלאָגען, און זייט דאן פלעגט זיך קאטשערין אנבלאָזען, בעגעגענענדיג איהם, און א שטיק צייט האָט ער זאָגאר געטראָגען א קאסטעט אין קעשענע. ער האָט אויך געהאט א געליעבטע — א יונגע, שעהנע און פרעהליכע דיענסט, וועלכע האָט געפאנגען זיין הארץ. אין גימנאזיע אין דער־היים און ביי בעקאנטע האָט מען איהם נעהאלטען פאר א זעהר גליק־ליכען בחור'ל, אָבער ער אליין האָט זיך געפיהלט זעהר אונגליקליך. און זיין אונגליק איז בעשטאנען אין דעם בעוואוסטזיין, אז ער איז זינדיג און פאלש, און אז זיין לעבען ברענגט קיין נוצען ניט. און

עס זיינען איהם איינגעפאלען פיעלע אונלייזבארע פראגען און האָ־
בען ארויסגעשטופט פון זיין קאָפ די לאטיין און מאטהעמאטיק : צו
דארף ער גאָר לעבען און צו וואָס זאָל ער לעבען ? ווי זאָל ער מאכען,
אז ער זאָל זיין צופריעדען מיט זיך און אז אלע זאָלען איהם ליעב
האבען ? דעם לעצטען מאָל האָט ער בעקומען אין גימנאזיע צוויי
שלעכטע באלעלן, און ער איז צוליעב דעם געווען אין געפאהר צו
בלייבען אויף נאָך א יאָהר אין זעלבען קלאס. און ער האָט זיך נאָך
מעהר געערגערט דערפון, וואָס ער לערנט זיך אזוי שלעכט און בע־
האלט עס פון די עלטערן, וועלכע לויבען איהם גוטמוטהיג. און
וועז אָט די אלע, וואָס האלטען פון איהם, וואלטען נאָך געוואוסט,
וואוהין ער געהט מיט די חברים און וואָס ער טהוט דארט !

און דאָס גרויסע, ליכטיגע און אביסעל אימה'דיגע, וואָס האָט
זיך אָנגערוקט אין דער וועלט און האָט זיך גערופען מיט דעם אלטען
נאָמען „יום־טוב", האָט אזוי ווי גבראכט אן ענטפער. און קא־
טשערין האָט זיך געטראכט, אז דער ענטפער קען ניט זיין א טרויע־
ריגער, און אז עס וועט זיכער קומען אימיצער, וואָס וועט ער־
קלעהרען, ווי אזוי מען דארף לעבען און צו וואָס מען דארף לעבען.
צו וועט עס זיין מערקוואוי, וועלכער וועט קומען א וואָך פאר יום־
טוב, צו אן אנדערער, האָט קאטשערין ניט געוואוסט, און האָט
זיך געטראכט, אז אפשר וועט עס גאָר ניט זיין קיין מענש, נור א
זאָך. און ער האָט געוואָרט.

און דער יום־טוב האָט זיך אָנגערוקט.

2.

דאָס יום־טוב'דיגע און נייע האָט זיך אָנגעהויבען נאָך א וואָך
פאר יום־טוב, אָבער קאטשערין האָט עס ניט באלד דערפיהלט. ער
איז געגאנגען אין קירכע פאר גימנאזיסטען, האָט זיך געזעהען דאָרט
מיט די חברים און לעהרער און עס האָט אלעס אויסגעזעהען וואָכעריג
און אלט. דער אויפזעהער, וועלכען מען האָט געגעבען א זאָנדער־
בארע צונעמעניש „גליסט", האָט איהם געכאפט רויכערען, און האָט
איהם געוואָלט מסור'ן פאר'ן אינספעקטאָר. אלעס איז געווען לאָנג־
ווייליג און גרוי, און אלעמענס געזיכטער האבען אויסגעזעהען מרה־

שחורה'דיג און מען האָט ניט געזעהען אויף זיי דאָס, וואָס פריהער — דיזעלבע האָפנונג אויף אן אונגעוועהנלעיכע שמחה, ווי ביי איהם. אפשר, איז דער שלעכטער וועטער געווען שולדיג דערין, ווייל יע־נעם זונטאָג האָט געשנעעט און דריי טעג נאָכאנאנד נאָכדעם איז געווען קאלט און נאס, און מען האָט ניט געקענט קיין פענסטער עפ־נען. אָבער אין דער לופטען האָט זיך פאָרט געטראָגען עפעס אזוינס, וואָס האָט אויפגערעגט. אויף די גאסען איז מען געפאָהרען און גע־גאנגען מעהר ווי אימער, מען האָט זיך בעוועגט האסטיגער, מען האָט גערעדט העכער, און אלע האָבען נור געשמועסט ניט וועגען דעם היינט, נור וועגען דעם, וואָס זיי וועלען טהאן דאָן, אז עס וועט זיין יום־טוב. אזוי ווי די געגענווארט וואָלט ערגעץ איינגעזונקען, און אלע וואָלטען נור געהאט אין זינען די צוקונפט.

און וועז די זונן האָט זיך פרייטאָג בעוויזען און האָט באלד אָנ־געוואָרעמט און אויסגעטריקענט די ערד, האָט אלעמען בעהערשט דער קומענדער יום־טוב, און קאטשערין האָט איהם דערפיהלט אין אלע ווינקעלאך. אָבער דאָס איז נאך אלץ געווען ניט מעהר ווי ערוואר־טונג, און עס האָט אויפגערעגט און געמאטערט. קאטשערין האָט בע־זוכט די שטאהל, — דאָרט האָבען דער קוטשער און דער הויף־די־נער געוואשען די עקיפאזשען און גערייניגט די פערד, און זיי זיינען געווען בייז און ניט רעידעוודיג. ער האָט עטליכע מאהל ארויסגע־קוקט אין קיך — דאָרט איז פאָרגעקומען עפעס אונגעווענליכעס. ביי די קאטשערינס האָט מען אויך אין דער וואָכען א סך און גוט גע־געסען, אָבער איצט האָט מען אלץ געקאָכט און געבאקען, און מען האָט זיך צו קיין זאך ניט געטהאָרט צוריהרען, ווייל עס איז אלעס געווען אויף יום־טוב. די מוטער און דער פאָטער זיינען אָבגעפאָהרען אויף אן אלט וועגעלע און האָבען געבראכט אלץ נייע פעקעלאך און זיינען ווידער געפאָהרען, און איבער'ן גאנצען הויז האָט זיך געטראָ־גען אן אויפרעגענדער, אונגעווענליכער ריח פון וואניליע, פרישען טויג און אייער. פאר אלע הויליגע בילדער האָבען לעמפעלאך געברענט, און די אם האָט געשאָלטען די קינדער און האָט זיי ניט אריינגעלאָזט אין זאל און גאסט־צימער, וואו מען האָט שוין אויסגעריניגט די דילען און אלעס אויפגעראָמט. אין דער פריה האָט מען גאָר ניט אָנ־געביסען, און דער וואָרעמעס איז געווען אזוי שלעכט, אזוי ווי איצט

האָט מען גאָר ניט בעדאַרפט עסען. די דיענסט דאַשא האָט בענעגענט קאַטשערינען אין שפּייז־קאַמער, וועו דאָרט איז קיינער ניט געווען, און אָבוואָהל זי האָט איהם א קוש געטהאָן, אָבער זי האָט עס געטהאָן האַסטיג און נאכלעסיג. איהרע האָאר זיינען ניט געווען פערקאַמט און פון די נאַקעטע הענד האָט געשפּאַרט דערזעלבער אויפרעגענדער ריח פון וואַניליע.

— קום ארויס אין גאָרטען — האָט קאַטשערין געזאָגט.

— ניין־ניין־ניין ! — האָט דאַשא פערוואָרפען מיט הענד און פיס. — אָט ! — האָט זי צושפּרייט די הענד, וווייזענדיג, וויפיעל ארבייט זי האָט.

קאַטשערין איז ארויסגענגען אין גאָרטען, און עס האָט זיך איהם אויסגעוויעזען, אז די זעלבע לייִדענשאַפטליכע ערוואַרטונג פיהלט אָן דעם גאָרטען. די שטענגעלאַך ארום הויז זיינען שוין געווען אָבגערייניגט און בעשאַטען מיט געלען זאַמד, אָבער ווייטער אין דער טיעפקייט פון גאָרטען איז געווען נאַס און פערלאָזט, ווי שטענדיג נאָך ווינטער. דאָרט זיינען אויף די שטענגעלאַך געלעגען די פאַראַיאָהריגע בלעטער, וואָס האָבען זיך צוגעקלעפט צו דער ערד, פערשוואַרצט און דורכגענעצטע ; אין די ווינקלען ביי די צאַמען איז נאָך געלעגען דער וויסליכער שוואַמיגער שניי און פון אונטער איהם זיינען געוואָרנען קלייניגקע שטראַמען וואַסער, וואָס איז געווען ריין און דורכזיכטיג, ווי א טרעהר. ערטערווייז האָט ארויסגעשפּראַצט אין דונקעל־גרינע בינטלאָך די יונגע קראָפּעווע און ניט ווייט פון איהר האָט איינזאַם און מיט שרעק ארויסגעקוקט א דין גרעזעל. די בענק, אָנגעוואַרעמטע פון דער זונן, האָבען געבריהט די האַנד, און די גאַנצע אונבעוועגליכע לופט איז געווען געדיכט אָנגעזאַפּט מיט זונען־וואַרעמקייט, מיט א געוויסע פון ערד און ניט־זעהבארער יונגער גראָז. שמחה'דיג און שטיל איז געווען אין גאָרטען, און מען האָט געקענט הייטליך הערען, ווי עס סקריפּען די טויערען און ווי מען ציהט וואַסער פון דעם ברונען. אָבער קאַטשערין האָט ניט געקענט קלייבען קיין נחת פון דיעזער רוה, און עס האָט זיך איהם געדוכט, אז איצט טהאָר מען עס זאָגאָר ניט טהאָן, נור מען דארף וואַרטען דערויף, וואָס מען רופט „יום־טוב." און ער איז געגאַנגען פון איין באַנק צו דער צווייטער, האָט זיך צוגעזעצט אויף א ווייליע און איז געגאַנגען

וויטער. אזוי האָט ער זיך ארומגעדרעהט איבער'ן נאנצען נאָרטען, אזוי ווי ערוואַרטענדיג און זוכענדיג עפעס, איז ווידער געווען אין שטאַל און האָט עטליכע מאָל ארויסגעקוקט אין גאַס, אזוי ווי דער יום־טוב וואָלט בעראַרפט קומען פון דאָרטען. אזוי איז ער ארומגע־גאַנגען איבער'ן הויז און איבער'ן הויף ביז שפעט אין דער נאַכט און האָט איטלעכען געשטערט, און האָט ביי יעדען שווייגענדיג זיך נאָכגעפרעגט : וועו וועט ער שוין ענדליך קומען, אייער יום־טוב ?

שבת בייטאָג גיט איהם די מאַמע א זאָג :

— דיין מערקוואָו איז שוין געקומען, מיר האָבען איהם נור וואָס געזעהען אויף מאָסקווער גאַס. ער האָט צוגעזאָגט צו קומען אויפדערנאַכט.

קאַטשערין האָט פערשעהמט א שמייכעל געטהאָן.

— מיך פרעהט עס אויך, — האָט די מוטער געענטפערט אויף זיין שמייכעל. — וועכט זיך ניט פיהלען אזוי לאַנגוויליג און וועסט ניט שטערען יעדען איינעם.

יעצט האָט קאַטשערין קלאָהר פערשטאַנען אלעס ארום זיך און ער האָט אַנגעהויבען געדולדיג צו וואַרטען, וויסענדיג אז דאָס וואַרט ער אויף מערקוואָוען. ער האָט דורכגעטראַכט, וואָס ער וועט דערצעהלען זיין פרויינד, און עס האָט זיך איהם אויסגעדוכט, אז איין פשוט'ע ערצעהלונג וועט זיין גענוג אום צו צופלאַנטערען און קלאָהר מאַכען דעם פלאַנטער פון זיין לעבען, וועלכער האָט נור וואָס אויסגעזעהען אונלייזבאר און ער האָט זיך צוגעגרייט אויפצונעהמען מערקוואָוען : מיט דאַשא'ס הילף האָט ער געקראַנען א פלאַש רוי־טען וויין און צווויי גלעזלאַך און האָט דאָס אלעס אוועקגעשטעלט אויפ'ן פענסטער אין זיין צימער. אין יענער מינוט האָט ער פערגע־סען, אז אייגער פון די פעהלערען וואָס רופען ביי איהם ארויס אן עקעל צו זיך אליין, איז זיין געוואָהנהייט צו וויין, וואָס עם האָט זיך אַנגעהויבען מיט איהם יענעם יאָהר.

דער אבענד האָט זיך אַנגעהויבען, און דאָס גרויסע הויז האָט זיך אַנגעהויבען בערוהיגען. זעלטענער האָט געקלאַפט די טהיר אין קיך און אין קינדער־שטוב האָבען אויפגעהערט דער אם'ס בייזע נע־שרייען און די הילבּיגע קינדערשע קולות. קאַטשערין איז זיך דורכ־געגאַנגען איבער די רייגע און יום־טוב'דיגע שטילע צימערען, אויף

וועלכע דער אויפציטערענדער פייער פון די לעמפעלאך האט גע־ווארפען א בין־השמשות ליכט. די ווייסע פארהענגלאך אויף די פענס־טער האבען אויך אזוי ווי אויפגעציטערט און עס איז אלץ נעווען אי אביסעל שרעקליך, אי פרעהליך, פול מיט א שטילער און ליכטיגער ערוואַרטונג, — ווי עס דארף זיין אין אזא גרויסען און גוטען יום־טוב.

באלד וועט קומען מערקולאוו. עס האט איהם עפעס פערהאל־טען.

עס איז נעווען שטיל אויפ'ן הויף און אין גארטען, וואוהין קאט־שערין איז זיך אביסעל דורכגענגענגען. אין שטאהל האט א פערד שטארק א קלאפ געטהאן מיט דער קאפיטע, און ער האט א ציטער געטהאן ביי דיזען קלאנג און האט א טראכט געטהאן: באלד וועט קומען מערקולאוו. ביי דער צוועפענטער טהיר פון שטאהל האט גע־ברענט א לאנטערנע און דער קוטשער יעוומען האט מיט עפעס גע־שמירט זיינע שטיוועל.

— באלד געהט מען שוין צום מארגען־געבעט הא?— האט ער פריינדליך געפרעגט, דערקענענדיג דעם פריצ'ל אין דער דונ־קעלער דארער פיגור, און האט באלד גוטמוטהיג א וואונק געטהאן: און דאשקע איז אוועק מיט די קוילעטשען.

אזוי ווי אלע אין הויז, אויסער די עלטערען, האט ער נעווואוסט וועגען קאטשערין'ס ליעבע צו דאשען און האט פריינדליך געקוקט דערויף.

פאר וואם זשע קומט ניט מערקולאוו?

קאטשערין איז זיך ווידער דורכגענאנגען איבער אלע פלעצער, וואו ער איז שוין נעווען דיעזען אבענד, און, שעהמענדיג זיך פאר זיך אליין, איז ער צוגענאנגען צום טיהרל אין טויער. ער איז נעווען זיכער, אז וועט ער וועט עס עפענען און וועט ארויסקוקען אויף דער גאס, וועט ער דערזעהען דעם צוקומענדען מערקולאווען און וועט דער־הערען זיין ליעבען קול: „וואם מאכסטו קאליא." קאטשערין האט פארזיכטיג און לאנגזאם געעפענט דאם טיהרל, האט ארויסגע־קוקט, איז דערנאך ארויסגענאנגען אויפ'ן גאס און האט זיך צו־געזעצט אויף די קאלטע טרעפלאך פון דעם שטיינערנעם גאנעק. אויפ'ן גאס איז נעווען פוסט און שטיל. פון דער וויטענס האט זיך

דערהערט דער גערויש פון אן עקיפאזש און קאטשערין האָט זיך אויפגעהויבען. עס קומט צו נעהענטער. מיט אלע זייע אייזערנע טהיילען האָט געקלאפט דאָס צובראכען וועגלע, און נאכ'ן קלאנג אליין האָט ער זיך אנגעשטויסען, אז דאָס פאהרט א היים א ליי־דיגער פערשפעטיגטער איזוואזשטשיק. מען האָט געקענט הערען, ווי די רעדער פאלען אריין אין גריבער, וואָס דאָס וואסער האָט גע־מאכט אויפ'ן שליאך און ווי עס פליוסקעט אונטער דעם פערדס פים די נאסע בלאָטע — און ווידער הערשט די טיעפע שטילקייט פון דער פינסטערער אפריל־נאכט. לאנג איז נאָך קאטשערין גע־זעסען און האָט זיך פיעלע מאהל אבגענארט, מיינענדיג, אז אָט קומט שוין ענדליך מערקולאָוו.

מערקולאָוו איז ניט געקומען.

קאטשערין וואלט ניט געקענט מיט ווערטער בעשרייבען יענעם געפיהל, וועלכער האָט איהם בעהערשט, ווען ער האָט זיך אומגע־קעהרט פון דער קעלט אין זיין רייגעם און וואַרעמען צימער. עס האָבען איהם געשטיקט א כעם, אן אומעט און טרעהרען, וואָס האָבען זיך איהם געשטעלט אין האלז. ער האָט אין די געדאנקען איבערגע־הויר'ט פאָרוואורפען, וועלכע ער וואלט געמאכט מערקולאָוון, ווען ער קומט יעצט, אבער האָט זיי ניט געקענט פערבינדען, און זיי האָבען זיך פערוואנדעלט אין איין משונה'דיגען און זינלאָזען געשריי:

— לומפ! לומפ!

לויגט זיך דען נאָך דעם צו לעבען? א האלבען יאָהר האָ־בען זיי זיך ניט געזעהען; א האלבען יאָהר האָט ער טאָג ווי נאכט געטראכט וועגען יענער מינוט, ווען ער וועט דערזעהען זיין פריינד און וועט איהם אלעס דערצעהלען, ווי שווער און מאטערענד דאָס לעבען איז, ווען מען האָט קיין צוועק אין לעבען, ווען מען האָט ניט לעבען זיך קיין נשמה, מיט וועלכער מען זאל קענען טהיילען די יסורים. א האלבען יאָהר האָבען זיי זיך ניט געזעהען — און ער האָט ניט געקענט קומען און איז פערבליבען מיט אנדערע קליינליכע מענשען, וואָס זיינען איהם אינטערעסאנט, טהייער און ליעב! און עס דוכט זיך אוים קאטשערינען, אז די גאנצע ליידענשאפטליכע ער־וואַרטונג, וועלכע האָט איהם אזוי לאנג געמאטערט, וועלכע ער האָט גלייענט אויף אלע געזיכטער און זאכען, האָט געהאָט א שייכות

נור מיט מערקוואוועז. נור ער, נור ער אליין האט געהאט דעם ענטפער אויף דיעוע אלע מאטערענדע פראגען, האט פערשפראכען גליק און שמחה און רוהע. א, ווען ער וואלט קומען !

— לומפ !

קאטשערין שטעלט אוועק אויפ'ן טיש די פלאש מיט'ן רויטען וויין און די צוויי גלעזלאך און קוקט אויף זיי מיט א ביטערען שמייכעל. פון יענעם גלעזעל האט ער געזאלט טרינקען. שמייכלענדיג און שאקלענדיג מיט'ן קאפף, גיעסט קאטשערין אן די צוויי גלעזלאך, נעהמט זיינס און טרינקט לחיים.

— פאר... דיין געזונד ! — זאגט ער אויף א קול און בע־מערקט עס ניט.

זעה־זשע, דו וואם ביזט פערבליבען מיט געמיינע מענשען, ווי עס קומט אום דיין פרייגד, וועלכער האט דיך אזוי היים געליעבט. זעה, ווי ער שיכור'ט זיך אן אין איינזאמקייט, מיט דעם שאטען פון דער פערגאנגענהייט פאר די אויגען, ווי ער פאלט אליין נידעריגער און נידעריגער. לוינט זיך דען צולעבען, וועז די מענשען זיינען אזוי קלייגליך און געמיין ! לוינט זיך דען צו לעבען, צו טראכטען וועגען זיך, וועגען די אייגענע ווירדע און לעבען, וועז ליגען און פאלשקייט הערשען איבער דער וועלט. זאל אלעם צו גרונד גיהען !

קאטשערין האט שוין אויסגעטרונקען גאנצע צוויי גלעזלאך און איז נאך גענוען פאלקאם ניכטער. ער איז ארומגעגאנגען איבער'ן צימער, האט זיך צוגעליגט און איז ווידער ארומגעגאנגען, האט זיך געבאפט מיט די הענד פאר די ברוסט און פארן קאפף. עם האט זיך איהם געדוכט, אז באלד וועט זיך דאס עפעם צורייסען און אנ־שטאט קאליראזע טרעהרען וועט בלוט זיך א גאם טהאן פון די אוי־גען. און ער האט אי געשאלטען, אי רחמים געבעטען, אי געטראכט וועגען ראכע, אי וועגען טויט, און ער איז געוועז איבערציגט, אז קיינער אין דער וועלט האט ניט גליטען אזעלכע יסורים, ווי ער, און אז צו קיינעם זיינען נאך די מענשען און דאס לעבען ניט געוועז אזוי הארצלאז. און ווען ער האט זיך דערמאנט אן די ליכטיגע מינו־טען פון ערוואכטונג און וועגען דעם, ווי לאנג און געדולדיג ער האט געוואכט, האט זיך איהם געגליכט צו בעליידיגען זיך אליין מיט דער שווערסטער און שענדליכסטער בעליידיגונג.

עס האָט זיך דערהערט א קלאַפּ אין טהיר.

— קאָליא, און דו וועסט דען ניט געהען אין קירכע ? — האָט זיך דערהערט דער מוטערס קול.

קאטשערין האָט האַסטיג א כאַפּ געטהאָן די פלאַש מיט'ן ווײַן און די גלעזלאַך און האָט זיי אויף די שפּיטץ פינגער צו געטראָגען צום פענסטער. דערנאָך איז ער צוגענאַנגען צו דער טהיר, שטאַרק קלאַפּענדיג מיט די פיס, און האָט זי געעפענט.

— און דיין מערקולאָוו איז נאָר ניט געקומען, — האָט די מוטער געזאָגט, בעטראַכטענדיג דעם צימער. — איך האָב געדיינקט, דו זיצט דאָ מיט איהם.

— וואהרשיינליך, האָט איהם אימיצער פערהאַלטען, — האָט קאטשערין גלייכגילטיג און זארגלאָז געענטפערט.

— מן־הסתם. ער האָט דאָך אזוי פיעל בעקאַנטע. און איך מיט'ן פאָטער פאָהרען אַוועק.

די מוטער האָט ווידער בעטראַכט דעם צימער און איז אַרויס־געגאַנגען ; קאטשערינען האָט זיך אויסגעדאַכט, אז זי האָט בעזאָנדערס לאַנג געקוקט אויף די פאַרהענגלאַך פון פענסטער, הינטער וועלכע עס איז געשטאַנען די פלאַש.

קאטשערין האָט דערפיהלט, אז פאַר איהם האָט זיך שוין אַלעם געענדיגט אין לעבען און איצט איז גאַנץ ענגאַל, צו וועט ער געהן אין קירכע, צו ער וועט בלייבען צו הויז. און עס האָט זיך איהם פערגלוסט געהען זעהען, ווי אַלע מענשען זיינען פרעהליך און גליק־ליך, און ווי ער אַיינער איז אונגליקליך. ער וועט אומיסטנע לאַכען און שפּאַסען, און קיינער וועט זיך ניט אַנשטויסען, אז דיעזער בחור, וואָס איז אזוי יונג, אזוי גוט און פרעהליך, דענקט נור וועגען טויט און ווינשט זיך נור דעם טויט. ער האָט דערזעהען אין שפּיגעל זיינע גרויסע אויגען און דונקעלע פאַסען אונטער זיי און א בליי־כען צו־וועהטאַגטדיגען פנים. קאטשערין האָט זיך אַנגעבלאָזען, דער־נאָך האָט ער ביטער א שמייכעל געטהאָן און האָט א טראַכט געטהאָן, אז דאָס מאכט ער נאָר אַן אַנשטעל.

— זאָל זיין איך מאַך אַן אנשטעל. איך בין דאָך א טויג־ניכטס, — האָט ער שמייכלענדיג א ציה געטהאָן מיט די שולטערן. דער גרויסער און רעטזעלהאַפטער יום־טוב איז שוין געווען נאָר

נאהענט, און, ארויסגעהענדיג פון הויז, האט קאטשערין ווידער דערשפירט דעם זיסען געפיהל פון ערוואַרטונג. פון אומעטום זיינען מענשען געגאנגען אין קירכע, און דאס קלאפען פון אונצעהליגע פים האט זיך געטראגען איבער דער שטיל־ער גאס, און עס האט גע־שיינט, אז אלע איבעריגע קלאנגען זיינען אבגעשטארבען. זקנות האבען לאנגזאם און שוואר געשארט מיט די פיס, האבען זיך אלע ווייל אבגעשטעלט און געזיפצט; מיט אן אפטען, שנעלען טראט זיינען געגאנגען די קינדער, און הארט און פעסט האבען געקלאפט איבער די שטיינער די פים פון די ערוואקסענע. און אן אונגעוועהנ־ליכע האסטיגקייט האט זיך געפיהלט אין דעם, ווי דער המון האט געשטרעבט פאראוים צו עפעס, וואס איז אונבעקאנט, אבער שמחה'־דיג. מען האט זאגאר ניט געהערט קיין געשפרעכען, אזוי ווי די מענשען וואלטען מורא געהאט צו פערלירען אפילו איין מינוט און פערשפעטיגען; קאטשערין האט אנגעהויבען געהען שנעלער און, וואס מעהר ער האט אנדערע אריבערגעיאגט, אלץ מעהר האט ער זיך געאויילט.

אט איז שוין די גימנאזיע. אין דעם גרויסען זאל, אין וועלכען די גימנאזיסטען האבען פערבראכט צווישען און אין די פרייע שטונ־דען, זיינען געשטאנען אין רייהען קוילעטשען און נעבען יעדען האט געברענט א ליכט. דא האט מען ניט געקענט הערען די קירכען־דיענסט, אבער די דיענסטען, וואס זיינען געשטאנען ביי די קוי־לעטשען, האבען זיך גע'צלם'ט. איבער די קארריידארען האט ארומ־געשפאצירט א געדיכטער און פערשיעדענפארביגער המון פון גימנא־זיסטען אין יוניפארמען און פרייליינס אין וווייסע און קאליר־טע קלייי־דער; און עס איז געווען זעהר זאנדערבאר צו זעהען דיעזע פרעמדע, פרעהליבע, רעדעווודיגע מענשען אין די קארריידארען, וואו אלעס איז פריהער געווען אזוי שטרענג און ווירדיג, און וואו עס זיינען ארומגעגאנגען לעהרערס אין פראקען און מיט זשורנאלען. און אלע שפאציערנדע האבען געלאכט, גערעדט, און אויף אלעמענס געזיכ־טער האט געשיינט א פרייד — מן הסתם איז שוין פאר זיי געווען יום־טוב. אזוי ווי עס וואלט שוין געשהען עפעס אונגעוועהנליך־שמחה'דיגעס, אדער עס קומט יעצט פאר, און די מענשען קוקען זיך צו. אזוי ווי דער טייך, פון וועלכען די מענשען האבען ערווארט

זייער פרייד, וואָלט שוין ארוים אָדער געזאָלט יעדע מינוט ארוים פון די ברעגעס.

קאטשערין האָט געפיהלט, ווי עס הויבען זיך אלץ העכער און העכער ארום איהם די כוואָליעס פון ליכטיגער פרייד, און ווי די מענשען פערכלינען זיך אין איהר. ער האָט זיך צוגעהערט צו די גע־שפרעכען; ער האָט אריינגעקוקט אין די פנים׳ער, האָט זיך צו־פרעגט ביי די לאָבענדע אויגען — און אלעס אין זיי איז געווען ניי, אונבעקאַנט און פרעמד. די אלטע בעקאַנטע געווואהנליכע פראָזען האָבען געקלונגען זאָנדערבאר־פרעהליך און זאָגאר, אזוי ווי קלוג. מענשען האָבען זיך בעגענעט, האָבען געשמייכעלט, האָבען זיך בעגריסט, און עס האָט אויסגעזעהען, ווי א קוש. ביים וואַרעמען שיין פון די ליכט, וואָס האָט זיך געגאָסען פון אלע זייטען, האָבען זיך פערגלעט די קנייטשען אויף די געזיכטער, און מען האָט זיי ניט געקענט דערקענען, און אין די אויגען האָט געשיינט א ניי פייער׳ל: אפשר איז עס געווען דער אבשיין פון די ליכט, און אפשר דער אבשיין פון אן אינערליכען ליכט. אלץ העכער און העכער אי־בער קאטשערין׳ס קאָפּ האָבען זיך געהויבען די כוואָליעס פון רוישיגער און שמחה׳דיגער פרייד, אָבער קיין איין טראָפען איז ניט ארויז צו איהם אין ברוסט און האָט ניט ערפרישט זיינע ליפען, וואָס זיינען פערטריקענט געוואָרען פון דורשט. און אזוי ווי דאן אין קלאָס האָט א שיין געטהאָן דאָס בעוואוסטזיין פון זיין איינזאמקייט און האָט בעלויכטען דעם שוואַרצען אָבגרונד, וואָס האָט אָבגעטהיילט דיעזען מרה־שחורה׳דיגען בלאָנדזשענדען מענשען פון דער גאַנצער וועלט און אלע אנדערע מענשען.

— יום־טוב . . . ווי שרעקליך דאָס איז — יום־טוב, — האָט געשעפצעט קאטשערין און איז אָבגעטראָטען פאר די שפּאַרענדע פרהליכע, צופריעדענע מענשען, וועלכע האָבען אזוי פריינדליך געקוקט אויף איהם, אָבוואָהל זייערע נשמות זיינען געווען אזוי ווייט פון איהם. און מיט אן אימה, וועלכע פלעגט איהם אזוי לייכט בע־הערשען, האָט זיך קאטשערין מיט א מערקווירדיגער דייטליכקייט פאַרגעשטעלט, אז ער איז עפעס אן אויסוואורף, א קין, אויף וועל־כען עס ליגט דער שטעמפעל פון א פערשאָלטענעם. די גאַנצע וועלט פון לעבעדיגע מענשען און ניט־לעבעדיגע זאכען האָט גערעדט מיט

דערזעלבער פרעהליכער, שאלענדער שפראך. און נור קאטשערין האָט ניט פערשטאנען דיעזע שפראך און עס האָט איהם געמאטערט דאָס משונה'דיג בעוואוסטזיין פון איינזאמקייט.

און קאטשערין האָט פערלאָזען די גימנאזיע מיט איהרע פייערען און איז אוועק זוכען רוהע אין די פינסטערע גאסען. אָבער וואו ער איז געגאנגען, האָט ער אומעטום בענעגענט שטראהלענדע קירכען, און נעבען זיי האָט זיך רוישיג געשפּארט דער המון, און דורך די פענסטער־שויבען האָט ער געזעהען יונגע און אלטע געזיכטער אָהן קנייטשען, און קעפ, וואָס האָבען זיך לאנגזאם געבויגען אין תפילה. קיין קלאנג איז ניט דורך די דיקע שויבען, און דיעזע שטומע רייהע פון שיינענדע געזיכטער, וואָס האָבען געציטערט אין א געפיהל פון אייניגקייט מיט נאָט, האָט געוואָרפען אן אימה אויפ'ן יונגען אויסוואורף. אזוי איז ער געגאנגען פון איין קירכע צו דער צווייטער, האָט אומעטום ארייניגעקוקט אין די פענסטער און האָט געזעהען דיזעלבע געבויגענע קעפ און שפּציענדע ליפען. און אלץ משונה'דיגער האָט זיך קאטשערין געפיהלט. עס האָט זיך איהם אויסגערוכט, אז דיזעלבע קירכע מיט דיזעלבע מענשען וואקסט יעדע וויילע אויס פאר זיינע אויגען און פערשטעלט איהם דעם וועג, און דונערט מיט איהרע פייערייגע פענסטער, מיט אלע איהרע בייזע, מעכטיגע גלעקער:

— פערפלוכטער! פערפלוכטער!

און וועז קאטשערין האָט זיך דערמאהנט אן זיינע יסורים פון לעם וואָס מערקולאָוו איז ניט געקומען און האָט איהם פערראטהען, האָט ער פערשטאנען וויי אונבעדייטענד און שוואך דיזע יסורים זיינען אין פערגלייך מיט דיעזער אימה פון איינזאמקייט און פערוואָרפענהייט, וואָס האָט בעהערשט זיין נשמה. און אלץ מעהר רעטזעלהאפט און שרעקליך איז געוואָרען דער יום־טוב, וועלכען ער האָט שוין אומעטום געזעהען, אָבער ער האָט איהם ניט געפיהלט און ניט פערשטאנען. די גרויזאם־פרעהליכע גלאָקען, וואָס האָבען איהם פון אלע עקען פון דער פינסטערער שטאָדט געשיקט קללות און חוזק, זיינען אנשוויגען געוואָרען, און גאנץ מאשינאל האָט קאטשערין אנגעהויבען קריכען צוזאמען מיט אנדערע מענשען אויף עפעס א גלאָקען־טהורם. א גערייכטער חשך האָט איהם ארומגעכאפט אויף די

הויבע און שמאָלע טרעפ. עס האָבען געסקריפעט די טרעפלאָך אונ־טער די שווערע טריט, און קאָטשערין האָט זיך מיט איין האַנד גע־האלטען פאר'ן גליטשיגען שטאַנג און די צווייטע געהאלטען אויסגע־צויגען פאר זיך; און ער האָט געטראכט, ווי שטיל און געהיימניס־פול דאָ איז און ווי פערשידען פון דעם, ווי ניט ווייט אונטען דא־ווענט א המון פון טויזענדער און מען זינגט הייליגע תפילות.

אָבער אָט האָט א צארט ווינטעלע פון פריהלינג־נאכט א בלאָז געטהאָן אויף זיין קאָפּ, און ער האָט דערזעהען נעבען זיך די מע־שענע, שווייגזאם רוהענדע פערזעהענישען, און אונטען די פלאָטשי־גע דעכער פון הייזער, אזוי ווי זיי וואָלטען געלעגען אויף דער ערד. אויף די אייזערנע עקען פון די דעכער האָבען געברענט לאָנטערנעלאָך און זייער פלאם האָט זיך געבויגען פון'ם שטילען ווינטעל, וועלכען נור זיי האָבען געשפירט. און אויף ווי ווייט דער בליק האָט געקענט כאפען, האָט ער געזעהען נור רוהיג־שווייגענדע גלאָקען־טהורעמס און פייערלאָך פון לאַנטערנעס, וואָס האָבען ארויסגעקלעטערט אזוי הויך, ווי שטערן. דאָ איז אויך געווען יום־טוב, אָבער אן אנדער יום־טוב — א רוהיגער, פייערליכער און צארטער, ווי די לאשצענדע פריהלינגס־לופט. דיעזער יום־טוב האָט ניט געמאַטערט קאָטשערינען, האָט איהם ניט גערייצט מיט זיין העלען פייער און רוישיגער פרייד, נור ער איז ארייגנגעדרונגען צו איהם אין ברוסט, אזא פריינדליכער און שטילער אז עס איז איהם ווארעם געווארען אויפ'ן הארצען. און וועז קאָטשערין האָט אָנגעריהרט מיט דער האַנד דעם קאָלטען עק פון גלאָק, האָט ער ארויסגעגעבען א שטילען און עטוואָס טרויעריגען קלאַנג, וואָס האָט ניט אויסגעזעהען אזוי שרעקליך און אכזריות'דיג, ווי אונטען. אזוי ווי זיין מעשענע ברוסט וואָלט אויך מיער געווארען פון די שטורמיגע קלאַנגען פון רוישיגער פרייד.

פערטראכט און מיט א ווייכע הארץ האָט זיך קאָטשערין אראָב־גלאָזט פון טהורעם און איז אריין אין קלויסטער, וועלכער איז איהם געווארען נאָהענט און טהייער, וויל פון אלע קלויסטערם האָט ער איינער איהם בעגעגענט אזוי פריינדליך און גוט. עס איז וואהר־שיינליך נעווען אן ארימע געגענד, אדער אפשר זיינען אלע גוט־געקלייידעטע, רייכע לייט געשטאַנען נאָהענטער צו דער בימה און צו גאָט, ווי זיי האָבען געמיינט, אָבער אין דעם ענגען המון פון

דאוונענדע זיינען ניט געווען קיין אויפרעגענדע פערשיעדענפאר־ביגע און העלע יום־טוב קליידער און נור אויף זייערע פנים'ער האָט געשיינט דער יום־טוב, דער זעלבער גוטער און שטילער יום־טוב, וואָס אין דער הויף. רוקענדיג זיך פאַרזיכטיג צו דער וואַנד, האָט קאַטשערין בעמערקט א מיידעל אין זיינע יאָהרען, און אין א דונקעל־ברוינעם גימנאַזיסטישען קלייד, און ער האָט זיך אוועקגעשטעלט הינטער איהר. זי האָט לאַנג ניט בעמערקט זיין צודרינגליכען בליק, אָבער דערנאָך האָט זי זיך אומגעקעהרט און האָט איהם בעגריסט מיט'ן קאָפּ, ווייל זיי זיינען געווען בעקאַנט, און זי האָט פרייגדליך און ליעבליך א שמייכעל געטהאָן. קיין בושה און קיין נייגעריגקייט האָט ער ניט געזעהען אין דעם בליק פון איהרע קלאָהרע אויגען, און איהר שמייכעל איז געווען אזוי פראָסט, צוטרויליך און ליעב, וווי איהר גאַנצער יונגער, שעהנער פנים. די צוטרויליכקייט און פראָסט־קייט האָט מען געקענט מערקען אין דעם, ווי זי האָט לאַנגזאם אויפ־געהויבען איהרע נעריכטע וויהעס, אין דער דורכזיכטיגער און ריי־נער געזיכטס־פארב, אָבער בעזאָנדערס האָט זיך קאַטשערין איינ־געזעהען אין די פראָסטע און נאַאיוו־ליעבליכע רינגלאָך פון די דונ־קעלע האָאר, וואָס האָבען זיך געהויבען פון דעם וווייסען נאַקען.

און עם האָט זיך אויסגעוויזען קאַטשערינען, אז אזוי האָט טאַקע בעראַרפט געשעהען: אז ער זאָל קומען אהער און זיך שטעלען נע־בען איהר, און אַנדערש האָט גאָר ניט געקענט זיין. אימיצער האָט לאַנג און שווער א זיפץ געטהאָן הינטער קאַטשערין'ן, אימיצענס תפילה האָט אַריינגעדרונגען אין זיין אויער, און ער האָט געקוקט אויף די בימה, וואָס איז געווען פערצוויגען מיט רויך און האָט בליק געבלישצעט, ער האָט געקוקט אויף די רינגלאָך האָאר, און אויף די וווייסע, צארטע האַנד, וואָס האָט אלנבעוועגליך געהאלטען די ליכט, און ער האָט ניט פערשטאַנען, וואָס עם הויבט זיך אזוי חיים אין זיין ברוסט. אימיצענס האַנד האָט פאַרזיכטיג אַנגעריהרט זיין שולטער און האָט אויסגעצויגען צו איהם א וויים ליכטעל, וואָס איז געווען ארומגענומען מיט א דין גאָלדען פאסיקעל.

— פאר'ן ערלייזער! — האָט אן אונבעקאַנטער קול שטיל גע־בעטען פייער.

קאַטשערין האָט אויף אזוי פאַרזיכטיג אַנגעריהרט דער מיי־

דעל׳ס שולטער און א שעפצע געטהאן, אויסציהענדיג די ליכט :
— פאר׳ן ערלייזער !

זי האָט ניט איינגעהערט, וויל זיין קול איז געווען טויב און האָט געציטערט, האָט מיט א פראגע אויפגעהויבען פריינדליך איהרע געדיכטע וויהעס און האָט נאָהענטער צוגעבוינגען דעם אויער. און אזוי פיעל ריהרענדער צוטרויליכקייט איז געווען אין דיעזער פראָס־טער בעווענונג, אז זי האָט מיט אן אונבעקאַנטער, וואונדערליכער קראפט פערניכטעט די וואַנד, הינטער וועלכער, פערפרעמדט פון מענשען און דער וועלט, עס האָט זיך געמאטערט אן איינזאמע נשמה. כוואליעס פון וואונדערליכע פרייד, דורכזיכטיגע, ליכטיגע כוואַ־ליעס האָבען זי אונטערגעכאפט און זי אוועקגעטראָגען, און די נשמה איז געווען גליקליך אין איהר אונבעהילפליכקייט. איבערגעבענדיג די ליכט מיט א ציטערענדער האַנד, איז קאטשערין געפאלען אויף די קניע — און די וועלט האָט פערלאָרען פאר איהם איהר וויהקליכ־קייט. ער האָט ניט פערשטאַנען, וואָס ער איז, ווער עס שטעהט נעבען איהם און וואָס מען זינגט דאָרטען און פון וואַנען עס ניסט זיך אויף איהם אזוי פיעל ליכט. ער האָט ניט געוואוסט, וועגען וואָס ער וויינט מיט אזעלכע ביטערע און אזעלכע גליקליכע טרעהרען, און ער האָט פערשעהמט בעהאלטען, קינדערש פערשטעלענדיג מיט די הענד דעם פנים. ער האָט זיך געפיהלט אזוי גוט און בעקווועם ביי די מענשליכע פיס, וואָס האָבען איהם פערשטעלט פון אלע זייטען.

אלעס, וואָס עס האָבען געזעהען זיינע אויגען און וואָס עס האָט געפיהלט זיין גייסט, האָט זיך צוזאמענגענאָמען אין איין מעכטיגען און האַרמאָנישען אקקאָרד : אי זי, דיעזע ליעבע און ריינע מיידעל, צו וועלכער עס איז אן אימה זיך צוצוריהרען, וויי צו א היילינקייט, אי דער ברענענדער אומעט פאר זיין אייגענע זינדיגקייט און שלעכ־קייט, אי א האַרצריסענדער ליידענשאפטליכער געבעט נאָך א ניי און ליכטיג לעבען. עס איז ניט געווען קיין פרייד אין דיעזען וואונ־דערליכען ליעד פון אן ערוואכטער נשמה, אבער פאר איין ריינעם, ביינקענדען קלאנג פון דיעזען ליעד האָט מען געמענט אוועקגעבען די גאנצע פרייד, וואָס די גרענצלאָזע וועלט פערמאָגט. און קאטשערין האָט געווויינט, און יעדע טרעהר האָט געבליטשטשעט אין זיין נשמה, ווי א קאָסטבארער שטיין. מיט א שרעקעריגער צערטליכקייט האָט

קאטשערין צוגעפרעסט די ליפען צום ברוינעם קלייד, און זיין דין פאסיקעל, וואָס ער האָט געהאלטען צווישען די ליפען און דער פאַרזיכטיגער האנד, איז ניט געווען קיין גראָב און שטויביגע שטיקעל ביליגער שטאָף, נור עס איז געווען דאָס ריינע און ליכטיגע, צוליעב וועלכען עס לוינט זיך צו לעבען אויף דער וועלט.

עס איז געקומען אויף קאטשערין'ס יום־טוב.

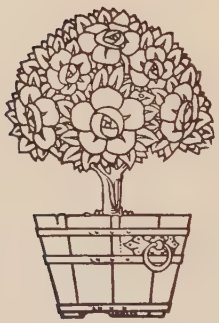

מינע כתבים

1.

איך בין דאן אלט געווען זיעבען־און־צוואנציג יאהר, איך האב נור־וואס מיט ערפאלג געענדיגט מיין ווערק אום צו בעקומען דעם דיפלאם אלס דאקטאר פון מאטהעמאטיק — ווען מען האט מיך אין מיטען נאכט צוגענומען און אריינגעשליידערט אהער אין טורמע. איך וועל זיך דא ניט נעהמען גענוי דערצעהלען ווענען דעם שוידערליכען פערברעכען, אין וועלכען מען האט מיך בעשולדיגט: עס גיבען אזעלכע פאסירונגען, וועלכע עס איז בעסער אז מענשען זאלען ניט נעדייגקען, זאלען ניט וויסען, כדי זיי זאלען ניט דערפיהלען אן עקעל נעגען זיך גופא; אבער מסתמא געפינען זיך נאך אין לעבען מענשען וועלכע געדיינקען יענעם שרעקליכען פראצעס פון דעם „מענשען־חיה", ווי מיך האבען דאן די צייטונגען אנגערופען. זיי געדיינקען נאך נעווייס, ווי די נאנצע געבילדעטע נעזעלשאפט פון לאנד האט אין איין קול נעפאדערט טויט־שטראף פאר דעם פערברעכער, און בלויז דעם בעזונדערען חסד פון דעם דעמאלטיגען קאפ פון דער רעגיערונג האב איך צו פערדאנקען דעם פאקט, וואס איך לעב און שרייב איצט דיעזע ציילען אלס מוסר השכל פאר שוואכע און אונ־ענטשלאסענע מענשען. איך ווייל בלויז זאגען קורץ: מיין פאטער, מיין עלטערער ברודער און א שוועסטער זיינען בעסטיאלישע ערמאר־דעט נעווארען, און דעם דאזיגען פערברעכען האב איך יאקבי בע־נאנגען כדי צו בעקומען אן אונגעהויער גרויסע ירושה.

איך בין איצט שוין אן אלטער מאן, וועל באלד שטארבען און איהר האט קיין שום גרונד ניט צו צווייפלען אין מיינע רייד, וועו איך וועל אייך זאגען, אז איך בין נעווען לחלוטין אונשולדיג אין דער שוידערליכער רציחה, פאר וועלכע די צוועלף עהרליכע און נע־וויסענהאפטע ריכטער האבען מיך איינשטימיג פער׳משפט צום טויט,

וואס איז דערנאך פערביטען געוואָרען אויף לעבענסלענגליכע געפענג־
נים און אייגצעלהאפט. עס איז פשוט געווען אזא אונגליקליכער צו־
פאל, צו פערדאנקען פערשיעדענע־ערליי קלענערע און גרעסערע אומ־
שטענדען, צו פערדאנקען מיין דונקעלען שווייגען און אונקלאהרע
ווערטער, וואס איך, דער אונשולדיגער האָב אויסגעזוהען פאר אלע־
מען אלס דער מערדער. און עס וועט זיין א גרויסער טעות, ווען
עמיצער וועט מיינען אז איך האָב עפעס געגען מיינע שטרייגע ריכ־
טער. ניין, זיי זיינען געווען פאלשטענדיג געראטן, פאלשטענדיג
געראטן. אלס מענשען, וועלכע קענען אורטהיילען וועגען זאכען און פא־
סירונגען לויט ווי זיי זעהען אויס, און האבען ניט די מעגליכקייט
ארויינצודרינגען אין די בעהאלטענע סודות פון זאכען, האבען זיי ניט
געראַרפט און ניט געקענט אנדערש האנדלען. עס האט שוין אזוי אונ־
גליקליכערווייז פאסירט, אז דער אמת וועגען מיינע האנדלונגען האט
אויסגעזוהען ווי א מיאוסער, געמיינער שקר, און דעם אמת האָב
איך בלויז אליין געוואוסט. און ווי זאנדערבאר דאס זאל ניט אויס־
זעהען פאר מיין ליעבענסווירדיגען און ערנסטען לעזער, האָב איך
ניט דורך זאגען ליגען דעם אמת, נור דורך
דורך זאגען ליגען געקענט בעוויזען,
אז איך בין אונשולדיג. וועגן איך האָב דערנאך,
שוין זיצענדיג אין געפענגנים, נאך אמאל צונומען און איבערגע־
טראכט אלע אייגצעלהייטען פון דעם פערבראכען און פון דעם פראצעס
און האָב זיך געפרופט פארשטאלען, ווי איך וואלט געהאנדעלט וועג
איך וואלט געווען אייגער פון די ריכטער, בין איך יעדען מאל גע־
קומען צו דער איבערצייגונג, אז איך וואלט אויך געמוזט קומען צום
שלוס, אז איך בין דער שולדיגער. דאן אבער, בעת דעם פראצעס,
האָב איך אויפגעטהאן א זעהר אינטערעסאנטע און בעלעהרענדע אר־
בייט: איך האָב אין גאנצען צוועקגעלייגט אן א זייט די פראגע וועג־
גען אמת און ליגען; איך האָב בלויז געזומען די פאקטען און ווערטער
און האָב זיי אויף אזא אופן קאמבינירט, ווי קינדער בילדען א בנין
פון קלעצלעך, אזוי אז הגם די פאקטען און ווערטער גופא זיינען
געווען פאלש, זיינען זיי אבער אזוי געווען צונויפגעשטעלט, אז מיין
ווירקליכע אונשולד זאל דורך דעם בעוויעזען ווערען קלאהר און
זיכער.

איך געדיינק נאָך עד היום יענע איבערראַשונג, וועלכע איך האָב געפיהלט מיט פחד, וועז איך האָב אונערוואַרטעטערהייט געמאַכט די פאַלגענדע ענטדעקונג: זאָגענדיג דעם אמת בריינג איך א מין פערבלענדונג אויף די מענשען אוז זיי פאַלען אריין אין טעות'ן, דאָס הייסט, אז איך נאר זיי אָב דערמיט; זאָגענדיג אָבער ליגען, עפען איך זיי די אויגען, אז זיי זאָלען דערזעהען דעם ווירקליכען אמת. איך האָב נאָך דאז ניט פערשטאַנען, אז מיט מיין אונערוואַרטעטער ענטדעקונג, ווי ניוטאָן'ס ענטדעקונג מיט זיין בעריהמטען עפעל, האָב איך ערפונען יענעם געזעץ, אויף וועלכען עס איז געבויט די גאַנצע געשיכטע פון מענשליכען דיינקען, וועלכער זוכט ניט דעם אמת, וואָס איז אונמעגליך צו וויסען, נור דאָס וואָס עס שיינט צו זיין אלס אן אמת, דאָס הייסט, די הארמאָניע צווישען דאָס זעהבארע און דיינקבארע אויפ'ן גרונד פון שטרייגע געזעצע פון לאָגישען דיינקען. און אנשטאט דעם וואָס איך זאָל זיך פרעהען מיט מיין ענטדעקונג, האָב איך מיט א נאַיוועד פערצווייפלונג פון א יונגען מענשען אויסגעשריען: „וואו זשע איז דער אמת אין דיזעז וועלט פון געשפענסטער און שקרים? וואו זשע איז דער ריינער אמת!"

איך וויים אז איצט, וועז מיר איז בלויז געבליבען צו לעבען נאָך א וועלכע ניט איז פינף אָדער זעקס יאָהר, וואָלט מען מיך לייכט געקענט בעגראַבירגען, וועז איך זאָל דערלאנגען א בקשה וועגען דעם, אָבער שוין א חוץ דעם וואָס איך בין געוועהנט געוואָרען צום געפענגנים־לעבען און אנדערע וויכטיגע אורזאכען, וועגען וועלכע איך וועל רעידען שפעטער, האָב איך פשוט קיין רעכט ניט צו בעטען בעגראַבירגונג און דערמיט שטערען דעם נאטירליכען גאנג פון זאכען און דעם געזעצליכען און פאַלשטענדיג געריכטען אורטהייל. איך וואָלט בשום אופן ניט וועלען, אז מען זאָל צו מיר צופאַסען די וועריטער „א קרבן פון א גריכטליכען טעות", ווי עם האָבען זיך לייידער אויסגעדריקט מאנכע פון מיינע גוטהערציגע בעזוכער. איך ווייסרהאָל, אז קיין טעות איז ניט מעגליך דאָרט, וואו צו פערדאנקען געוויסע פאקטען, קומט דער נאַרמאַלער און ענטוויקעלטער מח צו איין און איינציגען שלום.

איך בין מיט רעכט פעראורטהיילט געוואָרען, הגם איך בין ניט בעגאנגען קיין פערברעכען — אזוי איז דער פשוט'ער, קלאָהרער

אמת, אויס אכטונג צו וועלכען איך דערלעב מיינע לעצטע יאָהרען אויף דער ערד.

דער אינצעלנער צוועק, וואָס בעוועגט מיך צו שרייבען דיעזע כתבים, איז כדי צו וווייזען דעם גוטען לעזער, ווי אין די שווערסטע אומשטענדען, וועו עס בלייבט, דוכט זיך, קיין פּלאַץ ניט, ניט פּאר האָפענונג ניט פּאר לעבען, קען דאָך דער מענש, אָפּילו א העכערעם וועזען, וואָס בעזיצט א שכל און א רצון, געפינען ביידע זאכען, אי האָפענונג אי לעבען. איך ווייל וווייזען, ווי א מענש, ו ו א ם איז פערוואורטהיילט צום טויט, האָט מיט פרייע אויגען א קוק געטהאָן אויף דער וועלט דורך דעם גראטען־פענסטער פון זיין תפיסה און האָט ענטדעקט די גרויסע צוועקמעסיגקייט, האַרמאָניע און שעהנהייט — און עס מעגען זיך שעהמען יענע אונזיניגע מענשען, וועלכע לעבען אין פרייהייט, פערגעניגען און גליק און פערלוימדען שענדליך דאָס לעבען.

מאַנכע פון מיינע בעזוכער מאַכען מיר פאָרוואורף אין גדלות און פרעגען פון וואַנען האָב איך זיך געוומען דאָס רעכט צו לעהרנען אַנדערע און פּרעדיגען: זיי זיינען אזוי אכזריש אין זייער שוואכען דיינקען, אז זיי וואָלטען וועלען פעריאָגען דעם שמייכעל פון׳ם פּנים פון א מענשען, וועלכער איז אויף אייביג איינגעשפּארט אין געפענגנים אָפּילו מערדער. ניין — עס וועט ניט אראָב פון מיינע ליפּען דער גוט־ווינשענדער און מונטערער שמייכעל, וואָס איז אן עדות פון א ריינעם און אונפערפלעקטען געוויסען, און עס וועט ניט פערפינסטערט ווערן מיין נשמה, וועלכע איז אָהן פּחד דורכגעגאנגען דורך די קלאַמערען פון לעבען און האָט מיט דער מעכטיגער ערהויבונג פון׳ם וויללען אריבערגעטראָגען מיך איבער יענעם שרעקליכען תהום, וואו אזוי פיעל גבורים האָבען געפונען א הערשאישען, אָבער ליידער א פרוכטלאָזען טויט. אויב דער טאָן פון מיינע כתבים וועט זיך אויסווייזען פאר׳ן וועלטהען לעזער אָפּילו צו זיכער, איז דאָס ניט דערפאר חס וחלילה, וויל מיר פעהלט בעשיידענהייט, נור דערפאר, וויל איך בין פעסט איבערצייגט אז איך בין גערעכט און וויניש צו זיין ניצליך פאר אנדערע אויף וויפיעל מיינע שוואכע כחות זיינען ביכולת.

איך מוז זיך אָבער דאָ גליך ענטשולדיגען, אז איך וועל זיך

אין מיינע כתבים בענוצען אָפּט, אויף וויפיעל דאָס וועט זיין נויט־ווענדיג, מיט מיין „טאָגע־בוך פון א געפאַנגענעם" וועלכער איז דעם לעזער ניט בעקאַנט. די פּולע פערעפענטליכונג אָבער פון מיין טאָגע־בוך רעכען איך פאר צו פריהצייטיג און אפּיר זאָגאר פאר גע־פעהרליך. איך האָב איהם אָנגעהויבען צו שרייבען נאָך אין מיין פרי־הער יוגענד, אין דער צייט פון שרעקליכע ענטוישונגען, וועלע אָפּנונגען און דער גאַנצער גלויבען זיינען אין מיר צושמעטערט גע־ווארען, און ער אטהעמט מיט דער טיפּסטער פערצווייפלונג. פּלע־צער־וויין קען ער דיענען אָלס עדות, אז זיין פערפאסער איז נעווען אין א צושטאַנד, אויב ניט פון פּולער משוגעת איז יעדענפאלס גאנץ נאָהענט דערפון. און אויב מיר ווייסען ווי אנשטעקענד עס איז אזא קראַנקהייט, וועט דאן פאר אונז גאנץ פערשטענדליך זיין פאר וואָס איך מוז מיט דער בענוצונג פון מיין טאָגע־בוך זיין זעהר פאָר־זיכטיג.

א, בליהענדע יוגענד! מיט טרעהרען אין די אויגען דערמאהן איך זיך אויף יענע רייכע חלומות, יענע געוואגטע פאנטאזיען און שטרעבונגען, יענע ברויזענדע קרעפטען — אָבער איך וואָלט ניט וועלען דו זאָלסט זיך אומקעהרען צוריק צו מיר, דו בליהענדע יוגענד! בליוז וען מיר בעקומען שוין גרויע האָאָר, דאן קומט צו־אונז דער קלאָהרער שכל און די גרויסע פעהיגקייט פון אונליידענ־שאפטליכער בעאַבאכטונג, וועלכע מאכט אלע אלטע לייט פאר פילא־זאָפען, און זאָגאר פאר חכמים.

2.

יענע פון מיינע גוטהערציגע בעזוכער, וועלכע טהוען מיר אָן די עהרע מיט דעם וואָס זיי דריקען אויס זייער ענטציקונג, און אפילו — זאָלען זיי מיר מוהל זיין דיעזע קליינע אונבעשיידענהייט — אפילו פערעהרונג פון מיין קלאָהרען שכל, קענען זיך קוים פאָרשטעלען, וואָס איך בין געווען, וען איך בין אריינגעבראכט געוואָרען אהער אין טורמע. די צעהנדליגע יאָהרען, וואָס האָבען זיך אריבערגע־

טראָגען איבער מיין קאָפּ און וואָס האָבען וויס געמאַכט מיינע האָאָר, קענען ניט פערטויבען יענע לייכטע אויפרעגונג, וועלכע איך פיהל וועו איך דערמאָהן מיך אויף יענע מינוטען, וועו עס האָבען זיך מיט א סקריפערייי פון די פערראָסטע זאוויעסעס געעפענט אוו דערנאָך זיך אויף אייביג פערמאַכט הינטער מיר דיעזע אימה'דיגע טהירען.

ניט האָבענדיג קיין ליטעראַרישען טאַלאַנט, וואָס איז אייגענטליך א נאַטירליכע אייגענשאַפט אויסצוטראַכטען, ליגען זאָגען, וועל איך זוכען פאַרצושטעלען פאר מיין גוטהערציגען לעזער וואָס איך בין געווען אין יענער לאַנג פערלאָפענער צייט.

שטעלט זיך פאָר א יונגען מאַן פון זיבצען־אוו־צוואַנציג יאָהר, ווי איך האָב שוין איין מאל אויבען דערמאָהנט, מיט א ניט אייגענהאַלטענער נאַטור, א פעהיגער אויף שארפע וועגדונגען, א טרויטמער, ווי אַלע יונגע זיינען, א זעלבסט־ליבענדער, אוו אזא וועלכער וואָרט בעליידיגט פון יעדער קלייניגקייט אוו שפרינגט אויף ביי יעדער מינדעסטער געלעגענהייט, מיט א היציגער נייגונג צו לייזען וועלט־פראָבלעמען, מיט אנפעלע פון מרה־שחורה, וועלכע פערבייטען זיך אויף לעבען אזעלכע וויילדע אנפעלע פון שמחה. דאָס אלעס האָט צוגעגעבען דעם יונגען מאטהעמאטיקער א שוואנקענדען כאראקטער פון א טרויעריגער אוו שארפער דיסהארמאָניע. אזא בין איך דאָן געווען.

איך רעכען פאר ניט איבעריג צו דערמאָהנען אויך, אז איך בין אז אַלעם דעם געווען נאָך זעהר גרלות'דיג ביי זיך — דאָס איז א פאמיליען־פעהלער, וועלכען איך האָב גע'ירש'נט פון מיין מאמען, אוו דיעזער כאראקטער־צוג האָט מיר אפט געשטערט צוצוהערען זיך צו די עצות פון געניטערע אוו עלטערע מענשען. דערצו בין איך נאָך געווען א גרויסער עקשן אין אויספיהרען מיינע צוועקען — אן אייגענשאפט, וועלכע איז ניט קיין שלעכטע אייגענטליך, וועלכע וועט אבער געפעהרליך אין יענע פעלע, וועו דער געשטעלטער צוועק איז ניט גענוג דורכגעטראכט אוו בעגרינדעט.

אוו דארום האָב איך אין די ערשטע טעג פון מיין געפאנגענשאפט געפיהרט זיך ווי אַלע יענע אונזיניגע מענשען, וועו זיי פאלען אריין אין טורמע. איך האָב הויך, אוו זעלבסטפערשטענדליך אומזיסט,

געהאלטען אין איין שרייען וועגען מיין אונשולד און האָב וויל גע־
פֿאַרט מען זאָל מיך גלייך בעפֿרייען ; איך האָב זאָגאר געקלאפט
מיט די פויסטען אין טהיר און אין די וועגד, פון וואָס די טהיר און
די וועגד זיינען געבליעבען טויב ווי געווען און נור מיינע הענד האָ־
בען גע־פיהלט דעם ווייהטאָג. איך געדיינק, אז איך האָב זאָגאר גע־
שלאָגען זיך קאָפּ אן דער וואַנד און פלעג שטונדען־לאַנג בליבען לי־
גען אָהן זינען אויף די שטיינערנע דיליען פון מיין געפענגנים־קאַמער ;
און אין פערלויף פון א געוויסער צייט, דערגעהענדיג ביז פערצווייפ־
לונג, האָב איך זיך ענטזאגט פון געברויכען נאהרונג, ביז וואַנען די
שטריינגע פאַדערונגען פון מיין אַרגאַניזם האָבען ניט מנצח געווען
מיינע עקשנות. נאַטירליך איז מיין גייסטיגער לעבען געווען אויף
דעמזעלבען אופן. איך האָב פערשאַלטען מיינע ריכטער און האָב
געסטראשעט צו נעהמען פון זיי נקמה ; איך האָב ענדליך פערפלוכט
דאָס גאַנצע מענשליכע לעבען, די גאַנצע וועלט, און אפילו דעם הימעל
האָב איך אָנגעהויבען רעכענען פאַר איין גרויסער אונגערעכטיגקייט,
פאַר א מין חוזק־מאַכערי פון מענשען. איך האָב זיך דאַן פערגעסען,
אז אין מיין לאַגע איז אונמעגליך אז א מענש זאָל קענען אונפאַר־
טייאיש אורטהיילען ; איך האָב מיט דער זיכערהייט פון א יונגען
מענשען, מיט דער שמערצליכער שארפקייט פון א געפאַנגענעם אָנ־
געהויבען צו פערליירקענען פאַלשטענדיג דאָס לעבען און דעם גרו־
סען זינען פון לעבען. דאָס זיינען ווירקליך געווען שוידערליכע טעג
און נעכט, וועו א פערשטיקטער פון די וועגד, ניט בעקומענדיג קיין
ענטפער אויף קיין אייגע פון מיינע פראַגען, האָב איך אונאויפהערליך
ארומגעשפרייזט אין מיין צעלע און האָב אייגס נאָך דאָס אַנדערע
געשליידערט אין תהום אלע גרויסע וועלטהען, וועלכע דאָס לעבען
האָט אונז געשיינקט : פרייהדשאפט, לייבע, שכל און יושר.

איך קען זיך בלויז אייניגער־מאַסטען פערענטפערען דערמיט,
וואָס אין יענע ערשטע און שווערסטע יאָהרען האָט געטראַפען א
גאַנצע רייהע פון פאַסירונגען, וועלכע האָבען שרעקליך געווירקט אויף
מיין פערשטאַנד. איך האָב זיך דאַן מיט טיעפער ערביטערונג דער־
וואוסט, אז דאָס מיידעל, וועמעס נאַמען איך וועל דא ניט אָנרופען
און וועלכע האָט געדאַרפט וועהרען מיין פרוי, האָט געהיראַטה מיט
אן אנדערען. זי איז געווען אייגע פון די וויניגע, וועלכע האָבען גע־

גלויבט אז איך בין אונשולדיג. נאָך ביי אונזער לעצטען שיידען זיך האָט זי זיך געשוואָרען, אז זי וועט מיר בלייבען טרייַ ביז'ן טויט, און וועט ליעבערשט שטאַרבען אַיידער בלייבען אונטרייַ צו איהר ליעבע. און עס האָט ניט געדויערט מעהר פון א יאָהר ווי זי האָט חתונה געהאַט פאַר א מאָן, וועלכען איך האָב געקענט — א מענש מיט אַיניגע מעלות, אָבער זעהר ניט קיין חכם. איך האָב זיך ענטזאָגט צו פערשטעהען אויף וויפיעל אזא הייראטה איז געווען נאָנץ נאַטירליך פאַר א שעהן, יונג און געזונד מיידעל, וועלכע איז נאָך דערצו געווען בענאַבט מיט א בעזונדער נייגונג צו מוטערליכקייט ; זייענדיג אַליין פערוואָרטהייַלט צו א לאַנגזאַמען טויט האָט זיך מיר געוואָלט ניט אַנדערש, אז זי זאָל טהיילען מיין שיקזאָל, סתם אָהן א פאַר־וואָס און פאַר־וועג. בעזונדער ווילד קומט נאָך אויס אזא בליק, וועג מען זאָל זיך דערמאָנען, אז איך בין געווען גוט בעקאַנט מיט נאַטור־ווי־סענשאַפט און האָב געקענט פערשטעהען בעסער פון אַלע אַנדערע, ווי בעפעהלענד עס זייענען די פאַדערונגען פון א געזונדער נאַטור. אָבער איך, מיר פערגעסען אַלע וועגען נאַטור־ווי־סענשאַפט, וועג די גליבע־טע וועלט אונז אונטרייַ. זאָל מען מיר מוחל זיין דיעזען קליינעם שפאַס. מאַדאַם נ. נ. איז איצט א גליקליכע און רעספעקטאַבלע מוטער און דאָס ווייזט בעסער פון אַלעס, ווי צוועקמעסיג און אייגשטימיג מיט דער פאַדערונג פון נאַטור און לעבען יענע הייראטה איז געווען, וועלכע האָט מיר אזוי פיעל שמערצען פערשאפט.

איך מוז זיך אָבער מודה זיין, אז אין יענער צייט בין איך געווען ווייט פון צו קענען רוהיג זיין. איהר בעזונדער ליעבליכער בריף, אין וועלכען זי האָט מיר געמעלדעט וועגען איהר הייראטה, אויס־דריקענדיג טיעפע בעדויערונג, וואָס די געענדערטע אומשטענדען און פלוצלונגע ליעבע צווינגען זי צור צוציהען איהר געגעבענעם פער־שפרעכען — דער דאָזיגער ליעבער, וואהרהייטליכער בריף איהרער, וואָס האָט געשמעקט מיט פערפיום און האָט געטראָגען די שפּו־רען פון איהרע אייגענע פינגער איז פאר מיר דאן געווען אַלס א שריפט פון'ם סאמע טייפעל.

די פייערינג שריפט האָט געברענט מיין צומאַטערטען מח און איך האָב מיט ווילדען צאָרען געטרויסעלט די טהירען פון מיין צעלע און האָב גערופען, שרייענדיג : „קום ! לאָז מיך בלויז אייגקוקען אין

דיינע פאלשע אויגען ! לאז מיך בלויז הערען דיין פאלשע שטימע ! לאז מיך נור אנריהרען מיט מיינע פינגער דיין צארטע האלז און אין דיין געשריי פון טויטען־אנגסט אריינגיעסען מיין ביטערען געלעכטער." (פון מיין טאגע בוך פון א געפאנגענעם" פון פערצעהנטען דעצעמבער ... 18)

פון דעם געבראכטען אויסצוג פון מיין טאגעסבוך וועט מיין גוטהערציגער לעזער דערזעהען ווי גערעכט עס זיינען געווען די ריכטער, וואס האבען מיך פעראורטהיילט פאר מארד : זיי האבען באמת ארויסגעזעהען אין מיר דעם פערברעכער.

צו דער מרה־שחורה'דיגקייט פון מיין דאמאלסדיגער וועלט־אנשויאונג האבען בייגעטראגען נאך אנדערע פאסירונגען, אבער מיין צומישטער מוח האט דאן ניט געקענט פערשטעהען די נאטירליכקייט פון יענע פאסירונגען. אין צוויי יאהר ארום נאך מיין כלה'ס חתונה, ד. ה. דריי יאהר נאך דעם ווי מען האט מיך אריינגעשפארט אין געפענגנים, איז געשטארבען מיין מוטער. און ווי מען האט מיר איבערגעגעבען איז זי געשטארבען אוים הארצווייטאג איבער מיר. ווי זאנט דערבאר דאס זאל ניט זיין, זי האט אבער ביז די לעצטע טעג פון איהר לעבען נעגלויבט אויף זיכער, אז איך האב דאס בעגאנגען דעם שוידערליכען פארברעכען. א פנים ווי די דאזיגע איבערצייגונג איז געווען דער קוואל פון יסורים און די הויפט אורזאכע פון יענער מעלאנכאליע, וועלכע האט פערזיגעלט איהרע ליפען צום שווייגען און וואס האט געבראכט איהר טויט פון א הארץ־שלאג. ווי מען האט מיר דערצעהלט האט זי קיין מאל ניט דערמאנט מיין נאמען, ווי אויך ניט די נעמען פון די אומגעקומענע און האט די גאנצע ירושה, איבער וועלכער מען האט געמיינט אז דער מארד איז בעגאנגען געווארען, אבגעשריעבען פאר פערשיעדענע וואהלטהעטיגע אנשטאלטען. כאראקטעריסטיש איז נאך דאס, וואס ניט קוקענדיג אויף אזעלכע אומשטענדען, איז דאך ניט פערשטיקט געווארען אין איהר דער אינסטינקט פון א מוטער. אין א בעמערקונג צו דער צוואה האט זי אבגעשריעבען אויף פאר מיר א גאנץ בעדייטענדע סומע און האט דערמיט פערזיכערט מיין אויסקומעניש ווי אין טורמע אזוי אויך ווען איך זאל זיין פריי.

איצט פערשטעה איך, אז ווי גרויס עס איז ניט געווען איהר

בראָך, פון דעסטוועגען וואָלט דאָס אַליין נאָך ניט ברייננען איהר קיין טויט — די אמת'ע אורזאַכע איז נעווען דאָס וואָס זי איז שוין געווען גאַנץ אַלט און האָט געליטען א גאַנצע רייהע פון קראַנקהייטען, וואָס האָבען צוטרויסעלט איהר אמאָליגען געזונדען אָרגאַניזם. אין נאָמען פון גערעכטיגקייט מוז איך זאָגען, אז מיין פערשטאָרבענער פאָטער, וועלכער איז געווען א מענש מיט זעהר א שוואַכען כאַראַקטער, איז גאָר ניט געווען אזא טרייער מאַן און פאָטער און דאָס וואָס ער האָט מיט זיינע אונטרייהייטען, מיט זיין פאַלשקייט און אָבנאָרמאַלען, געטריבען מיין מוטער אין פערצווייפלונג, האָט אָהן אַן אויפהער בעליידיגט איהר שטאָלץ און איהר שטרייננג, פעסטע וואהרהייטליכקייט. אָבער דאָן האָב איך דאָס ניט פערשטאַנען, און מיין מוטער'ס טויט האָט מיר אויסגעווייזען זיך אַלס איינע פון דער שרעקליכסטער וועלט־אונגערעכטיגקייט. און דאָס האָט אין מיר אַרויסגערופען א נייעם שטראָם פון צוועקלאָזע און גאָט־לעסטערנדע בעגריפע.

איך וויים ניט, אויב עס איז נאָך נויטיג צו מיעד מאַכען דעם לעזער מיט דערצעהלען נאָך די איבריגע עהנליכע פאַסירונגען, וואָס האָבען דאָן געטראָפען. איך וועל נור בעמערקען אין קורצען, אז אייניגער נאָך דעם אנדערען האָבען מיך אויפגעהערט צו בעווכען מיינע פרייננד, וועלכע זיינען מיר געבליעבען פון יענער צייט, וועו איך בין געווען גליקליך און פריי. לויט זייערע וועהרטער האָבען זיי גלויבט אז איך בין אונשולדיג און אויף דער ערשטער צייט האָבען זיי מיר היים אויסגעדריקט זייער מיטפיהלען. אונזער לעבען — מיין לעבען אין געפענגנים און זייער לעבען אין פרייהייט — איז געווען אזוי פערשיעדען, אז ביסלעכווייז, אונטער דעם דרוק פון נאטירליכע אורזאכען, ווי פערגעסליכקייט, בעשעפטיגונג און פערשיעדענע ּפּפליכטען, די אבווועזנהייט פון געמיינשאפטליכע אינטערעסען, האָבען זיי אָנגעהויבען צו בעווכען מיך אלץ זעלטענער און זעלטענער און זיינען ענדליך אין נאַנצען פערשוואונדען. איך קען ניט איינהאַלטען זיך פון א שמייכעל צו טהאָן וועו איך דערמאהן זיך: אפילו דער טויט פון מיין מוטער, אפילו די אונטרייהייט פון מיין גלעיבטער האָבען ניט אַרויסגערופען אין מיר אזא ביטער געפיהל, ווי עס האָבען אַרויסגערופען אין מיר דיעזע הערען, וועמענס נעמען איך געדיינק שוין קוים.

וואָס פאר אן אימה ! ווי שמערצלעך ! פרייַנד מיינע, איהר האָט מיך איבערגעלאָזען איינעם אליין ! פרייַנד מיינע, קענט איהר פערשטעהען וואָס איהר האָט געטהאָן ? איהר האָט מיך איבערגעלאָזען אליין ! איז עס דען מעגלעך, אז א מענש זאָל קענען בלייבען איינער אליין ? אפילו א שלאנג האָט דאָך א חבר, אפילו ביים שפּין איז דאָך פּאַראַן א פרייַנדין — און איהר האָט א מענשען איבערגעלאָזען איינעם אליין ! מען האָט איהם געגעבען א נשמה — און איבערגעלאָזען איינעם אליין. מען האָט איהם געגעבען א האַרץ, א שכל, געגעבען א האַנד, מיט וועלכער צו געריסען, ליפען, מיט וועלכע צו קושען — און איבערגעלאָזען איינעם אליין. וואָס זשע זאָל דער מענש טהאָן, וועו מען לאָזט איהם איבער איינעם אליין ? אזוי האָב איך געשריבען אין מיין טאָגעבוך פון א געפאַנגענעם און מיין האַרץ איז צוריסען געוואָרען פון יסורים, פון ניט פערשטעהן עס.

זייענדיג פערבלענדעט פון מיין יונגקייט, מיט א יונג און אונערפאַהרען, צוואוויטאָגט האַרץ, האָב איך אלץ ניט געוואלט פערשטעהן, אז איינזאמקייט, אויף וואָס איך האָב זיך אזוי בעקלאגט, איז א מתנה פון גאָט, ווי דער שכל, און איז געגעבען געוואָרען דעם מענשען אלם א פאַרטהייל, מיט וואָס ער צייכענט זיך אויס פון אַנדערע בעשעפענישען, אום ער זאָל קענען בעשיצען פון פרעמדע בליקען די הייליגע סודות פון זיין נשמה. זאָל מיין ערנסטער לעזער אליין בעטראכטען, וואָס וואלט געוואָרען פון'ם מענשען, וועו מען זאָל פון איהם אָבנעהמען זיין רעכט, זיין פּפליכט צו זיין אליין מיט זיך ? אין דער מסיבה פון פּוסטעפּאסנע פלוידערזעק, אין דער לאנגווייליגער געמיינשאפט פון דורכזיכטיגע, גלעזערנע פופען, וועלכע טויטען איינע די אנדערע מיט זייער איינטעניגקייט, אין דער ווילדער שטאָדט, וואו אלע טהירען זיינען אפען, די פענסטער צוגעפענט און דער פערבייגעהער זאָלט תמיד דיזעלביגע סצענעס פון פאמעליען־לעבען. בלויז יענע בעשעפענים, וואָס איז איינזאם, האָט א פנים ; און ביי יענע ברואים, וואָס ווייסען ניט פון זיין אליין, פון דער גרויסער, געבענשטער, הייליגער איינזאמקייט פון דער נשמה, ביי יענע איז א מאָרד אנשטאט א פנים.

און רופענדיג מיינע פרייַנד „פעררעטהער, אונטרייַע, מוסרים" האָב איך, אונגליקליכער יונגער מענש, ניט געקענט פערשטעהן יע־

נעם פערנינפטיגען געזעץ פון לעבען, לויט וועלכען קיין זאך איז ניט אייביג : ניט פריינדשאפט, ניט ליעבע, ניט אפילו די צערט־ליכסטע געפיהלען פון א שוועסטער און א מוטער. זייענדיג פערבלענ־דעט פון דער ליגענהאפטיגקייט פון די פאעטען, וועלכע פראקלאמי־רען די אייביגקייט פון ליעבע און פריינדשאפט, האב איך ניט גע־וועלט זעהען דאס, וואס מיין גנעדיגער לעזער בעאבאכטעט טאג־טעגליך פון די פענסטער פון זיין וואהנונג : ווי פריינד, קרובים, מוטער און פרוי, בעגאסענע, דוכט זיך, מיט טרעהרען און פער־צווייפעלטע, גענען צו דער לויה פון זייער טהיערען פערשטארבע־נעם און קעהרען זיך צורוק. קיינער בעגראבט זיך ניט צוזאמען מיט דעם געשטארבענעם, קיינער בעט איהם ניט א רוק טהאן זיך און לאזען נעבען זיך א פלאץ פאר איהם אין קבר. און אויב די פערצווייפעלטע פרוי שרייט נעבען קבר בעגיסענדיג זיך מיט טרעהרען : „א, בעגראבט מיך צוזאמען מיט איהם !" דריקט זי בלויז דערמיט אוים סימבאליש איהר אויסערסטע פערצווייפלונג, און ניט מעהר : אין וואס מען קען זיך איבערצייגען, וועו מען זאל צום ביישפיעל פרובירען, צום שפאס בלויז, א שטוים טהאן זי אין קבר. און די, וואס האלטען זי צוריק דריקען אויך בלויז סימ־באליש אוים זייער מיטגעפיהל, כדי צוצוגעבען דערמיט דער בע־גרעבענים דעם אונפערמיידליכען כאראקטער פון פייערליכען טרויער.

דער מענש דארף געהארכען די געזעצע פון לעבען און ניט פון טויט, און ניט די אויסטראכטונגען פון פאעטען, ווי שעהן דאס זאל ניט זיין. און ווי קען גאר אויסגעטראכטעם זיין שעהן ? איז דען ניטא קיין שעהנהייט אין דעם שטרייגען אמת פון לעבען ? איז דען ניטא קיין שעהנהייט אין דער מעכטיגער ווירקונג פון איהרע אונפער־ענדערליכע גזעצע, וועלכע מאכען אונטערטעניג צו זיך די בעווע־גונג פון די הימלישע קערפער, און אזוי אויך די אונרוהיגע פערבינ־דונג פון יענע קלייניגקע בעשעפענישען, וואס רופען זיך מענשען !

איך דערמאהן מיך דערביי אויך אן אינטערעסאנטען פאל, וועל־כער האט פאסירט אין יענער ווייט־פערגאנגענער צייט, וועו איך בין געווען נאך א יונג בחור'ל — א סטודענט פון צווייטען קורס. צוזאמען מיט מיינע חברים סטודענטען, האב איך עקספערימענטירט אויף דעם טויטען קערפער פון עפעם אן אונבעקאנטען, שוין עלטערען

מענשען. איך געדיינק וואָס פּאר אן עקעל איך האָב דערפיהלט פון דעם פויל־ען ריח, א געפיהל פון אבשטויס און זאָגאר פּחד, וועו איך האָב זיך דאָס ערשטע מאל צוגעריהרט מיט מיינע לעבעדיגע פינגער צו די פויל־ענדע פלייש. אָבער פּאראינטערעסירט אין דער פּאר־שענדער ארבייט, בין איך ביסלעכווייז געוואָרטנט געוואָרען צום שלעכטען גערוך, און אין גיכען בין איך שוין געוואָגן גאָנץ גלייכגילטיג צו דעם. איין אוועג וועו מיר איז אויסגעקומען צו ארבייטען איינער אליין, האָב איך אונערוואָרטעט דערפיהלט א טיפּע ענטציקונג פון דאָס, וואָס איך האָב פּאר זיך געזעהען — דאָס איבערגעהן פון׳ם שטאָף פון לעבען צום טויט; ווי עס פערוואַנדעלט זיך דער קאמפּליצירטער לעבעדיגער ארגאניזם אין די איינפאכסטע עלעמענטען פון מאטעריע. לאנג האָב איך געקוקט מיט א מין רעליגיעזע בענייטערונג און הנאה געהאט צו זעהען דעם טויטען קערפּער, בלייבענדיג שטעהן מיט׳ן לאנצעט אין איין האנד און מיט אן אויפּגעהויבענע צווייטע האנד אונבעוועגליך, ווי דער געגענשטאנד פון מיין בעאבאכטונג. אזוי האָט שוין אויך אין די יונגע יאָהרען מיך בעזוכט צופעליג די שעהנע וואהרהייט, וועלכע איך בעזיץ ערשט איצט פאלשטענדיג און האָב א רעכט דערוויף שטאלץ צו זיין.

נאָך דעם ווי איך האָב זיך ערלויבט אבטרעטען א ווייע פון מיין ערצעהלונג, געה איך איצט איבער צו דעם ווייטערען סיפור המעשה.

.3

אזוי האָב איך טרויעריג אבגעלעבט אין געפענגנים פינף אדער זעקס יאָהר.

דער ערשטער רעטענדער שטראהל האָט פּאר מיר א שיין געטהאן אקוראט פון יענער זייט, פון וועלכער איך האָב איהם ווייניגער ווי פון אנדערש־וואו געקענט ערוואַרטען. דא מוז איך זיך אבער ענטשולדיגען פאר די לעזער, בעזונדער נאָך פאר די צויבערליכע לעזערינען, וואָס איך וועל געצוואונגען זיין צו רעידען וועגען זאכען, וועגען וועלכע מען שווייגט געווהנליך אדער מען בעשרייבט זיך בלויז

מיט אנדייטונגען. אבער זאל דער גרויסער שכל, וועלכען איך האב ענטדעקט, דורך לאנגע נסיונות און יסורים, אין אלע ערשיינונגען פון לעבען, געבען אייך די מעגליכקייט קלאהר צו זעהען דאס, וואס ניט קלוגע און אונווייסענדע מענשען, און אפט צבועקעס, פערדונ־קעלען און פערפינסטערען אין די וויכטיגסטע זייטען פון מענשענס לעבען. אויב די ווייטערע ערצעהלונג וועט האבען אויסערליך אונאנ־שטענדיגעס, דערפאר אבער וועט דאס פערענטפערט ווערען דורך דעם אונשולדיגען, ריינעם און הויכען זינען, וואס ליעגט אין דעם, וואס איך וועל דערצעהלען.

ווי איהר האט שוין וואהרשיינליך אליין געטראפען האנדעלט זיך דא וועגען דער זאגענאנטער „שענדליכער עבירה", צו וועלכער איך בין געבראכט געווארען, נאטירליך, צו פערדאנקען אלע אומשטענדען. אנפאנגס, וועו איך האב געפיהלט א מיאוס'ען אבשטוים, האב איך זיך האר־טנעקיג געראנגעלט מיט דער נאטירליכער רייצונג; אבער ענדליך האבען די זיסע האלוצינאציעס און חלומות און די פאלשטענ־דיגע אונמעגליכקייט צו קעמפפען ווייטער געגען דעם גוף, וועלכער האט געוצעליך געפאדערט דאס זייניגע, געבראכט מיך דערצו, אז איך האב אפען און דרייסט אנגעהויבען קינסטלעריש צו בעפריעדיגען די געשלעכטליכע פאדערונג. זייענדיג פון דער נאטור בעגאבט מיט א פאנטאזיע, איז דיעזע פאדערונג געווארען מיין געוועזענע כלה, מיין ליעבע, מיין טרוים און איך האב מיט איהר געלעבט, אויב מען קען זיך אזוי אויסדריקען, ווי מיט א געוצעליך געהייראטער אין פערלויף פון די צעהנדליגע יאהרען, ביז וואנען איך בין אלט געווארען און אין מיר איז גאנץ נאטירליך פערלאשען געווארען די לוסט צו געשלעכטליכער פערבינדונג. און די מאכט דער ציט, וועל־כע גלייבט אוים פאקטען מיט פראדוקטען פון דער פאנטאזיע, אז עס בלייבט פון זיי בלויז אן עראינערונג און ווייטער ניט, גיט מיר די זיסע מעגליכקייט פון דיעזע עראינערונגען. אויב איך וואלט ניט מורא האבען, אז איך וועל מיער מאכען דעם לעזער, וואלט איך איהם געקענט איבערגעבען א לאנגע ערצעהלונג פון ליעבעס־ענטציקונגען, יסורים פון אייפערזוכט, בייגשאפטליכע ערווארטונג און שמחה פון פלוצלונג, געהיימע בעגעגענים. און איך בין זיכער, אז דיעזע ערצעהלונג וואלט געווען בשום אופן ניט ערגער, ניט קירצער און

ניט ווייניגער רעאליסטיש אלס יענע, וועלכע עס וואלט אונז געקענט דערצעהלען דער פאקטישער מאן פון מאדאם נ. נ. וועגען זיין לעבען מיט איהר.

דיעזער פאל איז פיעלייכט ניט אזא בעדייטענדער, אבער ער האט מיר געוויעזען, אז דער מענש אלס פערזינפטיגע בריאה איז בעגאבט ניט נור מיט אן אינסטינקט נור אויך מיט א שכל און ער קען זיך ערהויבען העכער פון די אומשטענדען און געפינען אן אויסגאנג דארט, וואו דאס טהיער, וואס האט קיין שכל ניט וואלט זיכער אומגעקומען אלס א קרבן פון מאטערענדע אונבעפריעדיגונג.

דער צווייטער פאל האט געטראפען כמעט אין דערזעלבער צייט, וואס איך האב חתונה געהאט — דאס איז געווען מיין קומען צום פערשטאנד אז אנטלויפען פון טורמע איז פאר מיר בשום אופן ניט מעגליך.

אין דער ערשטער צייט פון מיין געפאנגענשאפט האב איך, ווי א היציגער יונגער מענש און פאנטאזיאר, געפלאנט אלערלי מיטלען ווי צו אנטלויפען און מאכט פלענער האבען זיך מיר געדוכט אלס פאלשטענדיג מעגליך אויסצופיהרען. האבענדיג דיעזע פאלשע האפענונגען, וואס האבען זיך קיין מאל ניט געקענט פערווירקליכען, האט עס מיך נאטירליך שטענדיג געהאלטען אין אן אויפגערעגטען צושטאנד און האט מיך געשטערט צו קאנצענטרירען מיינע געדאנקען אויף וויכטיגערע און ווירקליכערע זאכען. וען איך פלעג פערצווייפעלט וועריע דורך דער אונמעגליכקייט פון איין פלאן, פלעג איך גלייך זיך נעהמען בויען אן אנדער פלאן, אבער אין אמת'ן האב איך דערמיט ניט געמאכט קיין שריט פארווערטס און האב זיך בלויז בעוועגט אין א פערשלאסענעם קרייז. עס איז איבעריג צו דערצעהלען, אז ביי יעדען איבערגאנג פון איין טרויעריגען פלאן צום צווייטען, האב איך שרעקליך געליטען און דאס האט געפיניגט מיין נשמה, ווי דער אדלער האט געפיניגט פראמעטעאוס'ס קערפער.

אבער ענדליך האב איך איין מאל זיך פערקוקט מיט א מיעדען בליק אויף די וועגע פון מיין צעלע און איך האב פלוצלונג דערפיהלט, ווי אונדורכדרינגליך דיק עס זיינען די שטיינער, ווי שטארק עס איז דער צעמענט, וואס פעראייניגט זיי און ווי קינסטליך און זיכער אויסגערעכענט עס איז געווארען די פעסטקייט פון דיעזען אימה'דינגען

מויער. אמת, זעהר שווער איז מיר געווען דאס צו דערפיהלען; דאס איז געווען די אימה פון פערלירערן יעדע האפענונג.

איך קען בשום אופן זיך ניט עראינערן, וואס מיט מיר איז פאַרגעקומען אין די ערשטע צוויי אדער דריי מאנאטען נאך דעם, ווי איך האב דאס דערפיהלט. איך וויים נור אז מען האט מיר דאן געגעבען נייע קלייידער און אז איך בין דיקער געוואַרען. (זעה טאגבוך פון א געפאנגענעם פון 16 אפריל . . . 18.)

דער פאקט איז, אז ווי עס זיינען אין מיר פערלאשען געוואָרדן אלע האפענונגען צו אנטלויפען און איך האב אויפגעהערט צו זיין אזוי אויפגערעגט, האט זיך דערמיט בעפרייט פון שקלאפעריי מיין שכל, וועלכער איז שוין דאן געווען ענייגט צו העכערע אנשויאונגען און צו האבען נחת פון מאטעמאטיק. איך האב אנגעהויבען צו פערברענגען מיין צייט אויף צו טרעפען און אונגעפעהר אויסצורעכענען די דיקקייט און פעסטקייט פון וואנד, איינשליסענדיג דעריין אויך יענע וועגד וואס האבען פון אלע זייטען פרומגערינגעלט אונזער טורמע. די פיעלע צייכענונגען, וועלכע געפינען זיך אין מיין דאמאלסדיגען טאגעבוך, קענען עדות זאגען וועגען יענער פליסיגער ארבייט פון מיינע ערוואכטע גדאנקען. און אין צוויי פלעצער געפינט זיך נאך פערצייכענט דאס אונטערגעשטריכענע וואָרט „יעוורעקא", וואס האט מיר געגעבען דעם שטאלץ צו פערגלייכען זיך מיט דעם בעריהמטען חכם פון אלטערטהום, וועלכער האט געקענט לייזען גרויסע פראבלעמען אונטער דעם האגעל פון דעם שונא'ס פיילען, אויף די חורבות פון זיין היימאט־שטאדט.

אבער אלס ערשטען ווירקליכען טאג פון מיין בעפרייאונג רעכען איך דעם פאלגענדען: דאס איז געווען א שהנער פריהלינגס־מארגען דעם זעקסטען מאי און אין אפענעם פענסטער האט אריינגעשטראמט די לעבהאפטע, ערפרישענדע לופט; און שפאצירענדיג אין מיין צעלע האב איך יעדע וויילע אונבעוואוסטערהייט אומגעקוקט זיך צום הויכען פענסטער, וואו עס האט זיך שארף און בולט אבגעצייכענט די אייזערנע גראטע אויף דעם גרונד פון בלויען, וואלקענלאזען הימעל.

— פאר וואס איז דער הימעל אזוי שהן דוקא דורך דער גראטע? — האב איך געטראכט ארומשפאצירענדיג אין מיין קאמער.

צו איז דאָס ניט א פאַלגע פון׳ם עכטעטישען געזעץ וועגען קאָנטראָס־טען ? און דאָרום פיהלט זיך דאָס ב ל ו י ע בעזונדער בולט אין איין רייהע מיט ש ו א ר ן. אָדער צו איז דאָס ניט אן אויסדרוק פון עפעס א נייעם העכערען געזעץ לויט וועלכען דאָס א ו נ ע נ ד ־ ל י כ ע קען בעגריפען ווערען פון מענשלעכען שכל בלויז דאָן, ווען מען פיהרט איהם אריין אין דאָס ענדלעכע, אין דאָס בעגרענעצטע, צום ביישפיעל איינשפּאָרען איהם אין א פיער־עק ?

וואָן איך האָב זיך דערנאָך דערכאָהנט, ווי אין אמאָליגען לע־בען, וואָן איך פלעג קוקען אין א בריעטען, אָפענעם פענסטער, פלעג איך דערפיהלען א בעגעהר צו פליהען — א בעגעהר, וואָס מאטערט אויס דערפאר ווייל ער איז אומזיסט און זינלאָז, — האָב איך פלוג־לונג דערפיהלט א צערטליכקייט צו דער גראטע, א מין צערטליכע דאנקבארקייט, כמעט ליעבע. די גראטע, וואָס איז געשמידט גע־וואָרען מיט די הענד, מיט די שוואכע הענד, פון א וועלכען ניט איז אונווייסענדען שמיעד, וועלכער האָט אליין ניט פערשטאנען דעם טיפען זינען פון זיין שפּפונג ; די גראטע, וואָס איז איינגעמויערט געוואָרען אין וואנד פון אן אונווייסענדען מוליער, איז געוואָרען דער מוסטער פון צוועקמעסיגקייט, נאָבעלקייט און קראפט. איינפאסענ־דיג אין איהרע אייזערנע פיער־עקען דאָס אונענדליכע, איז זי פער־גליווערט געוואָרען אין א קאלטער און שטאָלצער רוהיגקייט, שרעקענ־דיג דונקעלע מענשען, געבענדיג שטאָף צום נאָכדיינקען פאר מענשען דיינקענדע און ענטציקענדיג די חכמים !

דיעזע גליקליכע בעאָבאכטונג, וועלכע איך האָב געמאכט אין דעם גליקליכען פריה־מארגען פון זעקסטען מאי, איז נור געווען אן אנפאנג פאר א גאנצער רייהע פון אזעלכע בעאָבאכטונגען. אָבוואר־פענדיג אלעם פערזענליכעם, איינקוקענדיג זיך אין דאָס ארומיגע מיט דעם בליק פון א קאלטען און פאָרשענדען בעאָבאכטער, בין איך באלד געקומען צו דעם שעצבארען אויספיהר, אז אונזער נאנצע טורמע איז אויסגעמויערט געוואָרען לויט זעהר א צוועקמעסיגען פלאן, וועלכער רופט ארויס אן ענטציקונג מיט זיין גאנצקייט.

.4

אום צו מאכען די ווייטערע ערצעהלונג פערשטענדליכער פאר דעם לעזער, בין איך געצוואונגען צו זאָגען עטליכע ווערטער וועגען דער אויסשליסליכער שטעלע, וואָס איך פערנעהם אין אונזער טורמע; א שטעלע, מיט וועלכע איך וואָלט געמיגט שטאָלצירען, הגם איך האָב עס פיעלייכט ניט פערדינט. פון איין זייט מיין קלאָהרער שכל, מיין בעשטימטע וועלטאנשויאונג און די נאָבעלקייט פון מיינע גע־פיהלען, וואָס איז אן איבערראשונג פאר אלע, וועלכע פערבריינגען מיט מיר; פון דער אנדער זייט, די אייניגע קליינע טובות, וואָס איך האָב געטהאָן פאר דעם נאטשאלניק פון טורמע, דאָס צוזאמען האָט מיר געגעבען די מעגליכקייט צו האָבען א גאנצע רייהע פון פריוויליגיען, מיט וועלכע איך בענוץ זיך געוועהנליך ניט צופיעל דערפאר וויל איך ניט פארלעצען דעם אמאָליגען פלאָן און סיסטעם פון אונזער טורמע. די פריוויליגיען זיינען: מען לאָזט צו צו זעהען זיך מיט מיר אלעמען, ווער עס האָט נור א פערלאנג מיך צו זעהען אין דער צייט פון בעזוך יעדע וואָך, און אפט האָב איך א גאנץ היב־שען אוידיטאריום. איך נעהם זיך ניט די העזה צו גלויבען, ווי אונ־זער נאטשאלניק זאָגט א ביסל אירָאָניש, אז איך וואָלט געקענט זיין דער שטאָלץ פון דער „גליעבטער טורמע", אָבער פון דעסטוועגען וועל איך זיך ערלויבען צו זאָגען אָהן פאלשקייט, אז מיינע ווערטער ווערען גערעכענט פאר זעהר וויכטיג און אז צווישען מיינע בעזוכער קען איך אנרעכענען א היבשע צאָהל הייסע פערעהרער און בעגייסטער־טע פערעהרערינס. איך וויל נאָך דערביי זאָגען, אז אפילו דער הערר נאטשאלניק אליין, און אזוי אויך זיין געהילף, טהוען מיר אָפט אן די עהרע צו־צוהערען זיך צו מיינע רייד, שעפענדיג דערפון קרעפטען פאָרטצוזעצען זייער ניט גרינגע ארבייט. נאטירליך, בענוץ איך זיך גאנץ פריי מיט דער ביבליאטהעק פון טורמע און מיט איהר ארכיוו. אמת, עס האָט געטראָפען אז דער נאטשאלניק האָט מיר אָבגעזאָגט אין מיין בקשה צו געבען מיר א פאָלשטענדיגען פלאן פון דער טור־מע, אָבער דאָס איז ניט דערפאר וויל ער זאָל חלילה צו מיר ניט

האָבען קיין צוטרוי, נור דערפאר ווייל אזא פּלאַן איז א שטאַטס־געהיימנים.

דאָס וואָס איך וועל איצט דערצעהלען וועגען אונזער טורמע, וועט געווים ניט זיין קיין פּאַלשטענדיגע בעשרייבונג, וואַרום אין גרונד גענומען קומען מיינע אויסקינפטע בלויז פון דאָס וואָס איך האָב אַליין בעאָבאכטעט; ווייטער, וואָס עס אנבעלאַנגט דעם אויסערליכען אויסזעהען פון דער טורמע, האָבען מיר מיינע בעזוכער נעגעבען א פּינקטליכע פּאַרשטעלונג וועגען דעם און האָבען מיר זאָגאר צוגעשטעלט א היבשע ביסל שריפטליכע און מינדליכע שילדערונגען, צייכענונגען און זאָגאר פאָטאָגראַפישע בילדער. איך בין זיך מודה, אז איך פיהל אביסל אונרוהיג, וועז איך נעה שילדערען אונזער טורמע.

דאָס איז א מוראַ'דיג גרויסער בנין, פינף עטאַזש די הויך, מיט וועגד, וואָס זיינען אויף פינף און זעקס ציגעל דיק. זי שטעהט ביים ברעג שטאַדט, ניט ווייט פון א פּוסטען, מיט דערנער פערוואַקסענעם פעלד און זי פּאַקט דעם בליק פון דעם וואַנדערער מיט איהרע אונגעהויערע פּאַרמען, וואָס באטען איהם אן שטילקייט און רוה פון זיינע אונגעדליכע וואַנדערונגען. זייענדיג אָהן שטוקאַטור האלט אויף די געבוידע איהר נאַטירליכען דונקעל־ברוינעם פּארב פון אלטע ציגעל. פון נאָהענט מאַכט זי, זאָגט מען, א טרויעריגען, דראָהענדען איינדרוק, בעזונדער נאָך אויף נערוועזע מענשען, וועלכע דערמאָהנען זיך אויף בלוט און אויף בלוטיגע שטיקער מענשען־פלייש, וועז זיי דערזעהען די רויטע ציגעל. די קלייגען, דונקעלע, פלאכע פענסטער מיט די אייזערנע גראטעס גיבען נאָך נאַטירליך מעהר צו צו דיעזען איינדרוק, און צוזאמען מאַכט דאָס אן איינדרוק פון א בייזער האר־מאָניע, פון א טרויעריגער, מרה־שחורה'דיגע שעהנהייט. אפילו אין שעהנע טעג, וועז די זונ לייכט אויף אונזער טורמע, הערט זי אלץ ניט אויף אויסצוזעהען גדלות'דיג־בייז און פינסטער־מעכטיג און הערט ניט אויף צו דערמאהנען דעם מענשען, אז עס עקזיסטירען געוועצע און אז די פערברעכער ערוואַרט שטראָף, שטראָף און שטראָף.

מיין צעלע נעפינט זיך אין דער הויך, אויף דעם פינפטען עטאַזש און אין דעם גראטען־פענסטער צוועפענט זיך א שעהנער בליק אויף

דער ווייטער שטאדט און אויף א טהייל פון פוסטען פעלד, וואס שפרייט זיך אוים צו רעכטס. צו לינקס קען שוין מיין בליק ניט זעהן ; דאָרט געפינט זיך די פּאַרשטאָדט, ווי מען האט מיר דערצעהלט, און דער קלויסטער מיט דעם שטאדטישען בית־עולם הינטער איהם. איבריגענס האב איך וועגען דער עקזיסטינץ פון׳ם קלויסטער און בית־עולם שוין געוואוסט פון פריהער, הערענדיג דעם גלאקען־קלאנג, ווי דער מנהג איז ווען מען איז עמיצען מקבר.

דער אינעווענדיג פון טורמע איז אויך אזוי צווישקמעסיג און האר־מאניש אינגאריכט ווי זיין אויסערליכע זייט. אום קלאהר דאס פאר־צושטעלען פאר מיין לעזער, ווערל איך זיך ערלויבען בריינגען א משל פון א משוגענעם, ווערלבען עס וואלט ארויף אויפ׳ן זינען צו אנטלוי־פען פון אונזער טורמע. לאמיר אננעהמען, אז דער געוואנטער יונג האט כח פון א הערקולעס און ער ברעכט דורך דעם שלאס פון זיין טהיר. אבער וואס גיפינט ער ? א קאריקאר, ווערלבער איז פיעל־פאכיג איבערגעצאמט מיט גראטען־טהירען, וואס קענען אפילו פון קאנאנען ניט אויפגעריסען ווערען, און בעוואפענטע אויפזעהער. לאמיר אננעהמען, אז איהם געלינגט שוין אויסצו׳הרג׳ענען אלע אויפזעהער, דורכברעכען אלע טהירען, און ארויסלויפען אין הויף. מיינט ער אפשר, אז ער איז שוין פריי ? און די וועגד וואו זיינען ! די וועגד, ווערלבע רינגלען ארום אונזער טורמע מיט א דרייפאכען מויער־רינג !

איך האב מיט א כיון דא ניט גערעדט וועגען דער שמירה. און די שמירה שלאפט ניט. טאג ווי נאכט הער איך הינטער דער טהיר די טריט פון דעם וועכטער ; טאג ווי נאכט קוקט אין קליינעם פענסטער׳ל פון מיין טהיר עמיצענס אויג, קאנטראלירענדיג מיינע בעוועגונגען, לעזענדיג אויף מיין פנים מיינע גראנקען, מיינע אבזיכטען און אפילו מיינע חלומות. בייטאג קען איך נאך פערשלעפערן זיין אויפ־מערקזאמקייט מיט ליגען, ווייזענדיג איהם א פרעהליכען אונבעזארג־טען פנים, אבער איך האב נאך כמעט אזא מענשען ניט בעגעגנעט, ווערלכער זאל קענען פאלש זיין אפילו אין שלאף. ווי איך האב זיך ניט געהיט בייטאג, פלעג איך זיך אבער ביינאכט, אין שלאף, ניט קענען פערשטעלען : א קרעכץ, א געוויין פון שלאף, דער פנים קרימט זיך און נעהמט אן דעם אויסדרוק פון מיעדקייט, און ביינקשאפט, און

אזוי נאָך אנדערע ערשיינונגען פון אן אונרוהיגען און ניט ריינעם נע־ וויסען. בלויז נאָכן וווינ̈יג מענשען, מיט א זעהר שטארקען ווילען, קענען לויגען זאָגען אויך אין שלאָף. זיי בעהערשען אזוי קונציג די מוסקולען פון פנים, אז אפילו אין שלאָף זעהט מען א העפליכען שמיי־ כעל אויף זייערע ליפען, אין דער צייט, וועז זייער נשמה ציטערט פון די אימה׳דיגע געשפענסטער. אָבער אזעלכע זיינען אן אויסנאהם און מען האָט זיי דאָרום ניט וואָס צו רעכענען. און איך רעכען זיך פאָר גלויקליך הערמיט וואָס איך בין ניט קיין פערבערעכער, וואָס מיין געוויסען איז רוהיג און ריין: „לעז, מיין פרייַנד, לעז!" — זאָג איך דער וואכענדער אויג א. לייג זיך רוהיג שלאָפען — „אויף מיין פנים וועסטו גאָרנישט אויסלעזען."

נור איין מאל האָט פאסירט אז יענער וועלכער גיט אויף מיר אכטונג, איז געווארען ניט וויליגדיג מיין אנפערטרויטער. דער לעזער פערשטעהט מסתמא, אז איך רייד דאָ וועגען מיין געליעבטער נ. נ. — איך מוז אָבער פון דעסטוועגען זאָגען דעם אמת, אז מיין שומר טרעט אָב גאַנץ איידעל, וועז ער דערזעהט מיין אויפגעריייצטען צושטאנד און מיינע פאָרבעריייטונגען דערצו. זעהר מעגליך, אז אזוי האָט אָב־ געגעבען זיין בעפעהל דער נאטשאלניק, פיהלענדיג נאטירליך דאנק־ בארקייט, וואָרום דאָס פענסטערעל אין טהיר איז מיין אייגענע ער־ פינדונג. י א, ד א ס ה א ב א י ך ערפונדען דאָס פענסטער׳ל אין טיהר.

דערנאָך שוין, וועז איך האָב געזעהען מיין ערפאָלג אין דיעזער ערפינדונג, האָב איך אנגעהויבען ענטדעקען און אויספיהרען קלייניע פערבעסערונגען אין פערשיעדענע זאכען, וואָס זיינען שייך צום לעבען פון אונזער טורמע: די פאָרמען פון די שלעסער און אנדערע אזעל־ כע קלייניגקייטען, וועלכע האָבען אלע צוזאמען פערגרעסערט די פינקטליכקייט און די שהנקייט פון געפענגנים, אָבער קיין שטעמ־ פעל וואר דער פערפאָסער זייערער איז, דאָס איז אויף זיי ניט געבלי־ בען. א חוץ דעם, האָט מען לויט מיין עצה געענדערט די קאנדאלען אין אונזער טורמע: אנשטאָט וואָס די קייטען זיינען פריהער געווען פון רינגען, האָב איך ערפונדען א האלב־אוואלען דאָפעל־רינג אין דער פאָרם פון יענע צייטען, וועלכער סימבאליזירט אין מאטהע־ מאטיק אונענדליכקייט. איבריגענס בעלאנגט דיעזע ערפינדונג צו דעם ראיאן פון פילאָסאפיע, ד. ה. לשם אויספוצען זיך, וואָרום אין פראק־

טישען זינען האָבען די פריהעריגע ניט חכמה׳דיגע רינגען געדינט פאַלשטענדיג פאר דאָס, וואָס מען האָט זיי געדארפט. אָבער דאָס פענסטערעל אין טהיר איז מיין ערפינדונג און יעדערער וואָס וועט דאָס וואָגען אָבצולייקענען איז א ליגנער און א לומפּ.

און געקומען בין איך צו מיין ערפינדונג דורך פאַלגענדע אומ־שטענדען: עס האָט געטראָפען איין מאָל, אז אין צייט פון רעוע־־ירען, וועו דער אויפזועהער איז אריין אין טורמע, האָט איין ארעס־טאנט א כאַפּ געטהאָן א פיסעל פון בעט און האָט איהם דער׳הרג׳עט. נאָטירליך האָט מען דעם לומפּ אויפגעהאנגען באַלד דאָ טאקע אין הויף פון אונזער טורמע. די לייכטזיניגע אדמיניסטראציאָן האָט זיך דערפון בערוהיגט, מיינענדיג אז אַלעס איז שוין אין אָרדנונג; מיך האָט עס אָבער ניט געלאָזט רוהען: וועו עס זיינען מעגליך אַזעלכע שוידערליכע זאכען, איז וואָס איז די הארמאָנישע צוועקמעסיגקייט פון אונזער טורמע. ווי איז עס מעגליך געווען ניט צו בעמערקען, אז דער ארעסטאנט האָט אויסגעבראָכען א פוס פון זיין בעטל? ווי האָט מען דאָס ניט בעמערקט זיין אויפגערעגטען צושטאנד, אין וועלכען ער האָט זיך מסתמא געמוזט געפינען איידער ער איז בעגאַנ־גען דעם פערברעכען. וועו מען וואָלט איהם געוי בעטראכטען וואָלט מען דאָך מסתמא בעמערקען פון פריהער אין וואָס פאר אַן אויפגע־רעגטען צושטאנד ער איז און עס וואָלט דאָן מעגליך געווען צו פער־היטען, אז דאָס זאָל ניט פאסירען!

קוקענדיג אזוי גלייך און ריכטיג אויף דער פראָגע בין איך שוין דערמיט אַליין געווען נאָהענט פון איהר לייזונג. און אין פערלויף פון צוויי דריי וואָכען האָב איך די פראָגע ווירקליך געלייזט; גאַנץ אונ־ערוואַרטעט איז מיר געקומען דער געדאַנק פון מיין גרויסער ער־פינדונג. איך מוז אָבער מודה זיין זיך גאַנץ אָפענהערציג, אז ביז וואָ־נען איך האָב עס אויסגעוואָגט דעם העררן נאטשאַלניק האָב איך איבערגעלעבט זעהר שווערע מינוטען; מיר איז געווען שווער צו ענטשליסען זיך איהם אויסצוואָגען מיין ענטדעקונג. אָט וואָס איך האָב דאן פערשריבען אין מיין טאגע־בוך; איך וועל יענע וועדטער ציטירען פאר׳ן לעזער.

„ווי שווער איז די לאָגע פון א מענשען, וועלכער איז אונשולדיג פעראורטהיילט, אזוי ווי איך. איז ער אומעטיג און האַלט די ליפּען

פערשלאסען און די אויגען אראפגעלאזען, זאגט כען : ער האט חרטה, דער נעוויסען פלאגט איהם. פערקעהרט, אויב ער איז אין זיין אונשולד מונטער און א ליכטיגער שמייכעל שפיעלט אויף זיין פנים, דאן זאגט מען : דאס איז א ביסעל א פאלשער, פערשטעלטער פנים. קורץ, וואס ער זאל ניט טהאן, דוכט זיך אז ער איז שולדיג. אזוי איז שוין די מאכט פון פאראורטהייל, געגען וועלכע מיר קומט אויס צו קעמפען. אבער איך בין אונשולדיג און וועל פאר זיך אליין זיין זיכער אז מיין קלאהרער גייסט וועט צושטערען דעם בייזען כישוף פון פאראורטהייל."

אויף מארגען האט מיר שוין דער נאטשאלניק פון טורמע געדריקט די האנד אנערקענענדיג מיין ניצליכע ענטדעקונג, און אין א מאנאט ארום האבען שוין אין אלע טהירען, אין אלע טורמעס פון דער מלוכה געזעהען זיך פיזינקע פענסטערלאך, דורך וועלכע מען זאל קענען בעאבאכטען די געפאנגענע. מיך האט שוין איצט געפרעהט דאס בעוואוסטזיין, אז אויך אין דער צוועקמעסיגקייט פון געפענגנים זיינען נאך פאראן וועלכע עס איז חסרונות, איז דאס ניט מחמת דעם, וואס דאס זאל חלילה אין גרונד זיין א פאלשע אידעע, נור מחמת דעם, וואס דעם מענשענס כוחות זיינען נאך בעשרייגקט ; אבער דאס וואס איינער קען ניט אויפטהאן קען אויפטהאן דער אנדערער, און אזוי בעוועגט זיך די מענשהייט אין דער געמיינשאפטליכער, פרייהיטליכער ארבייט און שטרעבט צו דער פערווירקליכונג פון די גרויסע געבאט פון שכל און די שטרייבונג פאדערונגען פון יושר.

די גאנצע אדרנונג וואס איז איינגעפיהרט אין טורמע ניט מיר גרויס בעפריעדיגונג. די שטונדען וועו אויפצושטעהן און וועו צו שלאפען, וועו צו עסען און וועו צו שפאצירען זיינען אזוי ראציאנאל איינגעטהיילט געווארען, לויט די ווירקליכע פאדערונגען פון דער נאטור, אז עס פערלירט זיך נאנץ גיך דער אינדרוק פון צוואנג און דאס וועט א גאנץ נאטירליכע זאך, דאס וועט זאגאר א טהייערע געוואהנהייט. און בלויז דערמיט קען איך ערקלעהרען דעם פאקט, וואס זייענדיג אויף דער פרייהייט א נערוועזער, א שוואכער בהור'ל, געניינט אפט צו פערקיהלען זיך און קראנק ווערען, בין איך אבער דא, אין אונזער טורמע אזוי געזונד און שטארק געווארען, אז אלם א זעכציג יאהריגען מענ מען מיר מקנא זיין. איך בין ניט דיק

און ניט מאגער, האב געזונדע לונגען און כמעט נאך אלע צייהנער, מיט דער אויסנאהם פון צווויי צייהנער, וואס פעהלען מיר אויך דער לינקער זייט ; מיין כאראקטער איז פארטרעפליך, מעסיג, שלאף שטארק, האב כמעט נאר קיין חלומות ניט. מיין פיגור, וועלכע דריקט אויס א מין רוהיגע קראפט און זיכערהייט און אזוי אויך מיין פנים, דערמאנט אויך מיקעל־אנדזשעלאס בילד פון משה — אזוי וויניגסטענס זאגען מאנכע פון מיינע לייבליכע בעזוכער.

פאר דער קרעפטיגונג פון מיין נשמה און מיין קערפער האט נאך געווירקט ניט אזוי די געזונדע און ריכטיגע ארדנונג, ווי יענע וואונדערליכע, פערשטענדליכע און נאטירליכע אייגענשאפט פון אונזער טורמע, לויט וועלכער עס פערשווינדט אין נאנצען דער עלעמענט פון צופאל, פון אונערווארטעטעם. ניט האבענדיג ניט קיין הויזגעזינד, ניט קיין פרייגד, בין איך פטור פון יענע שרעקליכע יסורים, וואס א מענש האט פון אונטריישאפט, פון דער קראנקהייט און ענדליך פון דעם פערלוסט פון זיינע נאהענטע. זאל זיך דער לעזער דערמאנען וויפיעל מענשען עס זיינען אומגעקומען פאר זיינע אויגען ניט איבער זיך גופא, נור דערפאר בלויז, וויל דער קאפריזנער שיקזאל האט פערבונדען זייער לעבען מיט אונווירדיגע מענשען. ניט אויסוועקסלענדיג מיין געפיהל פון ליעבע אויף קלייגע, פערזענליכע פערבינדונגען, בעפריי איך איהם דערמיט גופא, אז ער זאל קענען זיין דער געפיהל פון מעכטיגע, בריטע לייבע פאר דער נאנצער מענשהייט. און אזוי ווי די מענשהייט איז אונשטערבליך און בעווגט זיך אלס נאנצעס צו הארמאנישער פאלקאמענהייט, דערפאר איז די ליעבע צו דער מענשהייט א נאראנטיע פאר קערפערליכער און גייסטיגער געזונדהייט.

מיין טאג איז קלאהר, און אזוי קלאהר זיינען אויך אלע קומענדע טעג, וועלכע שווימען גראד און ליכטיג מיר אנטגעגען. צו מיר וועט זיך אהער ניט אריינריישען קיין גזלן, קיין רוצח ; מיך וועט קיין צוטראגענער אויטאמאביל ניט צוקווועטשען ; קיין קראנקהייט פון מיינעם א קינד וועט מיך קיין יסורים ניט בריינגען ; צו מיר וועט זיך פון דער פינסטער ניט אונטער'גנב'ענען א בייזער מסור ; מיין נעדאנק איז פריי ; מיין הארץ איז רוהיג ; מיין נשמה איז ליכטיג און קלאהר. די קלאהרע און פינקטליכע רעגעלען פון אונזער געפענג־

נים בעשטימען אלעם, וואם איך טאר ניט טהאן, און דאם בעפרייט מיך פון יענע אונערטרעגליכע ספיקות און טעותים, מיט וועלכע עם איז אזוי פול דאם פראקטישע לעבען. אמת, אז אפילו אין אונזער טור־מע דרינגען דורך אמאל דורך די הויכע וועגד יענע ערשיינונגען, וואם די מענשען, אין זייער אונוויסענהייט, רופען באשערט אדער שיק־זאל, וואם עם איז אבער אין דער ווירקליכקייט א נויטוועגדיגע אב־שפיגלונג פון אלגעמיינע געזעצע. אבער דאם לעבען, וואם האט זיך אויף א ווייל א טרויסעל געטהאן, קעהרט זיך באלד צוריק און געהט זיין גראדען גאנג, ווי א טייך נאך א פערפלויצונג.

אזא פאל האט געטראפען, וועלכן אויפזעהער איז דא ערמאר־דעט געווארען, אדער וועלן עם טרעפט א פערזוך צו ענטלויפען, וואם עם גלינגט קיין מאל ניט. און אזוי אויך, וועלן עם וועדט אימיצער הינגעריכטעט אין ווייטען הויף פון אונזער טורמע. אבער דא דארף איך רעכטפערטיגען יענע קלוגע צוועקמעסיגקייט, מיט וועלכע עם וועדט דורכגעפיהרט א הינריכטונג. דאם קומט פאר געווהנליך פארטאג, אין דער צייט פון שטארקסטען שלאף, און אויף אזא ווייטער שטרעקע פון אונזערע צעלעם, אז זיי שטערען ניט די רוהע פון זייטיגע און ניט פאראינטערעסירטע מענשען. בלויז איין מאל פארטאג האב איך דערהערט אימיצעגם אן אויפגערעגטען געשריי, אבער עם קען זעהר זיין אז איך האב געמאכט א טעות, מיינענדיג אז דאם רופט וועד צו הילף; דאם איז אפשר געווען דאם נעכטליכע יאמערן פון עפעם א חיה, און פיעלייכט גאר א שטיקעל פון מיינעם אן אייגענעם חלום.

און ענדליך איז דא נאך א בעזונדער אייגענשאפט אין דער ארד־נונג פון אונזער טורמע, וועלכע איך רעכען פאר דער ניצליכסטער און וועלכע גיט צו צו דאם גאנצע עפעם א כאראקטער פון שטרייג־גער, שטאלצער גערעכטיגקייט. זייענדיג אנגעוויזען אויף זיך אליין און בלויז אויף זיך אליין, קען דער געפאנגענער ניט האפען אויף קיין שטיצע, אויף קיין פאלשע פערדרים־ליכע רחמנות, וואם עם פאלט אפט אוים אויף דעם גורל פון שוואכע מענשען און גיט זיי מעגליכ־קייט צום לעבען, וואם דאם איז געגען דעם גרונד־צוועק פון דער נאטור. איך מוז זיך מודה זיין, אז איך טראכט מיט שטאלץ וועג־גען דעם, וואם די אכטונג און אנערקענונג, וועלכע איך האב פון

אלעמען, האָב איך צו פערדאנקען בלויז זיך אליין, מיין אייגענע קראפט און פעסטיגקייט. וויפיעל שוואכע מענשען וואלטען שוין אומגעקומען, וועו זיי וואלטען געווען אויף מיין פלאץ! זיי וואלטען אומגעקומען אלס קרבנות פון פערצווייפלונג און ביינקשאפט. אבער איך האָב דאָס אלעס בעזיעגט. איך האָב געמאכט אן איבערקעהרעניש אין דער וועלט. איך האָב מיין נשמה פארמירט אזוי וויי מיין געדאנק האָט עס געוואונשען. ארבייטענדיג איינער אליין אין דער וויסטעניש, אן אויסגעמאטערטער פון מיעדקייט, האָב איך אויפגעשטעלט א וואונדערליכען בנין, אין וועלכען איך לעב איצט מונטער און רוהיג ווי א קיסר. פרובירט איהם חרוב מאכען, וועל איך מארגען אָנפאנגען א נייעם, און בעגיסענדיג מיט בלוטיגען שוויים וועל איך דעם בנין אויסבויען, וואָרום איך מוז לעבען.

זאָל מיר דער לעזער ענטשולדיגען פאר דעם פאטהאס פון די לעצטע שורות, וועלכער פאסט גאָר ניט פאר מיין רוהיגע און מעסיגע נאטור. עס איז שווער צו בלייבען קאלטבלוטיג, וועו איך דערמאָן זיך אויף דעם וועג, וועלכען איך בין דורכגעגאנגען. איך האָף איבריגענס, אז איך וועל מעהר ניט שטערען דער שטימונג פון מיין לעזער מיט אויסדרייקע פון אויפגערעגטע גענפיהלען. שרייען שרייט בלויז יענער, וועלכער גלויבט ניט אין דעם אמת פון זיינע ווערטער. פאר דעם אמת אָבער פאסט קאלטע פעסטקייט און אייגפאכקייט.

איך גערייניק ניט, צו האָב איך שוין נעזאָגט אָדער ניט, אז דעם מערדער, וועלכער האָט דער'הרג'עט מיין פאָטער, האָט מען נאָך עד היום ניט געפונגען.

פון צייט צו צייט וועל איך מוזען פערלאָזען די רוהיגע פארמע פון א היסטאָרישע ערצעהלונג און זיך אבשטעלען אויפ'ן געגענווערטיגען מאמענט. איך וועל זיך ערלויבען אין עטליכע שורות צו בעקענען מיין לעזער מיט א גאנץ אינטערעסאנטען עקזאמפלאר פון'ם מענשליכען מין, וועלכען איך האָב צופעליג ענטדעקט אין די גרעצטע פון אונזער טורמע. פאלגענדער אומשטאנד האָט פראוואזאכט די בעקאנטשאפט. ניט לאנג צוריק אין א נאכמיטאג שטונדע האָט איך געפעליגסט בעזוכט דער הערר נאטשאלניק צוליעב אונזער ג-

וועהנלִיכען שמועס, און ער האָט צווישען אַנדערעם בעמערקט, אז אין טורמע געפינט זיך איצט זעהר אַן אונגלִיקלִיכער מענש, אויף וועלכען איך וואָלט געקענט אויסאיבען א גוטען איינפלוס. איך האָב זיך העפלִיך ערקלִעהרט גרייט דאַרויף, און שוין עטלִיכע טעג נאָכ־אַנאַנד זייט דאַן, ווי מיט דער ערלויבענים פון דעם הערר נאַטשאַל־ניק פיהר איך לִאַנגע געשפּרעכען מיט'ן מאַהלִער ק. יענע ערשטע פיינדלִיכקייט, זאָגאַר שטרייטיגקייט מיט וועלכע ער האָט מיך בע־בעגענט און פערשאַפט עגמת נפש ביים ערשטען וויזיט, זיינען איצט אין גאַנצען פערשוואונדען אונטער'ן איינפלוס פון מיינע רייד. גערן און מיט אינטערעסע הערט ער אויס אימער פרידען־שאַפענדע וועדטער, און ביסלִאַכווייז נאָך א גאַנצער רייהע פון צודרינגלִיכע פראַגען, האָט ער מיר דערצעהלט זיין גאַנץ אונגעוועהנלִיכע גע־שיכטע

דאָס איז א מאַן פון א יאָהר זעקס־זיעבען און צוואַנציג, מיט אַן אַנגענעהמען אויסזעהען און דורכאוים אַנשטענדיגע מאַנירען, וואָס וווייזען אויף א גוטע ערציהונג. בעהערשט זיך ניט א ביסעל, אַב־וואָהל נאַטירלִיך, אין זיינע רייד, א לִיידענשאַפטלִיכע בעווענלִיכקייט, מיט וועלכער ער דערצעהלט וועגען זיך, וווילִעוויז א ביטערער, זאָ־גאַר איראָנישער, געלִעכטער, און באַלד נאָך דעם א שווערע פער־טראַכטקייט, פון וועלכער עס געלִינגט קוים מיט מיה צו בעפרייען איהם, זאָגאַר מיט א בעריהרונג — אָט דאָס איז דער אַנבלִיק פון מיין נייעם בעקאַנטען. מיר פּערזענלִיך איז ער ניט זעהר סימפּאַטיש און זאָנדערבאַר איז, וואָס בעזאָנדערס אונאַנגענעהם ווירקט אויף מיר זיין אַבשיילִיכע געווואָהנהייט צו בעווייזען שטענדיג זיינע די־נע דאַרע פינגער און אָנצוכאָפּען מיט זיי אונבעהילִפלִיך די האַנד פון'ם מיט־שפּרעכענדען.

וועגען זיין פערגאַנגענהייט האָט מיר הערר ק. וועניג וואָס דערצעהלט.

— נו, וואָס מאַכט עס אויס! איך בין געווען א מאַהלִער און ניט מעהר — חזרט ער איבער מיט א פערדרים־לִיכען קנייטש און זאָגט זיך אין גאַנצען אָב צו רידען וועגען יענער „אונמאַראַלִישער טהאַט", פאר וועלכער מען האָט איהם פּעראורטהיילט צו איינזא־מע געפענגנים.

— איך וויל אייך ניט פערדאַרבען, זיידעניו, בלייבט אַן עהר־
ליכער מאַן — וואַרטעלט ער זיך מיט א מין אונאַנשטענדיגער פא־
מיליאַריטעט, וועלכע איך ערלויב איהם נור צוליעב מיין וואונש צו
טהאַן א געפאַלען דעם הערר נאַטשאַלניק פון טורמע דערמיט, וואַס
איך וועל ארויסקריגען בייס ארעסטאַנט די אמת'ע אורזאַכע פון
זיינע יסורים, וועלכע נעהמען אָפט אַן א שווערע פאַרמע פון סקאַנ־
דאַלען און דראַהונגען. און ווירקליך, אין אייניע פון די שווערע מי־
נוטען, וועו די שלאַפלאָזיגקייט, וואַס מאַטערט הערר ק. האַט אָבגע־
שוואַכט ביי איהם דעם וויללען צו ווידערשטאַנד, האָב איך זיך צו־
געזעצט צו איהם אויפ'ן בעט, האָב איהם א לאַשצע געטהאַן א
ביסעל און האָב זיך אין אלגעמיין בענומען צו איהם מיט אזא פאַטער־
ליכער ווייכקייט, אז ער האַט טאַקע באַלד אלעס אויסגעפלאַפלט.
איך וויל ניט ערמידען דעם לעזער מיט א פינקטליכער פאַרשטעלונג
פון זיינע היסטעריישע אויסגעשרייען, גלעכטערס און טרעהרען, איך
וועל נור איבערגעבען דעם אינהאַלט פון זיין ערצעהלונג. די צרות
פון הערר ק. וועלכע זיינען פאר מיר פון אָנפאַנג געווען אונפער־
שטענדליך, בעשטעהען דעריין, וואַס צום צייכנען גיט כ״״ איהם
ניט קיין פאַפיער און ניט קיין לייווענט נור א גרויסע שיפער־טאַפעל
מיט א גריפעל. (אַגב אורהא, מוז איך אייך זאַגען ! אז מערקווייר־
דיג איז די קונסט, מיט וועלכער ער האַט בעהערשט זיין נייעם
מאַטעריאַל : איך האָב געזעהען אייניגע פון זיינע ווערק, און, ווי
מיר שיינט, קענען זיי צופרידענשטעלען דעם שטרייניגסטען מבין
אויף גראפישע קונסט ; אַר״ איך פערזיכערליך בין גלייכגילטיג צו
מאַהלעריי, שעצענדיג מעהר די לעבעריגע און וואַהרהייטליכע נאַטור.)
אויף אזא ארט, א דאנק דער אייגענשאפט פון מאַטעריאַל, קען הערר
ק. אָנהויבען א נייי בילד ערשט דאַן, וועו ער ניכטעט דאַס פריהע־
ריגע, ארַאבווישענדיג עם און ריין מאכענדיג די טאפעל ; און דאַס
זאַל, הייסט עס, ווירקען אויף איהם ביז צום וואהנזין. —

— איהר קענט זיך ניט פאַרשטעלען, וואַס דאַס הייסט —
האַט ער דערצעהלט, אָנכאפענדיג מיינע הענד מיט זיינע דינע,
גרייפענדע פינגער, — ביז איך צייכען, פערשטעהט איהר מיך, פער־
געס איך גאר, אז דאַס איז צוועקלאָז, וועו זעהר אויפגעלייגט און
פיוך עפעס אונטער זאַגאר און בין טאַקע איין מאַל געזעסען הער־

פאר אין קארצער, ווייל אין אייער פערפלוכטער טורמע טאר מען אפילו ניט פייפען. אבער דאם איז א קלייניגקייט, איך האב זיך דארט לכל הפחות אויסגעשלאפען. אבער וועז איך ענדיג... ניין, זאגאר וועז איך האלט ערשט ביים ענדיגען, דא הויב איך זיך אן פיהלען, זיידעניו, אזוי מורא'דיג, אז עס ווילט זיך ארויסרייסען דעם מארך פון קאפ און טרעטען אי־ם מיט די פיס. פערשטעהט איהר מיך?

— איך פערשטעה, מיין פרויגד, איך פערשטעה זעהר גוט און פיהל מיט מיט אייך.

—ווירקליך ? נו, טא הערט ווייטער, זיידעניו. די לעצטע שטרי־כען מאך איך שוין מיט אזא וועהטאג, מיט אזא בענקשאפט און האפנונגספאזיגקייט, אזוי ווי איך וואלט זיך אויף אייביג געזעגענט מיט דעם בעליבטעסטען מענשען. אבער האט האב איך געענדיגט — איהר פערשטעהט, וואם דאם מיינט ? דאם מיינט, אז עס האט אויפגעלעבט, עס לעבט, מיט זיין אייגען געהיימניספאלען לעבען. און צו דערזעלבער צייט איז עס פעראורטהיילט צום טויט, עס איז שוין געשטארבען, עס איז שוין טויט, ווי א הערינג, — קענט איהר עפעס פערשטעהן אין דעם ? איך פערשטעה עס ניט אויף א האאר. און שטעלט זיך נור פאר, וואם פאר א נאר איך בין, אז איך פרעה זיך דאך, איך וויין און פרעה זיך. ניין, טראכט איך מיר, דאם וועל איך שוין ניט פערניכטען, עס איז אזוי גוט, אז איך וועל עס ניט פער־ניכטען, זאל עס לעבען. און ריכטיג אין יענער צייט גלוסט זיך מיר קיין נייעס ניט מאהלען, עס הויבט זיך נאר ניט אן צו גלוסטען. אבער עס איז דאך שרעקליך — פערשטעהט איהר מיך ?

— פאלקאם, מיין פרויגד. אהן צווייפעל, אויפ'ן צווייטען טאג הערט אויף דאם בילד צו געפעהלען אייך...

— פוי, זיידעניו, וואם פאר אן אונזינן איהר פלאפעלט ! (אט פונקט אזוי האט ער זיך אויסגעדריקט „אונזינן"). ווי קען א שטאר־בענדעם קינד אויפהערען צו געפעלען ? נו, נאטירליך, וועז ער וואלט געלעבט אביסעל, וואלט פון איהם געוואהרען א ריכטיגער לומפ, אבער וועז ער שטארבט... ניין, ניט דאם זיידעניו, ניט דאם. איך אליין הרג'ע איהם דאך אוועק. איך שלאף ניט א נאנצע נאכט, שפרינג אויף, קוק אויף איהם און האב איהם אזוי ליעב, אז עס ווילט זיך מיר אוועק'גנב'ענען איהם. ביי וועמען גנב'ענען ? וואם וויים איך. און

וועו עס ווערט טאָג, פיהל איך שוין אז איך קען ניט, אז איך מוז ווידער שאפען. וואָס פאר א איראניע, שאפען ! וואָס בין איך דען, א קאטאָרזשניק ?

— מיין פרײנד, איהר געפינט זיך ווירקליך אין א קאטאָר־זשנער טורמע.

— זײדעניו, זײדעניו ! וועו איך הויב זיך אָן אונטערצו־גנב'ענען מיט דער שוואָם צו דער טאפעל, בין איך דאָך עהנליך אויף א מערדער. עס פאסירט, אז א טאָג צוויי דרעה איך זיך ארום דער צייכנונג... איהר ווייסט, איין מאל האָב איך זיך צוביסען א פינגער אויף דער רעכטער האנד, כדי ניט צו צייכנען, אָבער ס'איז, נאטירליך, א קלייניגקייט, ווייל איך האָב זיך אָנגעהויבען לערנען מיט דער לינקער. וואָס איז דאָס פאר א בעדירפנים צו שאפען ? צו שאפען, ניט אכטענדיג אויף אלע שטערונגען, צו שאפען אין יסורים, צו שאפען וויסענדיג, אז עס וועט אלעם פערניכטעט ווערען, פערשטעהט איהר עס ?

— ענדיגט מיין פרײנד, רעגט זיך ניט אויף, דערנאָך וועל איך אייך פאָרלייגען מיין מיינונג.

צום בעדויערען האָט מיין עצה געהאָט א קנאפען איינפלום אויף הערר ק. אין איינעם פון יענע פערצווייפלונגס־אנפעלע, וועל־כע האָבען אזוי אָנגעשראָקען דעם הערר נאטשאלניק פון טורמע, האָט ער זיך אָנגעהויבען וואַרפען אויפ'ן בעט, רייסען אויף זיך די קלײדער, שרייען און ווײנען, און האָט אין אלגעמיין ארויסגעוויזען אלע סימנים פון קרײנקונג. טיף געערגערט האָב איך צו געזעהען די יסורים פון דעם אונגליקליכען יונגען מאן (אין פערגליך מיט זיך וואלט איך איהם נעקענט אָנרופען א בחור'ל) און אומזיסט האָב איך זיך אָנגע־שטרײנגט איינהאלטען זײנע פינגער, וואָס האָבען געריסען די קלײ־דער — איך האָב געוואוסט, אז פאר אזוי איבערטרעטען די דיס־ציפלין ערווארטעט איהם א נייער קארצער. „א, ליידענשאפטליכ־יונענר, — האָב איך געטראכט, וועו ער האָט זיך עטוואָם בערוהיגט, און איך האָב צערטליך צונומען זײנע דינע פערפלאָנטערטע האָאר— ווי לייכט דו ווערסט פערצווייפעלט ! וויפיעל יסורים עס קען דיר פערשאפען עפעס א צייכנונג, וועלכע וואלט סוף כל סוף, פיעלייכט. פערפאלען געגאנגען בײ א שמוצינען אלטווארג הענדלער, בײ א

סוחר פון אלטער בראָנזע און צוזאמענגעקלעפטען פּאָרצלייו". אָבער, עס פערשטעהט זיך אז איך האָב עס ניט געזאָגט מיין יונגען פרייַנד, ווייל איך האָב ניט געוואלט אויפרעגען איהם אין אזא פאל מיט צופיעל ווידערשפרעכע.

— א דאנק אייך, זיידעניו, — האָט געזאָגט הערר ק., שיינ־באר א בערוהיגטער. — דעם אמת זאָגענדיג, האָט איהר מיר צו־ערשט אויסגעזוהען זעהר זאָנדערבאר: דער פּנים איז ביי אייך אזא בכבוד'ער, און אין די אויגען... איהר האָט קיינעם ניט ערמאָר־דעט, זיידעניו?

איך בריינג דאָ מיט א כיון דיעזע בייזע און אונפאָרזיכטיגע פרא־זע, אום צו ווייזען, ווי אין די אויגען פון לייכטזיניגע אין אויבערפלעכ־ליכע מענשען שטעמפּלט זיך אָב א שווערע בעשולדיגונג, אזוי ווי דער פערברעכען וואָלט פון זיי טאקע בעגאנגען געווארען. בעהער־שענדיג דעם ביטערען געפיהל, האָב איך רוהיג בעמערקט צום פרע־כען יונג:

— איהר זייט א מאהלער, מיין קינד, פאר אייך זיינען אָפען די סודות פון'ם מענשליכען פּנים, פון דיעזער בויגזאמער בעווענלי־כער און ענדערליכער מאסקע, וועלכער שפּיגעלט אָב אין זיך, ווי דער ים, די פערבייליפענדע וואלקענס און בלויען עפיר. דאָם ים־וואסער, וואָם איז אליין גרין, ווערט בלוי אונטער א קלאָהרען הימעל און ווערט שוואַרץ, וועו עם איז שוואַרץ דער הימעל און עם זיינען מרה־שחורה'דיג די שוועָרע חמאַרעס. קענט איהר דען ערוואַרטען עפּעס אַנדערש פון מיין פּנים, איבער וועלכען עם היינגט שוין דרייי־סיג יאָהר די בעשולדיגונג אין אכזריות'דיגסטער גזילה.

אָבער, זייענדיג פערנומען מיט זיינע געדאנקעו. האָט דער מאהלער, וואהרשיינליך, ניט געשוינקט קיין בעזונדערע אויפמערק־זאמקייט מיינע ווערטער, און ער האָט פּאָרטגעזעצט מיט א אָב־געשוואכטען קול:

— וואָס־זשע בלייבט מיר צו טהאן? איהר האָט געזוהען יע־נע צייכנונג מיינע — איך האָב זי פערניכטעט, און שוין א גאנצע זואך נעהם איך ניט קיין בלייפעדער אין האנד. געווים, — האָט ער פּאָרטגעזעצט נאכדיינקענדיג, רייבענדיג דעם שטערען, — עם וואלט

בעסער געווען די טאפעל נאר צו ברעכען, וואלט מען מיר דאן אלס שטראף א נייע ניט געגעבען...

— גיט זיי דאס בעסער אב צוריק.

— נו, גוט, וועל איך אויסהאלטען נאך א וואך און דערנאך ? איך קען זיך דאך אליין. דער יצר הרע שטופט דאך שוין איצט אונטער מיין האנד : נעהם די בלייפעדער, נעהם די בלייפעדער.

בלאנדזשענדיג מיט א צושטרייטען בליק איבער דער קאמער, האב איך פונקט דאן בעמערקט, ווי א טהיל פון דעם מאהלערס קליידער, וואס איז געהאנגען אויף דער וואנד, איז אונגאטירליך צונומען און איין עק איז קונציג פערטשעפעט מיט דעם וועגטל פון בעט. מאכענדיג אן אנשטעל, אז איך בין מיער און וויל זיך פשוט דורכגעהען איבער דער קאמער, האב איך זיך א שאקל געטהאן, אזוי ווי עס וואלטען א ציטער געטהאן מיינע פיס פון אלטקייט, און האב א צופ געטהאן די קליידער : ד י ג א נ צ ע ו ו א נ ד א ו נ ט ע ר ז י י א י ז ג ע ו ו ע ן ב ע ד ע ק ט מ י ט א מ א ס ס ע צ י י כ נ ו נ ג ע ן

דער מאהלער איז שוין אופגעשפרונגען פון בעט, און מיר זיינען געבליבען שטעהען שווייגענדיג אייגער געגען דעם צווייטען. מיט א ווייבען פאַרוואורף זאג איך איהם :

— ווי האט איהר זיך געקענט ערלויבען אזוינס, מיין פרייגד ! איהר וויסט דאך די רעגלען פון געפענגנים, לויט וועלכער עס ווערען ניט דערלאזען קיינע אויפשריפטען און צייכנונגען אויף די וועגד !

— איך ווייס ניט פון קיינע רעגלען ! — האט אנגעבלאזען געזאגט הערר ק.

— און דערצו — האב איך שוין שטרייגג פארטגעזעצט, — האט איהר מיך אבגענארט, מיין פרייגד. איהר האט געזאגט, אז שוין די גאנצע וואך האט איהר ניט געגומען קיין בלייפעדער אין די הענד..

— געווים, ניט געגומען — האט זאנדערבאר א לאך געטהאן דער מאהלער. אין אלגעמיין, אבווהל מען האט איהם געבאפט ביי דער האנד, האט ער נאר ניט ארויסגעוויזען קיינע סימנים פון תשובה און האט גיבער געקוקט שפאטיש, אלס שולדיג. צוקוקענדיג זיך נעהענטער צו די בילדער אויף דער וואנד, וועלכע האבען פארגע-

שטעלט עפעס מענשלאך אין פערשיעדענארטיגע פאזען, האב איך זיך פעראינטערעסירט מיט דעם זאנדערבארען רויט־געלען קאליר פון אן אונבעקאנטען בליישטיפט.

—איז דאס יאד ? האט איהר געזאגט, אז עס טהוט אייך עפעס וועה און האט געקראגען יאר ?

— ניין, בלוט.

— בלוט ?

— יא.

אפען געראדט, איז ער מיר אין דיעזער מינוט זאגאר געפעהלען געווארען.

— ווי אזוי האט איהר זי געקראגען ?

— פון דער האנד.

— פון דער האנד ? ווי זשע איז אייך געלונגען צו בעהאלטען זיך פון דעם, וואס פאסט אויף אויף אייך דורכ'ן פענסטערעל ?

ער האט כיטרע א שמייכעל געטהאן און זאגאר א וואונק געטהאן.

— ווייסט איהר דען ניט, אז מען קען אימער אבנארען, אבי דו ווילסט נור ?

מיין סימפאטיע צו איהם איז גלייך פערשוואונדען : איך האב געזעהען פאר זיך ניט קיין נאנץ קלוגען און שיינבאר א שטארק פערדארבענעם מענשען, וועלכער קען זיך זאגאר ניט פארשטעלען, אז עס עקסיסטירען מענשען, וועלכע זיינען ניט אים שטאנד און קענען פשוט ניט לאיגען. געדענקענדיג אבער מיין פערשפרעכען, וואס איך האב געגעבען דעם הערר נאטשאלניק, האב איך מיט רוהיגער זעלבסטווירדע און אזוי צערטליך, ווי נור א מוטער קען ריידען צו איהר קינד, זיך געוועגדעט צו איהם :

— וואונדערט זיך ניט און פערדאמט ניט מיין שטרייענקייט, מיין פרייהד. איך בין א זקן, וואס האט האלב פון זיין לעבען פערבראכט אין דיעזער געפענגנים, איך האב שוין געקראגען געווים געווואהנהייטען, ווי אלע אלטע לייט, איך אליין ווארף זיך אונטער די רעגלען פון טורמע, און פיעלייכט, זיינען מיינע פאדערונגען צו אנדערע עטוואס איבערטריבען. איהר וועט דאך געווים אליין אבמעקען דיעזע צייכנונגען — ווי דאס זאל מיר ניט באנק טהאן, ווייל איך וואר פון זיי ווירקליך נתפאל — און איך וועל קיין וואארט ניט

זאגען דער פערוואלטונג. און מיר וועלען עס אלץ פערגעסען, אזוי ווי עס וואלט קיין זאך ניט פאסירט. גוט ?

ער האט פויל געענטפערט :

— גוט.

— וואס אנבעלאנגט דער פראגע זעלבסט וועל איך אייך זאגען פאלגענדעס. אין אונזער טורמע, וואו מיר האבען דאס טרויעריגע פערגניגען צו געפינען זיך אין דיעזער מינוט, איז אלעס געבויט לויט א העכסט אייגנארדעטען פלאן און איז אונטערוואַרפען די שטרייגנסטע נעזעצען און רעגלעז. און יענע פערארדנונג, וועלכע, איך מוז צוגעבען, איז זעהר שטרייגנ, און א דאנק וועלכער עס איז אזוי קורץ און, לאמיר זאגען פערביילויפענד די עקסיסטענץ פון אייערע שעפפונגען, איז אויך ול מיט דער טיעפסטער חכמה. זי לאזט אייך פערפאלקאמענען אין אייער קונסט און צו דער זעלבער צייט מיידעט זיי פערניגטיג אוים, אז אייערע ווערק זאלען האבען, פיעלייכט, א שענדליכען אינפלום אויף אנדערע מענשען ; און, יעדענפאלס, פיהרט זי אוים לאגיש, פערשטארקט און מאכט קלאהר דער די בעדייטונג פון אייזאמער געפענגנים. וואס מיינט אייזאמע געפענגנים אין אונזער טורמע ? דאס מיינט, אז דער מענש איז גאנץ אליין. און וועט ער דען זיין אליין, ווען מיט זיינע ווערק וועט ער אזוי אדער אנדערש זיך טהיילען מיט זייטיגע פערזאנען ?

נאך'ן אויסדרוק אויפ'ן געזיכט פון הערר ק. האב איך בעמערקט מיט א געפיהל פון טיפער פרייד, אז מיינע ווערטער האבען געמאכט אויף איהם דעם געהעריגען אייגדרוק, אז זיי האבען איהם פון א נעגענד פון פאעטישע פאנטאזיען צוריקגעקעהרט אין א לאנד פון א שטרענגער, אבער פראכט־שעהנער ווירקליכקייט. און אויפהויבענדיג מיין שטימע, האב איך פארטגעזעצט :

— און וואס אנבעלאנגט דער רעגל, לויט וועלכער מען טהאר ניט מאכען קיינע אויפשריפטען און צייכענונגען אויף די וואנד פון אונזער טורמע, און וועלכע איהר האט איבערטראטען, איז זי אויך ניט וועניגער לאגיש. עס וועלען אווענטהעלען יאהרען, אויף אייער פלאץ וועט, פיעלייכט, ערשיינען אזא ארעסטאנט, ווי איהר, און ער וועט דערזעהען דאס, וואס איהר האט אויסגעמאהלען — קען מען דען אזוינס דערלאזען ! טראכט זיך גוט איין ! און וואס וואלט

ענדליך געוואָרען פון די וועלט פון אונזער טורמע, וועו יעדער אייר־נער וואָלט איבערגעלאָזען אויף זיי זיינע לעסטערנדע שפורען !

— צום טייפעל !

— א ז ו י, אַט פונקט א ז ו י האָט זיך אויסגעדריקט הערר ק. און געזאָגט האָט ער ע ס אויף א קול און זאָגאָר, דוכט מיר, רוהיג.

— וואָס ווילסטו זאָגען דערמיט, מיין יונגער פריינד ?

— איך ווייל זאָגען, אז דו מעגסט זיך דאָ פּגר'ן, מיין אלטער פריינד, איך וועל אבער אוועק פון דאנען.

— פון אונזער טורמע קען מען ניט לויפען — האָב איך איהם שטרענג געענטפערט.

— האָט איהר דען געפרופט ?

— יא. געפרופט.

ער האָט אַהן צוטרוי א קוק געטהאָן אויף מיר און האָט א שמייכעל געטהאָן. ער האָט א שמייכעל געטהאָן !

— איהר זייט א פייגלינג, זיידעניו. איהר זייט פשוט א פייגלינג, נעבעך.

איך — א פייגלינג ! א, וועו דיעזער זעלבסט־צופרידענער הינטעל וואָלט געוואוסט, וואָס פאר א שטורם פון צארן ער האָט ארויסגערופען אין מיין נשמה — וואָלט ער זיך צוקוויטשעט פאר שרעק און וואָלט זיך בעהאלטען אונטער'ן בעט. איך — א פייגלינג ! די וועלט איז חרוב געוואָרען איבער מיין קאָפּ און האָט מיך ניט דער־הרג'עט, און פון איהרע שרעקליכע חורבות האָב איך בעשאפען א נייע וועלט — לויט מיין צייכנונג און פלאן ; אלע בייזע קרעפטען פון לעבען : אייגואמקייט, געפענגנים, פערראטה און ליגען, אלע זיינען אויפגעטראָטען געגען מיר — און זיי אלע האָט מיין וויל־ען בעהערשט. און איך, וואָס האָב זאָגאר פערשקלאפט די חלומות, איך בין — א פייגלינג ! . . . איך וועל אבער ניט ערמיעדען די אויפ־מערקזאמקייט פון מיין ליעבען לעזער מיט דיעזע לירישע בעמערקונ־גען, וואָס האָבען ניט צו טהאָן מיט'ן ענין. איך זעץ פאָרט.

נאָך א קורצער פויזע, וועלכע נור דאָס הויכע אטהעמען פון הערר ק. האָט אונטערבראָכען, האָב איך איהם טרויעריג געזאָגט :

— איך בין א פייגלינג ! און דאָס זאָגט איהר א מענשען,

וועלכער איז געקומען מיט'ן איינציגען צוועק — אייך צו העלפען. העלפען אייך ניט נור מיט וועדטער, צו וועלכע איהר זייט, צום בעדויערען, גלייכגילטיג, נור אויך מיט טהאט.

— העלפען ? ווי אזוי ?

— איך וועל אייך קריגען פאפיער און א בלייטיפט.

דער מאהלער האָט געשווינגען. און זיין קול איז געווען שטיל און שרעקעדיג, ווען ער האָט שטאמלענדיג א פרעג געטהאן :

— און... מיינע צייכנונגען... וועלען פערבלייבען ?

— יא, זיי וועלען פערבלייבען.

עס איז שווער אויסצומאהלען יענע שטורמדיגע שמחה, ווען האָט בעהערשט דעם עקזאלטירטען יונג : די נאָאיווע און אָפענהערציגע יוגענד וווייסט ניט קיין גרענעצען ניט אין טרויער, ניט אין פרייד. ער האָט מיר היים געדריקט די הענד, האָט מיך געשטורכעט, בעאונרוהיגענדיג מיינע אלטע בייגער, האָט מיך אָנגערופען פרייגד, פאטער, זאָגאר „ליעבער, אלטענקער" און מיט טויזענדער אנדערע צערטליכע און עטוואָס נאָאיווע וועדטער. צום בעדויערען, האָט זיך אונזער שמועס פערצויגען, און איך האָב זיך געאיילט צו זיך, ניט אכטענדיג אויף די ביטעס פון'ם יונגען מאן, וועלכער האָט ניט געוואָלט צושיידען זיך מיט מיר.

איך בין ניט געגאנגען צום הערר נאטשאלניק פון טורמע, ווייל איך האָב זיך געפיהלט עטוואָס אויפגערעגט. אזוי ווי אין יענער וויינטער צייט, האָב איך ביז שפעט אין דער נאכט ארומגעשפרייזט אין בער'ן קאמער, און זיך נעמאטערט צו פערשטעהען, מיט וואָס פאר א מיטעל מען קען אנטלויפען פון אונזער געפענגנים. קען מען ווירקליך אנטלויפען פון אונזער טורמע? ניין, איך קען עס ניט צוגעבען, איך טהאָר עס ניט צוגעבען. און ביסלעכווייז עראינערענדיג זיך אן אלעס, ווָאס איך האָב געוואוסט וועגען אונזער טורמע, האָב איך פערשטאנען, אז הערר ק. האָט זיך אָנגעכאפט אן עפעס אן אלטען מיטעל, וועלכען איך האָב שוין לאנג פערוואָרפען, און ער וועט זיך, אזוי ווי איך, איבערצייגען, אז מען קען אהם ניט פערווירקליכען. עס איז אונמעגליך צו לויפען פון אונזער טורמע.

אָבער נאָך לאנג האָב איך, נעמאטערט פון ספקות, געמאָסטען

מיט טריט מיין איינצעלנע קאמער, צוטראכטענדיג פערשיעדענע פּלענער, ווי אזוי צו פערלייכטערן די לאגע פון הערר ק. און דער־מיט יעדענפאלס אבצוציהען זיינע מחשבות פון אנטלויפען: אויף קיין פאל טהאר ער ניט אנטלויפען פון אונזער טורמע. דערנאך בין איך איינגעשלאפען מיט א רוהיגען און טיעפען שלאף, מיט וועלכען די וואהלטהעטיגע נאטור האט בעשאנקען מענשען מיט א ריינעם ג־ווישען און קלאהרער נשמה.

אגב אורחא, אום ניט צו פערגעסען, וועל איך בעמערקען, אז אין דיזעזר נאכט האב איך פערניכטעט מיין „טאגעבוך פון א גע־פאנגענעם". איך האב זיך שוין לאנג געקליבען דאס צו טהאן, אבער עס האט מיך אבגעהאלטען יענער נאטירליכער מיטלייד און ציטערינג ליעבע, וועלכע מיר פיהלען אפילו צו אונזערע פעהלערען און חסרונות; דערצו איז אין „טאגעבוך" ניט געווען קיין זאך, וואס וואלט מיך געקענט קאמפראמיטירען. און אויב איך האב איהם איצט פערניכ־טעט, האט מיך בעוואויגען דערצו דער א י י נ צ י ג ע ר פערלאנג צו פערגעסען אן מיין פערגאנגענהייט און אויסלייזען דעם מענליכען לעזער פון לאנגע, לאנגוויליגע קלאגעם און וועה־געשרייען, פון איהם'דינע פערלעצענדע קללות. עליו השלום!

6.

דערצעהלענדיג דעם הערר נאטשאלניק פון טורמע דעם אינהאלט פון מיין געשפרעך מיט'ן הערר ק., האב איך איהם געבעטען ניט צו בעשטראפען איהם פאר די קאליע געמאכטע וועגן, אום ניט ארויס־צוגעבען מיך, און כדי צו רעטטען דעם ארעמען יונג, האב איך פאר־געשלאגען פאלגענדען פלאן, וועלכען דער הערר נאטשאלניק האט אנגענומען, אבוואהל נאך אייניגע ריין־פארמאלע ערווידערונגען.

— איהם איז וויכטיג, — האב איך געזאגט, — אז זייגע צייכ־נונגען זאלען פערבלייבען, — אבער אין וועמענם הענד זיי געפינען

זיך, איז איהם, שיינבאר, גאנץ ענגל. טא זאל ער אויסנוצען זיין קונסט דערמיט, וואם ער וועט מאכען אייער בילד, הערר נאטשאל־ניק, און דערנאך די בילדער פון אלע קלענערע בעאמטע. שוין ניט רעדענדיג וועגען דער עהרע, וועלכע איהר וועט איהם טהאן דערמיט, אן עהרע, וועלכע ער וועט זיכער קענען אבשאצען, קען דאם בילד בריינגען געוויסע נוצען אייך אויך, אלס א זעהר אריגינעלע ציערונג פאר אייער גאסט־צימער אדער קאבינעט. ענדליך קען אונז גארנישט ניט פערוועהרען צו פערניכטען די צייכנונגען, אויב מיר וועלען עם וועלען, וויל דער נאאוועור און עטוואם זעלבסט־פערליעבטער יונג דערלאזט זאגאר ניט דעם געראנק, אז אימיצעגם האנד זאל וואגען אנריהרען זיינע ווערק.

מיט זעהר א העפליכען שמייכעל, וועלכער האט מיר שטארק ג׳חנפ׳עט, האט דער הערר נאטשאלניק פארגעשלאגען, אז די סעריע פארטרעטען זאל זיך אנפאנגען פון מיר. א י ך ג י ב א י ב ע ר ו א ר ט פ א ר ו א ר ט, ו א ם ד ע ר ה ע ר ר נ א־ט ש א ל נ י ק ה א ט מ י ר ג ע ז א ג ט :

— אייער געזיכט איז אזא, וואם בעט זיך אויף לייוועגט. מיר וועלען אויפהיינגען אייער פארטרעט אין קאנצעלאריע.

ניט אנדערש, ווי שפפונגם־וואוט, קען איך אנרופען יענע ליידענשאפטליכע שווייגענדע אויפרעגונג, מיט וועלכער הערר ק. האט ארויסגעבראכט מיינע געזיכטס־צינגע. אבוואהל געווהנליך א רעדעוודיגער, האט ער דא געשווייגען שטונדענווייז, ניט ענטפערענ־דיג אויף מיינע וויצען און בעמערקונגען.

— שווייגט ! שווייגט ! — האט ער כמעט געשריען אויף מיר, ניט שענקענדיג קיין אויפמערקזאמקייט מיינע ווערטער, אז וועג איך שווייג, קריגט מיין געזיכט אן אויסדרוק פון אונאטירליכער מרח־שחורה ; און אז נור א גוטמוטהיגער, וויכהערציגער געלעבטער וואלט געקענט ארויסברייגען זיין אמת׳ן כאראקטער.

— שווייגט, זיידעניו, שווייגט — איהר זעהט אויס אם בעס־טען, וועג איהר שווייגט, — האט ער מיט עקשנות ווידערהאלט, און זיין ענטציקונג פון א פראפעסיאנאל האט ארויסגערופען ביי מיר א שמייכעל.

מיין פארטרעט, בייליגענד צו דיעזען בוך, וועט אייך דערמאה־

נען, גוטהאַרציגער לעזער, אן יענער געהויכניספולער אייגענשאפט, וועלכע בעוועגט די קינסטלער אריבערצוטראַגען זעהר אפט זייערע אייגענע געפיהלען, זאַגאר געזיכטס־ציגע אויפ'ן גענעגשטאַנד פון זייער שעפפונג. ארויסברייגענדיג, צום ביישפיעל, מיט מערק־ווירדיגער עהנליכקייט די אונטערשטע טהייל פון מיין געזיכט, וואו עס פעראייניגען זיך אזוי האַרמאַניש גוטמוטהיגקייט מיט אן אויס־דרוק פון אויטאַריטעט און רוהיגער ווירדע, האט אבער הערר ק. אהן צווייפעל אריבערטראַגען אין מיינע אויגען זייגע אייגענע יסורים און זאַגאר אימה. זייער שטיל־געבליבענער, פערשטיינערטער בליק, דער וואהנזינן, וואס שימערט ערגעץ אין דער טיעפענייש, די אויסגעשפראַכענע יסורים פון א גרונדלאָזער און גרענצלאָז איינזאמער נשמה, — דאס אלעס איז ניט מיינס.

— בין איך דען עס ? — האַב איך אויסגעשריען מיט געלעכטער, וען פון'ם לייוועט האט אויף מיר א קוק געטהאַן דיעזעם שרעקליכע נעזיכט, וואס איז פול מיט ווילדע ווידערשפריכע. — מיין פריינד, איך גראטוליר אייך ניט מיט דיעזען בילד. עס שיינט מיר ניט גע־לונגען.

— איהר, זיידענוי, איהר ! און אומזיסט לייקענט איהר עס, זעהר גוט געמאהלען. וואו וועט איהר איהם אויפהיינגען ?

ער האט וויעדער אַנגעהויבען פלאפלען, ווי א סאַראַקע, דיעזער ליעבער יונג, און נור דערפאר, וואס זיין שמירעכץ וועט אויף א צייט פערבליבען. א ליידענשאפטליכע, א גליקליכע יוגענד ! דא האַב איך זיך ניט געקענט אייגהאלטען צו שפיעלען א קליינעם שפאס מיט'ן צוועק אבים פול דורכצולערנען דעם זעלבסט־פערזיכערטען יונ־גאטש ; און מיט א שמייכעל האַב איך א פרעג געטהאַן :

— נו, ווי־זשע דיינקט איהר, הערר מאהלער, בין איך א מער־דער אדער ניין ?

דער מאהלער, פערזשמורענדיג איין אויג, האט מיט'ן צווייטען קריטיש בעטראכט מיך און דעם פאַרטרעט. און, אונטערפייפענדיג עפעס א פאלקע, האט ער גליכגילטיג געענטפערט :

— דער טייוול וויים אייך, זיידענוי !

איך האַב געשמייכעלט. הערר ק. האט ענדליך פערשטאנען מיין

שפּאם, האָט זיך צולאכט און האָט דערנאָך מיט א פּלוצלונגער ערנסט־קייט געזאָגט :

— אָט זאָגט איהר : דאָם מענשליכע געזיכט, ווייסט איהר אָבער, אז עס איז ניטאָ קיין ערגערע זאַך אויף דער וועלט, ווי דאָם מענשליכע געזיכט ? אפילו זאָגענדיג אן אמת, אפילו שרייענדיג: וועגען אמת, לאיגט עס, לאיגט, זיידעניו, ווייל עס רעדט אויף זיין אייגענער שפּראך. איהר ווייסט, זיידעניו, מיט מיר האָט פּא־סירט א שרעקליכער צופאל, דאָם איז געווען אין א בילדער־גאלעריע אין שפּאניען, איך האָב בעטראכט קריסטוסען און פּלוצלונג . . . קריסטוס, נו, איהר פערשטעהט דאָך, קריסטוס : גרויסע־גרויסע אויגען, אזעלכע שוואַרצע, אימה'דיגע יסורים, אן אומעט, טרויער, ליעבע, — נו, מיט איין וואָרט, קריסטוס. און פּלוצלונג האָט מיך א זעץ געטהאָן א גראנק : עס איז מיר פּלוצלונג איינגעפאלען אז דאָם איז דער גרעסטער פערברעכער, וואָם ווערט געמאָטערט פון די גרעסטע, אונגעהערטע יסורים פון חרטה . . . זיידעניו, וואָם קוקט איהר אזוי אויף מיר ? זיידעניו !

צורוקענדיג מיינע אויגען צום מאָלערס סאָמע געזיכט, האָב איך מיט א פּאַרזיכטיגעם שעפּצען, ווי עס האָבען געפּאָדערט די אומשטענ־דען, איהם לאנגזאם געפּרעגט, אבטהיילענדיג יעדעם וואָרט :

— דיינקט איהר ניט, אז ווען דער טיוועל האָט א י ה ם געבראכט צו נסיונות אין דער מדבר, האָט ע ר זיך ניט אָבגעזאָגט פון איהם, ווי ער האָט נאָכדעם דערצעהלט, נור האָט איינגעשטימט, האָט זיך פערקויפט — ניט אָבגעזאָגט זיך, נור זיך פערקויפט, איהר פערשטעהט ? דיינקט איהר ניט, אז דיעזעם אָרט אין יעוואנגעליום איז צ ו ו י י פ ע ל ה א פ ט ?

דאָם געזיכט פון מיין יונגען פרייגד האָט אויסגעדריקט אן אונ־געהויערען שרעק ; זיך אנשפּאַרענדיג מיט זיינע בייד דאלאניעם אן מיין ברוסט, אזוי ווי אָבשטופּענדיג מיך, האָט ער אַרויסגערעדט מיט אזא שטיל־ען קול, אז איך האָב קוים געקענט איינהערען זיינע ווערטער :

— וואָם איז ? וואָם רעדט איהר : יעזוס — זיך פערקויפט . . . צו וואָם ?

איך האָב שטיל ערקלעהרט :

— כדי די מענשען, מיין קינד, די מענשען זאָלען גלויבען אין א י ה ם.

— נו ? !

איך האָב געשמייכעלט. די אויגען פון הערר ק. זיינען געווא־רען רונד, אזוי ווי עס וואָלט איהם געשטיקט א פעטליץ ; און פלוצ־לונג, אהן שום אכטונג צו אלטקייט, ווי זיין שטייגער איז, האָט ער מיט א שטארקען שטופ מיך אומגעוואָרפען אויפ'ן בעט און איז אליין אָבגעשפרונגען אין א ווינקעל. און וען איך האָב אָנגעהויבען לאנגזאם, ווי עס פאסט פאר מיינע יאָהרען, ארויסקלעטערען פון מיין אונבעקווועמער לאגע, אין וועלכער עס האָט מיך אוועקגעשטעלט די אונבעהערשבארקייט פון דיעזען יונג (איך בין געפאלען מיט'ן פנים אראָב, מיט'ן קאָפּ צווישען דער קישען און דער בעטס ווענטל), האָט ער הויך א געשריי געטהאָן אויף מיר :

— ניט דערווענ זיך ! ? ניט דערווענ זיך אויפצושטעהן ! טייוועל !

אָבער איך האָב אפילו ניט געטראכט אויפצושטעהען. איך האָב זיך נור געזעצט אויף דער בעט, און זיצענדיג שוין, האָב איך ניט ווילענדיג א שמייכעל געטהאָן אויף דעם יונג'ס היציגקייט, האָב גוט־מוטהיג א שאקעל געטהאָן מיט'ן קאָפּ און האָב זיך צולאכט :

— אך, יונגער מאן, יונגער מאן ! איהר האָט דאָך מיך אליין ארייגענארט אין דיעזען שמוטס וועגען געטליכקייט.

אָבער ער האָט עקשנות'דיג אויסגעשטעלט אויף מיר זיינע אוי־גען און האָט איבערגע'חזר'ט.

— זיצט, זיצט ! איך האָב דערפון ניט געוואָרט. ניין, ניין !

— ניין, דאָס האָט איהר געוואָרט דערפון, איהר, מיין יונגער פרייונד, איהר. איהר געדיינקט, איטאליען, בילדער־גאלעריע... אך, איהר קלייגער וויצלינג ! האָט געזאגט עפעס און זאגט זיך אָב דערפון, מאכט חוזק פון מיין ניט־ריהרעווידיגער אלטקייט. אי־אי־אי !

הער ק. האָט פלוצלונג אָבגעלאָזען די הענד און האָט זיך שטיל מ ו ד ה ג ע ו ו ע ן :

— יא, דאָס האָב איך געזאגט. אָבער איהר, זיידעניו . . . איך געדיינק, אייגענטליך, ניט, וואָס ער האָט דערנאָך געוואָרט:

עס איז אזוי שווער צו געדיינקען דאָס גאנצע קינדערשע פּלאפּלען פון דיעזען גוטען, אָבער, צום בעדויערען, צו לייכטזיניגען יונגען מאן. איך געדיינק נור, אז מיר האָבען זיך פּריינדליך צושיידט, און ער האָט היים געדריקט מיינע הענד, אויסדריקענדיג זיין ערנסטע דאנקבארקייט, האָט מיך זאָגאר אָנגערופען, אויף ווי ווייט איך גע־דיינק, זיין „ערלייזער".

אגב אורחא, עס איז מיר געלונגען צו איבערציגען דעם הערר נאטשאלניק, אז דאָס בילד אפילו פון אזא מענשען, ווי איך, וואָס איז דאָך אן ארעסטאנט, פּאסט ניט פאר אזא פייערליך־אָפּיציעלען פּלאץ, ווי די קאנצעלאריע פון אונזער טורמע. און איצט געפינט זיך דאָס בילד אויף דער וואנט פון מיין קאמער, בעצירענדיג אנגע־נעהם די קאלטע אינארטיגקייט פון איהרע פּלעקלאָז־וויסע וועגט.

פערלאָזענדיג אויף א צייט אונזער מאהלער, וועלכער איז איצט שטארק פּראינטערעסירט מיט'ן פּאָרטרעט פון'ם הערר נאטשאלניק פון טורמע, וועל איך איבערגעהען צו דער וויטערער ערצעהלונג.

7.

ווי איך האָב שוין געהאט דעם פערגעניגען מיטצוטהיילען דעם לעזער, האָט מיין גייסטיגע קלאָהרקייט בעשאפען א היבשען קרייז פון מיינע פערעהרערס און פערעהרערינס. ניט אָהן א פערשטענדלי־כער אויפרעגונג וועל איך דערצעהלען וועגען יענע אנגענעהמע שטונ־דען פון האַרציגען שמועס, וועלכע איך וועל אָנרופען בעשיידען: „מיינע אונטערהאלטונגען".

איך קען קוים ערקלעהרען, מיט וואָס איך האָב עס פערדיענט, אָבער די מיסטע בעזוכער בעגעהען זיך געגען מיר מיט א געפיהל פון טיעפסטער אכטונג, זאָגאר פערעהרונג, און נור אייניגע ערשיינען מיט'ן צווועק צו פיהרען א דיסקוסיאָן, וועלכע טראָגט, אייגענטליך, אימער א מעסיגען און אנשטענדיגען כאראקטער. געווענליך זעץ איך זיך אָווועק אין מיטען צימער, אין א ווייכען און בעקווועמען פו־טעל, וועלכע דער הערר נאטשאלניק האָט מיר אָנגעבאָטען פאר דיע־

זען פאל, און די צוהערער רינגלען מיך ארום אין אן ענגען קרייז, און אייניגע, די מעהר עקזאלטירטע יונגע מענער און פרייליינס, זעצען זיך זאגאר אוועק נעבען מיינע פיס.

אזוי ווי מיין אוידיטאריום בעשטעהט מעהר ווי האלב פון פרויען און איז גאנץ אינשטימיג אויפגעלייגט צו גונסטען מיר, וועגן איך זיך געווענליך ניט אזוי פיעל צום פערשטאנד, וויפיעל צום געפיהל־פאלען און וואהרהייטליכען האַרצען. צום גליק, פערמאג איך אביסעל רעדנערישע פעהיגקייטען, און יעגע גאנץ געווענליכע עפעק־טען פון דער רעדנערישער קונסט, וועלכע עס געברויכען און האַ־בען געברויכט אלע פרעדיגער, נאך פון מאגאמעט'ס צייטען אן, און וועלכע איך קען גאנץ ניט שלעכט אויסנוצען — ערלויבען מיר צו באַאיינפלוסען מיינע צוהערער אויף א געווינשטען אופן. עס איז גאנץ פערשטענדליך, אז פאר מיינע ליעבע צוהערינס ערשיין איך גיכער אלס גרויסער מארטירער פאר א ניט־גאנץ פערשטענדליכער, אבער גערעכטער זאך, ווי אלס א חכם, וואס האט ענטדעקט דעם סוד פון דער אייזערנער גראטע; ווייכענדיג פון אבסטראקטע ויכוחים, כאפען זיי נייגעריג אונטער יעדעם מיטפיהלענדעם און לאשצענדעם וואָרט, און ערווידערען דאסזעלבע. ערלויבענדיג זיי צו ליעבען מיך און צו גלויבען אין מיין אמת'ער לעבענס־ערפאהרונג, פערשאף איך זיי די גליקליכע מעגליכקייט צו פערלאזען כאטש אויף א ווייל דאס קאלטע לעבען מיט זיינע מאטערנדע ספקות און פראַבלעמען.

איך וועל זאגען אפענהערציג אהן דער ליגנערישער בעשיידענ־הייט, וועלכע איך האס, ווי נשיאת פנים: עס זיינען געווען לעק־ציעס, וועלכע זענען אפינענדיג זיך אליין אין א צושטאנד פון פאטהאס, האב איך ביי אייניגע פון מיינע אס מייסטען נערוועזע בעזוכערינס אין מיין אוידיטאריום ארויסגערופען אן אויסערגעווענליך געהויבענע שטימונג, וועלכע פלעגט אריבערגעהן אין א היסטעריישען געלעכ־טער און טרעהרען. געווים, איך בין ניט קיין נביא, איך בין פשוט א בעשיידענער דענקער, אבער איך בין אין ספק, אויב עס זאל אי־מיצען געלינגען צו איבערציגען אייניגע פון מיינע פערעהרערינס, אז אין מיינע רייד איז ניטא קיין זין און בעדייטונג פון א נבואה.

איך גערייניק אזא מין לעקציע מיט א פאאר מאנאט צורוק. אין דיעזעו נאכט האב איך, געגען מיין געווענהנהייט, ניט געקענט

איינשלאָפען ; קען זיין פּשוט דערפאר, וואָס עס איז געווען א פולע לבנה, וועלכע, ווי בעקאַנט, בעאיינפלוסט דעם שלאָף און מאכט איהם אונרוהיג און נערוועז. ניט קלאָהר געדיינק איך יענעם זאַנדער־בארען א ינדרוק, וואָס עס האָט געמאכט אויף מיר דער לבנה'ס בלייכעם געזיכט, וועז עס האָט זיך בעוויעזען הינטער מיין פענסטער, און די אייזערנע קוואדראטען האָבען מיט ביזווילינג לי־יען איהם צושניטען אויף קליינינקע זילבערנע בעצירקעז. „הייסט עס, אז די לבנה איז אויך אזוי" האָב איך געטראכט דורכ'ן שלאָף, איינזעהענ־דיג עפעס א נייע גרויסע און וויכטיגע וואהרהייט, וועלכע איך האָב, צום בעדויערן, פערגעסען באלד, ווי איך האָב זיך אין גאַנצען אויפ־געכאפט.

אוז געהענדיג צו דער לעקציע, האָב איך זיך געפיהלט מיער אוז געניגט גיכער צו שווייגען, אלס צו שמועסען : די נאכט־ער־שיינונג האָט מיך בעאונרוהיגט. אָבער וועז איך האָב דערזעהען דיעזע לעבע געזיכטער, דיעזע אויגען, פול מיט גלויבען אוז הייסען געבעט נאָך א פריינדלעכער עצה, וועז איך האָב דערזעהען פאר זיך דיעזען רייכען פעלד, וואָס איז שוין געאקערט אוז וואַרט נור אויף א גוטער זריעה, — האָט זיך מיין הארץ אָנגעצונדען מיט ענטציקונג, מיטלייד אוז לעבע. אויסמיידענדיג די געוועהנלעכע פאַרמאַלעיטעטען, וועלכע בעגלייטען א בעגעגעניש פוז מענשען, ניט אכטענדיג אויף די גרי־סענד־אויסגעשטרעקטע הענד, האָב איך זיך געוועגדעט צו די צו־שויער, וועלכע זיינען שוין געווען געריהרט נור פוז מיין אויסזעהען, מיט א בעגייענדער בעווענונג, וועלכער איך קען צוגעבען א בעזונ־דערע גרויסקייט.

— קומט צו מיר — האָב איך אויסגעשריען, — קומט צו מיר, איהר אלע, וואָס זייט אוועק פוז יענעם לעבען ; דא, אין דער שטי־לער וואהנונג, אונטערען הייליגען שוץ פוז דער אייזערנער גראטע, נעבען מיין הארצען, וואָס איז איבערפילט מיט לעבע, וועט איהר געפינען רוהע אוז נחת. געלעבטע קינדער מיינע, גיט מיר אוועק אייער טרויעריגע צוואוועהטאגטע נשמה, אוז איך וועל זי אָנטהאָן אין ליכט, איך וועל זי אריבערטראָגען אין יענע געבענשטע לענדער, וואו עס געהט קיין מאל ניט אונטער די זונז פוז אייביגער וואהרהייט אוז לעבע !

פיעלע האָבען שוין אָנגעהויבען ווייגען ; אָבער עס איז נאָך ניט געקומען די צייט פאר טרעהרען אוֹן, איינהאַלטענדיג זיי מיט א צייכען פון פאטערליכער אונגעדולדיגקייט, האָב איך פּאַרטנע־זעצט :

— דו, ליעבע מיידעלע, וואָם קומט פון יענער וועלט, וועלכע רופט זיך פרוי — וואָם פאר טרויעריגע שאָטענס ליגען אויף דיין ליעבען וואונדערשעהנעם געזיכט ? אוֹן דו, מיין בראָווער יונג, וואָרום ביסט דו אזוי בלייך ? וואָרום זעה איך ניט אין דיינע אַראָבגעלאָזטע אויגען דעם שרעק פאר א דורכפאל, אוֹן ניט די שיכור'ע פרייד מיט א זיעג ? אוֹן דו, עהרליכע מוטער, זאָג מיר נור : וועלכער וויגד האָט געמאכט רויט דיינע אויגען ? וועלכער מוראַ'דיג שטורמענדער רעגען האָט נאָם געמאכט דיין פערעלטערט געזיכט ? וועלכער שנעע האָט אזוי ווייס געמאכט דיינע האָאָר — אמאָל זיינען זיי דאָך דונקעל געווען !

אָבער דער געוויין אוֹן יאָמער, וואָם האָבען זיך אויפגעהויבען, האָבען כמעט פערטויבט די ענדע פון מיין רעדע, אוֹן איך בין זיך מודה אָהן בושה, אז איך אליין האָב אַראָבגעוויישט ניט איין פערריע־טעריש טרעהר. ניט וואַרטענדיג, אז די אויפרעגונג זאָל זיך אין גאנצען איינשטילען, האָב איך אויסגעשריען מיט א קול פון שטרענגען אוֹן וואַהרהייטליכען מוסר זאָגער :

— צו ווייגט איהר ניט דערפון, וואָם אייער גייסט איז דונקעל, וואָם צרות האָבען איהם דערשלאָגען, וואָם כאָאָם האָט איהם איהם פער־בלענדעט, וואָם ספקות האָבען איהם אָבגעהאָקט די פליגלען, — טאָ גיט־זשע איהם מיר אַוועק, אוֹן איך וועל איהם פיהרען צו ליכט, צו אָרדנונג אוֹן פערשטאָנד. איך וויים די וואַהרהייט ! איך האָב בע־גריפען די וועלט ! איך האָב ענטדעקט דעם גרויכען פרינציפ פון צוועקמעסיגקייט ! איך האָב געטראָפען די הויליגע פאַרמולע פון דער אייזערנע גראָטע ! איך פאָדער פון אייך : שוועדט מיר ביים קאַלטען אייזען פון איהרע קוואַדראטען, אז פון איצט אוֹן וויטער וועט איהר מיר מודה זיין אָהן בושה אוֹן מורא אלע אייערע געשעפ־טען, אלע פעהלערען אוֹן ספקות, אלע בעהאַלטענע שטרעבונגען פון גייסט אוֹן טרוימען פון דעם לייַדענשאַפטליכען קערפער !

— מיר שווערען ! מיר שווערען ! מיר שווערען ! ערליז

אונז ! ענטדעק אונז די וואהרהייט ! נעהם אויף זיך אונזערע זינד ! ערלייז אונז ! ערלייז אונז ! — האבען זיך דערהערט א מאסע גע־שרייען.

איך מוז דערמאהנען א טרויעריגען פאל, וועלכער האט פאסירט פונקט אויף דיעזער לעקציע. אין יענעם מאמענט, וועז די אויפרע־גונג האט דערגרייכט די העכסטע שטופע, אוז עס האבען זיך שוין גע־עפענט די הערצער אום צו ענטפלעקען, האט עפעס א יונג בחור'ל, מיט א מרה־שחורה'דיגען אוז בייזען אויסזעהען, אויף א קול אויס־געשריען, זיך וועגדעגדיג, שיינבאר, צו מיר :

— ליגנער ! ניט הערט איהם, ער לאיגט !

דער גוטהארציגער לעזער וועט לייכט גלויבען, אז נור מיט גרויס מיה איז מיר קוים געלונגען צו רעטען דעם אונפארזיכטיגען פון דעם צארן פון די פערזאמלטע : בעליידיגט אין דעם הייליגסטען, וואס דער מענש פערמאגט, אין זייער גלויבען אין דעם גוטען אוז געטלי־כען זינען פון לעבען, האבען זיך מיינע צוהערערינס טומעלדיג א וואהרף געטהאן אויפ'ן משוגענעם אוז אין א מינוט ארום וואלטען זיי איהם אכזר'יש צושלאגען. געדיינקענדיג אבער, אז איין זינדער, וואס האט חרטה געקראגען, בריינגט מעהר פרייד דעם יונג אן א זייט, וואו קיינער זאל אונז ניט קענען הערען, אוז האב געהאט מיט איהם א קורצען שמועס.

— דאס האסטו מיך אנגערופען ליגנער, קינד מיינס ?

נעריהרט פון מיין גוטהארציגקייט, האט זיך דער ארימער יונג פערשעהמט אוז האט שטאמלענדיג געענטפערט :

— ענטשולדיגט מיין שארפקייט, אבער מיר שיינט, אז איהר רעדט ניט קיין אמת.

— איך פערשטעה אייך, מיין פרוינד : אייך האט, וואהר־שיינליך, צוטומלט יענער עטוואס איבערשטיגענער עקסטאז, אין וועלכען עס געפינען זיך די פרויען, אוז איהר, אלס א קלוגער מענש, וואס איז ניט נעניגט צו מיסטיציזם, האט מיך פערדעכטיגט אין ליגען, אין שענדליכער פאלשקייט. ניין, ניין, ענטשולדיגט זיך ניט, איך פערשטעה אייך. טא פערשטעהט־זשע אויך איהר מיך : אייגענטליך פון דער בלאטע פון אבערגלויבענס, פון'ם טיעפען אב־

גרונד פון פאראורטהיילע און ניט־בענרינדעטע גלויבענס ווייל איך ארויסציהען זייער פערבלאנדזשעטען גייסט און אוועקשטעלען איהם אויף די פעסטע יסודות פון א שטרענג־לאגישען דענקען. די אייזערנע גראטע, וועגען וועלכער איך האב דערמאהנט, איז אויף קיין פאל ניט עפעס א מיסטישער צייכען, עס איז נור א פארמולע, א פשוט'ע, ניכטערע, עהרליכע, מאטהעמאטישע פארמולע. אייך, אלס א קלוגען מענשען, בין איך גרייט פארצולייגען, צו ערקלעהרען דיעזע פארמולע: די גראטע — דאס איז יענע פארמע, אין וועלכער עס זיינען איינגעאדרענט די געזעצע, וואס רעגיערען די וועלט, וואס שאפען אב דעם כאאס און שטעלען אויף אויף זיין פלאץ די שטרענגע, אייזערנע, אונצושטערבארע ארדענונג, אן וועלכער עס האבען פערגעפען די מענשען. אלס א מענש מיט א קלאהרען פערשטאנד, וועט איהר לייכט בעגרייפען . . .

— ענטשולדיגט, איך האב אייך ווירקליך ניט פערשטאנען, אוו, אויב איהר וועט ערלויבען, וועל איך . . . אבער צו וואס האט איהר זיי געצוואונגען שווערען?

— מיין פריינד, דער מענשליכער גייסט, וואס דיינקט, ער איז פריי, און וועלט שטענדיג געמאטערט פון דיעזער ליגנעריישער פרייהייט, פאדערט פאר זיך אונפערמיידליך קיייטען, פאר אייניגע איז עס א שבועה, פאר אנדערע א נדר, פאר דריטע פשוט אן עהרען־וואָרט. איהר וועט דאך געבען אייער עהרען־וואָרט?

— איך גיב.

— און דערמיט שטרעבט איהר נור אייגצוטרעטען אין די וועלט־ליכע האַרמאניע, וואו אלעס איז שטרענג אונטערוואָרפען דעם געזעץ. מיינט דען ניט דער פאל פון א שטיין די ערפילונג פון דער שבועה, פון יענער שבועה, וואס רופט זיך גראוויטאציאן — געזעץ?

איך וועל ניט איבערגעבען געוויי דיעזע און אונזערע פאלגענדע שמועסען, וועלכע האבען געבראכט דערצו, וואס דער קריגעריישער און אויפגערעגטער יונג, וועלכער האט מיך בעליידיגט מיט'ן צוגע־מעניש ליגנער, איז געוואָרען איינער פון מיינע הייסעסטע אנהענ־גער און האט ניט נור געגעבען די גענאדערטע שבועה, נור האט אויך

ערפילט פיעלעם אנדערעם, וואם עם האט געפאדערט פון איהם דער פלאץ צווישען מיינע שילער.

איך וועל דערצעהלען ווייטער. אין דער צייט, וואם איך האב געשמועסט מיט'ן יונגען מאן, האט ביי מיינע צויבערליכע נייבעקהרטע דער דורשט נאך וידוי דערגרייכט די גרעסטע שטופע; ניט האבענדיג קיין קראפט צו דערוואַרטען זיך אויף מיר, האבען זיי אין א מין ליידענשאפטליכען וואוט זיך מודה געווען איינע פאר דער צווייטער, צוגעבענדיג דעם ציעמער דאם אויסזעהען פון א גאר־טען, וואו עם צווישערען גלייכצייטיג צעהנדליגע גן־ערדן פויגלען. און ווען איך האב זיך בעפרייט, האבען זיי איינע נאך דער צווייטער, געעפענט פאר מיר זייער גאנצע אויפגערעגטע נשמה אין א טיעפען, אינטימען שמועס, וואם איז פערבארגען פון פרעמדע אויערען.

דער סוד פון וידוי איז הייליג, און איך וועל זיך, נאטירליך, ניט ערלויבען ניט דא, ניט אויף אן אנדער פלאץ בעקאנט צו מאכען דאם, וואם עס האבען מיר אנפערטרויעט, אמאל מיט טרעהרען, אמאל פערשעהמט מיט יסורים, מיינע ליעבע אנהענגערינס, וואם האבען זיך אנגעהויבען מתודה צו זיין. געבונדען דורך א שבועה, מיט א גלייכגילטיגען זקן אלס א צוהערער, וועמען עס איז פרעמר דאם לעבען מיט זיינע קלייניליכע, שמוציגע אינטערעסען, האבען זיי ציטערנדיג געגאסען אין מיין אויער א הייסען וידוי, און האבען זיך לאנג אבגעשטעלט אויף יענע שיינבאר אונבעדייטענדע, אבער אין תוך נענומען וויכטיגע איינצעלהייטען, וועלכע זיינען דער סאמע גוף פון א פאסירונג. אויב עס האבען זיי אמאל צוטומלט מיינע פראנקע, צודרינגליכע פראגעס, האט עס אנגעהאלטען נור א מאמענט; און פאלקאם נאקעט איז ערשיינען פאר מיר דעם מענשענס געהיימניספולע נשמה. איך האב געזעהען, ווי פון טאג צו טאג, פון שעה צו שעה האבען געקעמפפט אין איהר דער אור־אלטער און שרעק־ליכער כאאס מיט'ן הייסען וואונש נאך הארמאניע און ארדנונג; ווי אין דעם בלוטיגען קאמפף פון דעם דורות־אלטען ליגען מיט'ן אונ־שטערבליכען אמת, איז ליגען פערוואנדלט געוואָרען אין אמת, און אמת איז געוואָרען ליגען. אין דעם מענשען'ס נשמה האב איך גע־פונען אלע קרעפטען, וואם זיינען דא אין דער וועלט, און קיין איינע

פון זיי האָט ניט געדרעמעלט, און אין א שטורמדיגען קעסעל־גרוב איז יעדע נשמה געווארען עהנליך צו א וואסער־שטורם, וועמעס יסוד עס איז דער תהום פון ים, און וועמעס אויבען עס איז דער הימעל. און יעדער מענש, ווי איך האָב דערקענט און איינגעזעהען, איז געוען עהנליך צו יענעם רייכען און שטארקען הערר, וועלכער האָט אראנזשירט א רייכען מאסקאראד אין זיין שלאָס און האָט בעלויכטעט דעם שלאָס מיט א מאסע ליכט; און עס זיינען זיך צונויפגעפאָהרען אלץ זייטען זאנדערבארע מאסקען, און ליעבליך בוקענדיג זיך, האָט זיי בעגריסט דער הערר, אומזיסט פרענענדיג, וועד זיי זיינען; און עס זיינען געקומען נייע, אלץ מעהר זאנדערבארע, אלץ שרעקליכערע און אלץ ליעבליכער האָט זיי בעגריסט דער הערר, פאלענדיג פון מיעדקייט און שרעק. און זיי האָבען געלאכט און האָבען זיך זאנדערבאר שפּאצענדיג, דורכגעשמועסט וועגען דעם אייביגען כאָאס, פון וועלכען זיי זיינען געקומען, פאלענדיג דעם רוף פון זייער הערר. מיין גוטהארציגער לעזער וועט ליכט פערשטעהן, אז צום קלייגעם געפיהל פון שרעק, וועלכען איך האָב געשפירט, האָט זיך באלד צוגעמישט די טיפסטע ענטציקונג און זאגאר האַרציגע פרייד; ווייל איך האָב באלד דערזעהען, אז עס איז בעזיעגט דער אור־אלטער כאָאס און עס הויבט זיך אויף צום הימעל דאָס טריאומפירענדע ליעד פון ליכטיגער האַרמאָניע. ניט דערמאָהנענדיג קיין נעמען, אויסמיידענדיג זאגאר יעדען וואונק, וואס וואָלט געקענט פעסטשטעלען די פּערזאָן, וועל איך אָבער זאגען, אז צוויישען די, וואָס האָבען זיך איבערגעגעבען צו מיר איז געווען א מערדער; אָבער אפילו אין דער נשמה פון א מערדער האָב איך געפונען אן אונערשעפליכען קוואל פון ריינעם אמת און גרענצלאָזער שטרעבונג צום גוטען.

צום בעדויערן, האָבען ניט געפעהלט קיין מיספערשטענדניסע, וועלכע זיינען אזוי אפט אין אונזער לעבען. אזוי צום ביישפיעל, האָט עפעס א יונגע פרייליין, מיט א גאנץ דונקעלער פערגאנגענהייט פאר א פרייליין, שלעכט פערשטאנען דעם צווועק פון מיינע פראגעס, וועלכע האָבען, אמת, אנגעריהרט די אינטימסטע זאכען, און זי האָט אויף דיעזען גרונד בעשאפען א גאנצע געשיכטע, וועלכע האָט געקענט זיך אויסלאזען גאנץ אונאנגענעהם. איך מוז דערמאהנען דיעזען אונבעדייטענדען פאקט נור צוליעב דעם, כדי נאָך אמאל

אויסצודריקען אין דיעזע שורות מיין הייסע דאנקבארקייט דעם הערר נאטשאלניק פון אונזער טורמע, וועלכער האט מיט זיין גוטען בליק נעקענט אונטערשיידען, וואו אמת איז און וואו ליגען, און ער האט דורכגע׳מוסר׳ט די לייכטזיניגע און נארישע פרייליין. דאך, האב איך געמוזט אויף א קורצע צייט זיך אבהאלטען פון מיינע געשפרעכען ; אויסער זיך פון דער אונגערעכטיגקייט, האב איך זיך אזוי נעערגערט, אז איך האב פארגעציגען איינזאמקייט, ניט אכטענדיג אויף די טענות פון׳ם הערר נאטשאלניק, אז אויב פאר מיר איז נויטיג געזעלשאפט, בין איך נאך מעהר נויטוועגדיג פאר דער נעזעל־שאפט.

ניט אכטענדיג אויף אייניגע מיספערשטענדניסע, ווי די אבי־נע, האבען אבער מיינע געשפרעכען א פעסטען און בעשטענדיגען ער־פאלג, און די צאהל פון ניי־בעקאהרטע וואקסט, אבוואהל די אומ־שטענדען פון מיין לעבען זיינען דערצו א זעהר ערנסטע הינדערנים. ניט אהן שטאלצקייט וועל איך דערמאהנען יענע קלייניג מתנות, מיט וועלכע מיינע ליעבע בעזוכערינס וויללען אויסדריקען זיערע געפיהלען פון ליעבע און פערעהרונג. אבוואהל איך פיהל, ווי קאמיש דאס איז, האב איך אבער קיין מורא ניט פאר א שמייכעל אויף די ליפען פון מיין לעזער, און איך וועל דערצעהלען, אז צווישען די מתנות, בעזונדערס די ערשטע צייט, זיינען געווען זעהר פיעל פרוכ־טען, געבעקס און פערשיעדענע געקליעבענע נאשערייען. איך האב אבער מורא, אז קיינער וועט ניט גלויבען, אז איך האב זיך ווירקליך אבגעזאגט פון אזעלכע מתנות, וועלענדיג ליעבערסט אבהיטען. די געפענגנים־ארדנונג אין איהר גאנצער שטרענגקייט, איידער ער־לויבען זיך יענעם לוקסוס, צו וועלבען עם האבען מיך געטריבען די דאמען פון צופיעל ליעבע און זארגזאמקייט. אגב אורחא, אויף מיין לעצטער לעקציע האט איינע, א ליעבע און אנגעזעהענע דאמע גע־בראכט מיר א גאנצען קארב מיט לעבעריגע בלומען. צום בעדויערן, בין איך געווען געצוואונגען אין זעהר העפליכע אויסדריקע זיך אב־צוזאגען אויף פון דיעזער מתנה.

— ענטשולדיגט, מאדאם, אבער בלומען קומען ניט אריין אין דער סיסטעם פון אונזער טורמע. איך שעץ זעהר אייער גרויסמוטהיגע אויפמערקזאמקייט — איך קוש אייערע הענטלאך, מאדאם! — אבער פון די בלומען מוז איך זיך אבזאגען. געהענדיג איבער א שטעבענדיגען וועג פון העלדענטהאט און זעלבסט־פערלייקנונג, טהאר איך ניט צערטלען מיינע אויגען מיט דער וועלקענדער און פערגעהענדער שעהנהייט פון דיעזע ציבערליכע ליליען און ראזען. אין אונזער טורמע שטארבען אלע בלומען, מאדאם.

נאך אנאנדער דאמע האט מיר נעכטען געבראכט זעהר א קאסטבארען קרייץ מיט יעזוס'עם קערפער, געמאכט פון עלפאנטען־ביין; ווי זי האט מיר געזאגט, איז עס א פאמיליען־שאץ. ניט ליידענדיג פון'ם זינד פון נשיאת פנים, האב איך אפענהערציג געזאגט דער מתנה־ברענגערין, אז מיין גראנק, ערצויגען אין געזעצע פון א שטרענג וויסענשאפטליכען דענקען, קען ניט אנערקענען ניט קיין נסים, ניט די געטליכקייט פון י ע נ ע ם, ו ו א ס וועלט מיט רעכט גערופען דער ע ר ל י י ז ע ר פון דער וועלט. אבער אין דער זעלבער צייט, — האב איך געזאגט — פיהל איך די טיעפסטע אכטונג צו זיין פערזאן און פערעהר אהן א שיעור זיינע פערדינסטע פאר דער מענשהייט.

— וועז איך וועל אייך זאגען, מאדאם, אז דער הייליגער טעסטאמענט איז שוין לאנג מיין סידור, אז עס איז ניטא קיין טאג אין מיין לעבען, וועז איך זאל ניט עפענען דיעזען גרויכען בוך, אום צו שעפפען פון איהם קראפט און מוטה אויף מיין שווערען וועג — וועט איהר פערשטעהן, אז אייער רייכע מתנה האט ניט געקענט אריינפאלען אין מעהר פאסענדע הענד. פון היינט אן וועט א דאנק אייך אפט פערשווינדען די איינזאמקייט פון קאמער: איך בין ניט אליין. איך בענש דיך, טאכטער מיינע.

איך קען דא ניט פערשווייגען יענע זאנדערבארע רעיונות, צו וועלכע עס האט מיך געבראכט דער קרייץ, היינגענדיג ביי דער זייט פון מיין פאַרטרעט. דאס איז געווען בין השמשות; הינטער דער וואנד אין אן אונזיכטבארען קלויסטער האט לאנגזאם געקלונגען דער גלאק, צונויפרופענדיג גלויביגע; אין דער וויטענס, איבער'ן פוכטען, מיט בוריאן פערוואקסענעם פעלד, האט זיך ווי א שווארץ פינטל,

בעוועגט עפעס א פערבייגעהער, אויפ'ן וועג צו דער אונבעוואוסטער ווייטקייט; און שטיל איז געווען אין אונזער טורמע, ווי אין א קבר. איך האָב לאנג און אויפמערקזאם אריינגעקוקט אין יעזוס'עס געזיכטס־ציגע, אזעלכע רוהיגע, אזעלכע שמחה'דיגע אין פערגלייך מיט דעם, וואָס האָט זיך שווייגענדיג און טויב אראָבגעוואָרפן פון דער וואַנד ביי זיין זייט. און מיט דער געוואָהנהייט צו רעדען הויך מיט לעבענסלאָזע זאכען, וואָס די לאנגע יאָהרען פון איינזאמקייט האָבען אין מיר אויסגעארבייט, האָב איך שפּאסהאפט א זאָג געטהאָן צום אונבעוואוסט־לייכען קערפּער אויפ'ן קרייץ.

— שלום עליכם, י ע ז ו ס! עס פרעהט מיך צו בעגריסען דיך אין אונזער טורמע. מיר זיינען דאָ אין דרייען: ד ו, איך און יענער, וואָס קוקט פון וואַנד און איך האָף, אז מיר וועלען אלע דריי לעבען בשלום ושלוה. יענער שווייגט און קוקט, ד ו שווייגסט, און ד י י נ ע אויגען זיינען צוגעמאכט — איך וועל ריידען פאר אונז דרייען: דאָס איז א גוטער סימן, אז אונזער פריעדען וועט קיין מאָל ניט נעשטערט ווערען.

יענע צוויי האָבען געשווייגען, און, פאָרטזעצענדיג דעם שפּאס, האָב איך זיך געוואנדעט צום פאָרטרעט. איך האָב מיט פאָרוואורף א שאָקעל געטהאָן מיט'ן קאָפּ און געזאָגט:

— וואוהין קוקסטו אזוי דורכדרינגליך און זאנדערבאר, מיין אונבעקאַנטער פרייַנד און שכן? אין דיינע אויגען זעה איך א סוד און א פאַרוואורף — ניט שוין וואגסטו דען צו מאכען א פאַרוואורף י ע נ ע ם? ענטפער!

און מאכענדיג אן אנשטעל, אז דער פאָרטרעט ענטפערט, האָב איך פאָרטגעזעצט מיט א פערענדערטען קול, מיט אן אויסדרוק פון העכסטער שטרענגקייט און גרענצלאָזען טרויער:

— יא, איך מאך א י ה ם פאַרווירפע. יעזוס, יעזוס! פאר וואָס איז אזוי ריין, אזוי שיינענד דיין פנים? נור איבער'ן ברעג פון מענשליכע יסורים, ווי איבער'ן ברעג פון א תהום, ביסטו פערבייגענאנגען, און דיך האָט אָנגעריהרט נור די פיינע פון בלוטיגע און שמוציגע כוואליעס — שוין־זשע הייסטו מיר, א מענשען, צו טובלען זיך אין דער שווארצער טיעפקייט? גרויס זיינען דיינע יסורים, יעזוס, אבער צו בכבודיג און שמחה'דיג זיינען זיי, און עס איז

ניטא אין זיי דער איינער קלייגער, אבער זעהר אינטערעסאנטער שטריך : די אימה פון צוועקלאזיגקייט !

דא האב איך איבערגעשלאגען די רייד פון דעם פּאַרטנער מיט אן אויסדרוק פון צארן.

— ווי וואגט מען עס — האב איך אויסגעשריען — ווי וואגט מען צו רעדען וועגען צוועקלאזיגקייט אין אונזער טורמע ?

יענע ביידע האבען געשוויגען ; און פלוצלונג האט יעזום, ניט עפענענדיג די אויגען נור אזוי ווי נאך פעסטער פערמאכענדיג זיי, שטיל געענטפערט :

— ווער וויים די סודות פון יעזוסעם הארץ ?

איך האב זיך שטארק צולאכט, און מיין געהערטער לעזער וועט לייכט פערשטעהען דיעזען געלעכטער : עס האט זיך ארויסגעשטעלט, אז איך, א קאלטער און ניכטערער מאטהעמאטיק, בעזיץ כמעט א פאעטישען טאלאנט און קען שאפען גאנץ אינטערעסאנטע קאמעדיען. יעזוסעם ענטפער, וועלכען איך האב אליין צוגעטראכט, אבער אזוי אונגעוואהרטעט, האט זיך מיר אויסגעווייזען אזוי צויבערליך, אז א דריי פיער מאל האב איך איהם מיט ענטציקונג איבערגע׳חזר׳ט :

— ווער וויים די סודות פון יעזוסעם הארץ ?

איך וויים ניט מיט וואם עס וואלט זיך פערענדיגט דיעזע פאַרשטעלונג־שפיעל, ווייל איך האב שוין געגרייט א דונערנדען ענט־פער פאר מיין גאכטעטען שכן, וועו דאם אנקומען פון נעפענגנים־ווערטער, וואם האט מיר געבראכט עסען, האט זי פלוצלונג איבער־נעריסען. נור וואהרשיינליך האט מיין געזיכט נעהאט שפורען פון אויפרעגונג, ווייל דער בכבוד׳ער מענש האט מיט א שטרייננען מיט־נעפיהל נעפרעגט :

— איהר האט נעראווענט ?

איך נעדיינק אבער ניט וואם איך האב איהם נעענטפערט. אין אונזער טורמע זיינען די עס־שטונדען אזוי צוטהיילט : אין־דער־פריה קריגען מיר הייסע וואסער און ברויט, צוועלף דעם זייגער גיט מען אונז דעם מיטאג־מאהלצייט, און זעקס דעם זיינער ניט מען צוזאמען מיט הייסע וואסער אויך דעם אבענד־מאהלצייט ; עט־וואם איינפאכעס, ניט קיין פערפוצטעס, אבער נענוג נעשמאק און נעזונד. אמת, די שפייז איז אביסעל צו איינארטיג, אבער דאם איז

בעסער, ווייל עס ציהט ניט אונזער אויפמערקזאמקייט אויף פוסטע אנשטרייגונגען צופרידענצושטעלען דעם מאגען, און דערמיט בעסטרייט עס אונזער גייסט פאר העכערע בעשעפטיגונגען.

8.

פאראכטאגען זונטאג האט אין אונזער טורמע נעפענגנים פאסירט א גרויסער אונגליק: הערר ק., דער מאהלער, וואס איז שוין בעקאנט דעם לעזער, האט זיך גענומען דאס לעבען, אראבווארפענדיג זיך מיט'ן קאפ אראב פון טיש אויף די שטיינערנע דיעלען. דער אונגליקליכער מענש האט אזוי קונציג אויסגערעכענט דעם פאל און די קראפט פון'ם שליידער, אז זיין שארבען האט זיך צוהאקט אויף צווייען. עס איז אונמעגליך צו בעשרייבען די צרות פון'ם נאטשאלניק פון טורמע. ארייגרופענדיג מיך צו זיך אין קאבינעט, האט דער הערר נאטשאלניק, זאגאר ניט דערלאנגענדיג מיר די האנד, אין זעהר צארענדיגע און שארפע אויסדריקע מיר פארגעווארפען, אז איך בין א ליגנער, און ער האט זיך בערוהיגט נור נאך מיינע הייסע ענטשולדיגונגען און פערשפרעכונגען, אז מעהר וועלען אזעלכע פעלע זיך ניט ווידערהאלען: איך וועל צוזאמענשטעלען אזא פלאן וויי צו וואכען איבער די פערברעכער, אז זעלבסטמארדען וועלען וועלען די זאך דער אונמעגליכקייט. דער טויט פון דעם מאהלער האט אויך שטארק געערגערט די נעאכטעטע פרוי פון'ם הערר נאטשאלניק, וועמעס פארטרעט איז נאך ניט געווען געענדיגט.

נאטירליך, איך אליין האב אויך ניט ערווארט אזא אויסגאנג, אבווהל שוין עטליכע טעג פארן זעלבסטמארד פון הערר ק., האט ער אין אין פאל ארויסגערופען ביי מיר א שטארקע אונרוהיגקייט: אריינקומענדיג צו איהם אין קאמער מיט א פריה־מארגענדיגע בעגריסונג, האב איך א פערוואונדערטער דערזעהען, אז הערר ק. זיצט וויידער פאר זיין שפער־טאפעל און מאהלט אויף איהר עפעם מענשעלאך.

— וואס הייסט עס, מיין פרייגד? — האב איך זיך ערקונ־

דיגט מיט אזא פֿאַרזיכטיגקייט.ווי עס האָט געפֿאַדערט דעם יונג׳ס מרה־שחורה׳דיגער און ניט־רעדעוודיגער חאראקטער. — און וואָס איז מכח דעם פֿאַרטרעט פון דעם הערר יונגען געהיליפֿס־נאטשאַלניק?

— צום טייפֿעל !

אָבער איהר האָט דאָך...

— צום טייפֿעל !

נאָך א קורצע פויזע האָב איך צושטרייט בעמערקט :

— אייער פֿאַטרעט פון׳ם הערר נאטשאַלניק האָט א גרויסען ערפֿאָלג. אָבוואָהל אייניגע, וואָס האָבען איהם געזעהען, בעהויפּטען, אז די רעכטע וואָנציג איז עטוואָס קורצער פון דער לינקער...

— קורצער ?

— יא, קורצער. אין אַלגעמיין געפינען זיי, אז די עהנליכקייט איז אייך זעהר געליונגען.

הערר ק. האָט אוועקגעלייגט דעם גריפֿעל און, שיינבאר, פֿאַלקאָם רוהיג האָט ער געזאָגט :

— זאָגט אייער נאטשאַלניק, אז מעהר וועל איך ניט מאָהלען דיעזע אַלע געפֿענגנים־לומפּען.

נאָך דיעזע ווערטער איז מיר נור פערבליבען אוועקצוגעהען, און איך האָב עס טאַקע געוואָלט טהאָן. אָבער הערר ק., וואָס האָט זיך ניט געקענט בעגעהען אָהן האַרץ־אויסגוס, האָט מיך אָנגעבאַפּט פאר דער האַנד און האָט געזאָגט מיט זיין געוועהנליכער היציגקייט :

— שטעלט זיך פּאָר, זיידעניו, וואָר פּאָר אַן אימה דאָס איז. יעדען טאָג זיצט פאר מיר א נייע עקעלהאפֿטע צורה. זיצט און קוקט אויף מיר מיט אויגען פון א זשאבע. וואָס־זשע איז עס אזוינס ? צוערשט האָב איך געלאַכט, עס איז מיר זאָגאר געפעהלען, אָבער יעדען טאָג אויגען פון א זשאבע, עס איז אויף מיר אָנגעפאַלען א מורא, און אפשר וועט עס נאָך אָנהויבען קוואקען : קוואַ־קוואַ ! וואָס איז עס אזוינס ?

אין די אויגען פון דעם מאהלער איז ווירקליך געווען אויסגעדריקט א מין שרעק, זאָגאר א וואהנזינן, — וועלכער האָט איהם באלד געטריבען אין זיין פריהצייטיגען קבר.

— זיידעניו ! מען דארף האָבען עטוואָס שעהנעס, פערשטעהט דאָך מיך.

— אוו דעם הערר נאטשאלניקם פרוי ? איז דען...

איך וועל פערשווייגען יענע העכסט אונאנשטענדיגע אויסדריקע, אין וועלכע הערר ק., אין זיין אויפרעגונג, האָט געריסן וועגען דער דאמע. איך מוז אָבער מודה זיין, אז ביז א געוויסער מאָם איז דער מאהלער געווען גערעכט אין זיינע טענות. איך בין אייניג מאָל אנ־ וועזענד געווען ביי די סעאנסען, אוו האָב בעמערקט, אז די אלע, וואָם האָבען פאָזירט פארן מאהלער, האָבען זיך געהאלטען ניט גאנץ נאטירליך. מענשען אָפענהערציגע אוו נאיוועע, בעגרייפענדיג די אונ־ געוועהנליכקייט אוו וויכטיגקייט פוו זייער לאגע, זיינען זיי, וואהר־ שיינליך, געווען איבערצייגט, אז זייערע געזיכטסציגע, פעראייביגט אויף לייוועגט, וועלען איבערגעהען צו די דורות, אוו זיי האָבען דאָרום עטוואָם איבערשטיגען יענע אייגענשאפטען, וועלכע זיינען אזוי חאַ־ ראקטעריסטיש פאר זייער הויבען אוו פעראנטוואָרטליכען פאָסט אין אונזער טורמע. אן עטוואָם גאוה׳דיגע פאָזע, אן איבערשטיגענער אויס־ דרוק פוו שטרייגער הערשאפט אוו אָפענער אנערקענונג פוו אייגענער וויכטיגקייט, אוו דאָרום א שיינבארע פעראכטונג צום גענגענשטאנד, אויף וועלכע די בליקען זיינען געווענדעט — דאָם אלעם האָט צוקרימט זייערע גוטע אוו ליעבליכע געזיכטער. אָבער איך פערשטעה ניט, וואָם האָט דער מאהלער געפונען שרעקליכעם דאָרט, וואו עם איז נור געווען פלאץ פאר א שמייכעל. נאָך מעהר, עם האָט מיך ערנסט אויפגעבראכט יענע אויבערפלעכליכע בעהאנדלונג, מיט וועלכער דער מאהלער, וואָם רעכענט זיך פאר א טאלאנטפאָלען אוו קלוגען מענשען, איז פערבייגעגאנגען מענשען, אוו האָט ניט בעמערקט, אז ביי יעדען פוו זיי שימערט דער גלעטליכער פונק. זוכענדיג עפעם א פאנטאסטישע שעהנהייט, איז ער לייכטזיניג פערבייגעגאנגען יענע אמת׳ע שעהנ־ דייטען, מיט וועלכע עם איז פול די מענשליכע נשמה. איך קען דאָ ניט פערשווייגען מיין מיטליידיגעפיהל צו יענע אונגליקליכע מענ־ שען, ווי הערר ק., וועלכע צוליעב עפעם א בעזונדערען גאבוי פוו זייער מארק, וועגדען אימער זייערע בליקען אין דער זייט פוו דאָם דונקעלע, וועו עם איז דאָ אזוי פיעל פרייד אוו ליכט אין אונזער טורמע!

ערקלעהרענדיג דאָם אלעם דעם הערר ק., האָב איך, צום בע־ דויערען דערהערט דעם זעלבען סטערעאָטיפען אוו אונאנשטענדיגען ענטפער :

— צום טייפעל !

מיר איז נור פערבליבען א קוועטש טהאן מיט דער פליייצע, און איך האָב עס געטהאן ; דער מאהלער אָבער, פלוצלונג אין גאנצען פערענדערענדיג זיין טאן און בענעהמונג, האָט זיך ערנסט געווענדעט צו מיר מיט דער פראגע, וועלכע איז אויך נאָך מיין מיינונג גענוג אונאנשטענדיג.

— צו וואָם לאיגט איהר, זיידעניו ?

נאטירליך, איך האָב זיך פערוואונדערט :

— איך — לאיג ? !

— נו, ווי איהר ווילט, זאל זיין עס איז אן אמת, אָבער צו וואָם? אָט קוק איך און טראכט : צו וואָם ? צו וואָם ?

מיין געגנערישער לעזער, וואָם וויים גוט, וואָס עס האָט מיך אָבגעקאָסט דער אמת, וועט לייכט פערשטעהן מיין טיעפען צאָרן : איך בריינג מיט א כיון דיעזע פרעכע און עהנליכע רכילות'דיגע פראָזען, אום צו ווייזען, אין וואָם פאר אן אטמאָספערע פון בייזקייט, אונצוטרוי און אונאכטונג עס קומט מיר אוים דורכצומאכען מיין שווערען וועג פון נסיון. און ער איז גראָב צוגעשטאנען :

— ניין, געגנוג מיר אייער שמייכלען, איהר זאָגט מיר גליך : צו וואָם ?

דאן, מוז איך מודה זיין, בין איך געוואָרען אין כעס :

— דו ווילסט וויסען, צו וואָם איך זאָג דעם אמת ? דערפאר, ווייל איך פערהאָס דעם ליגען און פערשילט איהם אויף אייביג ! דערפאר וואָם דער בלינדער שיקזאל האָט מיך געמאכט פאר א קרבן דער אונגערעכטיגקייט, און, אלס א קרבן, אלס יענער, וואָם האָט געגומען אויף זיך דער וועלט'ס גרויסע זינד און איהרע גרויסע יסורים, וועל איך אָנצייגען די מענשען דעם וועג. צרה'דיגער עגאָיסט, דו וויסט נור זיך און דיין אונגליקליכע קונסט, און איך — ליעב די מענשען.

מיין צאָרן איז געוואקסען, איך האָב געפיהלט, ווי עס בלאָזען זיך אָן די אָדערען אויף מיין שטערען :

— פערריקטער, צרה'דיגער מאהלער, אונגליקליכער שילערייונג, וואָם איז פערליבט אין קאָלירען ! פאר דיר געהען פערביי מענשען,

און, דו, נור דו זעהסט אויגען פון זשאבעם — ווי האָט זיך ביי דיר א דרעה געטהאָן דער צונג צו זאָגען אזוינס ? א, ווען דו וואָלסט כאטש איין מאָל אריינגעקוקט אין דער מענשליכער נשמה ? וואָס פאר א יוצרות פון צערטליכקייט, ליעבע, רוהיגען גלויבען, הייליגער תשובה וואָלסט דו דאָרט ענטדעקט. און עס וואָלט זיך דיר אויסגעוויזען, פרעבער יונג, אז דו ביסט אריין אין א טעמפּעל — אין א ליכטיגען, מיט פייערען שיינענדען טעמפּעל. אָבער — שיט ניט קיין בריליאנטען פאר חזירים, דאָס איז געזאָגט געוואָרען וועגען אזעלכע, ווי דו.

דער מאהלער האָט געשוויגען, נידערגעשלאָגען פון מיין צאָרעגיגער און, צום בעדויערען, ניט גאָנץ אייגנהאָלטענער רערע ; ענדליך, א זיפץ געבענדיג, האָט ער געזאָגט :

— ענטשולדיג מיך, זיידעניו, איך רעד נארישקייטען, געווים, אבער איך בין פאָרט אונגליקליך און אזוי אייגזאם. געווים, ליעבער זיידעניו, דאָס איז אלעס ריכטיג וועגען דעם געטליכען פונק און וועגען דער גאנצער שעהנהייט, אָבער אן אבגעגלאנצטער שטיוועל איז אויך שעהן ! איך קען ניט, איך קען ניט. שטעלט זיך פאָר, קען דען א מענש האָבען אזעלכע וואנציעס, ווי ער. און ער בעקלאָגט זיך נאָך : די לינקע וואנציע איז א קורצע !

ער האָט קינדערש א לאך געטהאָן און א זיפץ געבענדיג צוגעלייגט.

— איך וועל נאָך א מאָל פּרואווען. איך וועל מאהלען דיעזע דאָמע. אין איהר איז ווירקליך דא עטוואָס גוטעס. אבוואהל זי איז דאָך — א בהמה !

ער האָט זיך ווידער צולאכט און האָט זיך פאָרזיכטיג, אום ניט אבצוואווישען מיטן ארבעל די שוואכע צייכנונג, אבגעטראָגען די שיפער־טאפעל אין א ווינקעל. א ו ן ד א ה א ב א י ך ג ע ט ה א ן ד א ס, ו ו א ס ע ס ה א ט ג ע פ א ד ע ר ט פ ו ן מ י ר מ י י ן פ פ ל י כ ט : כ א פ ע נ ד י ג ד י ט א פ ע ל, ה א ב א י ך ז י מ י ט א ש ט א ר ק ע ן ק ל א פ צ ו ב ר א כ ע ן א ו י ף ש ט י ק ע ר. איך האָב געריינקט, אז דער מאהלער וועט זיך מיט א וואוטה א וואָרף טהאָן אויף מיר, אָבער דאָס איז ניט געשעהען. זיין שוואכען מוח האָט מיין טהאָט אויס־

געוויזען אזוי פערשוועכענד, אזוי איבערנאטירליך — שרעקליך, אז קיין וואָרט האָבען ניט געקענט אויסרייַדען זיינע טויט־געוואָרענע לי־פען

— וואָס האָט איהר געטהאָן ? — האָט ער ענדליך שטיל גע־פרעגט — איהר האָט זי צובראָכען ?

און אויפהויבענדיג די האַנד, האָב איך פייערליך געענטפערט :

— איך האָב געטהאָן דאָס, פערריקטער יונג, וואָס איך וואָלט געטהאָן מיט מיין הארצען, וועז עס וואָלט אָננעהויבען שפּאָסען און לאָכען פון מיר ! אונגליקליכער, זעהסטו דען ניט, אז דיין קונסט לאָכט שוין לאַנג פון דיר, אז פון דיין טאָפּעל שטעלט דיר אַרויס זיינע לומפּישע צורות דער טייפּעל אליין !

— יא ! דער טייפּעל !

— ווייט פון דיין וואונדערליכער קונסט, האָב איך צוערשט ניט פערשטאַנען ניט דיך, ניט דיין טאָפּעל — ניט דיין אימה פון צוועק־לאָזינקייט. אָבער וועז איך בין היינט אריינגעקומען און דערזעהען דיך ביי דיעזער אומבריינגענדער בעשעפטיגונג, האָב איך געזאָגט צו זיך אליין : זאָל ער בעסער גאָר ניט שאפען, איידער שאפען א ז ו י. הער מיר אויס.

דאָ האָב איך צום ערשטען מאָל ענטדעקט דיעזען יונגען מאַן די הייליגע פאָרמולע פון דער אייזערנע גראַטע, וועלכע, אייגטהיי־לענדיג דאָס אונבעגרענעצטע אויף קוואדראטען, פערשקלאפט עם דערמיט צו אונז. מיט א שוידער האָט זיך הערר ק. צוגעהערט צו מיינע רייד, קוקענדיג מיט דער אימה פון אן אונווייסענדען אויף יענע צייכענס, וועלכע האָבען, אָהן צווייפּעל, געשיינט, ווי קבלה, און וועלכע זיינען געווען די געוועהנליכע צייכענס וואָס ווערען בענוצט אין דער מאטהעמאטיק.

— איך בין אייער שקלאף, זיידעניו, — האָט ער ענדליך גע־זאָגט, קושענדיג מיין האַנד מיט זיינע קאלטע ליפּען.

— ניין, דו וועסט זיין מיין געליעבטער שילער, מיין זוהן. איך בענש דיך.

און עס האָט זיך מיר געדוכט, אז דער מאָהלער איז ערלייזט געוואָרען. אמת, ער האָט זיך בענומען געגען מיר מיט גרויס פרייד, וועלכע מען קען אָבווהל לייכט ערקלעהרען מיט יענער אויסערגע־

וועהנליכער אכטונג, וועלכע איך האָב ארויסגערופען אין איהם צו זיך, אָבער ער האָט אזוי איבערגעבען און אזוי פליסיג געמאָהלען דעם פּאָטרעט פון דער מאדאם נאטשאלניצע, אז די בכבוד'ע דאָמע איז געווען ערנסט געריהרט. און זאָנדערבאר : דעם מאָהלער איז געלונגען אריינצולייגען אזוי פיעל זאָנדערבארער שעהנהייט אין די געזיכטסציגע פון דיעזער שוין ניט יונגער און עטוואָס דיקער פרוי, אז אפילו דער הערר נאטשאלניק, וועלכער איז שוין לאָנג צוגעוואָהנט געווארען צום געזיכט פון זיין וויב, איז אויך געווען ערנסט ענטציקט פון זיין נייעם און ניט־געזעהענעם אויסדרוק. אויף דיעזען ארט, איז אלעס, שיינבאר, געגאנגען אויסגעצייכענט, און פלוצלונג דיעזע נאכט־קאטאסטראָפע, די גאנצע אימה, וועגען וועלכער עס וויים נור איך א י י נ ע ר.

איך בין מודה, אין דער האָפנונג ניט מיספערשטאנען צו ווערען, אז די לעצטע עטליכע טעג האָב איך פערבראכט אין א צושטאנד פון העכסטער, זאגאר עטוואָס קראנקהאפטער אונרוהיגקייט.

אום ניט ארויסצורופען איבריגע רייד, האָב איך פערבאָרגען פון דעם הערר נאטשאלניק, אז דער מאָהלער האָט פאר זיין טויט מיר אונטערגעוואָרפען א בריעף, וועלכען איך האָב, צום בעדויערן, בעמערקט ערשט אין־דער־פריה. איך האָב ניט בעהאלטען דיעזעס פאפּירעל, און איך נעדייגק ניט אלעס, וואָס עס האָט מיר אָנגעוערדט צום געגעזאגט זיך דער אונגליקליכער יונג ; מיר דוכט, עס איז געווען א דאנקזאגע פאר מיין אנשטריינגונג צו רעטען איהם און אן ערנסטעס בעדויערן, וואָס זיינע שוואכע קרעפטען גיבען איהם ניט די מעגליכקייט צו בענוצען זיך מיט מיינע עצות. אָבער איין פראָזע איז פערבליבען אין מיין זכרון, און איהר וועט פערשטעהן וואָרום, וועו איך וועל זי ציטירען אין איהרע גאנצער שרעקענדער פראָסטקייט :

„א י ך ג ע ה א ו ו ע ק פ ו ן א י י ע ר ט ו ר מ ע" — אזוי לויטעט דיעזע פראָזע.

און ער איז ו ו י ר ק ל י ך אוועק : אָט זיינען די וועגט, אָט איז דאָס פענסטערעל אין טהיר, אָט איז אונזער גאנצער טורמע, און ער איז ניטא, ער איז אוועק. הייסט עס אז איך האָב אויך געקענט אוועקגעהען ; אָנשטאָט צו פערברייגען צעהנדליגע יאָהרען אויף א

טיטאנישע ארבייט, אנשטאט צו שטארבען אין פערצווייפלטע אנ־
שטרייננונגען צו כאבען די וועלט פאר א שקלאף פון מיין נעדאנק
און מיין ווילען, פערלירענדיג דערבייַ די כחות פון אימה פארן נע־
זיכט פון אונענטדעקטע סודות, וואלט איך געקענט ארויפקריכען אויפ'ן
טיש און — איין מאמענט פון אונפיהלבארען וועהטאג — איך בין
שוין אויף דער פרייהייט, איך טריאומפיר שוין איבער'ן שלאף און
וועגט, איבער אמת און ליגען, איבער פרייד און יסורים. איך וועל
ניט זאגען, אז איך האב פריהער ניט געטראכט וועגען זעלבסטמארד,
אלס איין מיטעל צו ענטלויפען, אבער צום ערשטען מאל איז אין
איהר גאנצער פערפיהרערישער אנציהענדקייט ענטשטאנען פאר מיר
דיעזע מענליכקייט. אין אן אנפאל פון נידריגער וויללענס־שוואכקייט,
וועלכע איך וועל ניט בעהאלטען פון מיינע לעזער, ווי איך בעהאלט
ניט פון איהם מיינע גוטע זייטען, אפשר, זאגאר אין אן אנפאל פון
צייטווייליגער משוגעת, האב איך באלד פערגעסען אן אלעס, וואס
איך האב געוואוסט וועגען אונזער טורמע און איהר גרויסער הער־
מאניע, איך האב פערגעסען — א שאנד צו זאגען — זאגאר די גרוי־
סע פארמולע פון דער אייזערנע גראטע, וועלכע איך האב פערשטאנען
און בעגריפען נאך אזוי פיעל מיה ; און איך האב שוין פארטיג
געמאכט פון א האנדטוך א טויטע פעטליע, אום צו ווארגען זיך.
און ערשט אין דער לעצטער מינוט, וען אלעס איז געווען פערטיג
און עס איז נור פערבליבען אבצושטופען דאס ביינקעל, האב איך,
מיט דער נייגונג צו דיינקען, וועלכע האט מיך ניט פערלאזען אין
דיעזע מינוטען, א טראכט געטהאן : אבער וואוהין־זשע געה איך ?
דער ענטפער איז געווען : איך געה צום טויט. און וואס איז טויט ?
און דער ענטפער איז געווען : איך ווייס ניט.

און דיעזע קורצע געדאנקען זיינען געווען געגוג איך זאל קו־
מען צו זיך און מיט א ביטערען געלעכטער איבער מיין גייסטיגער
שוואכקייט ארונטערגעהמען פון האלז די געפעהרליכע פעטליע. אזוי
ווי א מינוט פאר דעם בין איך געווען גרייט צו יאמערען פון אומעט,
אזוי האב איך איצט געלאכט, געלאכט, ווי א וואהנזיניגער, ביים
געדאנק, אז איך האב גלענצענד אויסגעמידען נ א ך א י י ן
נ ע ץ, וועלכע עס האט מיר אונטערגעלייגט דער שפאטענדער צו־
פאל. א, וויפיעל נעצען עס זיינען פארהן אין דעם מענשען'ס לעבען :

ווי א כיטרער פישער, כאפט איהם דער שיקזאל, א מאל א דאנק דער צוציהונגס־קראפט פון עפעס א ווארהייט, א מאל מיט א דונקעלען לויגען, ווי מיט א האריגען ווארעם, א מאל מיט שאטען פון לעבען, א מאל מיט'ן שאטען פון טויט. מיין טהייערער יונג, מיין צוויבער־לויגען, ווי מיט א האריגען ווארעם, א מאל מיט'ן שאטען פון לעבען, זאגט, אז אונזער טורמע ענדיגט זיך דא, אז פון א י י ן ט ו ר־מ ע, זיינט איהר ניט אריינגעפאלען אין א צ ו ו י ט ע ר, פון וועלכער עס איז א ספק, אז עס זאל אייך געלינגען צו לויפען! איהר האט זיך צוגעאיילט, מיין פרייגד, איהר האט זיך שרעקליך צוגעאיילט, איהר האט פערגעסען א פרעג צו טהאן מיך ו ו ע ג ע ן ע פ ע ס, און איך וואלט אייך עפעס געזאגט: איך וואלט אייך געזאגט, אז איבער דעם וואס איהר רופט לעבען און עקזיסטענץ, ווי איך איבער דעם, וואס איהר רופט ניט־עקזיסטענץ און טויט, קיניגיט דער זעלבער אלמעכטיגער ג ע ז ע ץ. נור נארָאנים שטארבען דיינקען, אז זיי ענדיגען מיט זיך — זיי מאכען נור צו ענדע איין פארמע זייערע, אום זאפארט אנצונעהמען א צווייטע.

אזוי האב איך נאכגעדיינקט, לאכענדיג פון דעם נארישען זעלבסט־מערדער, דעם לעכערליכען צערשטערער פון די קייטען פון איביגקייט; און אט וואס איך האב געזאגט, וועגענדיג זיך צו יענע צוויי שטומע שכנים מיינע, וואס האבען זיך אונבעוועגליך צוגעקלעפט צו דער ווייסער וואנד:

— אני מאמין, אז אונזער טורמע איז אונשטערבליך. וואס וועט איהר זאגען דערויף, מ י י נ ע פ ר י י נ ד?

אבער זיי האבען געשוויגען. און, צולאכענדיג זיך גוטמוטהיג — וואס פאר א שטיל שכנים עס זיינען ביי מיר! — האב איך זיך ניט ווילענדיג אויסגעטהאן און בין רוהיג אייגעשלאפען. און אין חלום האב איך געזהען אן אנדער הערליכע טורמע, און פראכט־פאלע וועכטער מיט ווייסע פליגלען הינטער דער פלייצע, און דעם הערר ה ו י פ ט נ א ט ש א ל נ י ק פון טורמע; איך געדיינק ניט, אויב עס זיינען געווען פענסטערלאך אויף די טהירען, אדער ניין, אבער מיר דוכט, עס זיינען געווען; עס געדיינקט זיך מיר, עפעס איז געווען געווענדעט אויף מיר. מיין גרויסמוטהיגער לעזער

וועט, נאטירלעך, פערשטעהען, אז איך שפאם : קיין חלום האָב איך ניט געזעהען, און האָב קיין געווּאָהנהייט צו חלומ'ען.

ניט האָפענדיג, אז דער הערר נאטשאלניק, וואָם איז פערנומען ווי א מלאך'ס אויגען מיט צארטער אויפמערקזאמקייט און ליעבע מיט צודרייננליכע געשעפטען אין זיין פערוואלטונג, וועט אין נאנ־צען פערשטעהען און אָבשעצען מיין געדאנק וועגען דער אונמעג־ליכקייט צו אנטלויפען פון אונזער טורמע, האָב איך זיך בעגניגענט אין מיין דאקלאָר נור מיט אן אָנצייגע פון אייניגע מיטלען, דורך וועלכע זעלבסטמאָרדען קענען פערמידען ווערען. מיט א גרויסמוטהי־גער קורצזיכטיגקייט, וועלכע איז די אייגענשאפט פון צוטרויליכע געשעפטסלייט, האָט דער הערר נאטשאלניק ניט בעמערקט די שוואכע זייטען פון מיין פּראָיעקט און האָט מיר היים געדריקט די הענד, אויסדריקענדיג זיין דאנקבארקייט אין נאָמען פון אונזער נאנצער טורמע. דיעזען טאג האָב איך צום ערשטען מאל געהאט די עהרע צו טרינקען טהע אין דער סאמע וואוינונג פון דעם הערר נאטשאלניק, אין דער אנווענד־היט פון זיין ליעבער פרוי און צוי־בערליכע קינדער, וועלכע האָבען מיך גע־רופען זיידע. די פריידענס־טערהרען, וואָם האָבען נאם גע־מאכט מיינע אויגען, קענען זעהר שוואך אויסדריקען די געפיהלען, וואָם האָבען מיך בעהערשט.

צווישען אנדערעם, האָב איך אויך דער ביטע פון דער מאדאם נאטשאלניצע, וועלכע האָט גענומען אין מיר א הייסען אנטהייל, דער־צעהלט די אינצעלהייטען פון דעם טראגישען מארד, וועלכער האָט מיך אזוי אונערוואַרטעט און שרעקליך געבראכט אין געפענגניס. איך האָב ניט געקענט געפינען נענוג שטארקע אויסדריקע — און עם איז נאָר ניטא אזעלכע אין דער מענשליכער שפראך, — אום גע־הריג צו בראנדמארקען דעם אונבעקאנטען גזלן, וואָם האָט ניט נור דער'הרג'עט דריי אונבעשיצטע מענשען, נור וואָם האָט נאך אין א מין בלינדען און ווילדען וואוטה אזוי מערדערליך ערנידעריגט ווי.

ווי עם האָט בעוויזען די אונטערזוכונג אין פאלמעסטן פון די קערפערם, האָט דער מערדער די לעצטע קלעפ געגעבען איבער טוי־

טע ; און די אייגענשאפט פון אייניגע שטאָך־וואונדען, צוועקלאָזע און אכזריות'דיגע, האָבען געוואָגט עדות אויף די אונגאטירליך־גע־שלעכטליכע נייגונגען פון דעם עקעלהאפטען גזלן. אָבוואהל עס איז זעהר מעגליך, — מען מוז זיין נערעכט אפילו צו גזלנים, — אז דיעזער מענש, פער'שיכור'ט פון'ם אנבליק פון בלוט פון אזוי פיעל אונשולדיגע קרבנות, האָט אויף א וויזשל ע אויפגע־הערט צו זיין א מענש און איז געוואָרען א חיה, א זוהן פון'ם כא־אָטישען תהו ובהו, א קינד פון פינסטערנים און שרעקליכע בעגעהרען. עס איז חאראקטעריסטיש, וואָס דער מערדער האָט נאָך דער פערברע־כישער טהאט, געטרונקען וויין און געגעסען ביסקוויטען — אי־בער־געבליבענע טהיילען פון בידע זיינען געפונען געוואָרען אויפ'ן טיש מיט שפורען פון פערבלוטיגטע פינגער. אָבער עס איז דאָ נאָך עפעס שרעקליכערעס, וואָס עס קען ניט פער־שטאנען, ניט ערקלעהרען מיין מענשליכער שכל : פערוויכערעדיג אליין, האָט דער מערדער, וואהרשיינליך אין א געפיהל פון עפעס א זאָנדערבארער פרייגדליכקייט, אריינגעליגט א פערוויכערטען סיגאר אין די צוזאמענגעדריקטע צייהן פון מיין פערשטאָרבענעם פאטער.

שוין לאַנג האָב איך זיך ניט עראינערט אן דיעזע אימה'דיגע אייגצעלהייטען, וועלכע די האנד פון צייט האָט שוין כמעט אָבגע־ווישט ; און איצט , פאָרליגענדיג זיי פאר די שוידערנדע צוהערער, וועלכע האָבען ניט געוואָלט גלויבען, זי אזעלכע שרעקענס זיינען מעגליך, האָב איך געפיהלט, ווי עס איז בליק געוואָרען מיין פנים און די האָאָר האָבען זיך בעוועגט אויף מיין קאָפ. אין אומעט און צאָרן האָב איך זיך אויפגעהויבען פון פאטעל און, אויסגלייכענדיג זיך, האָב איך אויסגעשריען :

— נערעכטיגקייט אויף דער ערד איז אָפט קראפטלאָז, — אָבער איך אפעליער צו דער הימעלשער נערעכטיגקייט, איך אפעליער צום נערעכטיגען לעבען, וועלכעם איז קיין זאָך ניט מוחל, איך אפעליר צו אלע העכע־ע גזעצע, אונטער וועמעם הערשאפט עס לעבט דער מענש, — זאָל דער שולדיגער ניט רעטען זיך פון זיין פערדיענטער שטראף ! שטראף !

זייענדיג גאריהרט ביז צו טרעהרען פון מיין יאָמערן האָבען די

צוהערער אויפ'ן שטעל אויסגעדריקט זייער הייסען וואונש צו ארבייטען וועגען מיין בעפרייאונג און כאטש אין א קליינער מאס אויסקויפען דערמיט די אונגערעכטיגקייט, וועלכע איז געגען מיר בעגאנגען געוואָרען. און איך, בעטענדיג אום ענטשולדיגונג, בין אַוועק צו זיך אין קאמער.

הפנים, מיין אלטער גוף איז שוין ניט בכח אויסצוהאלטען אזעלכע שטורעמס; און עס איז טאקע זעהר שווער, וואס פאר א שטארקער מענש מען זאל ניט זיין, — שווער ארויסצורופען אין דער ערינערונג אמאליגע בילדער און ניט ארַאבגעהן דערביי פון זינען: בלויז דערמיט קען איך ערקלעהרען יענע האלוצינאציעס, וואס שטעלען זיך פאר פאר מיינע מיעדע אויגען אין דער איינזאמקייט פון מיין נעפענגנים־קאמער. ווי א פארגליווערטער, האב איך צווקלאָז געקוקט אויף דער פערריגעלטער שווערער טהיר, און מיר האט זיך פלוצלונג אבגעדוכט, אז אהינטער מיר שטעהט אימיצער. מיט מיר האט עס געטראָפען א פאָאר מאל אויך פריהער, און אנפאנגס האב איך ניט געוואגט א קעהר צו טהאן זיך. וועהן איך האב זיך דערנאָך א קעהר געטהאָן אויף צוריק, האב איך דערזעהן פאלגענדעס: אין'ם חלל צווישען דעם געקרייציגטען און מיין פאָרטרעט איז אזוי ווי געהאנגען אין דער לופט מיין פאָטער'ס קערפער. עס איז מיר שווער איבערצוגעבען די איינצעלהייטען, וואהרום עס איז שוין געווען פינסטערליך, נור איך קען אויף זיכער זאגען, אז דאס איז געווען ווירקליך דאס בילד פון א מת און ניט פון א לעבעדיגען מענשען, הגם אין מויל ביי אים האט זיך נערויכערט א סיגאר. ריכטיגער געזאגט, קיין רויך פון סיגאר איז ניט גענאנגען, עס האט זיך נור געלויכטען שוואך א רויטליך־שמוקלענד פייערל. כארַאקטעריסטיש איז, וואס איך האב אין יענער מינוט, און ניט אפילו שפעטער, ניט געפיהלט דעם נערוך פון טאבאק. איך אליין רויכער שוין ניט פון לאנג; איך מוז זיך דא מודה זיין אין מיין שוואכקייט, וואס דאס ווייזט, ווי טוישענד עס איז אונזער חוש הריאה — איך האב אנגעהויבען ריידען מיט דעם געשפענסט. צוגעהענדיג נעהנטער, אויף וויפיעל דאס איז מעגליך געווען, האב איך געזאגט צום געשפענסט:

— איך דאנק דיר, פאָטער. דו ווייסט, ווי שווער עס איז פאר

דיין זוהן, און דו ביסט געקומען, ביסט געקומען אום אן עדות צו זיין אין מיין אונשולד. איך דאנק דיר, פאטער. גיב מיר דיין האנד, און איך וועל מיט דאנקבארקייט פון א זוהן דיר ענטפערן אויף דיין אונרוואַרטעטען קומען . . . דו ווילסט ניט ? **גיב** מיר דיין האנד ! דיין האנד גיב, זאג איך דיר, **ווארום אז ניט,** וועל איך דיך רופען ליגנער !

איך האָב אויסגעשטרעקט מיין האנד, אָבער נאטירליך, דער געשפענסט האָט מיר ניט געענטפערט, און איך בין אויף אייביג גערויבט געוואָרען פון דער מעגליכקייט צו **פערזוכען** די בעריהרונג פון א שאטען. מיין געשריי האָט אָנגעמאכט א גאנצען רעש אין טורמע, און געקומען איז דער געשריי דערפון, וואָס דאָס געשפענסט איז פלוצלונג פערשוואונדען ; אזוי פלוצלונג, אז די פוסטקייט, וואָס איז געבליבען אויף דעם פלאץ, האָט מיר אויסגעזוכט שרעקליך פון דעם נס. אזוי איז די קראפט פון דעם מענשענס פאנטאזיע. וועו זי איז אויפגעריצט, שאפט זי געשפענסטער און פארשטעלונגען און פילט מיט זיי אָן די שווייגענדע פוסטקייט. ס׳איז טרויעריג מודה צו זיין זיך, אז עס זיינען פאראן מענשען, וואָס גלויבען אין געשפענסטער און בויען אויס גאנצע טהעאריען וועגען די בעציהונגען צווישען דער וועלט פון לעבעדיגע מענשען און צווישען דער אונבעוואוסטער וועלט, וואו עס וואָהנען די מתים. איך פערשטעה, אז דעם מענשענס געהער קען זיין אבגענארט און אפילו דעם מענשענס אויג, אָבער ווי אזוי קען פארקריכען אין אזא לעבערליכער אבנארונג דער גרויסער און ליכטיגער מענשליכער שכל ?

איבריגענס, האָב איך א זאג געטהאָן דעם געפענגניס־וועכטער :

— איך פיהל עפעס זאנדערבאר, עפעס ווי דא וואלט געשמעקט מיט דעם רויך פון א סיגאר. דוכט זיך אייך ניט דאָס זעלביגע ?

דער געפענגניס־וועכטער האָט א שמעק געטהאָן די לופט און האָט געענטפערט :

— ניין, איך געפין דאָס ניט איין. עס האָט זיך אייך געדוכט.

נון, אויב אייך איז נויטיג א בעשטעטיגונג, קענט איהר דעריין האָבען א ריכטיגען בעווייז, אז אלץ, וואָס איך האָב געזעהען, **אויב**

דאָס האָט אפילו עקזיסטירט — האָט עקזיסטירט נור אויף דער הייטעל פון מיין אויג.

.9

עס האָט פאַסירט עפּעס זעהר אונערוואַרטעטעס : די בעמיהונגען פון מיינע פרייַנד, פון דעם הערר נאַטשאַלניק און פון זיין פרוי זיינען געקרוינט געוואָרען מיט ערפאָלג. און אָט זיינען שוין אַריבער צוויי מאָנאַט ווי מען האָט מיך אַרויסגעלאָזען פרייַ. איך בין גליקליך צו קענען מעלדען, אַז באַלד ווי איך בין אַרויס פון אונזער טורמע בין איך גלייך געוואָרען אָנגעזעהען, וואָס איך האָב גאָר קיין מאָל ניט געקענט ערוואַרטען, וויסענדיג מיינע בעשיידענע מעלות. די גאַנצע פּרעסע האָט מיך איינשטימיג בעגעגענט מיט פרייד ; פיעלע זשורנאַליסטען, פאָטאָגראַפיסטען, אפילו קאַריקאַטוריסטען (די מענשען פון אונזער צייט האָבען דאָך אַזוי ליעב שפּאָס און געלונגענע וויצען) האָבען אין הונדערטע אַרטיקלען און בילדער געשילדערט די גאַנצע געשיכטע פון מיין מערקווירדיגען לעבען. אַלע צייטונגען, ווי זיי וואָלטען זיך צונויפּריידען, האָבען מיר א נאָמען געגעבען „לעהרער" — א הויכער, בכבודער נאָמען, וועלכען איך האָב ענדליך אָנגענומען מיט טיעפע דאנקבאַרקייט.

די מיטלען, וועלכע מיין גוטע מוטער האָט פאר מיר איבערגעלאָזען אלס ירושה און וועלכע זיינען פערגרעסערט געוואָרען שטאַרק פאר דער צייט, וואָס איך בין געווען אין געפענגנים, האָבען מיר געגעבען די מעגליכקייט אייניצואַרדנען זיך ניט נור אנשטענדיגער, נור זאָגאַר זעהר רייך אין אייניגע פון די זעהר אַריסטאָקראַטישע האָטעלען. איך בעזיץ א גרויסען שטאַב דינער, אן אויטאָמאָביל, און אין אלגעמיין האָב איך זיך אזוי גוט בענוצט מיט'ן גלייד, אז עס איז פאר מיר קיין צווייפעל ניט, דאָס וועט די רייכע סומע וואָלט אַריינגעפאלען אין מיינע הענד בעצייטענס, וואָלט דער קאפיטאל ביי מיר אומזיסט ניט געלעגען. מיינע צויבערליכע פערעהרעריגס האָבען מיר אירגעלאָזען אזוי פיעל בלומען, אז מיין וויגקעלע זעהט אויס ווי א

שטיקעל אראנזשערעע אָדער זאָגאר ווי א שטיקעל טראָפישער וואָלד. מיין דיענער, וועלכער איז זעהר אן אנשטענדיגער יונגער מענש איז פֿשוט אין פערצווייפלונג — ער האָט נאָך קיין מאָל ניט געזעהען אזוי פיעל בלומען און ניט געפיהלט אויף אין מאָל אזוי פיעל פערשיעדענע בשמים־ריחות. וועו איך וואָלט געוועו נאָך ניט אזוי אויף דער עלטער און וואָלט ניט געוועו אזוי שטרייניג פינקטליך און צוריקגעהאלטען, ווי איך פערהאלט זיך צו מיינע בעזוכערינס, ווייס איך ניט אין וואָס עס וואָלטען זיך געקענט אויסדריקען מיינע היציגע געפיהלען און ווי ווייט זיי וואָלטען געקענט גרייכען. וויפיעל פערפיומירטע צעטעלעך! ווי־פיעל נעהיימע, בייגקשאפטליכע זיפצען און בעטענדע אויגען. עס האָט אפילו ניט געפעהלט א פרעכטיגע אונבעקאנטע אין א שווארצען שלייער: דרויי מאָל איז זי געהיימניספול ערשיענען אין פערשיידענע שטונדען, נור דערווייסענדיג זיך אז ביי מיר זיצען בעזוכער איז זי געהיימניספול פערשוואונדען, ווי געהייקניספול זי איז ערשיענען.

איך מוז נאָך דערצעהלען, אז איצט האָב איך די עהרע צו זיין ערווועהלט אלס מיטגליעד פון פיעלע אנגעזעהענע גענעלשאפטען. ווי צום ביישפיעל: אין דער „פריעדענס־ליגא" — אין „פראיין פאר דער בעקעמפפונג פון קינדער־פערברעכען" — אין דער „גענעלשאפט פון מענשען פרייגד" און אין פיעלע אנדערע אזעלכע. אויסער דעם בין איך אייגגעלאדען געוואָרען פון דעם רעדאקטאָר פון איינער פון די גרעסטע צייטונגען אָנצופאנגען פון נעקסטען מאָנאט אן א סעריע פון עפענטליכע לעקציעס. איך האָב שוין פארטיג געמאכט דעם מא־טעריאל פאר מיינע ערשטע דרויי לעקציעס און האָפענדיג, אז פאר מיין לעזער וועט דאָס זיין אינטערעסאנט, גיב איך דאָ איבער דעם קאָנספעקט פון דיעזע לעקציעס.

ערשטע לעקציע.

כאָס אָדער אָרדנונג? דער אייביגער קאמפף צווישען דיעזע צוויי אייביגע רעבעלען און די אייביגע בעזיעגונג פון דעם כאָס־רע־בעל. דער טריאומף פון גענזע און אָרדנונג.

צווייטע לעקציע.

וואָס איז עס אזוינס די מענשליכע נשמה? די אייביגע מלחמה

צווישען די צווייי עלעמענטען אין מענשענס נשמה : כאָאָס, פון וועל־כען זי איז בעשאפען, און הארמאָניע, צו וועלכער זי שטרעבט אָהן אויפהער. שקר אלס דאָס קינד פון כאָאָס און אמת אלס דאָס קינד פון הארמאָניע. דער טריאומף פון אמת און די מפלה פון שקר. גאָט׳ס טראָהן איז ליידיג און פאר איהם איז דאָ א פרעטענדענט — דער מענש.

דריטע לעקציע.

די ערקלעהרונג פון דער הייליגער פארמולע פון דער אייזערנער גראטע.

ווי מיין גוטהארציגער לעזער זעהט, איז גערעכטיגקייט דאָך ניט קיין פוסטער קלאנג, און פאר מיינע יסורים בעקום איך איצט קיין קלייניע בעלאָהנונג. אָבער ניט וואגענדיג אפילו צו מאכען פאר־ווירפע מיין שיקזאל, פיהל איך דאָך ניט יענע בעפריעדיגונג, וועל־כע איך האָב דוכט זיך געדארפט פיהלען. אמת, די ערשטע צייט בין איך געווען פאלשטענדיג גליקליך ; אָבער באלד בין איך געפיהרט געוואָרען צו א גאנצער רייהע ענטוישונגען צו פערדאנקען מיין גע־וואָהנהייט שטרייניג לאָגיש צו בעטראכטען זאכען און בעאָבאכטען די וועלט דורך דער מאטעמאטיש ריכטיגער גראטע.

איך האָב מורא גליך צו זאגען עם מיט זיכערהייט, אָבער מיר שיינט, אז ז י י ע ר גאנצער לעבען אויף דער זאגענאנטער פריי־הייט איז דורכאוים זעלבסט־נארעריי גוון פאלשקייט. דאָס לעבען פון יעדערען פון די מענשען, וועלכען איך האָב בעגעגענט אויף דער פריי־הייט פאר דער צייט זינט איך בין ארויס פון געפענגנים, בעוועגט זיך אין א שטרייניג בעשטימטען קרייז, וואָס איז פונקט אזוי ווי די קאָרידאָרען פון אונזער טורמע ; אויך אזוי פערשלאָסען, ווי דער ציפערבלאט פון זייגער, וועלכען זיי טראָגען צו יעדע מינוט צו די אויגען, ניט פארשטעהענדיג די פאטאלע בעדייטונג פון דעם ווייי־זער, וועלכער בעוועגט זיך שטענדיג און קומט שטענדיג צו צו זיין פלאץ ; — און יעדערער פון זיי פיהלט עם, ווי עם פיהלט געווים דער פערד פון צירקוס, נור איז אזוי פערבלענדעט, אז ער ווייל זיך

אייגשמועסען, אז ער איז פאלשטענדיג פרייַ און בעוועגט זיך פ א ר־ ו ו ע ר ט ס. ווי דער נאַרישער פויגעל, וועלכער שלאָגט זיך ארויס פון קרעפטען, שלאָגענדיג זיך נאכאנאנד אן דעם דורכזיכטיגען גלעזערנעם צאהם, ניט פערשטעהענדיג וואָס עס דערלאָזט זי ניט אַרייַנצודרינגען ווייטער, אזוי שלאָגען זיך אונבעהילפליך די מענשען אן דער גלעזערנער וואנד פון זייער טורמע. איך קען אָהן פערדרוס ניט רעידען וועגען זייער הימעל, מיט דער טיפקייט און אונענדליכקייט פון וועלכען זיי ענטציקען זיך אזוי : פרעך נאַרט ער זיי אָב מיט זיין אונצוגענגליכקייט, מיט זיין פאלשער שהנקייט. איך ווער עמפֿעהרט פון דעם אונזינן, וואָס זיי האלטען אזוי בריַט צוועפענט די פענסטער, אין וועלכע עס גיסט זיך אַריין פריי די אונענדליכקייט ; פונקט אזוי דער אונזינן פון זייערע בריַט־צוועפענטע אויגען, וועלכע לייגען נור אוועק א צאהם צווישען זיך און דער אייביגקייט דערמיט וואָס זיי פינטלען שטאַרק. זיי האָבען זיך דערשלאָגען ביז דעם גערַאנקען, אז מען מוז די ציַט צוטהיילען אויף מינוטען, אז דעם שטח דארף מען צוטהיילען אויף סענטימעטרען און קענען ניט בייקומען די אייביגקייט, אנציהענדיג אויף איהר אן אייזערנע גראטע. א, וועז זיי וואָלטען פערשטעהן, אז קיין פרייהייט איז ניטא, אז מען דארף קיין פרייהייט ניט — ווי גלִיקליך זיי וואָלטען געווען אין זייער בעוואוסטזיין אז זיי זיינען פערנינפטיג אונטערוואָרפען צו די צוועקמעסיגע און שטרייַנגע בעפעהלע פון שיקזאל.

מיר דוכט זיך, אז איך האָב געהאט אויך א טעות אין דער בעדייטונג פון יענעם קבלת־פנים, וואָס איך האָב געהאט וועז איך בין ארוים פון טורמע. געווים האָב איך געוואוסט, אז דאָס בעגריסט מען אין מיין פערזאָן א פאַרשטעהער פון אונזער טורמע, וועלכער איז פערהאַרטעוועט געוואָרען פון ערפאהרונג ; איך האָב געוואוסט, אז דאָס בעגריסט מען א פיהרער, א וועגווייזער, א לעהרער, וועלכער איז פאר זיי ערשיענען צוליעב דעם, אז ער זאל פאר זיי ענטדעקען די גרויסע געהיימנים פון צוועקמעסיגקייט. און וועז זיי האָבען מיך גראטולירט מיט דער פ ר י ה י ט, וואָס מען האט מיר געשיינקט, האָב איך געענטפערט מיט דאנקבאַרקייט, ניט האָבענדיג קיין פערדאכט אז זיי לייגען אַריין אין דעם דאָזיגען וואָרט אזא אידיאָטישען זינען. זאל מען מיר פערצייהען אזא גראָבען אויסדרוק,

אָבער איך קען זיך מעהר ניט צוריקהאַלטען און מוז אויסדריקען די פעראַכטונג, דעם עקעל וואָס איך פיהל אנקוקענדיג זייער אונפּא־סיגען לעבען, זייערע גערַאנקען, זייערע געפיהלען. וועט דען מיר דער לעזער גלויבען וען איך וועל איהם דערצעהלען פון אזא ווילדער אונפּאסיגקייט: קיין צייטונג האָט ניט געוואגט דרוקען מיין ערצעה־לונג וועגען דעם, דורך א וועלכען אייגפּאכען און קלוגען מיטעל איך האָב בעפריעדיגט מיינע געשלעכטליכע פּאַרעזונגען; זיי האָבען געזאגט, אז דאָס קען שעדיגען זייער גוטען שלעכטליכע מאַרַאל.

— און ווי וואָלט איהר געטהאַן וען איהר וואָלט געווען אויף מיין פּלאַץ? — האָב איך א פרעג געטהאַן אייגעם, אויפ'ן פּנים גאָר ניט קיין נאַריישען הערן, וועלכער האָט שעהמעוודיג אויסגעהערט מיין ערצעהלונג. ער האָט זיך צושטאַמלט, זאָגענדיג:

— וואהרשיינליך וואָלט איך אויך אזוי געטהאַן, אָבער דער־צעהלען וועגען דעם . . . און אין אַלגעמיין, רעכענען ע ו נ ן פאר א גרויסען מענשען — . . . און ער האָט פערעכטליך א בלאַז געטהאַן מיט די ליפּען — איהר מאכט דאָס סיידען שפּאם?

איך שפּאם? ! דומע היפּאקריטען, וועלכע האָבען מורא צו זאָגען דעם אמת אפילו דאַרט, וואו דאָס איז פאר זיי א בעפוצונג. בכלל האָט מיין פערהאַרטעוועטע וואהרהייטליכקייט שטאַרק געליטען צוויישען דיעזע פאלשע און קלייגליכע מענשען. עס האָט לחלוטין קיין . . . בריאה ניט געגלויבט, אז איך בין אין טורמע געווען גליקליכער ווי אומעטום. פאר וואָס זשע בעוואונדערען זיי מיך אזוי אויף דרוקען זאָגאר מיינע פּאַרטעעטען? זיינען דען פּאראן וויניג אידיא־טען, וועלכע רעכענען זיך פאר אונגליקליך אין טורמע! און וואָס משונה'דיגער פון אלץ איז: זיי גלויבען מיר ניט אָפּט אויף קיין גרא־שען, פון דעסטוועגען זיינען זיי ג א נ ץ א ו י פ ר י כ ט י ג ע ר־ ה י י ד ענטציקט פון מיר, בעגריסען מיך, דרוקען מיין האַנד און פּלאפּלען אויף יעדען שריט און טריט: „לעהרער!" — „לעהרער!" וואָלטען זיי לכל הפחות געהאט וועלכע נוצען פון זייער שטענדיגער פאלשקייט — האָבען זיי דאָך ניט. זיי זיינען ליגענהאפט גאָר אָהן פּניות און זיינען פאלש, ווי עפעס לויט א העכערען בעפעהל; זיי זאָגען ליגען, זיי זיינען פאַנאַטיש איבערצייגט, אז ליגען אונטער־שיידעט זיך ניט בשום אופן פון אמת. פאסקודנע שוישפיעלער, וועל־

כע זיינען ניט פעהיג אפילו צו גרימירען זיך געהעריג ; זיי קרימען זיך דעם גאנצען טאג פון אין־דער־פריה ביז אויף־דער־נאכט אויף עפעס א מין ביהנע און, שטאַרבענדיג מיט אן אמת ווירקליכען טויט, לייִדענדיג פון אמת ווירקליכע יסורים, טראָגען זיי אין די סאמע ספּאזמען פאר'ן טויט אריין זייערע גראָשענע קונסט צו פארשטעלען זיך. אפילו זייערע שווינדלער זיינען ניט קיין ריכטיגע שווינדלער און שפּיעלען בלויז א ראָלע פון שווינדלער, בלייבענדיג אליין גאנץ עהרליכע מענשען ; און די ראָלע פון עהרליכע מענשען שפּיעלען ביי זיי הויפּטזעכליך די שווינדלער און זיי שפּיעלען דאָס אפילו גאנץ שלעכט ; און דאָס פּובליקום זעהט דאָס, נור אין נאָמען פון דער־זעלבער פאטאלער פאלשקייט דערלאנגט זיי דאָס פּובליקום קראנצען און בוקעטען. און וועו עס געפינט זיך אמאל אזא טאלאנטפולער אק־טיאר, וואָס קען אָבווייכען דעם גרענעץ צווישען אמת און שקר אזוי גוט, אז ז י י א ל י י ן הויבען אין גלויבען — דאן רופען זיי איהם מיט בעגייסטערונג גרויסער מענש, זאמלען אונטערשריפ־טען אויף צו שטעלען איהם א מאָנומענט, נור קיין געלד גיבען זיי ניט פון דעסטוועגען. געפּעהרליכע פייגלינגע, זיי האָבען מעהר פון אלעם מורא פאר זיך אליין און, הנאה האָבענדיג פון זייער אויסזע־הען, קוקענדיג אין שפּיגעל אויף זייער פאלשען, גרימירטען פנים — רעווען זיי אָבער פון פחד און צארן, וועו עמיצער שטעלט אונפאר־זיכטיג אונטער דעם שפּיגעל פאר זייער נשמה.

מיין גוטהארציגער לעזער דארף דאָס ניט אננעהמען אין אבסאָ־לוטען זינען ; ער דארף ניט פארגעסען אז א מענש אין מיינע יאָה־רען איז נאטירליך קאפריזנע און האָט ליעב צו בורטשען. געווים, איך האָב באגעגענט ניט ווייניג ווערטהפולע מענשען, אמת עהרליכע, אויפריכטיגע און דרייסטע ; איך שטאלציר דערמיט, וואָס אויך זיי האָבען געפונען נויטיג אבצושעצען מיין פערזאָן. מיט זייער הילף האָף איך צו ענדיגען מיט ערפאלג דעם קאמפף פאר וואהרייט און גע־רעכטיגקייט. פאר מיינע יאהרען — איך בין איצט 60 יאָהר אלט — בין איך נאָך געזונג שטארק : און עס איז, דוכט מיר, ניטא יענע קראפט, וועלכע זאל זיין בכח צו ברעכען מיין אייזערנעם ווילען.

צייטענווייז וועו איך מיעד : צו פערדאנקען דער אונגעלומ־פערטער אָרדנונג פון ז י י ע ר לעבען, האָב איך קיין געהעריגע

רוהע ניט אפילו ביינאכט. די מורא׳דיג גרויסע פענסטער, דיעזע אונזיניגע, שוידערליכע תהום־לעכער, וואָס רופען ארויס אפילו דורך די דיקע לאָדען א פערלאַנג צו פליהען — זיי רעגען מיך אויף און בעאונרוהיגען מיך. און דאָס בעוואוסטזיין, אז לייגענדיג זיך שלאָפען האָב איך אין צוטראָגנהייט געקענט פארגעסען צו פערשליסען די טהירען פון מיין שלאָפצימער, הויבט מיך צעהנדליגע מאל אויף ביינאכט ארויסצושפרינגען פון בעט און שוידערענדיג פון שרעק ארומצוטאפען דעם שלאָם. דא ניט לאנג האָט עס מיט מיר אזוי געטראָפען: ארויסגעהמענדיג דעם שליסעל פון טהיר און אונטערלייגענדיג איהם אונטער׳ן קישען מיט פולער זיכערהייט, אז די טהיר איז פערשלאָסען, האָב איך פלוצלונג דערהערט א קלאפ, און דערנאָך האָט זיך די טהיר אויפגעפענט און אין איהר האָט זיך געווויזען דער שמייכלענדער פנים פון מיין דיענער. איהר קענט זיך לייכט פאָרשטעלען, ליעבער לעזער, מיין שרעק, ווען איך האָב דאָס דערזעהען: מיר האָט זיך געדוכט, אז עמיצער איז דאָס אריינגעקראָכען אין מיין נשמה. און הגם איך האָב נאָרנישט וואָס צו בעהאלטען, דוכט זיך מיר אָבער אז אזא אריינרייסען זיך אין יענעמס נשמה איז זעהר ניט אנשטענדיג.

מיט אייניגע טעג צוריק האָב איך זיך אביסעל פערקיהלט — אין זיער פענסטער בלאָזט שרעקליך, און איך האָב געבעטען מיין דיענער ער זאל נעבען מיר אויף־זיין די נאכט. אין־דער־פריה האָב איך איהם אין שפאס א פרעג געטהאן:

— נו, ווי, האָב איך עפעס שטארק געפלוידערט פון שלאָף?

— ניין, איהר האָט נאָרנישט ניט געערדט.

— און מיר האָט זיך גע׳חלום׳ט עפעס א שרעקליכער חלום, און מיר געדיינקט זיך, אז איך האָב אפילו געווויינט.

— ניין, איהר האָט די גאנצע צייט געשמייכעלט, און איך האָב זאָגאר געטראכט: וואָס פאר א גליקליכע חלומות אונזער לעהרער זעהט.

ליעבער יונג, אפנים ער איז מיר ערענסט טריי און איבערגעבען, און פאר מיר איז דאָס אזוי ריהרענד אין מיינע איצטיגע שוועריגע טעג.

מאָרגען זעץ איך זיך פארפערטיגען מיינע לעקציעס. שוין צייט!

.10

מיין גאָט, וואָס האָט עס מיט מיר פאסירט! איך ווייס ניט ווי איך זאָל וועגען דעם דערצעהלען דעם לעזער. איך בין געווען אויפ'ן ברעג פון אבגרונד. א י ך ב י ן ש י ע ר נ י ט א ו מ ג ע ק ו מ ע ן. וואָס פאר א שווערע נסיונות דער שיקזאָל שיקט ארויף אויף מיר. איך בין דאָך שוין זעכציג יאָהר אלט — זעכציג יאָהר. משוגעים, וואָס מיר זיינען; מיר שמייכלען, ניט פארדעכטיגענדיג קיין זאָך, אין דער צייט ווען איבער אונזער קאָפּ פארמעסט זיך עפּעס א רוצח'ישע האַנד; מיר שמייכלען און אין א מינוט ארום סטארטשען מיר אוים די אויגען פון שרעק. איך — איך האָב עפּעס בעווויינט. איך האָב געווויינט! נאָך איין אויגענבליק און איך וואָלט זיך א שלייַדער געטהאָן ארונטער, דיינקענדיג, אז איך פליה דאָס צום הימעל. עס שטעלט זיך ארוים — עס שטעלט זיך ארוים: יענע „פּרעכטיגע אונבעקאַנטע" אונטער דעם שווארצען שלייַער, וואָס האָט דריי מאָל מיך געהיימניספול בעזוכט און געווועלט זיך מיט מיר זעהען, איז קיין אנדערע ווי מאדאם נ. נ., מיין געווועזענע כלה, מיין ליעבע, מיין טרויס און מיינע יסורים. א י ך ה א ב ד א ך ק י י ן א י י ן פ ר ו י ע נ צ י מ ע ר, א ו י ס ע ר א י ה ר, נ י ט ג ע ק ע נ ט א ו ן נ י ט ג ע ל י ע ב ט א י ן ד י א ל ע א ו נ ע נ ד ל י כ ע, ש ר ע ק ל י כ ע י א ָ ה ר ע ן. און עס שטעלט זיך ארוים...

אָבער אָרדנונג, אָרדנונג! זאָל מיר מיין גוטהארציגער לעזער פערצייהען פאר דעם רחמנות'דיגען טאָן פון די לעצטע אייניגע שורות; איך בין דאָך שוין זעכציג יאָהר אלט און מיינע כחות ווערען שוואכער. מיינע כחות ווערען שוואכער, און איך בין איינער אליין. זיי ווענגסטענס דו מיין פרויַנד, מיין אונבעקאַנטער לעזער: איך בין דאָך ניט פון אייזען, און מיינע כחות ווערען שוואכער. הער זיך צו מיין פרויַנד: איך וועל זיך געבען די מיהע, גענוי און פינקטליך, ווי

מיין קאלטער און גלייכער פערשטאנד איז אים שטאנדע, איבערצוגע־בען דיר דאס פארגעקומענע. און וואס מיין צונג וועט ניט דערדעדען, פערשטעה דו אליין.

איך בין געזעסען און האב פערפערטיגט מיינע לעקציעס, זייענדיג אין גאנצען פערשלונגען פון דער אינטערעסאנטער ארבייט; אין מיטען איז אריינגעקומען מיין דיענער און מעלדעט, אז עס איז ווידער ערשיענען די אונבעקאנטע דאמע מיט'ן שוואַרצען שלייער און בעט די ערלויבנים מיך צו זעהען. איך מוז געשטעהן, אז איך האב שוין גאר געוועלט הייסען זאגען, אז איך האב קיין צייט ניט, אבער די נייגעריגקייט און דערצו דאס ניט וועלען עמיצען בע־לידיגען האבען מיך בעוועגט צו הייסען אויפנעהמען דעם אונערוואר־טעטען גאסט. איך האב אנגענומען דערביי דעם ערנסטען פנים פון א נאבעלען לעהרער, ווי איך פלעג געווועהנליך אויפנעהמען מיינע פער־עהרער, און דערצו נאך דעם ראמאנטישען אויסדרוק, וועלכער האט זיך געפאדערט אין אזא פאל און איך האב מיין גאסט בעגעגנט מיט א גלייקליכען און אנגענעהם זאנפטען שמייכעל.

— איך בעט אייך, זעצט זיך, מיין טהייערער גאסט! — האב איך העפליך פארגעלייגט דער אונבעקאנטער א שטוהל. זי האט נאך אלץ ניט אראבגענומען איהר שלייער און איז געשטאנען אין עפעס א זאנדערבארער פערגלייוורונג.

זי האט זיך ענדליך געזעצט.

— האבענדיג אכטונג פאר יעדער געהיימנים וואלט איך אייך פון דעסטוועגען געבעטען אראבנעהמען דעם טרויעריגען שלייער, וועלכער פערשטעלט אייער פנים. גענויטיגט זיך דען א מענשליך געזיכט אין א מאסקע?

מיט א צוטראגענהייט, די אורזאכע פון וועלכער איך האב גע־מיינט אז איך פערשטעה און וואס עס האט זיך דערנאך בעוויעזען אלס א טעות, האט די זאנדערבארע בעזוכערין זיך ענטזאגט דאס צו טהאן.

— גוט, איך וועל אראבנעהמען, אבער בלויז שפעטער. איך וויל פריהער אייך אנקוקען.

די אנגענעהמע שטימע פון דער אונבעקאנטער האט אין מיר ניט ארויסגערופען קיינע עראינערונגען. וועדענדיג שטארק פעראינטע־

רעסירט און זאגאר געשמייכעלט פון אזא בענעהמונג, האָב איך דער בעזוכערין ארויסגעווויזען זעהר גערן אלע אוצרות פון מיין שכל, פון מיין ערפאהרונג און פון מיין טאלאנט. מיט א בעגייסטערונג, וועלכע איך האָב שוין לאנג ניט געפיהלט, האָב איך איהר דערצעהלט די גאנצע בעלעהרענדע געשיכטע פון מיין לעבען, בעלייכטענדיג אלע איינצעלהייטען מיט דעם שטראהלענדען געראנק פון צוועקמעסיגקייט. (איך האָב זיך דערביי בענוצט טהיילוויז מיט דעם מאטעריאל, אויף וועלכען איך האָב נור וואָס געארבייט פערפערטיגענדיג מיינע לעקציעס.) די בעזונדערע אופמערקזאמקייט, מיט וועלכער די אונבעקאנטע דאמע האָט זיך צוגעהערט צו מיין רעדע, איהרע אָפטע און טיעפע זיפצען, דאָס נערוועזע ציטערען פון איהרע איידעלע פינגער אין דער דינער האנדשוה, איהרע אָפטע, צוטראָגענע אויסגעשרייען: „א, מיין גאָט!" — דאָס אלעס האָט מיך בעגייסטערט. און איך האָב איהר דערצעהלט דאָס, וואָס איך האלט זיך אימער צוריק פון צו דער־צעהלען פאר מיינע בעזוכערינס; איך האָב איהר געשילדערט די גאנצע שהנע ערצעהלונג פון מיינע לאנג־יעהריגע בעציהונגען צו מאָדאָם נ. נ. וועלכע איז פאר מיר געוואָרען ווי א פערקערפערטער געדאנק און האָט אלײן ניט וויסענדיג געטהיילט מיט מיר מיין איינזאמקייט און מיין געלעגער אין אונזער געפענגנים. זייענדיג אלײן פערשלונגען פון מיין ערצעהלונג האָב איך ליידער ניט געצאהלט די נויטיגע אויפמערקזאמקייט אויף דער זאָנדערבאָרער אויפפיהרונג פון מיין בעזוכערין: זי האָט פערגעסען יעדע צוריקהאלטונג, האָט אָפט אָנגעכאָפט מיינע הענד און באלד, אין א מינוט ארום, זיי שאָרף אָבגעשטויסען פון זיך; זי האָט געווייגט און יעדער מאל ווען איך האָב זיך אויף א סעקונד אָבגעשטעלט אין לויף פון מיין רעדע, האָט זי זיך געבעטען:

— מען דארף ניט, מען דארף ניט, מען דארף ניט! הערט אויף! שווייגט! איך קען דאָס ניט הערען!

און אין א מינוט, ווען איך האָב דאָס וועניגער פון אלעס ערווארט, האָט זי אראָבגעריסען פון זיך דעם שלייער און פאר מיינע אויגען — פאר מיינע אויגען איז געווען איהר פנים, דער פנים פון מיין ליעבע, פון מיין טרוים, פון מיינע אונענדליכע, ביטערע יסורים. צו דערפאר וואָס איך האָב מיט איהר מיין גאנצען לעבען

פערבראכט אין איין טרוים, בין געווען צוזאמען מיט איהר יונג, בין צוזאמען מיט איהר ערוואקסען געוואָרען און אלט געוואָרען, צוזאמען מיט איהר גערוקט זיך נעהנטער צום קבר — נור איהר פנים האָט מיר ניט אויסגעוויזען ניט אלט און ניט פערוועלקט : דאָס איז געווען אקוראט דער פנים, וועלכען איך האָב געזעהען אין מיינע חלומות, דער אונענדליך טהייערער און ליעבער פנים.

וואָס איז דאָס מיט מיר געוואָרען ! צום ערשטען מאל, נאָך צעהנדליגע יאָהרען, האָב איך פערגעסען אז איך האָב א געזיכט ; צום ערשטען מאל, נאָך צעהנדליגע יאָהרען, האָב איך ווי א בחור'ל, ווי א געבאָפטער פערבראכער געקוקט אונבעהילפליך און האָב ערוואָרט עפעס א טויט־שלאָג.

— דו זעהסט, דו זעהסט ! דאָס בין איך. מיין גאָט, דאָס בין איך דאָך ! וואָס זשע שווייגסט דו ? האָסט דו מיך ניט דערקענט ?

צו האָב איך זי דערקענט ? הלואי וואָלט איך בעסער קיין מאל ניט געקענט דיזעזן פנים ! הלואי וואָלט איך בעסער בלינד געוואָרען איידער וויעדער זי דערזעהען !

— וואָס זשע שווייגסט דו ? וואָס פאר א זאָנדערבארער מענש דו ביסט ! דו האָסט מיך פערגעסען !

— מאדאם . . .

נאטירליך, איך האָב געדארפט פאָרטזעצען אין דיעזען טאָן. איך האָב נעזעהען וויי זי האָט זיך אבגעצויגען אויף צוריק ; איך האָב נעזעהען וויי זי האָט מיט ציטערנדע פינגער, כמעט אומפאלענדיג, געזוכט איהר שלייער ; איך האָב נעזעהען, אז נאָך איין וואָרט פון פעסטען אמת און דאָס שרעקליך פאנטאזיע־בילד פערשווינדעט, אום קיין מאל ניט צוריקצוקעהרען. נור עפעס פרעמדעס, ניט איך, האָט פון מיר ארויסגערעדט די אונפאסיגע, לעבערליכע פראזע, אין וועלכער עס האָט געקלונגען אזוי פיעל אייפערזוכט און האָפנונגסלאָזע הארצוועה.

— מאדאם, איהר האָט מיך פערראטהען. איך קען אייך ניט. איהר האָט אפשר א טעות געמאכט, ניט אין דער טהיר אריין. אויף אייך וואָרטען געווים אייער מאן און אייערע קינדער. ערלויבט נור — מיין דיענער וועט אייך בעגלייטען צו אייער קארעטע.

האָב איך דען געריינקט, אז דיעזע ווערטער, וועלכע זיינען ארויסגערעדט געוואָרען אלץ מיט א שטריינגער, קאלטער שטימע, וועלען זיך א ז ו י אָברופען אין הארצען פון דער פרויענצימער: מיט א געשריי, די ביטערע ליידענשאפטליכקייט פון וועלכען איך בין ניט אים שטאנד איבערצוגעבען, האָט זי זיך א וואָרף געטהאָן פאר מיר אויף די קניע און האָט אויסגעשריען:

— ליעבסט דו מיך, ווירקליך!

און דאָ האָט זיך אָנגעהויבען, צו מיין שאנדע, יענער ווילדער, איבערנאטירליכער אויסברוך, וועלכען איך קען מיט קיין זאך ניט רעכטפערטיגען. פערגעסענדיג, אז דאָס ליעבען איז שוין אריבער, אז מיר זיינען שוין אלטע לייט, אז אלעס איז שוין פאראיבער, צוזעעט, פון דער צייט, אזוי ווי שטויב, און קען זיך שוין קיין מאל מעהר ניט צוריקקעהרען; פערגעסענדיג, אז איך בין שוין גרוי, אז מיין רוקען איז שוין הויקערדיג, אז די שטימע פון ליידענשאפט קלינגט משונה פון אן אלטען מויל — האָב איך אויסגעבראָכען מיט וויטהענדע פאָרווירפע און אנקלאגען. וועראנדיג פלוצלונג יונגער אויף צעהנדליגע יאָהרען, האָבען אונזערע קעפ אָנגעהויבען צו שווינדלען אין דעם וואהנזיניגען שטראָם פון ליעבע, אייפערזוכט און ליידענשאפט.

— יא, איך בין דיר אונטריי געבליעבען! — האָבען מיר געשריען איהרע בליק געוואָרענע ליפען — איך האָב געוואוסט, אז דו ביסט אונשולדיג . . .

— שווייג, שווייג.

— פון מיר האָבען געלאכט אפילו דיינע פרוינד, דיין מוטער, וועלכע איך האָם איבער דעם; זיי אלע האָבען דיך פערראטהען. בלויז איך אליין האָב ג'טענה'ט: ער איז אונשולדיג! ער איז אונשולדיג!

אָ, וועז דיעזע פרוי וואלט וויסען, וואָם פאר מיר בעדייטען איהרע ווערטער. וועז דער טרומייט פון דעם מלאך, וואָם זאגט אן דעם יום הפקודה, וואלט אָנהויבען צו שאלען אין מיינע אויערען, וואלט ער מיך אזוי ניט דערשרעקען. דער סאמע תהום האָט זיך צוועפענט אונטער מיינע פיס און ווי א פערבליענדעטער פון א בליץ, ווי א פער-

טויבטער פון א דונער, האָב איך אָנגעהויבען צו שרייען מיט א משונה׳־דיגער טריאומף־שטימע :

— שווייג ! איך . . .

וועז גאָט אַליין וואָלט געשיקט דיעזע פרוי, וואָלט זי געמוזט אנשוויגען וועלן ; וועז דער סאמע טייוועל וואָלט זי געשיקט — וואָלט זי אויך דאן מוזען אנשוויגען וועלן. אָבער אין איהר איז ניט געווען ניט קיין גאָט, ניט קיין טייוועל, אוז א י ב ע ר ש ל א־ג ע נ ד י ג מ י ך, ניט געבענדיג מיר די מעגליכקייט צו ענדיגען מיינע וועלטער, האָט זי פאָרטגעזעצט :

— ניין, איך וועל ניט שווייגען. איך מוז דיר אַלעס דערצעה־לען. אזוי פיעל יאָהרען, ווי איך האָב געוואָרט אויף דיר. הער, הער !

אָבער פלוצלונג האָט זי דערזעהען מיין פנים אוז זי האָט אָבגע־טראָטען אין שרעק.

— וואָס איז דיר ? וואָס טהוט זיך מיט דיר ? פון וואָס לאכסטו ? איך האָב מורא פאר דיין שמייכעל. הער אויף צו לאכען ! הער אויף ! מען דארף ניט !

אָבער איך האָב נאָר ניט געלאכט, איך האָב נור שטיל געשמיי־כעלט. און דערנאָך האָב איך גאנץ ערנסט און אָהן א שמייכעל א זאָג געטהאָן :

— איך שמייכעל, וויל איך בין אזוי גערן דיך צו זעהען. דער־צעהלען דיר וועגען זיך.

און ווי אין חלום האָב איך געזעהען איהר געזיכט אָנגעבויגט צו מיר אוז איהר שטילער, שרעקליכער מורמעל האָט בעריהרט מיין געהער :

— ווייסטו, איך ליעב דיך. ווייסט, דעם גאנצען לעבען האָב איך געליעבט בלויז דיך אַליין. איך האָב געלעבט מיט אן אנדערען אוז בין איהם טריי געווען ; איך האָב קיגדער. אָבער ווייסטו, זיי זיינען מיר אַלע פרעמד : אי ער, אי די קינדער אוז אפילו איך אַליין. יא, איך בין דיר אונטריי געווען, איך בין א פערברעכערין, אָבער איך וויים ניט, וואָס מיט מיר איז דאן געשעהען ; דו ווייסט דאָך, וואָס פאר א מענש ער איז. ער איז געווען אזוי גוט צו מיר, ער האָט זיך פערשטעלט ; דערנאָך האָב איך זיך דערוואוסט, אז

ער גלויבט אויך ניט, אז דו ביסט שולדיג, און דערמיט, פערשטעה דאָך, ד ע ר מ י ט האָט ער מיך געקויפט.

— דאָס איז פאַלש!

— איך שווער דיר. א גאַנצען יאָהר איז ער ארום מיר ארומ־געגאנגען און האָט גערעדט בלויז פון דיר. ווייסטו, ער האָט זיך זאָ־גאר אמאָל צוואויינט, ווען איך האָב אים דערצעהלט וועגען דיר, וועגען דיינע יסורים, וועגען דיין ליעבע.

— ער האָט דאָך אָבער ליגען געזאָגט!

— נו, זיכער, געווים, ליגען. אָבער דאן האָט ער אויסגעזע־הען אין מיינע אויגען אזוי גוטהערציג, אזוי ליעבליך, אז איך האָב אים א קוש געטהאָן אין שטערן. אָבער בלויז אין שטערן, מעהר קיין זאך ניט. איך גיב דיר דערויף מיין עהרען־וואָרט. דערנאָך הָא־בען מיר צוואמען געטראָגען דיר בלומען אין טורמע. און אָט איין מאָל, ווען מיר זיינען נעגאנגען צוריק — ניין, ווארט, הער דאָך אויס — האָט ער מיר פלוצלונג פאַרגעשלאָגען איך זאָל זיך מיט אים דורכ־פאָהרען שפאציירען. דער אבענד איז געווען אזא שעהנער . . .

— און דו ביסט געפאָהרען! ווי־זשע האָסטו געוואגט צו פאָה־רען? דו האָסט נור וואָס געזעהען מיין געפענגניס, דו ביסט נור וואָס געווען נעבען מיר — און פון דעסטוועגען ביסטו געפאָהרען מיט איהם? ווי געמיין!

— שווייג, שווייג. איך וויים, אז איך בין א פערברעכערין. אָבער איך בין געווען אזוי מיעד, איך בין געווען אזוי אויסגעמא־טערט, און דו ביסט געווען אזוי וויט. פערשטעה דאָך מיך, פער־שטעה דאָך מיך.

זי האָט זיך צוואויינט, ברעכענדיג די הענד.

— פערשטעה דאָך מיך. איך בין געווען אזוי אויסגעמאטערט דאן. און ער . . . ער האָט דאָך געזעהען אין וואָס פאר א צושטאנד איך בין . . . און ער האָט געוואגט מיך א קוש צו טהאָן.

— א קוש טהאָן! און דו האָסט ערלויבט. אין די ליפען?

— ניין, ניין, בלויז אין באק.

— דו זאָגסט ליגען!

— ניין, ניין, איך שווער דיר. נו, און דערנאָך . . . נו, און דערנאָך.

איך האָב זיך צוליאכט :

— נו, און דערנאָך מסתמא אין די ליפּען. און דו האָסט איהם געענטפערט מיט דאָם זעלבינע ? איהר זייט זיך ארומגעפאָהרען שפּאַציירען אין וואַלד — דו, מיין כלה, מיין ליעבע, מיין טרוים. און אַלעס פון מיינעט וועגען ? רייד דאָך ! זאָג ! זאָג דאָך !

וואָהנזיניג האָב איך איהרע הענד געבראָכען און, דרעהענדיג זיך ווי א שלאַנג, זוכענדיג אָהן האָפענונג צו בעהאַלטען פון מיר איהר בליק, האָט זי נעשעפּצעט :

— פערצייהע מיר ! פערצייהע מיר.

— וויפיעל קינדער האָסטו ?

— פערצייהע מיר !

אָבער איך האָב שוין פערלאָרען מיין פערשטאַנד און ווי א וואָהנזיניגער, טופּענדיג מיט די פיס, האָב איך געשריען :

— וויפיעל קינדער ? רייד דאָך. וואַרום איך וועל דיך ערמאָרדען !

און דאָס האָב איך ו ו י ר ק ל י ך געזאָגט : אָפּנים ווי איך בין טאַקע שיעור אראָב פון זינען, ווען איך, איך האָב געקענט סטראָשען צו ערמאָרדען א אונבעשיצטע פרוי. און זי האָט הפּנים געטראָפּען, אז דאָס זיינען בלויז ווערטער און האָט געענטפערט :

— ערמאָרד ! דו האָסט א רעכט דאַרויף ! איך בין א פערברעכערין. איך בין דיר פאַלש געווען. און דו ביסט א מאַרטירער, דו ביסט א הייליגער ! ווען דו האָסט מיר דערצעהלט... איז דאָס אמת, אז אפילו אין די נעראַנקעין ביסטו מיר ניט אונטריי געבליבען ? אפילו אין די נעראַנקען !

און ווידער האָט זיך אונטער מיינע פים צוועפענט א תהום ; אַלעס האָט זיך געשאַקעלט, אַלעס איז געפאַלען, אַלעס איז געווארען א חלום, און מאַבענדיג די לעצטע אנשטרייננונג ניט צו פערליירען דעם זינען, האָב איך א נעשריי געטהאָן נראָב :

— אָבער דו ביסט דאָך גליקליך ! דו קענסט ניט זיין אונגליקליך ! דו האָסט קיין רעכט ניט אונגליקליך צו זיין ! וואַרום אז ניט, וועל איך אראָב פון זינען !

אָבער זי האָט ניט פערשטאַנען. מיט א ביטערען געלעכטער, מיט

א וואהנזיניגען שמייכעל, אין וועלכען יסורים זיינען געווען צומישט מיט ליכטיגע הימלישע פרייד, האָט זי געזאָגט :

— איך — גליקליך ? איך — גליקליך ? אָ, פריינד מיינער, נור ביי דיינע פים קען איך גליק געפינען. פון דער מינוט אָן, וואָס דו ביזט פון טורמע ארויס, איז מיר פארהאפט געווארען מיין הויז, מיין פאמיליע, און איך בין דאָרט אַן עלענדע, א פרעמדע, אָ, ווען דו וואָלסט וויסען, ווי איך האָס אייהם, דעם לומפ !

— דו רעדסט דאָס וועגען מאן !

— ער איז א גנב. ער האָט מיך צוגענומען פון דיר. מיין מאן ביסטו. דו ביסט א קלוגער, דו האָסט געווים געפיהלט : ניט אליין ביסטו אין טורמע געווען, איך בין דאָרט שטענדיג מיט דיר געווען . . .

— און ביינאכט ?

— יא, אלע נאכט.

— און ווער־זשע איז געלעגען מיט אייהם?

— שווייג, שווייג ! וועז דו וואָלסט בלויז הערען, וועז דו וואָלסט בלויז זעהען, מיט וואָס פאר א שמחה איך האָב אייהם א שליידער געטהאָן אין פנים. — לומפ ! צעהנדליגע יאָהרען האָט דיעזעם וואָרט געברענט מיין צונג ; ביינאכט, אין זיין אומארמונג, פלעג איך שטיל־לינקערהייד פאר זיך ווידערהאָלען : לומפ, לומפ, לומפ ! און דו פערשטעהסט : דאָס, וואָס ער האָט גערעדעט אלם ליידענשאפט, איז געווען פעראכטונג, האס, א שפיי אין פנים. און איך האָב אליין גע־זוכט זיינע אומארמונגען, אום נאָך אמאל און ווידער אמאל צו בעליידיגען אייהם. זי האָט זיך צוקוייכט פון געלעכטער, שרעקענדיג כיך מיט דעם ווילדען אויסדרוק פון איהר פנים.

— נייז, דו בעטראכט נור : דעם גאנצען לעבען האָט ער אומ־ארעמט בלויז א ליגען. און וועז ער פלעגט אייגשלאפען אן אבגע־נארטער, א גליקליכער, בין איך לאנג און שטיל געלעגען מיט אפע־נע אויגען און שטילינקערהייד געקריצט מיט די צייהן, און מיר האָט זיך געווועלט א קניפ טהאָן אייהם, א שטאָך טהאָן אייהם מיט א שפיל־קע. און דו ווייסט — זי האָט זיך ווייטער צוקוייכט לאכענדיג — בלויז איבער דעם בין איך אייהם ניט אונטרייי געבליבען.

מיר האָט זיך געדוכט, אזוי ווי מען וואָלט נעגעל געשלאָגען מיר אין מארך. אָנכאפענדיג זיך פארן קאפ, האָב איך זיך צושריען :

— דו זאָגסט לִיגען ! וועמען פאַלשעווענסט דו ?

— ניין, לִיבינקער, דאָס איז אַן אמת. איינער איז מיר זעהר געפעהלען געווָארען, דו קענסט איהם ניט, און ער האָט מיך זעהר געליעבט. אָבער האָב איך דען געקענט אונטרייי בלייבען ד י ר ?

— מיר ?

באמת, מיט א שאָטען איז מיר שוין געווען לייבטער צו רייַדען, איידער מיט א פרויענצימער ! וואָס האָב איך איהר געקענט זאָגען — מיין מוח האָט זיך געמישט. און ווי האָב איך זי געקענט אָבשטויסען, וען זי האָט מיט אזא אונבענרענעצטע זשעדנעקייט, פול מיט ליעבע און לִיידענשאפט געקושט מיינע הענד, מיינע אויגען, מיין פנים. דאָס איז זי, מיין ליעבע, מיין טרוים, מיינע ביטערע יסורים !

— איך ליעב דיך. איך ליעב דיך.

און איך האָב אַלעס נעגלויבט : איך האָב נעגלויבט איהר ליעבע, איך האָב נעגלויבט, אז אָבנעבענדיג זיך דעם לומפ האָט זי נעלעבט בלויז מיט מיר, ווי אַן עהרליכע און קיין מאָל ניט אונטרייע פרוי. איך האָב אַלעס נעגלויבט. און ווידער האָב איך דערפיהלט מיינע שוואַרצע לאָקען — און ווידער האָב איך, דערזעהען זיך א יונגען. און איך בין געפאַלען פאר איהר אויף די קניע און האָב לאַנג געוויינט און האָב שטיל געשעפצעט, דערצעהלענדיג איהר וועגען מיינע יסורים, וועגען דער בענקשאפט פון עלענד, וועגען א צובראָכען הארץ, וועגען צוקאַליעטשעטע נערוענקען. און זי האָט ווייַנענדיג און לאַכענדיג נענלעט מיינע האָאר ; און פלוצלונג האָט זי בעמערקט, אז זיי זיינען גרוי, און זי האָט ווילד אָנגעהויבען צו שרייַען.

— וואָס איז מיט דיר, וואָס שרייסטו ?

— און דאָס לעבען ? איך בין דאָך שוין אַן אַלטינקע.

ניין, איך פערשטעה קיין זאַך ניט. איך גלויב ניט, איך קען ניט גלויבען אַלעס דאָס, וואָס איז פאַרגעקומען. שוין לאַנג, שוין אזוי פיעל יאָהרען, ווי אין מיר איז ליידענשאפט פערלאַשען געווא־רען. פון וואַנען איז זי צו מיר געקומען איצט ווידער מיט אזא קראפט! קענען דען זיין נסים אויף דער וועלט ! איז דאָס מעגליך, אז דאָס איז אַן אַלטע פרוי און ניט קיין יונג מיידעל, ניט קיין פרויענצימער, וועלכער ברענט מיט ליידנשאפט, אומארעמט מיך, דריקט זיך צו מיר מיט איהר בעווענדער ברוסט, מיך האָבען געווויינט און געלאַכט.

און אזוי ווייטענדיג און לאכענדיג האבען מיר זיך אבגענעבען איינער דעם צווייטען. אָ, שענדליכער אויגענבליק! דערשטיקט און גע־טוטעט זאלסטו ווערען פון פערגעסענהייט. איך וויל דיך ניט צונעהמען, דו וואהנזיניגע מתנה פון אבלאכענדען שיקזאל — איך וויל ניט, איך וויל ניט.

און זי האָט געוועדט, לאכענדיג און ווייטענדיג:

— באדיינק נור, דאָס איז דאָך אונזער ערשטע חופה־נאכט. באמת, דאָ איז אלם דריטער, אלם ערות, געווען דער שאָטען אליין.

עס איז שוין האלב נאָך דריי דער זייגער, ווען זי איז אוועק. פאר אלטע לייט א גאנץ שפעטע שטונדע. אוועקגעהענדיג, האָט זי געפאָדערט אז איך זאל, ווי א יונג בחור'ל, בעגלייטען זי ביזן שוועל, און איך האָב אזוי געטהאָן. ביים אוועקגעהען האָט זי מיר געזאָגט:

— מאָרגען קליי־ איך זיך אין גאנצען אריבער צו דיר. איך וויים די קינדער וועלען זיך פון מיר אבזאָגען — ווייסטו, מיין טאָכ־טער וועט דאָך באלד חתונה האָבען — אבער זיי זיינען מיר דאָך סיי ווי סיי פרעמד, און מיר וועלען אוועקפאָהרען... דו ליעבסט מיך?

— איך ליעב.

— ליעבינקער, מיר וועלען אוועקפאָהרען ווייט, ווייט. דו האָסט עפעס געוואלט לעזען לעקציעס. ניין, מען דארף דאָס ניט. מיר גע־פעהלט דאָס ניט, וואָס דו רעדסט דארט וועגען עפעס אן אייזערנע גראטע. דו ביסט אזוי אויסגעמאטערט, דו דארפסט זיך גוט אויס־רוהען. יא?

— יא, יא.

— אך, איך האָב זיך גאָר פערגעסען אויף מיין שלייער. בע־האלט איהם ביי זיך, בעהאלט איהם אלם א עראינערונג פון היינטיגען מאָג. ליעבינקער!

ווען מיר זיינען ארויס פון פאָדער־צימער האָט זי אין דער אנ־וועזנהייט פון דעם פערשלאָפענעם לאקיי מיך היים געקושט. פון איהר האָט געשמעקט א ריח פון א נייעם פערפיום, ניט דערזעלבער, מיט וועלכען עס איז געווען פערפיומירט איהר בריעף. און געאט־

העמט האָט זי שווער ווי אן אייגנעמאטערטער פערד : אין אזעלכע אלטע יאָהרען פערגעהט ניט אונבעשטראָפטערהייט א שטאַרקע אויפרעגונג. און איהר לעצטער קאָקעטישער געלעכטער, מיט וועלכען זי דאָט זיך פעראבשיידט,איז געווען עהנליך צו א שלוכצען. זי איז אוועק.

אין דערזעלבער נאכט האָב איך אויפגעוועקט דעם דיענער, האָב איהם געהייסען אינפאָקען די זאכען און מיר זיינען אוועקגעפאָהרען. איך וועל ניט דערצעהלען וואו איך געפין זיך איצט, נור די גאנצע נעכטיגע נאכט און היינטיגע נאכט האָבען איבער מיין קאָפּ גערוישט בוימער און דער רעגען האָט געשמיכען אין פענכטער. דאָ זיינען קליינע פענסטערלאָך און מיר איז גרינגער צו זיין הינטער זיי. איהר האָב איך אוועקגעשיקט א גאנץ לאנגען בריעף, דעם אינהאלט פון וועלכען איך רעכען פאר איבערייג דאָ צו בריינגען. איך וועל זיך שוין מיט איהר מעהר קיין מאָל ניט זעהען.

אבער וואָם קען מען מאכען ? זאָל מיר דער לעזער פערצייהען די דאָזיגע צוטומעלטע פראָגען. זיי זיינען אזוי נאטירליך אין מיין לאגע. דערצו האָב איך נאָך זיך פערקיהלט אין דער צייט פון מיין איבערקלייבען זיך און בין קראנק געוואָרען אויף רעווומאטיזם, וואָם איז אזוי שמערצליך זאָגאר גפעהרליך פאר א מענשען אין מיינע יאָהרען און דאָם גיט מיר ניט די מענליכקייט אפילו צו דיינקען, צו טראכטען רוהיגערהייט. עפעס וויים איך ניט פאר וואָם טראכט זיך מיר איצט אזוי פיעל וועגען מיין יונגען, פריהצייטיגען אומגעקומענעם פרייגד, הערר ק.... ווי מוז איהם איצט זיין אין זיין נייער טורמע ?

מאָרגען פריה, אויב די כחות וועלען מיר ערלויבען, וועל איך געהען בעזוכען דעם הערר נאטשאָלניק פון אונזער טורמע און זיין נעאכטעטע פרוי, — אונזער טורמע...

.11

איך בין בעזונדער גלייקליך מיט דעם, וואָם איך קען מעלדען מיין טהייערען לעזער, אז מיינע קערפערליכע ווי מיינע גייסטיגע

קרעפטען זיינען צוריק געקומען צו מיר. דאָס לאנגע אָברוהען זיך אויף דעם בוזים פון דער מוטער נאַטור, ארומגערינגעלט מיט איהר בערוהיגענדע שעהנהייט, דאָס אָנזעהען פון׳ם דאַרף־לעבען, וואָס איז אזוי איינפאך און אזוי קלאָהר; די אבוועזענהייט פון שטאָדטישען רויש און טומעל, וואו אזוי ווי הונדערטע ווינדמיהלען וואָלטען פאכען ביים סאמע נאָז מיט זייערע לאנגע הענד, און ענדליך מיין פאָלשטענדיגע איינזאמקייט, וועלכע איז פון קיין זאך ניט געשטערט, האָבען ווידער געבראכט אין אָרדנונג מיין צוטרויסעלטע וועלט־אנשויאונג און האָבען זי ווידער געמאכט פעסט און שטאַרק. רוהיג און זיכער קוק איך אַריין אין מיין צוקונפט, אָבוואָהל זי באָט מיר קיין אַנדער זאך ניט אָן ווי בלויז אן איינזאמען קבר און די לעצטע וואַנדערונג אין אונבעוואוסטע מרחקים. איך בין פערטיג מוטהיג צו בעגעגענען דעם טויט, פונקט אזוי מוטהיג ווי איך האָב אָבגעלעבט מיין לעבען, שעפענדיג קראפט אין מיין איינזאמקייט, אין דעם בעוואוסטזיין פון מיין אונשולד און פון מיין גערעכטיגקייט.

אויב עס איז אזוי ווי אונזערע טהעאָלאָגען פערזיכערן, אז אונזערוואַרט א לעבען אויף יענער וועלט און דער לעצטער יום־המשפט, דאן וועל איך אויך דאָרט אויף דעם שרעקליכען משפט פאר די גרויסע הימלישע וועזען הויך אַרויסשרייען מיין אונשולד, ווי יענע אונשולדיג שעפעלע, וואָס האָט אויף זיך גענומען אָבצוקומען פאר די זינד פון דער וועלט. איך האָב גענומען אויף זיך צו טראָגען אויף מיר די גרויסע זינד־עמערס פון דער וועלט און פאַרזיכטיג, ניט פערגיסענדיג קיין טראָפען, האָב איך עס דערטראָגען ביז׳ן קבר. אמת, געבראָכען האָבען זיך אונטער דער שווערער משא מיינע קניע, געבויגען האָט זיך אונטער איהר מיין רוקען, אָבער מיין האַרץ, וואָס טראָגט אזוי פיעל אַריבער, האָט קיין מאל ניט געבעטען קיין רחמנות און האָט קיין מאל קיין רחמנות ניט ערווארטעט. און אויב אין דעם שרעקליכען געריכטס־טאָג אויף יענער וועלט וועל איך ניט טרעפען קיין גערעכטיגקייט, וועל איך געדולדיג און רוהיג, אין דער אונ־ענדליכקייט פון צייט, וואַרטען אויף א נייעם, אויף דעם ש ר ע ק־ל י כ ס ט ע ן משפט.

איך בין אויך אזוי גליקליך צו מעלדען דעם לייבען לעזער, אז פאַרברייגענדיג א קורצע צייט אין זייער זאָגענאָנטער פרייהייט, האָב

איך זיך נאָך מעהר איבערצייגט אין דער זיכערהייט פון מיינע גע־
דאנקען, און דאָס האָט נעווירקט, אז מיינע אנשויאונגען זאָלען זיך
וויייטער ענטוויקלען אין דער זעלבער ריכטונג. דאָס האָט מיר אויך
געהאָלפען פּטור צו ווערען פון איין גראָבען מיאוס'ען טעות. איך בין
געקומען צום שלוס, אז די „אלגעמיינע קאמערען פאר שווינדלער",
וועלכע זיינען איינגעריכט אין אונזער געפענגניס, זיינען עבען אזוי
נויטוועניג, לאָגיש און צוועקמעסיג, ווי די איינצעל־צעלען. לע־
בענדיג אליין אין איינע פון אזעלכע קאמערען, האָב איך דערפיהלט,
וואָס פאר א טיפען טעות איך האָב געהאט. איך קען זיך דאָ ניט
איינהאלטען ניט צו דערצעהלען וועגען א געוויסער קוריאָזיטעט,
כמעט א וויץ, וואָס כאראקטעריזירט ריכטיג די זאָנדערבארע און לע־
כערליכע צוטומעלטקייט און צוטראָגענהייט, פון וועלכער עס ליידען
אונזערע דיינקער און געלעהרטע. פערברענגענדיג מיט דעם העררען
נאטשאלניק און בעשפּרעכענדיג מיט איהם דעם פלאן פון אונזער גע־
פענגניס, האָב איך זיך ערקונדיגט וועגען דער אורזאכע, פאר וואָס
עס זיינען איינגעריכט געוואָרען „אלגעמיינע קאמערען פאר פערברע־
כער".

— וועניג פלאץ. דארום איז פאר שווערע פערברעכער איינצעל־
האפט, און פאר אלע אנדערע — נאָך דער מעגליכקייט.

וועניג פלאץ — ווי איינפאך דאָס איז, ווי פערנינפטיג און ווי
קלאָהר! און איך, שוטה, וואָס האָב געריכטעט, אז איך בין א
גאנצער דענקער, האָב ניט געקענט טרעפען, אז איבער דער צו גרוי־
סער צאהל פון דער בעפעלקערונג קען איינצעלהאפט זיין בלויז א פרי־
ווילעגיע פאר אייגצעלנע אויסערוועלטע — אדער ווי עס האָט זיך
גאנץ קורץ און שעהן, אויסגעדריקט מיין געהרטער נאטשאלניק:

— וועניג פלאץ!

איידער איך וועל דערצעהלען, ווי איך האָב זיך בענוצט מיט
דער ערקענונג פון מיין טעות און אָנגעוועגדעט דאָס פיר דער אויגריכ־
טונג פון א נייעם לעבען, וועל איך דערמאהנען נאָך מיט עטליכע
ווערטער מאדאם נ. נ. — ווי די צייטונגען האָבען גענעלדעט, האָט
דיעזע עהרענהאפטע דאמע געענדיגט איהר לעבען פלוצלונג אונטער
זאָנדערבארע אומשטענדען, וועלכע דייטען אן אויף דער מעגליכקייט,
אז זי איז בעגאנגען זעלבסטמאָרד. די יסורים פון איהר מאן און פון

די יתומים־געווארענע קינדער זיינען אונבעשרייבלעך. אזוי זאָגען די צייטונגען. איך אליין צווייפעל אייגענטלעך, אויב דאָס איז גע־ווען יעלבסטמאָרד, וויל עס איז קיין בעזונדער אורזאכע דאפיר ניט געווען.

ווען איך צוגלייערער אויפמערקזאם אלעס דאָס, וואָס איז פאָר־געקומען ביי אונזער בעגעגעניש, קום איך צום טרויעריגען שלוס, מיט וועלכען מיין ליעבער לעזער מוז איינפערשטאַנדען זיין: עס איז קיין צווייפעל ניט, אז מאדאם נ. נ. האָט ליגען געזאָגט, פערזיכערענדיג, אז זי ליעבט ניט דעם מאַן, פון וועלכען זי האָט צ האלב טוצען קינדער, נור זי ליעבט מיך. נאטירליך, איך קען ניט קוקען צו שטרענג אויף אזא נאַיוון ליגען; מען קען דאָס זיך לייכט ערקלעהרען דערמיט, וואָס זי איז געווען אין אזא עקזאלטיר־טען צושטאַנד, וועו זי האָט זיך מיט מיר בעגעגענט. מודה זיין זיך איינפאך, אז זי איז מיר אונטרעי געווען, האָט מאדאם נ. נ. ניט געקענט און זעלבסטפערשטענדליך, אז זי האָט זיך געכאפט פאר ווייבערשע תירוצים, וועלענדיג, אז עס זאל זיין אנגענעם, אי מיר, אי איהר. פיהלענדיג, אז זי האָט זיך עפעס ווירקליך פערשולדיגט פאר מיר, האָט זי זיך געאיילט שנעל צו פארגלעטען דיעזע שולד, ווי זי האָט נור געקענט. לייידער, קען איך ניט אנערקענען אלס גוט איהר האלטונג דעריין. איך בין טיף איבערצייגט, אז וועו זי איז געקומען צוריק אהיים צו איהר ווירדיגען מאַן, האָט זי איהם אליין דערצעהלט וועגען אונזער קאמישען טרעפען זיך — פערשווייגענדיג נאטירליך וועגען אייניגע אייגצעלהייטען, וועלכע קענען פאר איהם זיין אונאנגענעהם.

איך האָב שיעור ניט פערגעסען צו דערמאהנען, אז דער מאדאם נ. נ. איז געלונגען צו בעקומען ערגעץ מיין אדרעס, אוו זי האָט מיר געשיקט עטליכע בריף, וועלכע איך האָב צוריקגעקהרט ניט געע־פענטערהייט, רעכענענדיג, אז איך וועל דאַרטען ניט געפינען ניט קיין נייעס, ניט קיין אינטערעסאנטעס, א חוץ די זעלביגע אלטע האלב־פאלשע הארצענס־אויסגוסען. מיט עטליכע טעג פריהער פאר איהר פלוצלונגען טויט איז זי געקומען צו פאהרען אליין, אבער זי האָט מיך צו־הויז ניט געפונען — איך בין געווען אויף בעזוך ביי דעם נא־טשאלניק פון אונזער געפענגנים.

צווישען די קראנצען, וועלכע עס האבען בעפוצט דעם קבר פון מאדאם נ. נ., איז געווען איינער, וועלכער האט געצויגען אויף זיך אלעמענס אויפמערקזאמקייט איבער זיין אריגינעלער פארמע: דאס איז געווען א שהען־אויסגעפלאכטענע גראטע פון בלוט־רויטע ראזען. און דער אויפשריפט אויפ'ן קראנץ איז געווען: „פון אן אונבעוואוסטען פריינד. רוה זיך אויס, דו מיערעס האַרץ."

דאס לעצטע, וואס מיר בלייבט נאך צו דערצעהלען אום צו מאכען א פולען חשבון מיט דעם דאזיגען לעבען, איז דאס וואס איך האב זיך אבגעזאגט פון צו האלטען די לעקציעס. אפשר וועל איך דערנאך אויסטימען דאס צו טהאן — אבער דערווייל האב איך קיין לוסט ניט צו שמועסען מיט דעם לייכטזיניגען פאלק, וועלכער איז פערטיג אלעס צו פרעסען, ווי א חיה וואס קלייבט ניט אויס — פרעסען אי אמת אי ליגען. ווי מוזען אויסגעהן פון בייקשאפט פאר דיעזען פובליקום די אקטיאָרען, — פאר דיעזען פובליקום, וועלכען מען קען אזוי לייכט אבנארען, ווי א וואראַנע, און וועלכען עס איז אין דערזעלבער צייט שווער אבצונארען, וואהרום זיין גלויבען גופא איז אבגענארט. און מינוטענווייז, וועז מיר ווייטר זיך א לאך טהאן, שטעל איך זיך פאר דעם טייפעל, וועלכער האט אזא פולען זאפאס פון העלישע ליגענס, פאלשקייט און כיטערקייט, ווי ער איז ארויסגעקומען אויף דער ערד האפענדיג אז ער וועט געניאל אבנארען די מענשען — און פלוצלונג שטעלט זיך ארויס, אז מען וויים דאָרט גאָר ניט דעם אונטערשיעד צווישען אמת און ליגען, ווי מען וויים דאס אין גיהנום, אזן א וועלכע ניט איז פרוי, א וועלכע ניט איז קינד קען קונציג פיהרען פאר'ן נאז דעם עלטסטען, געניטעסטען שוישפיעלער!

אבער מיר איז ניט צום לאכען, ווי וויציג אזא שפאס זאל ניט זיין: מיך ערוואַרט אן אנדער ארבייט, א גרויסע, א ליכטיגע ארבייט, און צו דיעזער ארבייט אייל איך זיך, פערלאזענדיג מיט בעדויערן מיין לעזער. איך האף אבער אז מיר וועלען זיך נאך מאַרגען זעהען און איך וועל האבען צו דערצעהלען ע פ ע ס נ י י ע ס.

.12

זאָנטאג, דער צוויי־און־צוואַנציגסטער אָקטאָבער... 19 יאָהר.

מיט אַ זאָנדערבאַרען געפיהל האָב איך געעפענט די דאָזיגע פאר־לעגענע בלעטער. וועז איך האָב זיך געזעגענט מיט'ן לעזער, האָב איך אויסגעדריקט די האָפנונג אַז מיר וועלען מאָרגען ווידער שמועסען אוז איך האָב זיך גאָר ניט געריכט, אַז גאַנצע דריי יאָהר וועלען פאר־געהן ביז איך וועל קענען אָנהויבען דעם איבערגעריסענעם שמועס מיט'ן לעזער. אוז איך האָב אָנגעהויבען איצט אויפצייכענען די עטליכע שורות בלויז דערפאר, וויל איך האָב ליעב אימער צו דערפיהרען ביז'ן סוף דאָס וואָס איך האָב אָנגעהויבען.

אויב מיין אונבעקאַנטער פרייַנד דער לעזער האָט שוין בעוויעזען צו ענדערען זיך אין די דריי יאָהר, האָב איך זיך פאר דיעזער צייט נאָך מעהר פון איהם געענדערט אין די אומשטענדען פון מיין נייעם לעבען. איך האָב דורכגעלעזען דאָס וואָס איך האָב אָנגעשריעבען מיט אַ טרויעריגען שמייכעל. וועד דאַרף דאָס? — בין איך דען ניט איינער אַליין. אוז איך האָב אַליץ געזוכט עמיצען, האָב געוועלט עמיצען איבערצייגען; מיך האָט געמאָטערט, וועז איך האָב גע־דיינקט אַז מען גלויבט מיר ניט אוז — האָב אָפט ליגען געוואָגט. יא, איצט קען איך נאָכיץ אָפענהערציג געשטאַנען: איך האָב זעהר פיעל ליגען געוואָגט אין דיעזע צוועקלאָזע אוז נאָאיוועל כתבים. (בעזאָנדערס אונאָנגענעהם דעריין איז מיין דערצעהלונג וועגען דער ערשיינונג פון'ם געשפענסט.) צו וואָס האָב איך דאָס געטהאָן בין איך דען— ניט איינער אַליין? אוז וואָס פאר אַ בעטרעף האָבען אפילו די אָרעמע אמת אוז שקר אין פערגלייך מיט דאָס מוראַ'דיגע אוז גרויסע, וואָס איך טראָג איצט אין מיין איינזאמער נשמה. ווי דער אָרעמער אקטיאָר אַזוי האָב איך געזוכט צו בעקומען אונזיניגע אפלאָדיסמענטען אוז האָב זיך פערנייגט נידריג פאר יעדערן וואָס האָט בעצאהלט אַ גראָשען צו קענען אויף מיר קוקען — וועז דאָ, אין דער פינסטערקייט פון די קולִיסען האָט אויף מיר געווארט די הונגעריגע איביגקייט! ניט בענוגענעדיג זיך מיט דעם אייגענעם בעוואוסטזיין, אַז איך בין אוג־שולדיג, האָב איך די גאנצע צייט געזוכט בעוויזען מיין רייגקייט —

ווי עמיצען וואָלט ווירקליך נויטיג זיין מיין ריינקייט. איבריגענס, ווייל איך ניט מאריך זיין: דער טורעם־שומר וועט באַלד פארלעשען דאָס ליכט אין מיין צעלע, און נאָך אמאָל נעהמען זיך פאר די כתבים ווייל איך ניט.

איך וועל זיך אומקעהרען צוריק צו יענער ווייטער צייט.

נאָך לאַנגען נאָכדיינקען האָב איך ענדליך בעשלאָסען אייניצופיהרען פאר זיך די סיסטעמע פון אונזער געפענגנים מיט איהר גאַנצער שטרענגקייט. צוליעב דיעזען צוועק האָב איך אויפגעזוכט ביים עק פון שטאָדט א קליין הויז, וועלכען מען האָט פערדונגען מיר אויף א לאַנגע צייט. איך האָב דערנאָך מיט דער גוטהארציגער מיטווירקונג פון דעם נאטשאַלניק פון אונזער טורמע, וועמען איך בין אונבעשרייבליך דאנקבאר, אייניגעלאדען אויף דעם נייעם פלאַץ אייניגעם פון די גענויטסטע געפענגנים־אויפזעהער, נאָך גאָר א יונגער מענש, אָבער שוין א פערהארטעווועטער פון די שטרענגע פרינציפען פון אונזער טורמע, און צוזאמען האָבען מיר אָנגעוויזען די ארבייטער וווי זיי זאָלען איבערבויען דאָס הויז, אז עס זאָל זיין פונקט אזוי ווי די קאמערען פון טורמע. מיין נייע וואָהנונג איז אין מאם און אין דער פאַרמע אקוראט נאָך דעם פלאַן פון א טורמע. דער שטח פון מיין קאַמער איז 4 ביי 8 און די הויך אקוראט 4 עלען. די וועגד זיינען אונטען אָבגעפאַרבט אויף גרוי, און דער אויבערשטער טהייל, ווי אויך דער סופיט, בליבען ווייס. אויבען איז א פיער־עקיגער קליינער פענסטער מיט א מאסיוועד, אייזערנער גראטע, וועלכע איז שוין פערראסט געוואָרען. אויף דער טהיר, וועלכע פערשפאַרט זיך מיט א פעסטען, שוועהרען שלאָס, וואָס גיט א מוראַ'דיגען קלונג ווי מען גיט נור א קעהר דאָס שליסעל, איז א קליינע לאָך, דורך וועלכער מען זאָל קענען נאָכשפירען, און נידריגער פון קוק־לאָך, איז א קליינטשיק טהירעלע, דורך וועלכער מען דערלאַנגט עסען. אין קאַמער זיינען: א טיש, א שטוהל און א בעטעל א צוגעשרויפטע צו דער וואַנד. אויף דער וואנד היינגט דער געקרייציגטער, מיין פאַרטרעט, און די רעגעלען ווי די געפאַנגענע דארפען זיך פיהרען, אייניגעפאסט אין א שוואַרץ רעהמעל. אין ווינקעל אן אלמער מיט ביכער. דער אלמער מיט ביכער איז אפילו א ווידערשפרוך צו די שטענגע רע־

געלעזן פון געפענגנים, אבער איך האב אזוי שוין געמוזט טהאן, וואס רום דער געפענגנים־אויפזעהער, וועלכער האט מיר געהאלפען אויס־פיהרען דעם פלאן, האט זיך ענטזאגט צו זיין מיין ביבליאטעקאר און ארויסגעבען מיר ביכער לויט דער פארשריפט פון א טורמע, און דינגען צוליעב דעם א בעזונדער מענשען האט מיר אויסגעזוהען ווי אן איבריגער קאפריז. איך האב שוין אזוי אויך אנגעשטויסען זיך אויף שטארקע געגנער, וועז איך האב געזומען דורכפיהרען מיין פלאן; און ניט בלויז די פראסטע מאסע האט מיך איבער דעם ערקלעהרט פאר א משוגענעם, נור אפילו די מעהר געבילדעטע מענשען זיינען געווען געגען מיין פלאן. אפילו דער הערר נאטשאלניק אליין האט אומזיסט געזוכט א היבשע צייט אבצורעדען מיך פון אזא פלאן, און בלויז צום סוף האט ער מיר געדריקט פריינדליך די האנד און האט אויסגעדריקט זיין אויפריכטיגע בעדויערונג, וואס ער קען מיר ניט אבגעבען קיין פלאץ אין אונזער טורמע.

איך מוז ביטער א שמייכעל טהאן, וועז איך דערמאהן מיך אויף דעם ערשטען טאג פון מיין געפאנגענשאפט. א מאסע פרעבע און אונווילענדע פוסטעפאסניקעם האט פון אין דער פריה ביז דער נאכט געפילדערט אונטער מיין פענסטער, פערריסענדיג דעם קאפ ארויף (מיין קאמער געפינט זיך אין צווייטען עטאזש) און האט מיך געזעלט מיט אלערליי אונזיניגע בעליידיגונגען. צו דער שאנדע פון מיינע מיטבירגער מוז איך זאגען, אז עס זיינען זאגאר געמאכט געווארען פערזוכען צוצושמעטערן מיין וואהנונג, און איינ־שטיין וועלכער האט דורכגעשלאגען דעם פענסטער האט שיער ניט צולעבערט מיין קאפ. נאך גוט וואס די פאליציי איז געקומען אין דער צייט און איהר איז געלונגען צו פערהינדערן א קאטאסטראפע. און וועז איך פלעג אין אבענד ארויסגעהן צום שפאצירען, פלעגען הונדערטע דומע מענשען, ערוואקסענע און קינדער, בעגלייטען מיך מיט פייפערייען און געשריען, זידלענדיג מיך און זאגאר בעווארפען מיך מיט בלאטע. ווי דער פערפאלגטער נביא, אזוי בין איך אהן פחד געגאנגען מיין וועג צווישען דער צובושעווטער מאסע, ענטפערענדיג אויף קלעפ און זידלעריי בלויז מיט שטאלצען שווייגען.

פון וואס זיינען דיעזע דומע יונגען אזוי אויפגערעגט געווארען? מיט וואס האב איך בעליידיגט זייערע פוסטע קעפ? וועז איך האב

זיי לִיגען געזאָגט האָבען זיי געקושט מיר די הענד, וועז אָבער איך האָב זיך איינגעאָרדענט לויט דעם הייליגען אמת פון מיין לעבען, האָבען זיי געדונערט געגען מיר מיט קללות, האָבען מיך פערהאסט און האָבען מיך פערוואָרפען מיט שמוץ. זיי האָט אויפגעבראכט שרעקליך פאר וואָס איך וואג צו לעבען איינזאם, אליין, און בעט פאר זיך קיין פלאץ ניט אין דער „אלגעמיינער קאמער פאר שווינדלער". ווי שווער עס איז צו זיין וואהרהייטליך אין דיעזער וועלט!

אמת, מיין פעסטקייט האָט זיי ענדליך אונטערטעניג געמאכט: ווי די נאַיוועז וויילדע, וועלכע פארגעטערען אלעם וואָס זיי פערשטעהען ניט, אזוי האָבען זיי אָנגעהויבען פאר מיר צו פערניגען זיך, אט שוין דאָס צווייטע יאָהר, און וואָס וויטער פערניגען זיי זיך אלץ טיעפער, וואָרום וואָס וויטער וועלען זיי אלץ מעהר פערוואונדערט און אלץ שטארקער וועלט זייער פחד פאר דאָס, וואָס זיי פערשטעהען ניט. דאָס גופא, וואָס איך ענטפער קיין מאל ניט אויף זייערע בעגריסונגען, בעגייסטערט זיי. וועז איך זאל אנהויבען צו זיי רעדען — וועלען זיי אין מיר ווידער דערזעהען פשוט א מענש און דאן וואָס איך זאל שוין ניט זאָגען וועט זיי ענטטוישען; וועז איך שווייג אָבער וועל איך עהנליך צו זייער אייביג שווייגענדען גאָט. וואָרום אפילו אין גאָט וועלען אויפהערען צו גלויבען דיעזע מענשען, ווי נור גאָט וואָלט אָנגעהויבען רעדען צו זיי. יעדענפאלס רעכענען מיך שוין זייערע וויבער פאר א הייליגען; און יענע פרויען און קראנקע קינדער, וועלכע איך טרעף אפט ביים שוועל פון מיין וואָהנונג, ערוואַרטען געווים פון מיר גאָר א קלייניגקייט — רעטונג און נסים. וואָס מיינט איהר, זאל נור אַריבערגעהן נאָך א יאָהר אָדער צוויי און איך וועל אנהויבען מאכען נסים ניט קיין ערגערע פון יענע נסים, וועגען וועלכע זיי דערצעהלען מיט אזוי פיעל התפעלות. זאָנדערבאַרע מענשען, צייטגענווייז האָב איך אויף זיי פשוט רחמנות און איך וויל גאָר אָהן שפאס אין כעם אויף דעם טיפעל, וועלכער האָט אזוי קונציג צוטאשט די קארטען אין זייער שפיעל, אז בלויז א זשוליק קען וויסען דעם אמת, זיין אייגענעם זשוליקשען אמת וועגען די געצייכענטע פאלשע דאמען און אויך אזעלכע פאלשע מלכים. זיי בויגען זיך צו נידריג און איבער דעם קען דאָס גפיהל פון רחמנות צו זיי ניט ענטוויקעלען זיך, וואָרום אז ניט — גיב א שמייכעל אויף מיין שפאס, גוטער לעזער — וואָרום

אז ניט וואלט איך זיך אין דער ווירקליכקייט ניט קענען איינהאלטען פון׳ם נסיון צו מאכען עטליכע, זעהר עפעקטנע נסים.

איך קעהר זיך צוריק צו דער וויטערער בעשרייבונג פון מיין טורמע.

וועו איך בין געווען פערטיג מיט איינריכטען מיין געפענגנים־קאמער, האב איך דעם טורמע־אויפזועהער געשטעלט א תנאי, איינס פון די ביידע: ענטוועדער ער זאל אנוועגען אין בעצוג צו מיר אלע רעגעלען פון געפענגנים־רעזשים מיט זייער פולער שטרענגקייט אוו דאן וועט ער אין מיין צוואה בעקומען אבגעשריעבען פאר איהם מיין גאנצען פערמעגען; אדער, וועו ער וויל דאס ניט טהאן, דאן וועט ער לחלוטין גארנישט בעקומען. דוכט זיך, אז איך האב דעם תנאי אוועקגעשטעלט אזוי קלאהר, אז עס האט קיין צווייפעל ביי איהם ניט געדארפט זיין ווי ער דארף זיך מיט מיר בעגעהען. אבער ווי עס האט נור געטראפען דער ערשטער פאל, וועו פאר פערלעצען די רעגעלען פון טורמע האט ער מיך געדארפט ארייגזעצען אין קארצער, אזוי האט ער שוין ענטזאגט זיך דאס צו טהאן. וואס פאר א נאאי־ווער אוו ציטערינגער מענש דאס איז. איך האב איהם געמוזט סטראשען, אז פאר אזא שוואכקייט וועל איך איהם ענטזאגען פון פלאץ אוו אנשטעלען אן אנדערען אנשטאט איהם, וועלבער וועט געווים־ענהאפטער ערפילען זיינע פפליכטען. דיזעלביגע אונאנגענעהמליכקייט האב איך מיט איהם געהאט דאס ערשטע מאל, וועו ער האט פערריגעלט די טהיר אויפ׳ן שלאס אוו איך האב איהם געזאגט אז איצט דארף ער קוקען אוו נאכשפירען מיך אין קוק־לאך פון טהיר. אוו וועו איך פלעג דאן, אין דער ערשטער צייט, וועלען אויספרופען זיין פעסטקייט אוו פלעג איהם הייסען ענדערן איינעם פון די רעגעלען, פלעגט ער דאס גלייך טהאן זעהר גערען. איין מאל, זעהענדיג אזוי זיין שוואכקייט, האב איך איהם אמאל א זאג געטהאן:

— הער, מיין פרייגד, דו ביסט דאך פשוט א שוטה. אויב דו וועסט אויף מיר ניט אכטונג געבען וו עס דארף צו זיין, וועל איך דאך אנטלויפען אין אן אנדער טורמע אוו וועל מיטנעהמען מיט זיך די צואה. וואס זשע וועסט דו דאן טהאן?

איך האב דעם גלייך איך צו מעלדען אז איצט האט זיך שוין אלעס איינגעשטעלט וו עס דארף צו זיין, אוו אויב איך האב זיך

איצט אויף וואָס צו בעקלאגען, איז דאָס גיכער אויף צופיעל שטרייניג־קייט איידער אויף וועלכע ניט איז שוואכקייט פון זיין זייט: ער, מיין געפענגנים־אויפזעהער איז אריין אין דער ארבייט ווי אן עהרלי־כער מאן, ניט פון אייגען־נוץ וועגען, זאנדערן צוליעב פרינציפ, און ער בעגעהט זיך מיט מיר אויפ'ן שטרענגסטען אופן. אזוי האָט ער אין אָנהויב פון דיזער וואָך בעשלאָסען אריינצוזעצען מיך אויף א מעת־לעת אין קאַרצער פאר א פערברעכען געגען די רעגעלען, און מיר דוכט זיך, אז איך האָב גאָר אזא פערברעכען ניט בענאנגען. פּראָ־טעסטירענדיג געגען דער אונגערעכטיגקייט, ווי מיר האָט זיך אָבגעדוכט, האָב איך געהאָט די אונפערציהליכע שוואכקייט צו זאָגען איהם:

— סוף כל סוף וועל איך נעהמען און וועל דיך ארויסיאָגען. פאר־געס ניט אז דו דיענסט דאָך ביי מיר.

— נו. ביז וואָנען דו וועסט מיך ארויסיאָגען, וועל איך דיך פון דעסטוועגען דערוויל אריינזעצען — האָט מיר דער ווירדיגער מענש געענטפערט מיט פשוט'ער עהרליכקייט.

— און ווי־זשע וועט זיין מיט'ן געלד? — האָב איך איהם ge־ענטפערט א פערוואונדערטער — דו וועסט דאָך פערליירן די ירושה.

— איך דארף דען דיין געלד? — זאָגט ער מיר — איך וואָלט אוועקגעגעבען אלעס וואָס איך פערמאג איך זאל נור ניט זיין דאָס וואָס איך בין. אָבער וואָס קען איך דען מאכען, אז דו האָסט אָבער אין דער וועלט קיין מוז דיך אריינזעצען אין קארצער.

איך קען אייך ניט פארשטעלען ווי גליקליך איך בין געווען צו זעהען, אז ענדליך איז אין דעם פינסטערן קאָפּ אויך אריינגעדרונגען דאָס בעוואוסטזיין פון זיין פפליכט, און אז איצט, וועו איך וואָלט אפילו אונטערגעבען זיך דער שוואכקייט און וועלען ארויסגעהן פון מיין טורמע — דער געוויסענהאפטער געפענגנים־אויפזעהער וועט שוין מיך דאָס ניט דערלאָזען צו טהאָן. דאָס ענטשלאָסען פייער'ל, וואָס האָט א בליץ געטהאָן אין זיינע קיילעכדיגע אויגען, האָט מיר דייטליך געוויעזען, אז וואוהין איך זאל ניט אנטלויפען וועט ער מיך כאפען און בריינגען צוריק; און אז דער רעוואָלווער, וועלכען ער פערגעסט איצט ניט יעדען טאָג צו ריניגען, וועט טהאָן זיין ארבייט, אויב מיר זאל איינפאלען צו אנטלויפען. און דערפאר בין איך דאָס צום

ערשטען מאל פאר דער גאנצער צייט איינגעשלאפען אויף די שטיי־
נערנע דילען פון קארצער מיט א גליקליכען שמייכעל — דאס איז פון
בעוואוסטזיין, אז מיין פלאן איז געלונגען. דער פחד, וועלכען איך
האב דערפיהלט פאר מיין געפענגנים־אויפזעהער, פאר זיינע אויגען,
פאר זיין רעוואלווער; דער וואונש נושא חן צו זיין אין זיינע אויגען
— דאס אלעס האט אבגעקלונגען אין מיין נשמה מיט דעם הארמא־
נישען קלאנג פון די אייביגע און לעצטע קייטען.

אזוי דערלעב איך מיינע לעצטע יאהרען. מיין געזונד איז קרעפ־
טיג ווי פריהער און ליכטיג איז ווידער מיין פרייער גייסט. זאלען
אייניגע זאגען אז איך בין משוגע; זאלען אנדערע אנערקענען איז
מיר א הילינגען און ערווארטען פון מיר נסים; זאלען אייניגע מיך
רעכענען פאר א צדיק, אנדערע פאר אן אבנארער און ליגנער —
איך אליין ווייס ווער איך בין און בעט פון קיינעם ניט, אז מען זאל
מיך פערשטעהן. און אויב עם וועלען זיך געפינען מענשען, וועלכע
וועלען מיר פארווארפען, אז איך בין פאלש, אז מיר פעהלט נאבעל־
קייט, אז מיר פעהלט אפילו פשוט'ע עהרע — ע ס ז י י נ ע ן
ד א ך ע ד ה י ום פ א ר א ן א ז ע ל כ ע ל ו מ פ ע ן,
ו ו א ם ז י י נ ע ן ז י כ ע ר, א ז א י ך ב י ן ב ע ג א נ־
ג ע ן א מ א ר ד — אבער ביי קיינעם וועט זיך א צונג ניט בע־
וועגען, בין איך זיכער, צו בעשולדיגען מיך אין פייגהייט, צו בע־
שולדיגען מיך, אז איך האב ביז דער לעצטער מינוט ניט ערפילט
מיין שווערע פפליכט. פון אנהויב ביז'ן סוף בין איך געבליעבען
שטארק. און אויב פאר מאנכע בין איך א סטראשידלע, א פינסטע־
רע אימה, דערפאר אבער וועל איך אפשר אין אנדערע ערוועקען
דעם העלדישען טרוים וועגען דעם מענשענס אונענדליכער גבורה.

איך האב שוין לאנג אויפגעהערט אויפצונעהמען בעזוכער, און
זינט דער נאטשאלניק פון אונזער טורמע איז געשטארבען, האט זיך
איבערגעריסען דער לעצטער פאדים, וואס האט מיך פערבונדען מיט
דער אויסערליכער וועלט, וואהרום בלויז איהם פלעג איך צייטענווייז
בעזוכען אלס דעם אייניגען טרייען פרייגד. איצט בין איך געבליעבען
אליין, מיט מיין בייזען געפענגנים־אויפזעהער, וועלכער שפירט נאך
מיט פערדאכט מיין יעדע בעווענונג, מיט דער שווארצער גראטע,
וועלכע האט ארומגעכאפט אין איהר אייזערנע אומארמונג דאס אונ־

ענדליכע, ווי אן אייזערנע צוים אויף זיין בייזען מויל — דאָס איז אין גאַנצען מיין לעבען. שווייגענדיג נעהם איך אן די נידריגע פערנייגען פון פערבייגעהער; אין קאַלטער אבגעזונדערטקייט פון מענשען גאַה איך דורך מיין לעצטען וועג. און אלץ אָפטער טראכט איך וועגען טויט, נור אפילו פאר'ן טויט ציטערט אויך ניט מיין בליק: צו דער טויט באָט מיר אָן אייביגע רוהע אָדער א נייעם, שרעקליכען קאַמפף — איך בין פערטיג מקבל באהבה צו זיין אי דאָס ערשטע אי דאָס צווייטע.

אדיע, מיין טהייערער לעזער! ווי א דונקלער גשפענסט ביזט דו פערבייגעלאָפען פערבי מיין בליק און ביסט אוועק, איבערלאָזענדיג מיך אינעם אליין פאר דעם פנים פון לעבען און טויט. זיי ניט אין כעם, וואָס איך האָב צייטענווייז דיך גענארט און וואו ניט וואו א ליגען גזאָגט: וועז דו וואָלסט געווען אויף מיין פלאץ וואָלסט דו דאָך מיר אויך אבים'ל צוגעפאלשעוועט. אָבער איך האָב דיך אויפריכטיג גערעדט און אויפריכטיג גערואונשען דיין לעבע; און דער גראנק וועגען דיין סימפאטהיע איז פאר מיר געווען ניט קיין קלייגע שטיצע אין די שווערע מינוטען און טעג. איך שיק דיר מיין לעצטען אדיע און מיין אויפריכטיגע עצה: פערגעס וועגען מיין עקזיסטענץ, ווי איך וועל פון איצט אן און אויף אייביג פערגעסען וועגען דיר.

די שטונדען פון מיין שפאַצירען־גהען זיינען אייגנעריבט געווא־רען זיי זאָלען אויסקומען פארנאַכט; איך האָב דעם פארנאַכט אזוי ליעב פאר זיין פריעדליכער שטילקייט פון פערלאָשען וועלען. ניט האָב־בענדיג קיין ארומגעצאַמטען הויף, האָב איך געמוזט אָבטרעטען פון די שטרענגע רעגעלען און שפאַצירען „אויף דער פרייהייט". איברי־גענס, זאָגט מיין שטרענגער פריינד, דער גענענגנים־אויפזעהער, אז מען דארף דאָס אויפהערען; ער איז צו אונרוהיג די דריי פערטעל שטונדע, וועלכע איך פערברייגנ אָהן זיין שמירה. און ניט לאנג האָב איך דערזעהען אויף אונזער הויף אָנגעגרייט ציגעל: דוכט זיך אז ער ווי וועלקשטעלען א געמויערטע וואנד ארום מיין טורמע. ביז איצט פלעג איך גהען שפאַצירען אליין, נור פון נעכטיגען טאג

אן געהען מיר שוין זאלבענאנד : פּאראוים געה איך, און פאר צוויי טריט הינטער מיר געהט ע ר און נעהמט פון מיר ניט אראב די אויגען.

מיין שפּאציר־גאנג איז געווען לויך אזוי : איך געה צו ביז אונ־זער טורמע, וועלכע איז א פערטעל ווי׳ארסט פון מיינער, פערבריינג עטליכע מינוטען אין קוקען אויף איהר, און דאן קעהר איך זיך אום האסטיג צו זיך, איך זאל ניט פעשפּעטיגען.

א פּוסט פעלד, מיט ווילדע קוסטעם בעוואקסען, אהן ערא, ציהט זיך ווי א טויבער טעפּיך ביז דעם סאמע צאהם פון אונזער טור־מע, וועמעס גרויסארטיגע אבצייכנונג מאכט אונטערטעניג מיין פאנ־טאזיע און מיין געדאנק. וועו זי ווערט בעלויכטען פון די לעצטע שטראהלען פון דער זונן, און וועו איך זעה בעלויכטען אין גאנצען אין רויט, ווי א קעניגין, ווי א מארטירערין, מיט די שווארצע וואונ־דען פון איהרע גראטען־פענסטער, ערהויבענדיג זיך אזוי שווייגזאם און שטאלץ איבער׳ן פלאבען פעלד — ערווועקט זיך אין מיר אזא בינקשאפט, ווי א פערליבטער, און איך וועגדע צו איהר מיינע קלאגען, מיינע זיפצען און די צערטליכע פּארווירפע און הייסע שבועות. ז י — מיין ליבע, מיין טרוים, מיינע ביטערע און לעצטע יסורים. אייביג וואלט איך וועלען בלייבען ביי איהרע פיס, אבער איך קוק זיך אום און זעה אז אין דער רויטער ראהם פון זונן־אונטער־גאנג שטעהט א שווארצער, ע ר , מיין שומר, שטעהט אונבעוועג־ליך און ווארט. איך זיפץ זיך אב שטיל און געה שווייגענדיג צוריק, און אהינטער מיר פאר צוויי טריט בעווועגט ע ר זיך און שפּירט נאך מיין יעדע בעווועגונג.

וועו די זונן געהט אונטער איז אונזער טורמע פרעכטיג.

א מעשה וועגען סערגעי פּעטראָוויטש

א מעשה וועגען סערגעי פּעטראָוויטש

I.

אין ניטשעס לעהרען האָט מען פון אלעס איבעראשט סערגיי פּעטראָוויטשען די אידעע וועגען איבער־מענש און אלעס דאָס וואָס ניטשע האָט גערעדט וועגען די שטאַרקע, פּרויע און מוטהיגע אין גייסט. סערגיי פּעטראָוויטש האָט זעהר קנאפּ געקענט דייטש, ווי־פיעל עס קען געווענהנלעיך א גימנאזיסט, און איבערזעצען איז איהם אָנגעקומען זעהר שווער. אין דער דאָזיגער ארבייט איז איהם נעקומען שטאַרק צו הילף נאָוויקאָוו — סערגיי איוואַנאָוויטשעס א חבר, מיט וועלכען ער האָט אין פּערלוּיף פון אנדערטהאלבען לעהר־יאָהרען געוואָהנט אין איין צימער, און וועלכער האָט די דייטשע שפּראַך גענקענט פּאלקאָמען און איז געווען גוט בעלעזען אין פילאָזאָפּיע. אָבער אין אָקטאָבער 1890טען יאָהר, וועו עס זיינען בלויז געבליבען עטליכע קאָפּיטלען צו ענדיגען די איבערזעצונג פון „אלזא שפּראַך זאראָטוסטרא", איז נאָוויקאָוו ארמיניסטראַטיוו פּערשיקט געוואָרען פון מאָסקווא פאר סקאנדאלען, און מיט זיינע אייגענע כחות איז סערגיי פּעטראָוויטש ניט זעהר וויים אַריינגעפּאָהרען; ער האָט דאָס אָבער ניט בעדויערט און האָט זיך פּאלשטענדיג בעפּריידיגט מיט דאָס איבערגעלעזענע, וואָס ער האָט געוואוסט גאנצע בלעטער אויסוועניג און נאָך דערצו אויף דייטש.

די זאך איז אזוי, ווי אן איבערזעצונג זאל ניט זיין גוט, פּערלירט זיך דאָך זעהר פיעל פון דעם זינען פון אפאריזמען און זיי ווערן דאן איינפאך, פּערשטענדליך און עפּעס אזוי ווי אין זייער געהיימניספולער טיעפקייט וואלט דורכלויכטען דער דעק; וועו סערגיי פּעטראָוויטש האָט אָבער געקוקט אויף די גאָטהישע פאָרמען פון די דייטשע בוכשטאבען, האָט ער אין יעדער פראזע, א חוץ פון פּשוט'ען

רעיון, געוועהען נאָך עפּעס אזעלכעס וואָס מען קאָן מיט ווערטער ניט איבערגעבען, און די דורכזיכטיגע טיעפקייט איז פּינסטער גע־ווארען און איז געווארען אַהן א גרונד. אמאל איז איהם אַרויף דער געדאנק, אז אויב א נייער נביא וועט ערשיינען אויף דער וועלט וועט ער דאַרפען ריידען אויף א פרעמדען לשון, כדי אלע זאלען איהם פאַרשטעהן. די ענדע פון בוך, דאָס איינציגע וואָס נאָוויקאוו האָט איבערגעלאָזען ניט דערענדיגט פון ניטשעס ווערק, האָט טאַקע סערגיי פּעטראָוויטש ניט איבערזעצט.

סערגיי פּעטראָוויטש איז געווען א סטודענט פון דריטען קורס פון נאַטור־ווייסענשאַפטליכען פאקולטעט. אין סמאלענסק האָט ער געהאָט עלטערן, ברידער און שוועסטער, פון וועלכע איינע זיינען געווען יונגער פון איהם, אנדערע עלטער. איין ברודער, דער עלטס־טער, איז שוין געווען א דאָקטאָר און האָט גוט פּערדינט, אָבער העל־פען דער פאמיליע איז ער ניט געווען אים שטאַנד, דערפאר וויל ער האָט שוין געהאט זיין אייגענע פאמיליע צו ערנעהרען. סערגיי פּעטרא־וויטשען איז אויסגעקומען צו לעבען מיט פופצעהן רובל א חודש, און דאָס איז פאר איהם געווען גענוג, וואַרים מיטאגס האָט ער גע־געסען אין דער סטודענטען־קיך אָהן גאלד, גערויכערט האָט ער ניט און געטרונקען האָט ער ווייניג. כל זמן נאַוויק איז נאָך ניט אַוועק־געפאָהרען האָט ער געטרונקען פיעל, וואַרים אלע הוצאות פון שיכרות האָט אויף זיך גענומען נאַוויקאוו, ביי וועלכען עס זיינען געווען טהייערע שטונדען אויף שפּראכען. איין מאל האָט פאסירט, אז איבער נאַוויקאוון, וועלכער האָט ליעב געהאט, וועלן ער איז געווען שיכור, צו זיצען אויף די בוימער פון בולוואר, וואוהין סערגיי פּעטראָוויטש פלעגט איהם נאָכטהאָן און אויף ארויפקלעטערן, זיינען זיי ביידע פער'משפט געווארען אין מיראוואי סוד צו פינפצעהן רובל שטראף, די שטראף האָט דעמאלט בעצאהלט נאַוויקאוו. אין די פשוט'ע בעציהונגען צווישען חברים איז דאָס געווען גאנץ נאָטירליך און דאָס האָט אין קיינעם, א חוץ סערגיי פּעטראָוויטשען גופא, ניט ערוועקט קיין ספק, אז עס דארף אזוי זיין. אָבער אזוי ווי קיין גאלד איז ניט געווען איז דאָס אליין שוין געווען א פאקט, מיט וועלכען מען האָט זיך געמוזט צופריעדען שטעלען.

עס זיינען געווען נאָך פאקטען, מיט וועלכע מען האָט זיך גע־

מוזט רעכענען, און וועז סערגיי פּעטראוויטש האָט טיפּער אריינגע־
קוקט אין זיין לעבען, האָט ער געדאכט אז אויך זיין לעבען איז א
פּאקט פון דערזעלביגער קאטעגאריע. ער איז געווען ניט קיין שעה
נער — ניט קיין מיאוסער, נור סתם ניט קיין שעהנער ווי הונדערטע
און טויזענדע אנדערע מענשען. א פּלאציגע נאָז, דיקע ליפּען און
נידריגער שטערן האָבען איהם געמאכט עהנליך צו אנדערע און האָבען
אָבגעמעקט פון זיין פּנים אינדיווידואליטעט. צו א שפּיגעל איז ער
צעגענאנגען זעלטען, אפילו קראצען פּלעגט ער זיך סתם, אנטא־
פּענדיג, און וועז ער פּלעגט צוגעהן אמאל צו א שפּיגעל, פּלעגט ער
זיך לאנג אוינקוקען אין זיינע אויגען און זיי האָבען איהם אויסגעזעהען
מוטעג, ווי ארבעסענע פערגליווערטע ווינד, אין וועלכע דער מעסער
קריכט דורך ביז'ן דעק און שטויסט זיך אויך קיין האַרטעם ניט אָן.

אין דער דאָזיגער בעציהונג, ווי אין פיעלע אנדערע, האָט ער
זיך אָבגעזונדערט פון זיין פּריינד נאוויקאוו, ביי וועלכען עס זיינען
געווען שיינענדע, דרייסטע אויגען, א הויכער שטערן און א מעסיג־
אבגעציכענטער, שהנער פּנים. און סערגיי פּעטראוויטשען האָט זיך
געדוכט אז זיין הויכער גוף, וועז מען דארף אויך איהם טראָגען אזא
קאָפּ, איז ניט קיין גרויסע מעלה, פּארקעהרט, איז אָחסרון, און
עס קאָן זיין, אז דערפּאר האָט ער זיך איינגעהויקערט וועז ער איז גע־
נאָנגען. אָבער דער שווערסטער פּאקט פּאר סערגיי פּעטראוויטשען
איז געווען דאָס, וואָס ער איז געווען ניט קיין חכם. אין גימנאזיע
האָבען איהם די לעהרער גערעכענט פּשוט פּאר א שוטה און וועז ער
איז נאָך געווען אין די נידריגע קלאסען האָבען זיי דאָס איהם אָפּען
ארויסגעזאָגט. איבער אן אומגעלומפּערטען ענטפּער וועלכען ער האָט
אמאל געגעבען האָט איהם א לעהרער איין מאל אָנגערופען „די סמא־
לענסקער און מאהליווער אונגעהובעלטקייט", און הגם דער דאָזיגער
ביינאמען האָט זיך צוגענומען ניט בלויז צו איהם און איז געווארען
אן אלגעמיינער ביינאמען פּאר יעדען טעמפּען שילער, האָט סערגיי
פּעטראוויטשען פון דעסטוועגען ניט פּארגעסען, אז ער שטאמט פון
די סמאלענסקער און מאהליווער. ער אליין איז געווען דער אייני־
ציגער פון נאנצען קלאס, וועלכער איז געבליבען אָהן א בעזונדער נא־
מען, אויב מען זאל אלס אזעלכען ניט רעכענען דעם נאמען „סערגיי
פּעטראוויטש", ווי אלע פּלעגען איהם רופען: די לעהרער פון גימ־

נאזיע, די גימנאזיסטען און די שומרים. אין איהם איז קיין זאך אזעלכעס ניט געווען נאך וואס עס זאל זיך צו איהם קענען צופאסען א ביינאמען, א שארפזיניגע בעצייכנונג.

אין אונזוועזיטעט, וואו די סטודענטען האבען בכלל געליעבט אייניצוטהיילען אייניר דעם צווייטען לויט דעם גראד פון זיין שכל, האט מען סערגיי פעטראוויטשען צוגערעכענט צו דער אבטהיילונג פון בעגרעניצטע, אבווהל מען האט דאס איהם קיין מאל גלייך אין פנים ניט געזאגט; אבער ער פלעגט זיך שוין אליין אנשטויסען אז מען האלט איהם פאר אזא, ווארים קיינער האט צו איהם קיין מאל ניט געווענדעט זיך מיט ערנסטע פראגען אדער געשפרעכען נור תמיד עפעס מיט א שפאס. ווי נור נאוויקאוו פלעגט אבער צוקומען פלעגט שוין גלייך דאס געשפרעך איבערגעהן אויף אן ערנסטערע טהעמא.

אנפאנגס האט סערגיי פעטראוויטש אהן דבורים פראטעסטירט געגען אזא אלגעמיינע מיינונג וועגען איהם אז ער איז א בעגרעניצטער מענש און האט אליין געווכט צו טהאן עפעס אזוינס, זאגען אדער אנשרייבען עפעס חכמה'דיגעס, אבער מעהר ווי חוזק איז דערפון ניט ארויסגעקומען. ער האט זיך דעמאלט שוין אליין איבערצייגט אין זיין בעגרעניצטקייט און האט זיך דעריין אזוי שטארק איבערצייגט, אז וועו אפילו די גאנצע וועלט וואלט איהם אנערקענען פאר א גאון, וואלט ער ניט געגלויבט. קאן דען די וועלט וויסען וועגען סערגיי פעטראוויטשען מעהר ווי ער אליין וויים וועגען זיך? די וועלט קאן פון איהם אפשר דערהערען א קלוגען רעיון, אבער די וועלט קאן דאך ניט וויסען אז דעם דאזיגען קלוגען רעיון האט סערגיי פעטראוויטש אדער ג'ננב'עט ערגעץ אדער האט דערויף אזוי שווער געארבייט, אז דאס האט שוין איבער דעם גופא פערלארען דעם וועדט.

דאס וואס אן אנדערער פלעגט כאפען פערבייגעהענדיג פלעגט ער זיך דערויף דארפען מאטערן און ערשט דעמאלט פלעגט עס בלייבען ביי איהם אין שכל עפעס א פרעמדע זאך, א זייטיגע זאך, ווי דאס וואלט געווען ניט א לעבעדיגער געדאנק, נור ווי א בוך, וואס איז אריינגעקראכען אין קאפ און שטעכט דארט דעם מארך מיט די ברעגען. א בעזונדער עהנליכקייט האט אזא געדאנק געהאט צו א בוך איבער דעם אומשטאנד, וואס תמיד איז אין איין רייהע מיט דעם געדאנק געשטאנען קלאהר און בולט דער בלאט, אויף וועלכען ער

האָט דעם דאָזיגען גערענק איבערגעלעזען. און אזעלכע גערענקען, וועלכע האָבען זיך געווייזען אָהן א בלאט און וועלכע סערגיי פּעטראָוויטשס האָט גערעכענט פאר זיינע אייגענע, זיינען געווען פּשוט'ע, געווענליכע, ניט קיין קלוגע און זיינען געווען עהנליך צו טויזענדע אנדערע געדענקען אויף דער ערד, ווי זיין פּנים איז געווען עהנליך צו טויזענדע אנדערע פּנים'ער. שווער איז געווען צופריעדען צו שטעלען זיך מיט אזא פּאקט, אָבער סערגיי פּעטראָוויטשס האָט זיך סוף כל סוף צופריעדענגעשטעלט. אלע אנדערע קלייניגקע פּאקטעלעך — די אבוועזנהייט פון טאלאנט, די שוואכע ברוסט, ניט בריה'שקייט, געלעלאָזיגקייט — האָבען אין פערגלייך מיט דעם דאָזיגען פּאקט אויסגעזעהען אונבעדייטענד.

גאנץ אונבעמערקט פאר זיך אליין איז סערגיי פּעטראָוויטש געוואָרען א טרוימער, א נאָאיוואר און ניט קיין טיעפער טרוימער. דאָס האָט ער זיך פּאָרגעשטעלט, אז ער געווינט 200.000 רובל און מאכט א נסיעה איבער אירָאפּא, אָבער ווייטער פון אווענטעזען זיך אין וואגאָן, האָט ער זיך קיין זאך ניט געקאָנט פּאָרשטעלען, וואָרים איהם האָט געפעהלט פאנטאזיע. דאָס האָט ער געטראכט וועגען עפעס א נס, וועלכער וועט איהם אין גיכען מאכען ער זאל זיין שעהן, קלוג און זעהר אנציהענד. וועון ער פלעגט ארויסגעהן פון אן אָפּערא האָט ער זיך פּאָרגעשטעלט אז ער איז א זינגער; האָט ער איבערגעלעזען א בוך איז איהם גלייך נאָך דעם פּאָרגעקומען אז ער איז א געלעהרטער; פלעגט ער בעזוכען די טרעטיאקאווסקע קונסט־גאלעריע, פלעגט ער זיך פּרופען פּאָרשטעלען, אז ער איז א קינסטלער. און יעדען מאל פלעגט אין היינטער־גרונד זיין די מאסע, „זיי" — נאוויקאוו און אנדערע — וועלכע בייגען זיך פאר זיין שעהנהייט אָדער פאר זיין טאלאנט, און ער מאכט זיי גליקליך. וועון סערגיי פּעטראָוויטש פלעגט מיט לאנגע, אונזיכערע טריט געהן אין סטודענטען־קיך עסען, איז קיינעם ניט אַרויף אויפ'ן זינען, אז דער דאָזיגער ניט־אנגעזעהענער סטודענט מיט'ן פלאציגען פּראָסטען פּנים איז אין דער מינוט עווען דער געוועלטיגער פון אלע אוצרות פון דער וועלט.

אין סטודענטען־קיך פלעגט ער זיך איינהויקערן, דערשלינגען אין דער גיך דעם לייכטען מאהלצייט און האָט געזוכט צו קוקען אן א זייט, וועון עם פלעגט פערבייגעהן א בעקאנטער סטודענט און מיט

די אויגען אויסזוכען א פרייען פלאץ. ער האָט מורא געהאט פאר אזעלכע בעגעגעניסען, וואַרים ער האָט ניט געוואוסט וועגען וואָס אַנ־ צוהויבען רעידען, און האָט געפיהלט אונבעקוועם צו שווייגען. זיינע טרוימעריי האָט זיך אזוי אפט וויעדערהאָלט, אז די חלומות האבען שוין אָנגעהויבען צו קריגען א שאטען פון ווירקליכקייט, און דעריבער איז נאָך בונטער געוואָרען זיין פאַרשטעלונג וואָס ער וואָלט געקאָנט און וואָס ער וואָלט געוועלט זיין און דאַרום איז פאר איהם נאָך שווע־ רער געוואָרען פריעדען צו שלייסען מיט דעם בייזען פאקט — מיט'ן לעבען.

פונקט אזוי אונבעמערקט איז אין סערגיי פעטראוויטשען פאָר־ געקומען א צושיידונג מיט דער וועלט פון לעבעדיגע מענשען און ער אליין האָט דאָס וויניגער פון אלעמען אין זיך פערדעכטיגט. זייע־ דיג נאָך פון גימנאזיע געווהנט צו געזעלשאפטליכקייט, האָט ער זיך בעטהיליגט אין אלע סטודענטישע ארגאניזאציאנען און האָט מיט פינקטליכקייט בעזוכט אלע פערזאמלונגען. דאָרט האָט ער גע־ הערט ארטאָרס, האָט געשפאסט וועו מען האָט מיט איהם גע־ שפאסט, און וועו עס איז אויסגעקומען צו שטיימען, פלעגט ער אויף א שטיקל פאפיער אוועקשטעלען א פלום אדער א מינוס, און אפט פלעגט ער זיך נאָר צוריקהאלטען פון שטיימען, וואַרים ער האָט אין אזא קורצער צייט ניט געקאָנט ענטשיידען וועלכער צד איז דער גע־ רעכטער. בכלל אבער האָט זיין ענטשיידונג תמיד געשטימט מיט דער מיינונג פון דער מעהרהייט און האָט זיך פערלאָרען אין דער מעהר־ הייט.

צו גאסט פלעגט אויך געהן סערגיי פעטראוויטש און פלעגט זיך דערביי יעדען מאל אָנ'שיכור'ן צוואמען מיט די בעלי־בתים און די איבעריגע געסט. ער פלעגט דעמאלט זינגען מיט זיי אין איינעם מיט זיין דומפען, ברומיגען באסאָוועו קול, האָט זיך געקושט און איז געפאָהרען צו נקבות. דאָס זיינען געווען די איינציגע פרויען, וועלכע ער האָט געקענט, און דאָס אויך בלויז שיכור'ער־הייט. וועו ער איז געווען ניכטער האָבען זיי איהם געעקעלט און ער האָט פאר זיי מורא געהאט. קיין אנדערע פרויענצימער, ריינע און גוטע, האָט ער ניט געזוכט, וואַרים ער איז געווען זיכער, אז קיין איינע וועט איהם ניט ליעב בעקומען. ער האָט געהאט בעקאנטע סטודענטקעס און ער

פּלעגט רויט ווערען וועז ער האָט זיי געגריסט בעגענעדיג זיי אין גאס, אָבער זיי האָבען קיין מאָל מיט דעם דאָזיגען בעגרעניצטען אוז ניט שעהנעם סטודענט ניט גערעדט, הגם זיי האָבען געוואוסט, ווי אלע, אז מען רופט איהם סערגיי פּעטראוויטש. אויף אזא'ן אופן איז דאָס געקומען, אז ער האָט ניט בעלאנגט ניט צו די איינזאמע סטודענטען, וועלכע האָבען געפיהרט אן אבגעזונדערטען, קיינעם ניט בעקאנטען לעבען אוז פּלעגען ערשיינען בלויז אין דער צייט פון עקזאמען מיט א מאסטע געשריעבענע פּאפּיערען, קאנספּעקטען אוז מיט א צוטראָגענעם פּנים, אוז ער האָט אויך ניט געהאט קיין לעבעדיגע פערבינדונג מיט מענשען, וואָס זאָל מאכען זיין געזעלשאפט אנגענעהם אוז אונפערמיידליך. אוז געלייבט האָט ער ניט קיין איינעם פון די, מיט וועלכע ער האָט געשפּאסט, געטרונקען בראנפּען אוז געקושט זיך.

וועז סערגיי פּעטראוויטש פּלעגט ניט טרוימען אוז ניט טהאָן קיין ארבייט, פּלעגט ער לעזען פיעל אוז אהן אונטערשיעד וואָס פאר א בוך; ער פּלעגט לעזען בלויז צו פערטרייבען דעם אומעט. ערנסטע ביכער האָט ער ניט גערלייבט צו לעזען דערפאר, וויל ער האָט אין זיי פיעלעם ניט פערשטאנען; ראָמאנען האָט ער ניט גערלייבט צו לעזען דערפאר וויל מאנכע פון זיי זיינען גענוען וויי דאָס לעבען אלליין, אויך אזוי טרויעריג; אנדערע זיינען גענוען פאלש און אונמעגליך, ווי זיינע טרוימען. ער האָט געקאָנט חלומ'ען, אז ער וועט געווינען מיליאָנען, אָבער וועז ער פּלעגט לעזען וועגען אזא פאל אין א בוך פּלעגען איהם זיינע אזעלכע חלומות אויסזעהען קאָמיש און פערדרייליך. אלס אמת'ע האָט ער בעטראכט רוסישע ראָמאָנען, וועז ער פּלעגט זיי אָבער לעזען פּלעגט איהם קריינקען, וואָס ער אלליין איז אויך איינער פון די דאָזיגע קלייניגקע, לעבענס-פערצאהרטע מענשעלעך, וועגען וועלכע עס שרייבען זיך די דאָזיגע דיקע און אומעטיגע ביכער.

עם זיינען אָבער גענוען צוויי ראָמאָנען — ביידע איבערזעצטע — וועלכע ער האָט גערלייבט צו לעזען אוז נאָך אמאָל לעזען. איינעם פון זיי האָט ער גערלייבט צו לעזען, וועז דער טרויעריג-ביינקענדער אוז שווער-זיפצענדער הערבסט האָט אריינגעקוקט אין פענסטער אוז אין דער נשמה, אוז ער האָט זיך געשעהמט צו רייבען וועגען דעם דאָזיגען ראָמאָן. דאָס איז גענוען זשול וואָרן'ס „80,000 מיל אונטערן

וואסער". איהם האָט צוגעצויגען צו זיך די מעכטיגע נאטור־פרייע פערזענלעכקייט פון קאפיטאן נעמא, וועלכער איז אוועק פון מענשען אין די אונדערגרייכבארע טיפענישען פון ים און האָט פון דאָרט מיט שטאָלצער פעראכטונג געקוקט אויף דער ערד. זיין צוויטער גע־ליעבטער בוך איז געווען שפּיעלהאגען׳ס ראָמאַן „איינער אין פעלד איז קיין זעלנער ניט". און ער האָט ליעב געהאַט מיט די חברים צו רעידען וועגען דעם דאָזיגען בוך און זיי האָבען מיט ענטציקונג געבויגט זייער קאָפּ פאר דעם נאָבעלעען דעספּאָט לעאָ. דערנאָך האָט ער לויט דער עצה פון נאָוויקאָוו, וועלכער האָט באמערקט זיין ליעבע צו גרויסע מענשען, אָנגעהויבען לייענען זייערע לעבענס־בעשרייי־בונגען. ער האָט דאָס געלעזען מיט גרויס אינטערעס, אָבער האָט יעדען מאָל דערביי געטראכט: ער איז געווען ניט אזא ווי איך. און וואָס מעהר ער האָט זיך באקענט מיט דעם לעבען פון גרויסע מענ־שען, אלץ ווייניגער גרויס איז ער ביי זיך אליין געווארען.

אזוי האָט סערגיי פּעטראוויטש געלעבט ביז דריי־און־צוואנציג יאָהר. אויף דעם ערשטען קורס איז ער דורכגעפאלען אין פּיזיק און פון דעמאָלט אָן האָט ער אָנגעהויבען שטארק צו ארבייטען; און אזוי ווי אין נאטור־וויסענשאפטליכען פאקולטעט איז פּאראן פיעל צו ארבייטען, איז די צייט פערלאָפּען אונבעמערקט אין די אייזערנע אומארמונגען פון ארבייט. ביסלעכווייז האָט זיך פארטעמפּט די שארפקייט פון די טרויעריגע געדאנקען וועגען דעם ניטגעראטע־נעם לעבען, און סערגיי פּעטראוויטש האָט אָנגעהויבען צוגעוועהנען זיך צום גענאנק, אז ער איז א געוועהנליכער, ניט קיין קלוגער און ניט קיין אריגינעלער מענש.

סערגיי פּעטראוויטשעם מאַרך איז געשטאַנען אויף יענער מחיצה, וועלכע טהיילט אָב נארישקייט פון שכל, און פון דאָרט לאזען זיך גוט זעהען ביידע זייטען: מען קאָן פון דאָרט זעהען די העכסטע נאָבעלקייט פון א מעכטיגען אינטעלעקט און פארשטאָהן, וואָס פאר א גליק דאָס איז פאר דעם וואָס פארמעגט עס, און מען קאָן אויך זעהען פון דאָרט די ארעמזעליגע נידריגקייט פון דער זעלבסט־צופריעדענער רומהייט, וועלכע איז גליקליך און זיכער הינטער די דיקע לייַמענע וועגד, ווי אין א פעסטונג. ער האָט איצט אָפּטער גע־קוקט אין דער דאָזיגער זייט און האָט געזעהען, אז עס עקזיסטירען

פּיעלע מענשען, וואָס זיינען ערגער פון איהם, און דער אנבליק פון די דאָזיגע מענשען פערשאפט איהם פרייד און רוהיגקייט.

סערגיי פּעטראוויטש האָט אָנגעהויבען ווייניגער לעזען און מעהר בראנפען טרינקען. נור געטרונקען האָט ער ניט צופיעל מיט אמאָל, ווי ער פלעגט פריהער טהאָן, נור צו גלעזעלעך פאר מיטאג און פאר אבענד־ברויט; און אזוי איז עס איהם בעסער געפאלען געוואָרען, וואָרים דערפון האָט מען געהאט בלויז הנאה, מען איז פרעהליכער געוואָרען און ניטאָ די שמערצען וואָס מען פיהלט נאָך שיכרות.

זומער אין סמאלענסק האָט מיט איהם פאסירט צום ערשטען מאל אין לעבען א ליעבעס־געשיכטע, זעהר א קאָמישער ראָמאָן פאר אלע אָרומיגע, אָבער פאר איהם זעהר אן אנגענעהמער, פּאָעטישער און נייער. די העלדין פון דעם ראָמאָן איז א מיידעל, וואָס פלעגט קומען אין זייער גאָרטען צו פּאָלען די בעיטען, ניט קיין שעהנע, א דומע און א גוטע. סערגיי פּעטראוויטש האָט ניט געוואוסט, פאר וואָס זי האָט איהם ליעב בעקומען, און האָט אליין צו איהר געפיהלט א לייכטע פּעראכטונג פאר איהר ליעבע צו איהם, אָבער איהם איז געפעלען געווען דאָס געהיימע בעגענגען זיך, דאָס סוד'ען זיך און דער פּחד.

וועג ער איז אין הערבסט אוועקגעפאָהרען קיין מאסקווא, האָט זי געווויינט, און ער האָט ביי זיך געפיהלט עפּעס ווי ער וואלט געוועג א נייער מענש — שטאלץ און צופריעדען מיט זיך, וואָרים עס שטעלט זיך דאָך אָרוים, אז ער איז ניט ערגער פון אנדערע: ביי איהם איז אויך פּאראן א ווירקליכע פרויענצימער, וועלכע ליעבט איהם אָהן געלד און וועלכע וויינט וואָס זי דארף זיין צושיידט מיט איהם.

ווי פיעלע אנדערע, אזוי האָט אויך סערגיי פּעטראוויטש ניט געטראכט אז ער לעבט און האָט אויפגעהערט צו באמערקען דאָס לעבען, און דאָס לעבען האָט געפלויסט פלאטשיג, פלאך און מוטנע, ווי א בלאָטיגער שטראָם. עס זיינען אָבער געווען מאָמענטען אין וועלכע ער פלעגט אזוי ווי ערוואכען פון א טיעפען שלאָף און פלעגט מיט פּחד קומען צום בעוואוסטזיין, אז ער איז דערזעלביגער פלאכער, אונבעדייטענדער מענש. דאן פלעגט ער א גאנצע נאכט פאנטאזירען פון באגעהן זעלבסטמאָרד, ביז וואָנען די בייזע און מאָנענדע ערביטערונג געגען זיך אליין און געגען זיין שלימזל פלעגט זיך ניט פערבייטען אויף

א רוהיגען, ווייבען רחמנות אויף זיך. און דערנאך פלעגט דאס לע־
בען ווידער איהם בעהערשען און ער האט זיך ווידער געזאגט, אז
דאס לעבען איז א פאקט, מיט וועלכען מען מוז שלום מאכען.

אין דער דאזיגער צייט נעמליך, ווען די פאלשטענדיגע צור־
פריעדענשטעלונג מיט די פאקטען איז געווארען פאר איהם מעגליך
און איז איהם געווארען צום הארצען, איז ער זיך דאס צונויפגעקומען
מיט נאוויקאווען. די קאמעראדען האבען ניט פערשטאנען דאס דא־
זיגע מישונה'דיגע צונויפפאארונג, וואהרים נאוויקאווען האט מען גע־
רעכענט פאר דעם קלינסטען און סערגיי פעטראוויטשען פאר דעם
בעשריינקטסטען פון אלע לאנדס־לייט. לסוף אבער האבען זיי גע־
רעכענט, אז דאס וויל דער זעלבסט־ליעבענדער און כבוד־זוכענדער
נאוויקאוו האבען נעבען זיך א שטענדיגען שפיגעל, אין וועלכען עם
זאל אבשיינען זיין גלענצענדער שכל און זיי האבען געלאכט, וואס ער
האט אויסגעקליבען דוקא עפעם אזא קרומע און בילדיגען שפיגעל. נא־
וויקאוו'ס פערזיכערונג, אז סערגיי פעטראוויטש איז נאר ניט אזוי
דום ווי מען מיינט, האבען די קאמעראדען נערעכענט אויף אלם
אן אויסדרוק פון זיין אייגענליעבע. מעגליך, אז דאס איז טאקע
אזוי געווען, אבער נאוויקאוו איז געווען אזוי איינגעהאלטען און
טאקטיש ניט צו וויזען ווי וויט העכער ער שטעהט פון איהם, אז
סערגיי פעטראוויטש האט איהם ליעב בעקומען.

ער האט שטאנדירט מיט נאוויקאוון, האט גלעזען יענע בי־
כער, וועלכע נאוויקאוו האט גלעזען און האט אונטערטהעניג גע־
פאלגט נאך איהם איבער די רעסטאראנען, האט גקלעטערט נאך
איהם אויף די בוימער און האט אלין געטראכט ווי גלוקליך ער איז, אז
איהם איז ערלויבט צו זיין דער פרייגד פון א מענשען, וועלכען דער
שיקזאל האט בעשטימט פאר גרויסע טהאטען. מיט פארהרונג און
בעוואונדערונג האט ער נאכגעפאלגט דער ארבייט פון זיין קאכיגען
שכל, וועלכער האט איבערגלאזען הינטער זיך, ווי וויארסטען, פי־
לאזאפישע, היסטארישע און עקאנאמישע טהעאריען און האט מוטהיג
געשטרעבט אלין פארווערטס און פארווערטס.

סערגיי פעטראוויטש האט זיך קלענליך נאכגעשלעפט נאך נאוויי־
קאוו'ען מיט געמאטערטע טריט, ביז וואנען ער האט ענדליך דער־
זעהען, אז מיט יערען טאג בלייבט ער אלין מעהר הינטערשטעלינ

אין פערגלייך מיט איהם. און א שווערער טאָג איז עס געווען, וועגן סערגיי פּעטראוויטש, וועלכער האָט געוועלט פערטרינקען זיין „איך" אין א פרעמדען, טיעפען און מעכטיגען „איך", האָט פערשטאַנען, אז דאָס איז אונמעגליך און אז ער איז גייסטיג אזוי ווייט פון זיין פריינד, ווי פון יענע גרויסע לייט, וועגען וועלכע ער האָט געלעזען. און געהאַלפען איהם פארשטעהן דאָס האָט ניטשע, וועלכען דער־זעלביגער נאוויקאוו האָט פאר איהם ענטדעקט.

II.

וועגן סערגיי פּעטראוויטש האָט איבערגעלעזען דעם טהיל „אלזא שפּראַך זאראַטוסטרא", האָט זיך איהם אויסגעווייזען, אז אין דער נאכט פון זיין לעבען האָט אויפגעשיינט די זונן. אָבער דאָס איז גע־וען די מיטענ־נאכטליכע, טרויעריגע זונן, און ניט קיין בילד פון שמחה האָט זי בעלויכטען, נור א קאלטען טויטליך־טרויעריגען מדבר, ווי עס איז געווען דאָס לעבען און די נשמה פון סערגיי פּעטראוויטש. אָבער דאָך איז דאָס געווען א ליכטיגקייט, און ער האָט זיך דער־פרעהט מיט דער ליכטיגקייט ווי ער האָט זיך נאָך מיט קיין זאָך אין זיין לעבען אזוי ניט געפרעהט.

אין דער דאָזיגער צייט, ניט לאנג צוריק, וועגען וועלכער דאָ ווערט גערעדט, האָבען פון ניטשען נאָך זעהר ווייניג געוואוסט אין רוסלאנד, און ניט די צייטונגען און ניט די זשורנאלען האָבען וועגען איהם קיין ווארט ניט גערעדט. און די דאָזיגע טיעפע שווייגענהייט, אין וועלכער זאראטוסטרא איז געווען פערהילט, האָט געמאכט אז זיינע ווערטער זאלען זיין בעדייטענד, מעכטיג און ריין און ווי זיי וואלטען עפּעס פון הימעל אליין אראבגעפאלען גלייך צו סערגיי פּעטראוויטשען. ער האָט ניט געוואוסט און ניט געטראכט, וואר איז דאָס אזוינס ניטשע, איז ער זעהר שוין בעיאָהרענט אדער ניט, לעבט ער אדער ער איז טויט. ער האָט געזעהען פאר זיך בלויז געדאנ־קען, אננעקלייידט אין שטרייענג און מיסטישע פארמען פון גאָטהישען שריפט; און די דאָזיגע געדאנקען, וואָס זיינען אבגעזונדערט פון׳ם מאַרך, וועלכער האָט זיי געשאפען, פון אלעם ערדישעם, האָט זיי צוגעגעבען עפּעס געטליכעם און אייביגעם. און ווי דער פייעריג

גלויביגער, יונגער נביא, צו וועלכען עס האָט זיך אַראָבגעלאָזען די לאַנג־ערוואַרטעטע גאָטהייט, אזוי האָט ער איהם געהאַלטען בסוד פון זייטיגע בליקען און האָט געשפּירט שמערצען, וועז צו דער גאָט־הייט האָבען זיך צוגעריהרט גראָבע און פרעכטע הענד, דאָס זיינען גע־וועז נאוויקאוו׳ס הענד.

עס פלעגט טרעפען אמאל אין אבענד, אז נאָך דעם ווי זיי האָ־בען צוואמען איבערגעזעצט עטליכע קאפיטלעך, פלעגט נאוויקאוו אָנהייבען רעידען וועגען דאָס איבערגעלעזענע. ער פלעגט זיצען נעבען זיין טיש, ווי הינטער א סטענדער, און האָט גערעדט הילכיג, קלאהר און אָבגעוונדערט, ארויסרייד־ענדיג יעדעם וואָרט אָבגעצייכענט, שטעלענדיג לאָנישע אקצענטען און מיט קורצע פּויזעס בעצייכענען די פונקטאציאָן. זיין גרויסער קאָפּ, קורץ געשוירען און עהנליך צו א געטאָקטען קויל, נור מיט א שארף אויסגערונדעטען שטערען, איז קרעפטיג און אונבעוועגליך געזעסען אויף זיין קורצען נאקען: זיין פּנים איז תמיד געבליבען בלייך, און וועז ער פלעגט זיך שטאַרק צו־היצען, פלעגען בלויז זיינע אָבגעשטעלטע אויערן געפלאמט, ווי צוויי רויטע שטיקלעך צייג, וואָס זיינען צוגעקלעפּט צו א געלער ביללי־ארד־קויל. געריעדט האָט ער וועגען ניטשעס פארגענגער אין פילאָזאָפּיע, וועגען דער שיכות פון זייערע העלרען מיט די עקאָנאָמישע און סאָ־ציאלע שטרעמונגען פון דעם יאָהרהונדערט און האָט בעהויפּטעט אז ניטשע האָט א שפּרונג געטהאָן אויף טויזענד יאָהר פּאָראויס מיט זיין גרונד־טעזיס פון אינדיווידואליזם „איך וויל".

מאַנכעם מאל פלעגט ער לאכען פון דער נעבעליגער שפּראָך פון׳ם בוך, אין וועלכען ער האָט געפיהלט עפּעס געמאכטעס, און סערגיי פּעטראָוויטש פלעגט דאן שוואָך פרובירען איבערצושפּאָרען איהם. איהם האָט זיך געדוכט, אז אלעס וואָס נאוויקאוו זאָגט איז אזוי קלוג, אז ער אליין וואָלט קיין מאל ניט דערשלאָגען זיך צו אזא קלוגשאפט, אָבער עס שטימט ניט איין מיט׳ן אמת. און ער האָט געפיהלט, אז ער פארשטעהט קלעהרער און בעסער זראטוסטראס וועדטער, נור וועז ער הויבט זיי אָן צו פערטייטשען קומט עס ארוים אזוי פלאך און ארעם, און נאָר ניט דאָס וואָס ער האָט געדיינקט. און ער פלעגט אנשוויגען וועדען, זייענדיג ערביטערט געגען זיין קאָפּ און זיין צונג. עס פלעגט אָבער טרעפען, אז נאוויקאוו פלעגט הינגעריסען וועדען

פון זאראטוסטראס ריטהמיישער שפּראך און פּלעגט בעאיינפלוסט ווערן פון דאָס ניט דערזאָגטע. נאוויקאוו פּלעגט דאן דעקלאמירן מיט זיין קלאהרער און שטאַרקער שטימע, און סערגיי פּעטראוויטש פּלעגט מיט פּארגעטרונג הערן אנבויגענדיג זיין ניט־שׂהנעם, פּלא־כען קאָפּ און יעדעם וואָרט פּלעגט זיך אריינברענען אין זיין שׂלאפּע־דיגען און שוועלען מח.

סערגיי פּעטראוויטש האָט אָליין ניט באמערקט יענעם מאָמענט, ווען אין איהם האָט זיך געענדיגט די רוהיגע אנשויאונג פון פּאקטען און די טעמפּע ביינקשאפט פון׳ם צופּריעדען־שטעלען זיך דערמיט. דאָס איז געווען אזוי ווי מען וואָלט צו א פּאָס פּולווער צולייגען פּייער, ער האָט ניט געוואוסט ווי לאנג דער קנויט האָט זיך געהויכערט. ער האָט אבער געוואוסט, ווער עס האָט דעם קנויט אנגעצונדען. דאָס איז נעווען דער חזיון פון׳ם איבער מענש, פון׳ם זעלביגען אונבעגרייף־ליכען, אבער מענשליכען וועזען, וועלכער האָט פּערווירקליכט אלע מעגליכקייטען, וואָס זיינען פּארלעגען געוואָרען אין איהם און א גלייכבערעכטיגטער געוועלטיגט ער מיט קראפט, גליק און פּרייהייט.

א זאָנדערבארער חזיון איז דאָס געווען, — א זעהונג וואָס האָט פון בונטקייט געשמערצט זיינע אויגען און זיין האַרץ און וועלכע איז געווען דונקעל און אונבעשטימט אין איהרע אבצייכענונגען; א וואונ־דערפולע און אונבעגרייפליכע זעהונג, וואָס איז דאָך געווען איינפאך און רעאל. און מיט דער בונטער ליכטיגקייט פון דער דאָזיגער זע־הונג האָט סערגיי פּעטראָוויטש בעקוקט זיין לעבען און איהם האָט זיך געדוכט אז זיין לעבען איז גאָר ניי, אינטערעסאנט, ווי א בע־קאנטער פּנים, וואָס איז בעלויכטען געוואָרען מיט דעם פּייער־שיין פון א שרפה.

ער האָט געקוקט פּאָראוים און אויף צוריק און דאָס וואָס ער האָט געזעהען איז געווען עהנליך צו א לאנגען, גרויען און שמאָלען קאָרידאָר, אָהן לופט און אָהן ליכט. פון הינטען האָט זיך דער קאָרי־דאָר פערלאָרען אין די גרויע עראינערונגען פון א ניט־פּרעהליכער קינדהייט, פּאָראוים איז ער פערטרונקען געוואָרען אין דער חשך־דיגקייט פון אויך אזא צוקונפט. און אויף דער גאנצער ליינג פון קאָרידאָר האָט זיך ניט געזעהען קיין איין שארפער קעהר, קיין איין קירעווע ערגעץ־וואוהין, קיין איין טיהר צום דרויסען, אָהין, וואו

עם שיינט די זונן, וואו עס לאכען און וויינען לעבעדיגע מענשען. רונד און ארום סערגיי פעטראוויטשען שווימען איבער'ן קאריד'אר גרויע שא־טענס פון מענשען, וועמען עס פעהלט געלעבטער און טהערען, און זיי שאקלען מיט זייערע טעמפע קעפ, פון וועלכע די אכזר'ישע נא־טור מאכט אזוי אונערבארמלידיק חוזק.

ווי לאנג נאוויקאוו איז ניט אבגעפאהרען פון מאסקווא, האט סערגיי פעטראוויטש געטהאן אלץ דיזעלביגע ארבייט און האט זיך פערגלידכען מיט זיין חבר, אויף וועלכען ער האט געזעהען דעם אב־שיין פון'ם איבער־מענש. ער האט בעאבאכטעט זיין פנים, זיינע געדאנקען און באוועגונגען און פלעגט רויט ווערען, וועז נאוויקאוו פלעגט א פאק טהאן זיינע טעמפע, אויפמערקזאמע בליקען, ווי ער קוקט אויף איהם. שפעט ביינאכט, וועז נאוויקאוו פלעגט שוין שלא־פען, פלעגט זיך סערגיי פעטראוויטש צוהערען צו זיין שטילען און מעסיגען אטהעמען און האט געטראכט, אז אפילו אטהעמען אטהעמט אויך נאוויקאוו ניט אזוי ווי ער. און דער דאזיגער שלאפענדער מענש, וועלכען ער האט פריהער געליעבט, האט איהם איצט אויסגעווייזען פרעמד און א רעטענייש; אלעס אין איהם איז געווען א רעטענייש: דאס טיפע אטהעמען, די געדאנקען וואס זיינען בעהאלטען דארט אונטער דעם רונדען שארבען, זיין געבורט און זיין טויט. און עס איז געווען אונפערשטענדליך ווי אונטער איין דאך ליגען צוויי מענ־שען, און אין יעדען פון זיי איז עפעס זיינעס, אייגענעס, בעזונדע־רעס, ניט עהנליכעס — אי די געדאנקען, אי דאס לעבען.

וועז מען האט נאוויקאווען ארויסגעשיקט פון מאסקווא האט סערגיי פעטראוויטש ניט געהאט דערפון קיין שברת־הלב. די 24 שטונ־דען, וואס נאוויקאוו האט מיט די חברים פערברראכט, איינפאקענדיג זיינע זאכען און בייזערנדיג זיך, זיינען אריבער אונבעמערקט, און די חברים זיינען ענדליך געווען אויפ'ן וואקזאל. זיי זיינען געווען ניכ־טער, וואהרים מעהר ווי אויף רייזע־קאסטען איז קיין געלד ניט געווען.

— אומזיסט האב איך אייך געגעבען ניטשע, סערגיי פעטרא־ווישט — האט נעזאגט נאוויקאוו מיט יענער משונה'דיגער העפליכ־קייט, וועלכע איז געווען איינע פון די זאנדערבארקייטען פון זייע־נעמיינזאמען לעבען און וועלכע איז אנגענאנגען צווישען זיי אפילו

אין יענע שיכור'ע מינוטען, וועז זיי פלעגען קלעטערן אויף די בוימער פון בולווער.

— פאר וואס עפעס, ניקאלאי גרינגאריעוויטש ?

נאוויקאוו האט געשווינגען, אוז סערגיי פעטראוויטש האט צוגעלייגט :

— איך וועל איהם אפשר גאר ניט לעזען. גענוג פאר מיר. דאס דריטע גלעקעל האט א קלונג געטהאן.

— נו, אדיע.

— וועט איהר שרייבען ? — האט געפרעגט סערגיי פעטראוויטש.

— ניין, איך ליעב ניט קיין בריעף־שרייבערייי. אבער איהר שרייבט.

נאך א מינוט אונעגטשלאסענהייט האבען זיי זיך צוקושט, אוגעלומפערט, ניט וויסענדיג וויפיעל קושען, אוז נאוויקאוו איז אוועקגעפאהרען. אוז בלייבענדיג אליין האט סערגיי פעטראוויטש פערשטאנען, אז ער האט שוין לאנג געוואונשען אוז ערווארט דעם דאזיגען טאג, וועז ער וועט בלייבען אליין מיט ניטשטען אוז קיינער וועט זיי ניט שטערען. אוז ווירקליך, פון דער מינוט אן האט זיי קיינער ניט געשטערט.

III

אויסערליך האט זיך סערגיי פעטראוויטשעס לעבען שטארק גענדערט. ער האט לחלוטין אויפגעהערט געהען הערען לעקציעס, צו פראקטישע ארבייט אוז האט אוועקגעוואלפען אויף דער פאליציע דעם אנגעהויבענעם בוך : „א פערגלייכענדער כארעקטעריסטיק פון קוילענוואסער שטאף פון דער ערמאטישער רייהע". ער האט אויפגעהערט אויך צו בעזוכען קאמעראדען אוז פלעגט ערשיינען בלויז וועז עס איז געווען א מיטינג, אוז אפילו דאן פלעגט ער ניט לאנג פערבלייבען.

איין מאל זיינען די סטודענטען געפאהרען א גאנצע חברה צו פרויענצימער אוז זיי האבען דארט געטראפען סערגיי פעטראוויטשען, אוז דער וואונדער איז געווען, וואס ער איז גארניט געווען שיכור,

לחלוטין ניכטער. ער איז רויט געוואָרען, ווי פריהער, וועו מען האָט אָנגעהויבען פון איהם שפּאָם מאכען; און וועו ער האָט אויסגע־טרונקען האָט ער געזונגען און האָט מיט א געפּלאָנטערטען צונג נע־רעדט עפּעם וועגען א זאראטוסטרא. עס האָט זיך געענדיגט דערמיט, אז ער האָט זיך צוואוויינט, האָט דערנאָך אָנגעהויבען בויאנעווען, האָט גערופען אלעמען אידיאָטען און זיך איבערמענש. נאָך דער דא־זיגער פּאסירונג, פון וועלכער מען האָט געהאט גענוג וואָם צו לא־כען, האָט מען פאר א נעוויסע צייט סערגיי פּעטראָוויטשען אין די אויגען ניט געזעהען.

זינט סערגיי פּעטראָוויטש איז ערשיענען אויף דער וועלט האָט נאָך זיין קאָפּ קיין מאל ניט געארבייט אזוי פיעל און אזוי האַרטנעקיג ווי אין די דאָזיגע קורצע טעג און לאנגע נעכט. זיין בלוטלאָזער מארך האָט זיך איהם ניט אונטערגענעבען אפילו דאן, וועו ער האָט געזוכט דעם אמת, האָט געשטעלט פעסטע פּארמולאָם, בעגריפע און פרא־זען. אן אויסגעמארטערטער, א מיעדער, האָט ער אויסגעזעהן ווי א לאסט פערד, וועלכער פיהרט ארויף א שווערען וואגען מיט משא ארויף־בארג און פאלט א פערסאָפּעטער אויף די קניע, ביז וואנען די פייעריגע שמיץ וועלען איהם ניט טרייבען וועיטער. און אזא בייטש איז פאר איהם געווען די זעהונג, דער מיראזש פון׳ם איבערמענש, פון יענעם וועלכער געווען טיט פולען רעכט, מיט מאכט, גבורה און פרייהייט. מינוטענווייז פלעגט א געדיכטער טומאן פארציהען זיך איבער זיינע גראנקען, אבער די שטראהלען פון׳ם איבער־מענש האָבען צויאָגט דעם טומאן און סערגיי פּעטראָוויטש האָט נע־זעהען זיין לעבען בולט און קלאָהר, ווי זיין לעבען וואָלט נעווען אב־געשיידערט און דערצעהלט פון אן אנדער מענשען. דאָם זיינען ניט נעווען קיין נעראנקען, שטרייניג לאָגיש און אויסגעדריקטע אין ווער־טער — דאָם זיינען נעווען חזיונות.

ער האָט נעזעהען א מענשען, וועלכען מען רופט סערגיי פּעטרא־וויטש און פון וועלכען עס איז פערבאָרגען אלעם, וואָם מאכט דעם לעבען גליקליך אדער ביטער, אבער טיף, מענשליך. רעליגיאָן און מאראל, וויסענשאפט און קונסט האָבען עקזיסטירט ניט פאר איהם. אנשטאט הייסען גלויבען, יענעם גלויבען וואָם קעהרט בערג, האָט ער נעשפּירט אין זיך א משונה׳דיג קייקעל, צונויפגעדרעהט פון נע־

וועהנהייטס־מנהגים מיט ביליגען אבערגלויבען. ער האָט ניט גע־
האָט גענוג מוטה צו לייקענען אין גאָט און האָט ניט געהאט גענוג
גבורה צו גלויבען אין איהם; איהם האָט געפעהלט דאָס זיטליכע
געפיהל און די נשמה־בעוועגונגען וואָס זיינען דערמיט פערבונדען.
ער האָט ניט געליעבט קיין מענשען און האָט ניט געקענט גענישען
דעם טעם פון יענעם גרויסען תענוג, וועלכער האָט צו זיך קיין גליי־
כען ניט אויף דער ערד — צו ארבייטען פאר מענשען און שטארבען
פאר זיי. אבער ער האָט זיי אויך ניט געקענט האסען — און איהם
איז דעריבער קיין מאל ניט געווען באשערט צו פיהלען יענעם זודי־
גען תענוג פון קאמפף מיט גלייכע צו איהם און די דעמאנישע שמחה
פון מנצח זיין זיי, פאר וואָס די גאנצע וועלט בוקט זיך, ווי פאר
א הייליגקייט. ער האָט זיך ניט געקענט אויפהויבען אזוי הויך און
האָט אויך ניט געקענט פאלען אזוי נידריג, אז ער זאל קענען הער־
שען איבער לעבען און מענשען, דורך דעם וואָס ער זאל שטעהן ענט־
וועדער העכער פון מענשליכע געזעצע און אליין שאפען זיי אדער
שטעהן אויסערן געזעץ און אויסער אלעם וואָס דער מענש רעכענט
פאר א חיוב און פאר וואָס ער האָט מורא.

אין צייטונגען האָט סערגיי פּעטראוויטש געלעזען וועגען מענ־
שען, וועלכע מאָרדען, רויבען, גנבֿ׳ענען, פערגוואלטיגען און
יעדען מאל האָט זיין לעזען געענדיגט זיך מיט דעמזעלביגען געדאנק:
און איך וואָלט דאָס ניט געקענט. אין גאס בעגעגענט ער מענשען,
וועלכע האָבען זיך ארונטערגעלאָזען ביז׳ן סאמע גרונד פון מענשלי־
כען ים — און דאָ האָט ער זיך אויך געזאָגט: און איך וואָלט ניט
געקענט. ער פלעגט אמאל הערען ווי מען דערצעהלט וועגען מענשען
העלדען, וואָס זיינען געגאנגען צום טויט אין נאָמען פון אן אידעע
אדער פון ליעבע, און ער האָט זיך געטראכט: און איך וואָלט דאָס
ניט געקענט. און ער האָט מקנא געווען אלעמען, אי צדיקים, אי
רשעים, און אין זיינע אויערען האָבען אונערבארמליך געקלונגען
זאראטוסטראס אמת׳ע וועדטער: „אויב דאָס לעבען געלינגט דיר
ניט, אויב דער גיפטיגער וואירים צופרעסט דיין הארץ, וויים אז
דער טויט וועט דיר געלינגען.“

קיין פערלאנג צו טהאן שלעכטס האָט סערגיי פּעטראוויטש ניט
געשפירט, אבער זיין גוט האָט זיך איהם געווען. דאָס האָבען בי־

כער און מענשען אויף איהם אזוי געווירקט, און דער וואונש צו זיין גוט איז איהם געווען שטארק, אבער דאס איז געווען אן אומזיסטער א געמאטערטער וואונש, ווי דער דורשט צו זעהען איז א מאטערנעס פאר דעם געבארענעם בלינדען. ער האט געטראכט וועגען זיין צוקונפט און האט ניט געפונען קיין פלאץ פאר גוטע מעשים. ער האט געהאט ברעה, וועז ער וועט ענדיגען דעם אוניווערזיטעט, אנצוקומען אין אקציז־דעפארטמענט; און וויפיעל ער האט ניט געטראכט, האט ער ניט געקענט געפינען, וואס גוטעס ער קאן טהאן אלס אן אקציזנער טשינאווניק. ער האט זיך שוין פארגעשטעלט, ווי ער וועט זיין עהרליך, געהארכזאם און ארבייטזאם. ער האט זיך פארגעשטעלט, ווי מיט לאנגזאמע, ווירדיגע טריט געהט ער אויף די טרעפ און ווי דערגעהענדיג ביז'ן מיטען שטעלט ער זיך אב, א צובראכענער פון יאהרען, פון נויטה און פון קראנקהייט. זיינע פערדינסטען וועלען שוין זיין אבגעשעצט און ער וועט פייערען זיין דריי־סיג־יאהריגען יובילעאום, ווי עס האט ניט לאנג געפייערט זיין פאטער. אויפ'ן יובילעאום וועט מען האלטען רעדען און ער וועט זיי הערען און וועט זיין ערהרט ביז טרעהרען, ווי זיין פאטער איז געווען ערהרט, און ער וועט, ווי זיין פאטער, אויף קושען זיך מיט נאך אזעלכע אלטינקע, אזוי ווי ער, געווועזענע און קינפטיגע יובילארען, אלטינקע, גרויאינקע, וואס זיינען פארשמירט געווארען פון לעבען. דערנאך וועט ער שטארבען מיט דעם געדאנק, אז ער לאזט איבער נאך זיך א צעהנדליג קינדער, אויף אזעלכע ווי ער איז געווען, און אין „סמאלענסקי וועסטניק" וועט זיין געדרוקט א קורצינקע לעבענס־בעשרייבונג, וועלכע וועט זיך ענדיגען מיט דער בעמערקונג, אז עס איז געשטארבען א ניצליכער און עהרליכער ארבייטער.

און סערגיי פעטראוויטשען האט זיך געדוכט, אז די דאזיגע שבחים נאכ'ן טויט זיינען אזוי ביטער און שמערצליך, ווי אז מען זאל שמייסען מיט א בייטש איבער דער לעבעדינער נאקעטער לייב. און וועה טהאן טהוט דאס דערפאר, ווייל וועלענדיג זאגען אן אנגענעהמען ליגען, זאגען דא דערווייל די מענשען א וואכעדיגען, זיכער אמת. און ער מיינט, אז וועז מענשען וואלטען פארשטעהן דאס, וואס זייער צונג רעדט, וואלטען זיי זיך ניט ערלויבט צו ריידען וועז

גען ניצלעכקייט און בעלעידיגען ווידער די וואָס זיינען שוין בעלעידיגט. סערגיי פּעטראָוויטש האָט ניט געקענט פּארשטעהן אין וואָס עס איז בעשטאַנען זיין ניצלעכקייט און זיין מאַרך האָט זיך לאַנג, לאַנג נאָך מאַטערט פון דער צו שווערער אַרבייט צו פּרופען דאָס פּארשטעהן.

אָבער דער טומאָן האָט זיך אויפגעלייזט אונטער די העלע שטראַלען פון'ם איבערמענש און דאָס וואָס איז געווען אן אונגעלייזטע רעטעניש, איז געוואָרען איינפאַך און קלאָהר. ער איז געווען ניצלעך, און ניצלעך איז ער געווען צו פערדאָנקען זיינע פיעלע אייגענשאפטען. ער איז געווען ניצלעך פאר'ן מאַרך, ווי אן עמיצער, וואָס קויפט קאַלאָשען, צוקער, קעראָסין און צוואמען מיט אַנדערע, אלם איין מאַסע, שאפט ער פאַלאצען פאר די מעכטיגע פון דער ערד; ער איז געווען ניצלעך פאר סטאַטיסטיק און פאר געשיכטע, ווי יענער נאמענלאָזער יחיד, וועלכער ווערט געבאָרען און שטאַרבט, און אויף די דאָזיגע יחידים לערנט מען אויס די געזעצע וועגען דער בעפעלקערונג; ער איז געווען ניצלעך פאר'ן פּאַרטשריט, וואַרים ער האָט געהאט א מאגען און א קערפער וואָס מען בעדארף בעשיצען פון קעלט, און דעריבער האָבען גערוישט טויזענדע רעדער פון די פאַבריקען.

און וואָס מעהרער סערגיי פּעטראָוויטש איז געגאנגען איבער די גאסען און האָט זיך צוגעקוקט צו זיך און ארום זיך אלץ קלעהרער איז פאר איהם געוואָרען זיין ניצלעכקייט. אנפאנגס האָט ער זיך דערמיט פעראינטערעסירט, ווי מיט א נייע ענטדעקונג, און מיט נייגעריגקייט האָט ער געקוקט אויף די רייכע הייזער, אויף די עקיפאַזשען און איז זאָגאר אן איבעריגען מאל געפאָהרען מיט'ן אמניבוס כדי צו בריינגען עמיצען נוצען מיט זיינע פינף קאָפּיקעס; אָבער באלד האָט איהם אָננעהויבען ערגערן דאָס בעוואוסטזיין וואָס ער קאָן קיין טריט ניט מאַכען, וועלכער זאל זיך ניט אויסקומען נוצלעך פאר וועמען ניט איז, וואַרים זיין דאָזיגע ניצלעכקייט הענגט דאָך ניט אָב פון זיין ווילען.

און דאן האָט ער ענטדעקט אין זיך נאָך א ניצלעכקייט, און דאָס איז געווען די ביטערסטע, די ערגסטע פון אלע, און ער איז פון שאנדע און וועהטאָג רויט געוואָרען. דאָס איז געווען די ניצלעכקייט פון א טויטען קערפער, אויף וועלכען מען פּארשט אויס די געזעצע פון לעבען און טויט. אין דעם דאָזיגען צושטאַנד פון גייסטיגער אונרו־

הינקייט פלעגט טרעפען אמאל ביינאכט, אז סערגיי פעטראוויטש פלעגט זיך פארשטעלען די ביכער, וועלכע ווערען געשריעבען וועגען איהם אדער וועגען אזעלכע ווי ער. ער פלעגט קלאהר זעהען די גע־ דרוקטע בלעטער און זיין נאמען אויף זיי. ער פלעגט זעהען דאן די מענשען וואס שרייבען די דאזיגע ביכער און ערווערבען זיך דורך דעם, וואס זיי שרייבען וועגען איהם, עשירות, גליק און בעריהמטהייט. איינע דערצעהלען וואס פאר א נעביקטע ער איז געווען — א מענש וואס טויג צו גארנישט און וועלכען קיינער דארף ניט ; זיי לאכען פון איהם ניט, זיי מאכען פון איהם ניט קיין חוזק — ניין, זיי זו־ כען צו שילדערן זיינע יסורים מיט אזא רחמנות, אז מענשען זאלען ווייגען, און זיינע פרייד שילדערען זיי אזוי, אז מענשען זאלען לאכען. זיי זוכען צו ווייזען, אז אין אזעלכע ברואים, ווי סערגיי פעטראוויטש, איז אויך פאראן עפעס מענשליכעס ; זיי איבערצייי־ גען מיט היץ און קראפט, אז אפילו אזעלכע מענשען טהוט וועה ווען מען שלאגט זיי, און זיי איז אנגענעהם ווען מען איז גוט צו זיי. און אויב די שרייבער זיינען מענשען מיט טאלאנט און זיי גע־ לינגט צו בעווייזען, וואס זיי האבען געווען בעווייזען, דאן שטעלט מען זיי מאנומענטען, און דער פונדאמענט זעהט דוכט זיך אויס פון גראניט, אבער אין אמת'ן בעשטעהט דער פונדאמענט פון אן אונצעהליגער מאסע סערגיי פעטראוויטשעס. אנדערע פון זיי בע־ דויערן אויך סערגיי פעטראוויטשען, אבער זיי ריידען שוין ווענען איהם נאך דעם וואס די ערשטע האבען דערצעהלט, און זיי זיינען זיך נענוג מתוכח, פון וואנען עס נעהמען זיך אזעלכע, ווי ער, וואו קומען זיי אהין, און זיי פארשען וואס מען דארף טהאן, אז עס זאלען אזעלכע וויטער ניט זיין.

פאר דעם קאפיטאליסט איז ער ניצליך, ווי דער קוואל פון זיינע עשירות ; פאר דעם שרייבער ווי א טרעפען צום מאנומענט ; פאר דעם ווייסענשאפטסמאן, ווי א טהייל, וואס דערנעהנטערט איהם צו דער ערקענטנים פון וואהרהייט ; פאר דעם לעזער, ווי א נענג־ שטאנד איינצואיבען זיך אין גוטע געפיהלען — דאס איז די ניצליכ־ קייט, וועלכע סערגיי פעטראוויטש האט אין זיך געפונען. און זיין גאנצע נשמה האט אנגעכאפט די שאנדע און דער דומפער צארען פון א מענשען, וועלכער האט לאנג ניט פערשטאנען, אז מען מאכט

פון איהם חוזק און פּלוצלונג האָט ער זיך א קעהר געטהאָן און דער־זעהט ווי מען שצירעט צייהנער און מען ווייזט אן מיט די פינגער. דאָס לעבען, מיט וועלכען ער האָט זיך שוין לאַנג צופריעדען געשטעלט אלס מיט א פאקט, האָט איצט א קוק געטהאָן איהם אין פּנים אריין מיט טיעפע אויגען, קאלט, ערענסט און אזוי איינפאך שטרייַנג, אז א שרעק. אלעס דאָס וואָס האָט דונקעל אין איהם אַרומגעבלאָנזשעט ביז איצט האָט איצט אָנגעהויבען צו רייַדען הויך און הערשעריש. זיין „איך", וואָס ער האָט גערעכענט אלס דאָס אייגעניג וואהרעם און וואָס היינגט ניט אָב פון דעם שוואכען מח און ניט פון דאָס צואוויא־נעט הארץ, איז אין איהם אויפגעבראכט געוואָרען און האָט אָנגע־הויבען פאָדערען אלעס, אויף וואָס עס האָט געהאַט רעכט.

— איך וויל ניט זיין קיין שטומע שטאָף פאר אנדערעם גליק: איך וויל אליין גליקליך זיין, שטארק און פריי זיין און איך האָב א רעכט דערויף — האָט סערגיי פּעטרעוויטש ארויסגערעדט דעם פער־באָרגענעם גראנאָן, וועלכער בלאַנזשעט ארום אין פיעלע קעפּ און מאכט פיעל קעפּ אונגליקליך, אָבער וואָס עס וועט ארויסגערעדט אזוי זעלטען און מיט אזא שווערקייט.

און אין יענעם מאָמענט וועו ער האָט צום ערשטען מאל ארויס־גערעדט די דאָזיגע קלאהרע און פינקטליכע פראזע, האָט ער פער־שטאַנען אז ער שפּרעכט דאָס אוים אן אורטהייל געגען דעם, וואָס רופט זיך סערגיי פּעטראוויטש און וואָס קאָן קיין מאל ניט זיין ניט שטאַרק און ניט פריי. און ער האָט זיך עמפּאהרט געגען זיין נאַטור, וואָס האָט איהם קיין פּנים ניט געקענט געבען; ער האָט זיך עמ־פּאהרט, ווי א שקלאף, וועלכען די קייטען האָבען אָנגעריבען בלו־טיג וואונדען אויפ'ן קערפּער, וועלכער איז אָבער קיין מאל ניט געווען בעוואוסט, ווי ערנידריגענד עס איז א רעכטלאָזער שקלאף צו זיין און האָט אונטערטעניגליך געבויגט דעם רוקען אונטער דער בייטש פון דעם אויפזעהער. דאָס איז געווען דאָס געפיהל פון א פערד, וועלכער האָט עס פי נם בעקומען מענשליכעם בעוואוסטזיין און שכל אקוראט אין דעם מאָמענט וועו די שמיץ פאסעווען זיין רוקען און ער האָט ניט, ניט קיין קול, ניט קיין כח פאר ווידערשטאַנד. און וואָס לייגגער, שטארקער און אונערבארעמליכער עס איז געווען די

לאסט, אלץ ווילדער איז געווען דער צאָרן פון דעם צובונטע־ווועטן.

אין אָט דער צייט נעמליך האָט נאוויקאוו ערהאלטען פון סערגיי פּעטראוויטשען דעם ערשטען בריעף, זעהר א גרויסען און ווייניג פּאר־שטענדליכען, וואָרים סערגיי פּעטראוויטש איז לחלוטין ניט אים שטאנד געווען ארויסצוגעבען אין דער פּאָרם פון געדאנקען און ווער־טער אלעם דאָס, וואָס ער האָט געזעהען אזוי קלאָהר און גוט. און נאוויקאוו האָט אויף דעם בריעף ניט געענטפערט, וואָרים ער האָט ניט ליעב געהאט איבערצושרייבען זיך און איז דערצו געווען שטארק פערנומען מיט שיכרות, ביכער און אונטערריכט אין שפּראכען. ער האָט בלויז איינעם פון זיינע גוטע־פרײַנד, וועלכען ער פלעגט ארום־פיהרען איבער די טראקטירען, דערצעהלט וועגען סערגיי פּעטרא־וויטשען, וועגען דעם בריעף, וועגען ניטשען, און האָט אבגעלאכט פון ניטשען, וועלכער האָט אזוי גלויבט שטארקע, און וועלט א פּריידיגער פאר שוואכע און ארעמע אין גייסט.

די ערשטע פאלגע פון סערגיי פּעטראוויטשעס עמפּעהרונג איז געווען דאָס, וואָס ער האָט זיך צוריקגעקעהרט צו זיינע האלב־פּאר־געכענע און נאאיווע טרוימעריין. ער האָט זיי אבער ניט דערקענט — אזוי געענדערט האבען זיי זיך פון׳ם בעוואוסטזיין פון זיין רעכט גליקליך צו זיין און נאָך דעם ווי ער האָט זיך־אליין מיאש געווען פון זיך אלס מענש, האָט זיך סערגיי פּעטראוויטש פערטראכט וועגען דעם, צו וואלט ער געקאָנט גליקליך זיין אפילו אונטער אזעלכע אומשטענדען? גליק איז דאָך אזוי בריט און האָט אזוי פיעל מדרגות; אייגער קאָן ניט געפינען קיין גליק אין איין זאך, קאָן אבער גליקליך זיין אין אנדער זאך. און דער ענטפער, וועלכען סערגיי פּעטראוויטש האָט געפונען אויף דער דאָזיגער פראגע, האָט איהם געצוואונגען צו עמ־פּעהרען זיך געגען מענשען, ווי ער איז שוין עמפּעהרט געוואָרען געגען דער נאטור.

IV.

געוואָהנט האָט סערגיי פּעטראוויטש ניט ווייט פון דער וואלטהע־טיגער פאלקס־קיך אין גרויסען פיער־גארענדיגען הויז, וועלכעם איז

פון אונטען ביז אויבען געווען בעוואָהנט פון בעל־הבית׳טעס, וואָס פּאַרדינגען ציִמערען און פון סטודענטען. ער האָט א קליינינקען, אָבער רייניקען ציִמערל און זיינע שכנים סטודענטען זיינען גראָד געווען שטיל מענשען, ניט קיין שיכורים, אזוי אז עס איז געווען בעקוועם אי צו לעהרנען אי צו טראכטען; אזוי אז עס איז געווען עפּעס אונאנגענעהמעס איז דאָס סיידען דער שטענדיגער טשאר פון קיִך אין־דער־פריה. אָבער סערגיי פּעטראוויטש האָט אויפגעהערט לעהרנען, און א האלבען מעת־לעת פלעגט דער צימער בלייבען לייִדיג און פינסטער.

אַרומגעהן פלעגט ער זעהר פיעל, פלעגט ניט מיער ווערן ארומ־געהן, און אין אלע גאסען פון מאסקווא פלעגט מען קאָנען באגעגנען זיין לאנגע פיגור אין אן אבגעבלאקירט היטל. איין מאל, האָט ער זיך אין א פראסטינגען טאג ארויפגעקליבען אויף די וואראביאוע בערג און האָט פון דאָרט לאנג, לאנג געקוקט אויף מאסקווא, ווי אייִנ־געהילט די שטאָדט איז אין א ראזיגען טומאן און רויך און ווי עס גלאנצט אָב דורכ׳ן שלייער דער טיִך און די גערטנער. שפּאציִרענדיג איז געווען גרינגער צו טראכטען, און דאָס וואָס ער האָט געזעהען האָט פערלייכטערט די גערואנקען־ארבייט, ווי א צייכנונג מאכט לייכטער פאר שוואכזיניגע מענשען צו פארשטעהן א זאך. סערגיי פּעטראוויטש האָט אונטערגעפיהרט זיינע חשבונות, ווי א בעל־הבית וועלכער וויִיס אז זיין פארמעגען איז חרוב געוואָרען און ער געהט ארום צום לעצטען מאל בעקוקען זיינע חפצים, מאבענדיג זיין טרויִע־ריגען חשבון. אלעס וואָס ער האָט געזעהען האָט איהם געזאגט, אז פאר איהם וואלט אויך מעגליך געווען פערהעלטניסמעסיגער גליק, אָבער אז ער וועט איהם אין דער זעלבער צייט קיין מאל ניט האָבען — קיין מאל ניט.

איין גליק האָט בלויז געקענט זיין פאר סערגיי פּעטראוויטשען: וועג ער זאל קענען פארמעגען אלעס וואָס ער האָט געליעבט אין לעבען און פּטור ווערען פון אלעס וואָס ער האָט געהאסט. ער האָט ניט גע־גלויבט אין האַרטמאן׳ס פעסימיסטישע פילאָזאָפיע, אז בעזיצען דאָס עווינעשטע הייסט בלויז ענטוישט צו ווערען, — ער האָט גע־דיינקט אזוי ווי נאוויקאוו אז די פעסימיסטישע פילאָזאָפיע איז בע־שאפען געוואָרען בלויז אלס א טרויסט און אבנארונג פאר די מענ־

שען, וועלכע זיינען געוויבט פון אלעם דאָם, וואָם אנדערע פאר־
מעגען. און ער איז געווען זיכער, אז ער וועט קענען זיין גלייקלעך,
וועז מען זאָל איהם געבען געלד, דאָם דאָזיגע פרייהייט, וואָם וואנ־
דערט ארום איבער דער וועלט און וועלכע די שקלאפען גיסען אויס
אין דער פארם פון מטבעות פאר די הערערן.

סערגיי פעטראוויטש איז געווען ארבייטזאם; ער האָט ניט גע־
ליעבט די ארבייט און האָט געליטען פון דער שווערקייט פון דער אר־
בייט דערפאר ווייל זיין ארבייט איז געווען אזא, וואָם האָט איהם
ניט געגעבען קיין הנאה. אין גימנאזיע האָט ער געמוזט לעהרנען
אזעלכע זאכען, וואָם זיינען ניט אינטערעסאנט, וואָם זיינען איהם
לגמרי פרעמד, און אמאל טאקע געגען זיין פערשטאנד און נעגען
זיין געוויסען, און אזא ארבייט איז פאר איהם געווען אן אָבקומעניש.
אין אוניווערזיטעט איז שוין די ארבייט געווען לייכטער רוהיגער און
פערנינפטיגער, האָט אָבער אויך געגעבען וויינינג הנאה דעם קאלטען
שכל, און די שטונדען וואָם ער פלעגט אמאל האָבען צופעליג איז דאָך
געווען דיזעלביגע ארבייט ווי אין גימנאזיע נור פארקעהרט, דאָרט
האָט מען איהם געלערנט דיזעלבע זאכען, דאָ לערנט ער זיי אנדערע
און דאָם איז אויך געווען א אָבקומעניש. און זיין ארבייט אין דער
צוקונפט, אלם אן אקציזנער בעאמטער, איז דאָך אויך געווען אזוי
טרויסטלאָז, אזוי לאנגווייליג און געצוואונגען. בלויז זומער, ביי
זיך אין סמאלענסק פלעגט סערגיי פעטראוויטש זיך אויסרוהען, הנאה
האָבענדיג פון דער פישוט'ער, גראָבער ארבייט: סטאליארסקע אר־
בייט, מאכען פאר די קלוינע בריידערלעך היצערנע ביקסלעך, פער־
ריכטען דעם צאהם אין גאָרטען, די ביינקלעך, און ער האָט הנאה
געהאט פון גראָבען בעעטען אין גאָרטען, אויסגראבען די גלאנציגע
און די בערגעליגע ערד און איבערקעהרען. דאָם איז געווען פרעהלי־
כע, מונטערע ארבייט, אָבער ניט די ארבייט, צו וועלכע ער איז
בעשטימט געוואָרען פון געבורט אלם זוהן פון א רעגיערונגס־בעאמטען.

מאנכע מענשען, וועלכע ליידען אויך דערפון וואָם זייערע פע־
הינקייטען הארמאָנירען ניט מיט דער ארבייט, ברעכען אמאל די
דאָזיגע רעמלעך און נעהן אווועק אויף וועלכען וועג זיי ווילען — ווערן
פשוט'ע ארבייטער, אקערן ערד, ווערן בראדיאגעס. אָבער דאָם
זיינען מענשען קרעפטיגע, מוטהיגע אין גייסט, אזעלכע מענשען

זיינען ניט פּיעל אויף דער ערד, און סערגיי פּעטראוויטש האָט געפּילט, אז ער איז דעריין שוואַך, שעהמעוודיג און ווערט בעוועלטיגט פון פּרעמדען וויל̈ען, ווי א לאקאמאטיוו, וועלכען א צופּאל, א קאטאסטראפע קאָן אראבפיהרען פון די רעלסען איבער עפּעם וואס איז אוועקגעלייגט געווארען פון א פּרעמדער האנד. ניט נור האָט ער ניט געקאָנט טהאָן עפּעם אזעלכעם, נור ער האָט זיך גאָר ניט געקאָנט פאָרשטעלען אפילו ווי וועט ער דאָס אוועקווארפען זיין אנשטענדיגען קאָסטיום, זיין קווארטיר, זיינע שטונדען און וועט זיך אן אבגעריסענער ארומשלעפּען איבער די וועגען אדער גהען הינטער דער סאָכע. און דאָס ערשטע, וואָס האָט איהם געקאָנט בריינגען נעהנטער צום גליק, איז געווען — פּריי צו ווערען פון דער אונאנגענעהמער ארבייט, וועלכע איז איהם פּרעמד. און רעכט האָט ער דאָך געהאט פּריי צו זיין; זעהט ער דען ניט אזעלכע מענשען ווי ער, וואָס זיינען אויך ילוד אשה׳ס, ווי ער, האָבען נערווען און א מאָרך, און זיי הויבען גאָר ניט אָן צו ארבייטען, זיי באשעפּטיגען זיך בלויז מיט זאכען, פון וועלכע זיי האָבען פּערגעניגען.

„און דאָס וואָס אנדערע פּארמעגען, דערווייל̈ האָב אויך איך א רעכט" — האָט זיך געטראכט סערגיי פּעטראוויטש אין דער צייט, ווען ער איז עמפּעהרט געווארען געגען דער נאטור און געגען מענשען.

פּאר איהם וואָלטען זיך אויך געקאָנט געפּינען אזעלכע בעשעפּטיגונגען, פון וועלכע ער זאָל̈ האבען האָבען. די ערשטע און הויפּטזעכליכסטע פון זיי איז די ערקענטנים פון דער נאטור. ניט דאָס אריינדרינגען אין די סודות פון דער נאטור — דערצו פאָדערט זיך שכל — נור פון זעהען מיט די אויגען, פון ריכען מיט דער נאָז, פון אלע חושים. ער האָט ליעב געהאט די לעבעדיגע נאטור מיט א צערטליכער, זאָגאר מיט א לייִדנשאפּטליכער, אבער מיט א בעהאלטענער ליעבע, וועלכע בלויז נאוויקאוו האָט אין איהם פּארדעכטיגט. וועו ער פלעגט דערזעהען א וועלכען עם איז ווארצעלע פון א גראָז אין פּריהלינג, דעם ווייסען שטאם פון א בעריאָזע, ווי דאָס קומט ארויס פון דער ווייכער, שמעקענדער ערד, די שווארצינקע, דינינקע צוויי־געלאָך, וואָס זיינען צוגעקלעפּט צו איהר ווייכער ברוסט — פלעגט דאָס צושמידען צו זיך זיינע אויגען און בריינגען שמחה איהם אין הארצען. ער האָט ניט פּערשטאנען פּאר וואָס ער ליעבט אזוי די

שווארצע ערד, וועלכע גיט איהם אזוי פיעל יסורים, נור וועז ער פלעגט אין פריהלינג דערזעהן דאָם ערשטע שטיקעל ערד, וואָם האָט זיך בעפריים פון קאלטען און טויטענדען שנעע און ווי דאָם וואלט אָב־געזיפצט זיך אונטער דער זונן — האָט זיך איהם געוועלט א קוש טהאָן עם מיט א לאנגען, צערטליכען קוש, ווי מען קושט א היים־געליעבטע פרויענצימער. און זייענדיג געצוואונגען דעם גאנצען לע־בען פערברייננען אין אן ענגען, פיער־עקדיגען קאסטען, אויף די שטויביגע, רוישיגע גאסען, אונטער דעם שמוציגען שטאָדטישען הימעל, האָט ער מקנא געווען די בראזיאגעס, פאר וועמען די שטערן אין הימעל זיינען שומרים ווען זיי שלאָפען, און וועלכע זעהען זיך אן און ווייסען אזוי פיעל. און איהם קומט ניט אויס אין לעבען קיין זאך צו זעהען, אויסער בעריאזעס, גרעזלעך, פלאכע טייכלעך און קליינע בערגלעך.

ער פלעגט אמאל לעזען שעהנע שילדערונגען, און מסתמא אמת'ע, פון דעם ים און פון די בערג, אבער זיין שוואכע פאָרשטעלונגס־קראפט האָט איהם ניט נעקאָנט בעשאפען א לעבעדיג בילד פון דעם. און איהם האָט זיך געוועלט מיט די אייגענע אויגען איבערצייגען זיך — איז דאָם טאקע אמת, אז דער ים איז אזוי טיף און אונענדליך, אז ער איז בלוי, גרין אדער אפילו רויט, אז פון איהם הויבען זיך און קייקלען זיך איבער איהם הויכע כוואליעס, און איבער זיי לויפען אויף דעם בלויען הימעל ווייסע וואלקענס אדער שווארצע, שרעק־ליכע. איז דאָם אמת, אז די בערג זיינען אזוי הויך, משופע און מיט וואלד באדעקט, און אז צווישען זיי זיינען בלויע טהאלען און טומאן, און אז זייערע שנעע־שפיצען גלינצערן אונטער דעם סאמע גרינעם הימעל.

איז דאָם אמת?

א טיפער, פייפענדער זיפץ, פון דער טיפענישע פון די פער־שטויבטע לונגען פלעגט א הויב טהאָן סערגיי פעטראוויטשעס ברוסט און פלעגט אראביאגען פון זיין פלאכען פנים דעם שהמעוודיג־ענט־ציקטען שמייכעל. און ער האָט מקנא געווען די, וועלכע בעהער־שען דעם ים און די בערג נאָך מעהר אידער ער האָט מקנא געווען די בראזיאגעס.

איין מאל, בלאָנזשענדיג איבערן שטאָדט און דערקענענדיג

צווישען דער מאַסע, וואר פון זיי זיינען די פּריע און מעכטיגע און וואר איז אויף אייביג גערויבט פון פּרייהייט, האָט סערגיי פּעטראַוויטש דערזעהען א שילד פון א סטערעאָסקאפישער פּאנאראמע און ער איז אהין אריין. דאָרט האָט מען געוויזען בערג, אָזערעס און די שלעסער פון דעם באירישען קעניג לודוויג. די קאָליר־טע פּאָטאַגראפיען זיינען פערבייגענאנגען פאר די אויגען און זיינען געווען אזוי לעבעדיג, אזוי בולט, אז עס האָט זיך געפיהלט די לופט, די בלויע וויטקייט און דאָם וואסער האָט גענלענצט, ווי ווירקליכעס וואסער, און דאָרט האָבען זיך אָבגעשפּיגעלט די וועלדער און די שלעסער. א וויסער, יו"ט־דיג ליכטיגער דאמפּפער האָט מיט דעם שפּיץ־נאָז אויפ־געהויבען שוימיגע בעעטען, און אויפ'ן שיף־דעק זיינען געשטאנען און געזעסען יו"ט־דיג געקליידעטע העררן און דאמען און קינדער און מען האָט, דוכט זיך, געקאָנט דערקענען אפילו דעם פרעהליכען שמייכעל פון זייערע פּנים'ער. דערנאָך האָט ער געזעהען א שלאָס, מיט זיינע וווייסע טהורעמס, צייהניגע טעראסען, וועלבע לאָזען זיך אראָב ווי קאסקאדען אין טהאל, און אויך דאָם אינווייניגע פון שלאָס האָט ער געזעהען. גרויסארטיגע זאלען, אונצעהליג פיעלע בילדער, קעניגליך פרעכטיגע זאמעטען און שווערע זיידענס, אין די הויכע פענסטער פון גאָטהישען סטיל שטראמט אריין די ליכטיג־קייט פון דער זונ און גליטשט זיך איבער דעם פּאָרקעט פון די דיעלען. און אויף איין פענסטער, מיט'ן רוקען צו סערגיי פּעטראַוויטש, איז געזעסען עמיצער רויהיג און גלייכגילטיג און האָט געקוקט אַרונטער, אהין, וואו עס האָבען זיך געזעהען בלויז די בערג־שפּיצען און דער ליכטיגער הימעל.

סערגיי פּעטראַוויטש האָט זיך לאנג צוגעקוקט צו דער אונבע־וועגליכער פיגור פון דעם זיצענדען און ווי ער וואָלט זעהען אלעס, וואָס יענער האָט געזעהען : וועלדער, טהאלען, און דאָם בלויע שטאָל פון די אזערעס, און ער האָט געפיהלט ווי פריש און ריין עס מוז זיין די לופט, וועלבע יענער אטהעמט אריין. און איהם האָט זיך געדוכט, אז צוויישען די גרויסארטיגע זאלען מיט די סופיטען, וועלבע צוגעהן זיך אזוי ווי הימעל־געווילבען, מיט די פענסטער, פון וועלבע א האלבע וועלט קאָן מען זעהען, אז דאָרט קאָן ניט זיין קיין ביינקשאפט, קיין מרה־שחורה, קיינע טרויעריגע געדאנקען. און

ער האָט געזעהען נאָך, די וואונדערליכסטע זאך האָט ער געזעהען: ער האָט געזעהען א מענשען, וועלכער האָט געהאלטען איין פוס אונטערגעבוינט אונטער זיך און די פאדעשווע פון שטיוועל אויסגעשטעלט אזוי, ווי סערגיי פעטראוויטש וואלט עם טהאן, ווען ער וואלט געווען אויף זיין פלאץ; און דער דאזיגער מענש האָט געאטהעמט מיט דער בערג־לופט און האָט געקאָנט ארומשפאצירען אין די גרויסארטיגע זאלען. סערגיי פעטראוויטש האָט א קריץ געטהאָן מיט די צייהן פון פלוצלונגען כעס און האָט זיך א רוק געטהאָן פאָרווערטס, ווי ער וואלט וועלען ארָאבשלייִדערן אין תהום דעם אונבעוועגליך זיצענדען מאן, און ער האָט זיך אבגעשלאָגען מיט'ן שטערען און נאָז אן די ראהמען פון די שויבען. און ער האָט זיך פארשעהמט, ווען ער האָט א טראכט געטהאָן, אז זיין כעס איז דאָך בלויז א געמאכטער און עס איז דאָך דערפאר ווייל עס זיינען דא ראהמען, אן וועלכע ער קאָן זיך אבשלאָגען; ווען ער וואלט אבער אין דער ווירקליכקייט געזעהען אזא מענשען, וואלט ער דאָך נאָר ניט געוואגט אנצוריהרען איהם אפילו מיט א פינגער. זייענדיג א שעהמעוודיגער און שטילינקער, וועלכער פלעגט א ציטער טהאָן זעהענדיג א געקוילעטע הוהן, ווי האָט ער געקאָנט פעהיג זיין צו ווערען אזוי אין כעס.

ווען סערגיי פעטראוויטש איז ארויסגענאנגען פון דער פאנארא־מע אין דעם קרומען, הויקערדיגען מאסקווער געסעל, וואו די דווארניקעס האָבען גערייניגט דעם שנעע, האָט ער א טראכט געטהאָן, אז עס זיינען ניטא אזעלכע פאקטען, פון וועלכע א מענש זאל מוזען צופריעדען זיין.

אויסער דער נאטור איז געווען נאָך א זאך, וואס וואלט געקאָנט צופריעדען שטעלען סערגיי פעטראוויטשען: מוזיק, קונסט אין אלע איהרע געשטאלטען, וועלכע קאָנען איהם זיין בעגרייפליך און וואלטען געקאָנט אויספיעלען זיין לעבען און מאכען דאס לעבען אינטערעסאנט און פערשיעדענע־ארטיג. נאָך מוזיק האָט געפאלגט פרויען־ליעבע — אויך א זאך וואס זיין הארץ האָט געדורשט. אין קאָנצערטען, אין טהעאטער און אין נאס האָט ער געזעהען וואונדערליך־שעהנע פרויען, פול מיט חן און אייגעלקייט, און איהם האָט זיך געגלוסט זייער ליעבע. איינע פון זיי האָט ער בעזאָנדערס געהאט אין זכרון, ער האָט זי בעגעגנט עטליכע מאל און

האָט פון איהר געטרוימט, אָבער זי האָט קיין איין מאָל ניט א הויב געטהאָן איהרע אויגען א קוק צו טהאָן אויף איהם און האָט גאָר ניט געוואוסט אפילו פון זיין עקזיסטענץ.

די עראינערונג וועגען דער לעבע פון׳ם מיידעל, וואָס האָט ביי זיי געארבייט אין גאָרטען און פון וועלכער עם האָט זיך געהערט דער ריח פון מיסט און שוויין האָט איהם אבגעעקעלט; איהם איז געוויען אבשטויסענד צו דיינקען וועגען אנדערע אזעלכע גראָבע פרויען, וועלכע וועלען איהם לעבען און וועלען מיט איהם רעדען וועגען רובעלם און וועגען פערהאַסטער ארבייט. איהם האָט זיך שמערצליך געגלוסט די לעבע פון יענער פרויענצימער, וועמעס נאָמען ער האָט ניט געוואוסט און וועלכע פארשטעהט ניט דאָס אלעס פון וואָס ער און אזעלכע ווי ער וועלן געמאַטערט. און ווי א מענש, וועלכער האָט קיין מאָל ניט געלעבט אזוי ווי ער געמיינט, אז געלד וואָלט איהם געקענט ערווערבען לעבע; און ווי א מענש, וועלכער האָט קיין מאָל ניט געוואוסט פון פרויענ־לעבע, האָט ער געמיינט אז דאָס קאָן איהם געבען גליק.

אין אָט אזא צייט נעמליך איז סערגיי פּעטראוויטש געפאָהרען צו פרויען, וואו זיינע חברים האָבען איהם בעגעגענט, און ער האָט מיט א כיון זיך צוריקגעהאלטען פון טרינקען, כדי ער זאָל קלעהרער קענען בארייקען דאָס, וואָס עם פאלט אויס אויף דער וועלט אויף דעם גורל פון אזעלכע מענשען וויי ער איז.

וואָס מעהר סערגיי פּעטראוויטש האָט זיך צוגעקוקט צום לעבען אלץ אונמעכטיגער און ניכטס־ווירדיגער האָט זיך געוויזען אין זיינע אויגען די נאטור, וועלכע צושיט איהרע מחנות אזוי אונזיניג. און אנשטאט דער געפאלענער נאטור איז פאר זיין טומאנעם בליק ענטשטאַנען אן אנדער דראָהענדע און מעכטיגע קראפט — געלד. א פאר־בלענדעטער, א פערלאָרענער, האָט ער אָנגעהויבען טראכטען, אז דאָס געלד הערשט אויף איבער דער נאטור. זיין שוואכער מארך האָט זיך געלאָזט נארען, און אין הארצען האָט זיך אנגעצונדען א פונק פון האָפענונג. ער האָט ארויסגענומען פון קעשענע א זילבערנעם רובעל און האָט איהם געדרעהט אין האַנד מיט א משונה׳דיגען געפיהל פון נייגעריגקייט, ווי ער וואָלט דאָס צום ערשטען מאָל דערזעהען די דאָזיגע גלאנציגע דריידעל. ניט פון הימעל פאלען דאָך די דאָזיגע

דרייד׳לעך, ער האָט דאָך דאָס ערוואַרבען און ער קאָן נאָך ערווערבען פיעל אזעלכע, און דאן וועט ער האָבען אין די הענד אזא מעכטיגע קראפט, וואָס הערשט איבער דער נאטור.

און ווי יעדער מענש, פאר וועלכען עס ווייזט זיך א האָפענונג, האָט ער אָנגעהויבען טראכטען וועגען דער האָפענונג, ניט וועגען דער מעגליכקייט זי צו פערווירקליכען, נור וואָס ער וועט טהאָן וועז זי וועט זיך פערווירקליכען. און די דאָזיגע עטליכע טעג זיינען געווען אן אברוה פאר סערגיי פּעטראוויטשען; ער האָט זיך אויפגעהויבען העכער אום שטאַרקער דערנאָך צושמעטערט צו ווערן אן דער ערד און מעהר שוין ניט קאָנען אויפשטעהן. ער האָט שוין אָננעגומען אלס א טהאָטזאך, אז ער פערמעגט א מיליאָן, און ער האָט געטרויעט פון׳ם ים, פון די בערג און פון דער פרויענצימער, וועמעס נאָמען ער וויים ניט און וועלכע האָט קיין אהנונג ניט פון זיין עקזיסטענץ.

איין מאל האָט דער נעראנק אָנגעהויבען ארבייטען איז שוין געווען אונמעגליך אָבצושטעלען איהם, און בפרט אז איהם האָט געטריבען אזא פייעריגער בייטש, ווי די געשטאלט פון׳ם איבערמענש, פון יענעם, וועלכער בעזיצט מאכט, גליק און פרייהייט. און וועז די געשטאלט האָט א בלאנק געטהאָן פאר זיינע אויגען, האָט זיך סערגיי פּעטראוויטש פערוואונדערט, וואָס ער ניט זיך ווידער אָב מיט אזעלכע קינדערשע פאנטאזיעס וואָס וועלען קיין מאל ניט פערווירקליכט ווערן. עס זיינען פאראן פערשיעדענע וועגען צום גלעל, נור אויף יעדען וועג שטעהט א ראגאטקע און לאָזט סערגיי פּעטראוויטשען ניט צוקומען. גנב׳ענען קאָן ער ניט, ווי ער קאָן ניט הרג׳ע׳נען, וואַרים ניט דער מארק לענקט זיינע האנדלונגען, נו. עפעס א פרעמדער, אונבעוואוסטער ווילען. יענע ארבייט, וועלכע איז פאר איהם מעגליך, קאָן ניט בריינגען קיין עשירות, און אלע אנדערע זאכען — ווי שפּיעלען אויף דער בערזע, א פאבריק, א הויכע אמט מיט גרויס געהאלט, קונסט, חתונה האָבען מיט א רייכע כלה, אלעס דאָס וואָס דער גועזיץ און דער געוויסען ערלויבט און וואָס קאָן געבען א פארמעגען אין איין טאָג, אָדער אין איין יאָהר — דאָס האָט דאָך פאר איהם ניט עקזיסטירט, ווי שכל האָט פאר איהם ניט עקזיסטירט.

און וועז סערגיי פּעטראוויטש האָט פערשטאַנען, אז געלט קאָן ניט פערריכטען די אונגערעכטיגקייט פון דער נאַטור, נור מאַכט נאָך טיעפער די אונגערעכטיגקייט, און אז מענשען דער־הרג׳נענען תמיד דעם, וועמען די נאַטור האָט שוין פערוואונדעט — האָט זיין פער־צווייפלונג פערלאָשען די האָפנונג, און א חשך האָט אָנגעכאַפּט זיין נשמה. דאָס לעבען האָט איהם איצט שוין אויסגעוויזען וווי א ענגע שטייג, און די אייזערנע גראטעס זיינען געריכט און דיק, און עס איז בלויז איין ניט פערריגעלטער אויסגאנג פאראן.

און א נייע פּעריאָדע האָט זיך אָנגעהויבען אין סערגיי פּעטרא־וויטשעס לעבען. ער איז ערגעץ ניט ארוים פון הויז און פלעגט נעהן בלויז אין סטודענטישע קיך עסען; ער פלעגט קומען אהין וועז מען פלעגט שוין האלטען ביים פערמאַכען, כדי ניט צו טרעפען דאָרט קיינעם פון די בעקאַנטע סטודענטען. וווי טאָג אזוי נאַכט איז ער געלעגען אויפ׳ן בעטעל אָדער איז ארומגעגאנגען; די שכנים און די בעל־הבת׳טע זיינען שוין געווען הנט געווען צום קלאנג פון א טורמע: אייגם—צוויי—דריי אהין און אייגם—צוויי—דריי צוריק. אויפ׳ן טיש איז געלעגען א בוך, און הגם דער בוך איז געווען פערמאַכט און פערשטויבט, האָט פון אינווייניג דאָך ארויסגעדרונגען א פעסטער, רוהיגער און אונערבארמיגער קול:

„אויב דאָס לעבען גיט זיך דיר ניט איין, אויב דער גיפטיגער וואַרים צופרעסט דיין האַרץ, וויים אז דער טויט וועט זיך אייגעבען.“

V.

איין מאָל איז אונמענליך צו זיגען, דאַרף מען שטאַרבען. און סערגיי פּעטראוויטש האָט בעשלאָסען צו שטאַרבען און האָט נעטראכט, אז זיין טויט וועט זיין א זיגג.

דער גערעאנק וועגען טויט איז פאר איהם ניט געווען קיין נייער; דער גערעאנק איז שוין איהם פריהער אויך ארויפגעקומען אויפ׳ן זינען, וווי ער קומט ארויף יעדען מענשען, ביי וועלכען עס זיינען פיעל שטיינער אויפ׳ן וועג, אָבער ער איז אויך געווען אזוי אומזיסט, וווי

די טרויעריי וועגען מילׂיאנען. איצט אבער איז דער דאזיגער גע־דאנק ערשיינען ביי סערגיי פעטראוויטשען ווי א בעשלום, און דער טויט איז שוין געווארען ניט ווי א געווינשטע זאך, וואס עס קאן ניט זיין אויך, נור ווי אן אונפערמיידלׂיכקייט, ווי עפעס וואס וועט אונבעדינגט מוזען געשעהען. עס האט זיך געעפענט אן אויסגאנג פון שטייג, און אבוואהל דער אויסגאנג האט געפיהרט אין אונבע־וואוסטזיין און חשך, איז עס פאר סערגיי פעטראוויטשען געווען גאנץ ענאל. ער האט דונקעל געגלויבט אין א נייעם לעבען און ער האט זיך פארׂן טויט ניט געשראקען, וואהרים ער וועט בלויז אוועק־טראגען מיט זיך זיין פרייען איך, וועלכער הענגט ניט אב ניט פון׳ם שוואכען מח, ניט פון צוקראכען הארץ, און דער קערפער וועט אנ־קומען דער ערד, און זאל זי שאפען פון איהם א ניי הארץ און א נייעם מאהל. און וועו ער האט דערשפירט אין זיך אז ער איז רוהי־גערהייט פארטיג צום טויט — האט ער צום ערשטען מאל אין זיין לעבען דערפיהלט א טיעפע און שטאלצע שמחה, די שמחה פון א שקלאף, וואס ברעכט די קייטען.

„איך בין ניט קיין פייגלינג" — האט געזאגט סערגיי פעטרא־ויטש און דאס איז געווען דער ערשטער שבח, וואס ער האט זיך געזאגט וועגען זיך און האט מיט שטאלץ אנגענומען דעם דאזי־גען שבח.

עם האט זיך געקאנט אויסווייזען, אז דער געדאנק וועגען טויט דארף פערניכטען אלע זארגען וועגען לעבען און וועגען דעם גוף, וועלכען מען דארף שוין אויף גארנישט. אבער מיט סערגיי פעטרא־ויטשען האט פאסירט אקוראט דאס פארקעהרטע, און אין די לעצטע טעג פון זיין לעבען איז ער געווארען דערזעלביגער פעדאנטישער פינקטלׂיכער און רייגלׂיכער מענש, ווי ער איז געווען פריהער. ער האט זיך געוואונדערט ווי אזוי האט ער דאס געקענט פערלאזען זיין צימער אין אזא אונארדנונג און זיין טיש; ער האט אויפגעראמט זיין צימער, האט צולייגט די ביכער אין ארדנונג. פון אויבען האט ער אועקגעלייגט א חיבור, וועלכען ער האט אנגעהויבען אמאל — וואס איז דערנאך איבערגעבליבען צו נאוויקאוועז — און האט בעזונ־דער אבגעלייגט דעם בוך „אלזא שפראך זארטוסטרא.". ער האט איצט ניטשען אפילו ניט געעפענט און איז געבליבען גאנץ גלייכגיל־

טיג צום בוך, וועלכען ער האָט קענטיג ניט דערלעזען אין גאנצען, וואָרים די בעמערקונגען מיט'ן בלייַאדער אויף די ברעגען בלעטער זיינען דערגאנגען בלויז ביז דער העלפט פון דריטען טהייל. עס קאָן זיין אז ער האָט מורא געהאַט אז ער וועט דאָרט געפינען עפּעס נייעס, אונערוואַרטעטעס, און דאָס קאָן צושטערען זיין לאנגע געמאַטערטע ארבייט, וועלכע האָט אין איהם איבערגעלאָזען דעם איינדרוק פון א בונטען, שרעקליכען חלום.

סערגיי פּעטראוויטש איז דערנאָך אַוועק אין דער גרויסער באָד, איז מיט הנאה ארומגעשוואָמען אין דעם קאַלטען באַסיין, און וועג ער האָט דערנאָך אין גאס בעגעגנט א חבר־סטודענט איז ער מיט איהם אַוועק „צום דייטשען" אין ביער־האַלע און אויסגעטרונקען א פּלאש ביער. קומענדיג אַהיים, איז ער א ראזיגער, א ריינער, אין א וויסער לייַנענער העמד געזעסען לאנג טרינקענדיג טהעע מיט מאַלינעס, האָט דערנאָך א בעט געטהאָן ביי דער בעל־הבית'טע א נאָדעל און אָנגעהויבען פּערריכטען זיין סטודענטישען מונדיר. דער מונדיר איז שוין געווען אן אלטער, אן ענגער און האָט תמיד געפּלאצט אונטער די פּאכוועס, אוּן סערגיי פּעטראוויטשען איז שוין אויסגעקומען ניט איין מאָל צו פּעררייכטען איהם. זיינע גראָבע אומגעלומפּערטע פינגער האָבען מיט גרויס מיה אָנגעכאפּט די דיבע נאָדעל, וועלכע פּלעגט פערלאָרען וועלען אין'ם צופּוילטען געוואנט.

עטליכע טעג איז סערגיי פּעטראוויטש געווען בעשעפטיגט מיט פערפערטיגען דעם סם; וועג דער סם איז שוין געווען פּאַרטיג, האָט ער מיט הנאה א קוק געטהאָן אויף דעם קלייניגקען פּענכערל, טראכטענדיג ניט וועגען דעם טויט, וועלכער געפינט זיך אין איהם, נור וועגען דעם ווי ערפּאַלגרייך ער פיהרט אוים די ארבייט. די בעל־הבית'טע, א קלייַנע, שוואַרצע פרויענצימער, א געוועזענע מעטרעסע, האָט אפּגים עפּעס חושד געווען, וואָרים זי האָט זיך זעהר דערפּרעהט, וואָס סערגיי פּעטראוויטש האָט אָנגעהויבען וווייזען סמנים, אז ער הויבט ווידער אן צו זיין באשעפטיגט. זי איז אריין צו איהם אין צימער און האָט לאנג געפּלוידערט וועגען דעם ווי שלעכט אייניזאמקייט ווירקט אויף א יונגען מענשען; זי האָט איהם דערצעהלט וועגען אייניגע איהרען א בעקאַנטען, וועלכער איז געווען א פּאַליציי־סערזשאנט און האָט נעהאָט גוטען אייַנקונפט נור איבער זיין מרח־

שחורה'דיגע נאטור האָט ער אָנגעהויבען שיכור'ן און וועלגערט זיך אין די שמוציגע קוואַרטאַלען, וואו פאר א גלעזעל בראנפען שרייבט ער א בריף, א פראשענייע. די דאזיגע געשיכטע פלעגט זי דערצאהלען דערנאָך יעדען סטודענט, וועלכער האָט בעזוכט ,אָם חויז און האָט צוגעלייגט, אז זי האָט טאקע עפּעם געפונען אן עהנליכקייט צווישען סערגיי פּעטראוויטש און יענעם בעקאנטען פּאליציי־סערזשאנט.

— קומט אריין אמאל צו מיר א גלעזעל טהעע טרינקען — האָט זי איינגעלאדען סערגיי פּעטראוויטשען, אָהן פּניות אייגענט־ליך — און איהר וואלט זיך געדארפט דורכגעהן אמאל צו חברים, וואַרים וואָם איז דאָם פאר א פיהר: ניט איהר געהט ערגעץ, ניט צו אייך קומט קיינער.

סערגיי פּעטראוויטש האָט געפאלגט איהר עצה און האָט בעזוכט כמעט אלע זיינע חברים, אָבער לאנג איז ער ערגעץ ניט פערבליבען.

די סטודענטען האָבען דערנאָך בעהויפט, אז סערגיי פּעטראוויטשעם משוגעת האָט מען שוין קלאָהר געקענט באמערקען דאן, און האָבען זיך געוואונדערט ווי אזוי זיי האָבען ניט פּאראוים געזעהען אז אזוי וועט דאָם פּאסירען. דער געוועהנליך שטילער, שעהמעווידיגער און שווייגענדיגער, סערגיי פּעטראוויטש, האָט דעם מאל געפלוידערט וועגען פערשיעדענע פוסטע זאכען, און וועגען נאוויקאוועז האָט ער גערעדט ווי וועגען זיין גלייכען און האָט אפילו געמאכט פּאַרווירפע, אז ער איז געווען צו אָבערפלעכליך. ער איז געווען דערביי זעהר פרעהליך און האָט אָפט געלאכט. איין יונגינקער סטודענט האָט דערצאהלט, אז סערגיי פּעטראוויטש האָט זאָגאר געזונגען, אָבער דאָם האָבען שוין אלע אייגעפונען פאר צו איבערטריבען. אָבער אלע זיינען געווען אייגשטימיג, אז עפּעם זאָנדערבארעם איז געווען צו מערקען אין סערגיי פּעטראוויטשעם האלטונג, און אויב מען איז דערוויף ניט אויפמערקזאם געווארען פריהער, איז דאָם בלויז דערפאר, ווייל מען האָט אויף איהם בכלל וויניג געקוקט. צווישען די חברים האָט זיך וועגען דעם אויפגעהויבען אן אינטערעסאנטע פראגע: צו וואלט מעגליך געווען צו ראטעווען סערגיי פּעטראוויטשען, וועז די חברים וואלטן זיך צו איהם געהאלטען נעהנטער און וואלטען געשוינקט

מעהר אויפמערקזאמקייט אויף זיין לאגע ? און זיי זיינען געקומען צום שלום, אז זיין רעטונג וואלט פאלשטענדיג מעגליך געווען, אבער ניט דורך דעם, וואס אן אנדער מח, א שטארקערער זאל איהם בעי־ איינפלוסען, זאנדערן דורך דער ווירקונג פון א נאהענטען מענשען, א מוטער אדער א פרויענצימער וואס וואלט איהם ליעבען. מען האט געריעבענט, אז סערגיי פּעטראוויטש האט פאר דער נאנצער לעצטער צייט זיך אייניגעפונגען אין א צושטאנד פון גייסטיגער פערשטאקונג, עהנליך צו א היפנאטישען שלאף, וועו איבער דעם ווילען געווען לטיגט אן אייגענע אדער פרעמדע אידעע. די דאזיגע אידעע קאן מען ניט אבשוואבען מיט ערקלעהרונגען, אבער ליעבע וואלט סערגיי פּעטרא־ ווישען געקאנט אויפוועקען פון דעם דאזיגען היפנאטישען שלאף. דאס געשריי פון א מוטער, וואס קומט ארויס פון איהר מוטער־הארץ; דער אנבליק פון א פּנים, וואס איז אזוי ליעב און טהייער און אויף וועלבען מען קען פון קינדווייז אן יעדען קנייטשעלע ; די טרעהרען פון א מוטער, וועלבע אפילו דער פארגרעבטסטער מענש קאן ניט אריבערטראגען גלייכגילטיג — דאס אלעס האט געקאנט אויפוועקען אין סערגיי פּעטראוויטש דאס בעוואוסטזיין פון דער ווירקליכקייט. אלס א גוטער און עהרליכער מענש וואלט ער ניט געקאנט אריינטרא־ גען טויט אין זיין מוטערס הארץ און ער וואלט בלייבען לעבען, אויב ניט פון זיך וועגען, וויניגסטענס פאר אנדערע, וועלבע ליעבען איהם. פיעלע שוואכהערציגע, וועלבע האבען זיך שוין געווען בע־ שלאסען צו באגעהן זעלבסטמארד, זיינען צוריקגעהאלטען געווארען אויף דער ערד, ווייל אויף זיי האט געווירקט דאס בעוואוסטזיין, אז זיי זיינען נויטהיג פאר אנדערע, פאר די וואס ליעבען זיי, און זיי האבען דערנאך לאנג געלעבט און אין זיי האט זיך געשטארקט דער נעראנק, אז עס פאדערט זיך מעהר מוטה צו לעבען אלס צו שטאר־ בען. און נאך מעהר זיינען געווען אזעלבע, וועלבע האבען פארגע־ סען די אורזאכע, וואס האט זיי געטריבען צו וועלען בעגעהן זעלבסט־ מארד, און האבען זאגאר בעדויערט דערנאך וואס דאס לעבען איז אזוי קורץ.

און די חברים זיינען נאך מיט מעהר כעס אנגעפאלען איינע אויף די אנדערע און געמאכט איינע די אנדערע פארווירפע פאר אזא אונפערצייהליכע גלייכגילטיגקייט. א וועלבע ניט איז טעלעגראמע

בלויז פון א צעהן וועלטער צו סערגיי פעטראוויטשעס מוטער, האָט געקענט אויפהאלטען א מענשענס לעבען. מאַנכע פון די סטודענטען, וועלכע האָבען געהאט א טבע תמיד ארויסצוטרעטען מיט ארגומענטען פון סאָציאלען שטאַנדפונקט, האָט דער דאָזיגער פאל ארויפגעבראכט אויף בעטראכטונגען און געשפּרעכען וועגען דער ניט אייניגקייט פון די סטודענטען, וועגען דעם וואָס זיי פעהלט א פערבינדונג דורך אל־געמיינע אינטערעסען, און וועגען גייסטיגער עלענדקייט. אויף א קורצער צייט זיינען זאָגאר ענטשטאַנען עטליכע פעראיינען פאר זעלבסטענטוויקלונג, וואו מען האָט געלעזען ביכער וועגען סאָציאלע פראגען און געשריבען רעפעראטען.

פרייטאג דעם עלפטען דעצעמבער איז געווען דער טאג, וועלכען סערגיי פעטראוויטש האָט בעשטימט אויף צו נעהמען זיך דאָס לעבען; דאָס איז געווען דער טאג, וועו פיעלע פון די חברים האָבען זיך גע־קליבען צו פאהרען אהיים פאר די וויהנאכטס־פייערטעג. אין דעם דאָזיגען טאג אין־דער־פריה, איז ער געווען אויף דער פאָסט, וואו ער האָט אבגעגעבען אין דער סטראכירטעבריף אבטהיילונג א דיקען פאקעט אדרעסירט קיין סמאלענסק, צו נאוויקאוועו, און די ערהאל־טענע קוויטאנציע האָט ער בעהאלטען אין זיין טייסטער. אין דעם בריף האָט ער גענעלדעט וועגען זיין טויט און וועגען די אורזאכען, וואָס בעווענגען איהם דערצו. די אורזאכען האָט ער אויסגערעכענט אין בעזונדערע פונקטען, און דער גאנצער בריף האָט געמאכט דעם אייגרוק, ווי ער וואלט דאָס געשריבען ניט וועגען זיך, נור וועגען עפעס אן אנדער מענשען, וועלכער אינטערעסירט איהם ווייניג.

בייטאג האָט סערגיי פעטראוויטש אבגענעסען מיטאג אין דעם סטודענטישען רעסטאָראן און איז געזעסען לאנג ביים טיש און פער־בראכט מיט בעקאנטע, און נאכ'ן עסען איז ער געשלאָפען אויף אזוי לאנג און פעסט, אז ער איז אויפגעשטאנען ערשט א זייגער עלף. מען האָט איהם דערלאנגט א סאמאוואר, און די סטודענטען הינטער זיין וואנד האָבען ווידער דערהערט זיינע אייגענארטיגע טריט: איינס—צוויי—דריי אהין און איינס—צוויי—דריי צוריק. וועו די דינסט האָט גאנץ שפעט ביינאכט אויפגעראמט דאָס געשיר און צוגענומען דעם סאמאוואר, האָט סערגיי פעטראוויטש מיט איהר געראדט, ווי

ער וואָלט געוועלט זיי זאָל ניט אַוועקגעהן אויף לאנג, און ער איז דערביי געווען זעהר בלייך, ווי זי האָט דערנאָך דערצעהלט.

. . . סערגיי פּעטראוויטש האָט בשום אופן ניט ערווארט דאָס, וואָס עס וועט מיט איהם פּאַרקומען דעם דאָזיגען אבענד, וועלכען ער האָט געוועבענט פּאר דעם לעצטען אין זיין לעבען. ער איז געווען פּאָלשטענדיג רוהיג און מונטער און האָט נאָר ניט געטראכט וועגען טויט ווי אין די אלע לעצטע טעג. אָנגעהויבען טראכטען וועגען טויט האָט ער ערשט א שטונדע אָדער צווויי בעפּאָר דעם מאָמענט, ווען ער האָט אינגענומען דעם סם. און די גראנקען זיינען געקומען פון וויט ערגעץ, אָבגעריסענע און דומפּע. צוערשט האָט ער א טראכט גע־טהאָן וועגען דער בעל־הבית'טע, וועלכע וועט מארגען דערזעהען זיין טויטען קערפּער און וועט זיך דערשרעקען; דערנאָך וועגען דעם, ווי ער וועט ליגען און ווי ער וועט אויסזעהען. אויף איין מינוט האָט זיין גראנק א שפּרונג געטהאָן אן א זייט, צו די עראינערונגען פון זיין קינדהייט, נעמליך ווי זיינער א פעטער איז געשטאָרבען. דער פעטער איז געשטאָרבען ביי זיי אין הויז און סערגיי פּעטראוויטשען, וועלכען מען האָט דעמאָלט גערופען סעריאזשא, האָט מען אַוועקגע־פיהרט פון הויז צו בעקאַנטע. דורכגעהענדיג דעם פּאַדערציימער, שוין אן אנגעטהאָנערער, האָט ער א קוק געטהאָן אין זאל און האָט דאָרט דערזעהען א טיש, לעבען וועלכען זיי האָבען אימער געגעסען, און אויפ'ן טיש די אונבעוועגליכע ברעגען פּים אין ווייסע פּעדימנע סקאר־פּעטקעס. גענוהען האָט ער זיי נור איין זעקונדע, אָבער געבליבען זיינען זיי אין זיין זכרון אויף אייביג, און פּאר א לאנגע צייט האָט זיך דער טויט אליין איהם פּאַרגעשטעלט ניט אנדערש, ווי אונבע־וועגליכע ברעגען פּים אין ווייסע פּעדימנע סקארפּעטקעס.

דערנאָך האָט ער זיך דערמאהנט אויף א פּאל, וואָס האָט ניט זעהר לאנג פּאסירט, וועו ער האָט געזעהען זעהר אן אָרעמע און זעהר א זאָנדערבארע לויה. דאָס זאָנדערבארע דעריין איז געווען דאָס, וואָס קיינער אין גאס, ניט די פערבייגעהענדע, ניט די פוהרמאנעס, האָבען קיין אויפּמערקזאמקייט דערויף ניט געשיינקט און אזוי ווי זיי וואָלטען גאָר אפילו ניט געזעהען די לויה, וואָרים קיינער האָט די היטעל ניט אראָבגענומען. פּיער טרעגער האָבען געטראָגען דעם ארון, וועלכער איז געווען מיט עפּעס שוואַרצעס אריבערגעדעקט און זיינען

נעגאנגען שנעל, מיט גלייכע טריט, אזוי שנעל אז דער ארון האָט זיך געוויגט, ווי אויף כוואליעס. און עס האָבען זיך ניט געזעהען דערביי ניט קיין גייסטליכע און ניט קיין בעגלייטער.

וועז סערגיי פעטראוויטש איז דורך די דאָזיגע עראינערונגען גע־קומען צוריק צו זיין געדאנק וועגען טויט, איז דער געדאנק געוואָרען אזוי וואונדערליך שארף, פינקטליך און ליכטיג, ווי א מעסער, וועל־כען מען האָט אָנגעשליפט. נאָך א מינוט האָט דער געדאנק א בלאָנ־זשע געטהאָן, אָבצייכענענדיג די ארומיגע שטילקייט, דעם פערלאָ־שענעם סאמאוואר, דעם טיק־טאק פון דער טאשען־אוהר אויפ'ן טיש, און פלוצלונג ווי ער וואָלט געפונען וואָס ער דארף, האָט דער געדאנק אויסגעקנאָטען דאָס בילד פון סערגיי פעטראוויטשעס לויה, אזוי בולט, אזוי וואהרשיינליך און אזוי שרעקליך, אז ער האָט א ציטער געטהאָן און זיינע הענד זיינען פערגליווערט געוואָרען. מיט דערזעל־בער אונערבארמליכקייט און שרעקליכער וואהרהייטליכקייט האָט דער געדאנק איהם געשילדערט איינעם נאָכ'ן אנדערען פאָלגענדע מאָמענ־טען: די שוואַרצע, קרומע עפענונג פון קבר, דעם הארטען און ענגען ארון, די גרין־געוואָרענע קנעפ פון מונדיר און דעם פראָצעס ווי דער גוף פוילט. און עס האָט אויסגעזעהען, ווי דאָס טראכט ניט סערגיי פעטראוויטש, נור עמיצענס א ריזיגע האנד שלעפט עס דורך פאר זיינע אויגען דעם לעבען גופא און דעם טויט אין יענע קאלירען, וועלכע לאָזען זיך ניט איבערגעבען.

און סערגיי פעטראוויטש האָט זיך אויפגעכאָפט. איהם איז גע־וואָרען אזוי שרעקליך אז עס האָט זיך געוועלט שרייען, און ער האָט מיט פחד געקוקט אויף דעם קלייניגקען פענכערל און האָט זיך אָב־גערוקט פון איהם, ווי ער וואָלט מורא האָבען, אז מען וועט איהם מיט גוואלד ארויסגיסען אין מויל דעם סם־המות. און מעהר פון אלעם אין דער וועלט האָט ער איצט מורא געהאט פאר זיך אליין — פאר יענער שרעקליכער אונגעהאָרכזאמקייט, וועלכע האָט זיך געוויזען אין זיינע פים און הענד. ער האָט זיך עצטוינגען אויף צוריק, און דער גאנצער קערפער האָט געצוקט פון רייסען זיך פאראוים, צום פענ־כערל. די פים, די הענד און מויל האָבען דוכט זיך אין זייערע אדערן און ביינער גופא אָנגעפילט זיך מיט א ליידענשאפטליכען, וואהנזיניג־בעפעהלענדען וואונש א וואָרף צו טהאָן זיך פאָרוועדטס,

א כאַפּ טהאָן דעם פּענכערעל און אויסטרינקען איהם דורשטיג, מיט פּערגענינגען.

— איך וויל ניט, איך וויל ניט — האָט געמורמלט סערגיי פּעטראוויטש און האָט זיך אַבגעשטויסען מיט די הענד און האָט זיך געצוינגען אויף צורוק, אַבער איהם האָט זיך געדוכט, אז ער קומט צו נעהנטער צום פּענכערעל, וועלכער וואקסט אין זיינע אויגען. און וועז די טיהר האָט איהם אַבגעשטעלט, האָט ער אויפגעהערט צו זעהען וואָס פּאר זיך, האָט אויפגעשריען און האָט געמאכט א שריט פּאר־וועדטס.

אין דער מינוט איז אַריין די דינסט נאַכ'ן סאמאוואר און עס האָט איהר לאַנג גענומען אויפצוראַמען דאָס גשיר, זעהענדיג שלעכט מיט איהרע פּארשלאָפּענע אויגען.

— וועז דארף מען אייך אויפוועקען ? — האָט זי א פּרעג געטהאָן אַרויסגעהענדיג.

סערגיי פּעטראוויטש האָט זי אַבגעשטעלט און האָט זיך מיט איהר צורעדט, אַבער ער האָט ניט געהערט, ניט זיינע אייגענע פּראַנען, ניט איהרע ענטפערס. נור וועז ער איז ווידער געבליבען: אַליין, איז אין זיין מארך געבליבען איין פּראַזע : „וועז דארף מען אייך מאַרגען אויפוועקען ?" — און די פּראַזע האָט געקלונגען אין זיינע אויערן לאַנג און פּעסט, ביז וואַנען סערגיי פּעטראוויטש האָט ניט פּערשטאַנען איהר בעדייטונג.

ער האָט פּערשטאַנען, אז ער קאָן, ווי אלע, אויסטהאָן זיך און לייגען זיך שלאָפּען, און מען וועט איהם אויפוועקען מאַרגען וועז עס וועט אַנקומען א נייער טאָג. דער נייער טאָג מוז אונבעדינגט אַנקומען, און סערגיי פּעטראוויטש וועט לעבען אזוי ווי אלע, וואַרים ער וויל ניט שטאַרבען און וועט ניט שטאַרבען און קיינער קאָן איהם ניט צווינגען צו נעהמען דעם פּענכערעל און אויסטרינקען. נאָך אלץ ציטערענדיג האָט ער גענומען דעם פּענכערעל, האָט איהם מיט א כיון געעפענט, האָט דערפיהלט דעם ריח פון ביטערע מאנדלען און האָט שנעל, מיט א ציטעריגער האַנד איהם אוועקגעשטעלט אויפ'ן פּאלייצע, וואו מען האָט איהם ניט געקאָנט זעהען הינטער די ביכער. איצט וועז דאָס פּענכערעל איז שוין געווען אין זיין האַנד און ער איז

ניט נעשטאָרבען, האָט ער שוין ניט מורא געהאַט, ניט פאר איהם און ניט פאר זיך.

וועז סערגיי פּעטראוויטש האָט זיך געלייגט אויפ'ן בעט, האָט זיך איהם געדוכט, אז דאָס גראַטעווועט לעבען פרעהט זיך אין אלע קלענסטע טהיילען פון זיין קערפער, וועלכער איז דערוואַרמט געוואָרען אונטער דער דעקע. ער האָט אויסגעצויגען די פיס, די הענד, וועלכע האָבען שיער ניט געטהאָן א פערברעכען, און עפּעס ווי אין זיי וואָלט נעזונגען זיס א דינינקע, לוסטיגע שטימעלע, ווי דאָס בלוט וואָלט עס זיך נעפרעהט און געזונגען, וואָס עס איז ניט פערוואַנדעלט געוואָרען אין א גליווערנדע, פויעלענדע, צוקראָכענע מאסע, נור פלייסט לוסטיג און רויט איבער בריידע און פרייע וועגען. און זי האָט אויך מיט אזא שמחה אָנגעפילט דאָס הארץ, און דאָס הארץ האָט צוזאמען מיט בלוט געזונגען טריאומפיהרענד דעם שיר פון לעבען.

„לעבען! לעבען!" — האָט געטראכט סערגיי פּעטראוויטש, צונויפבויגענדיג און אבבויגענדיג די געהאַרכזאמע, בייגזאמע פינגער. לאז ער זיין אן אונגליקליכער, א געיאגטער, אן עלענדער; זאָלען אלע איהם האַסען און מאכען פון איהם חוזק; זאָל ער זיין דער ערגסטער, דער לעצטער, דער אונבעדייטענדסטער מענש, א שטיקעל בלאָטע, וואָס מען טרייסעלט אראָב פון די פיס — אָבער ער וועט לעבען! לעבען! ער וועט זעהען די זונן, ער וועט אטהעמען, ער וועט בויגען און אבבויגען די פינגער, ער וועט לעבען . . . לעבען! און דאָס איז אזא גליק, אזא פרייד, און קיינער נעהמט דאָס ניט אָב פון איהם, דאָס לעבען וועט זיך ציהען לאַנג, לאַנג . . . אימער! אונצעהליגע טעג פאַראויס צינדען אן זייער מאַרגענשטערן און אין יעדען פון זיי וועט ער לעבען, לעבען!

און דא האָט סערגיי פּעטראוויטש צום ערשטען מאל פאר פיעלע טעג דערמאנט זיך אויף זיין פאטער און מוטער און האָט זיך דערשראָקען און איז מילד געוואָרען. ער האָט אין זיינע גראַנקען געקושט די קנייטשען, אויף וועלכע עס וואלטען רינען טרעהרען, און זיין הארץ איז צוריסען געוואָרען פון שטראהלענדען, זיעגרייכען געשריי: איך לעב, איך לעב! און וועז ער איז איינגעשלאָפען מיט א לייכטען, פרייד־פולען שלאָף, איז זיין לעצטער געפיהל געווען

דער געזאלצענער טעם פון א טרעהר, וואָס האָט נאָס געמאכט זיינע ליפּען.

דער טאָג איז געווען א פּראסטיגער, און די זונן האָט גע׳לויכטען, וועז סערגיי פּעטראוויטש האָט זיך אויפּגעכאפּט. ער האָט לאנג ניט פערשטאנען, פאר וואָס די בעט איז אויסגעבעט ווי תמיד, און ער ליגט אויף איהר א לעבעדיגער, וועז ער האָט דאָך נעכטען נעראפט שטאַרבען. דער קאָפּ האָט אביסעל וועה געטאָן, און דער גאנצער קערפּער איז געווען צומאטערט, ווי נאָך זעהר שטאַרקע קלעפּ. שטופּענווייז, געראנק נאָך געדאנק, האָט ער זיך דערמאנט אלעס, וואָס נעכטען איז פּאָרגעקומען ביי איהם אין קאָפּ, און ער האָט ניט פערשטאנען, פאר וואָס ער האָט זיך אזוי שטאַרק דערשראָקען און פאר וואָס האָט זיך איהם פּאָרגעשטעלט אזוי שוידערליך דאָס וואָס ער האָט שטענדיג געוואוסט און וואָס ער האָט זיך צעהנדליגע מאָל פריהער פּאָרגעשטעלט. טויט, לויה, קבר . . . נו, ווי קאָן דען אנדערש זיין וועז א מענש שטאַרבט ? נאטירליך, מען בערדיגט איהם און צולעצ דעם גראָבט מען אויס א קבר, און אין קבר ווערט ער צופּוילט. און ער האָט נאָך אמאל אויפּמערקזאם אריינגעקוקט אין די נעכטיגע שרעקליכע פּאָרשטעלונגען, אבער זיי זיינען געווען אזוי בליך און ניט קלאָהר און זיינען וואָס וויטער אלץ בליכער געווארען, ווי דאָס טרעפט מיט פאסירונגען, וואָס מען זעהט אין חלום, וועלכע זיינען אזוי בונט אין דער ערשטער מינוט וועז מען כאָפּט זיך אויף און פערשווינדען אזוי שנעל און ווערן פערמעקט אהן א סליאד דורך די לעבעדיגע אייגדריקע פון דער ווירקליכקייט און פון טאָג. און אין די בילדער פון טויט איז ניט געווען קיין שרעקליכעם, און די שמחה פון לעבען האָט זיך איהם איצט פאָרגעשטעלט אלס אונפערשטענדליך און ווילד.

און אלס לייזונג פון דער רעטעניש, האָט איהם א בליץ געטהאָן דער נעדאנק, אז ער, סערגיי פּעטראוויטש, איז א פייגלינג און א זעלבסט־באריהמער.

ער האָט זיך דערמאנט אויף דעם בריעף, וועלכען ער האָט געשיקט צו נאוויקאוועז, אין וועלכען ער האָט איהם געמעלדעט וועגען זיין טויט, ווי וועגען א פאקט וואָס איז געשעהען — און ער איז

רויט געווארען פון שאנדע און האט דערפילט, אז דער בעשלום צו שטארבען איז אין איהם אונגעענדערט, רוהיג און פעסט, אזוי ווי נעכטען, איידער ער האט זיך אונטערגענעבען דער ווירקונג פון פייג־הייט און פון אונפערשטענדליכען פחד. דער שרעק איז פערשוואונ־דען, אבער די ברענענדע שאנדע איז ניט אוועק. די גלייכגילטיגע, בלינדע קראפט, וועלכע האט ארויסגערופען סערגיי פעטראוויטשען פון דעם פינסטערן תהום פון ניט־זיין, האט געמאכט דעם לעצטען פערזוך אינצושמידען איהם אין קלעצלעך, ווי א פייגען שלימזל־דיגען דעזערטיר, און הגם בלויז אויף עטליכע שטונדען, אבער איהר איז דאס געלונגען.

די ברענענדע שאנדע האט אויפגעפלאמט מיט א נייער גבורה, און דער פלאם פון דער דאזיגער שאנדע האט פארברענט אויף אש די עראינערונגען וועגען דעם פחד. און וען דער פלאם איז פערלאש־שען געווארען, איז פערשוואונדען אויך דער טעמפער, ציהענדער וועהטאג פון קערפער, און אלעס איז געווארען אזוי לייכט, כמעט אונפיהלבאר. עס האט אויפגעהערט וועה טאן דער קאפ און דער מארך האט אנגעהויבען ארבייטען פלינק און מיט אזא קראפט און מיט אזא קלאהרקייט, ווי דאס טרעפט בלויז אין פיבער־היץ. די ליפען האבען זיך געצוקט פון דעם וואונש צו רויידען, און אויף דער צונג זיינען ארויפגעקומען וועלטער אזעלכע, וועלכע סערגיי פעטרא־וויטש האט נאך קיין מאל פריהער ניט געוואוסט און ניט געברויכט. און ער האט געזאגט זיך, אז אויב ער וועט איצט בלייבען לעבען, וועט ער זיך אליין זיין פערהאסט און איהם וועט אויסקומען צו טרינ־קען אזא פולען כוס פון זעלבסט־פעראכטונג, געגען וועלכען דער סם־המות איז א געטליכער געטראנק. זיין „איך", יענער אונאבהענגי־גער און ווירדיגער „איך", וועלכער האט זיך אויף א מינוט דער־פיהלט אלס זיעגרייך און האט פערזוכט די אונענדליכע שמחה פון דעם מוטהיגען גיסט, וועלכער בעזיצט דעם בלינדען און דעס־פאטישען שטאף, וועט איהם טויטען, אויב דער סם וועט איהם ניט טויטען.

און סערגיי פעטראוויטשען האט זיך געדוכט, אז ער פיהלט אין זיך דאס מעכטיגע וואקסען פון דעם דאזיגען „איך", ער פיהלט ווי דאס דאזיגע „איך" ערהויבט זיך הויך, און זיין דונער־מעכטיגער קול

פערטויבט דעם ערבארעמלעכען קוויטש פון גוף, וועלכער איז שטארק בלויז בייגאבט. זאלען זיך שקלאפיש בויגען ווער עם וויל, ער אבער ברעכט זיין אייזערנע שטייג. און דער ארעמער, טעמפער, אונגליקלעכער מענש האט אין דער דאזיגער מינוט זיך ערהויבען העכער פון זשענינען, פון קעניגע און פון בערג, העכער פון אלעם הויבעם, וואם גענפינט זיך אויף דער ערד, וואהרים אין איהם זיענט דאם, וואם איז דאם ריינסטע, דאם שהנסטע אויף דער וועלט — דאם מוטהיגע, פרייע און אונשטערבלעכע, מענשלעכע „איך" ! איהם קענען ניט גובר זיין די פינסטערע כחות פון דער נאטור, וואהרים דאם הערשט איבער לעבען און טויט — דאם מוטהיגע, פרייע און אונשטערבלעכע „איך" !

דאם, וואם סערגיי פּעטראוויטש האט איצט געפיהלט איז געווען עהנליך צו דער גדלות און משוגעת פון גרויסען־וואהן, ווי מאנכע האבען געריינקט, וועו זיי האבען געלעזען זיין דריטען בריעף צו נאוויקאוועו, ציטאטען פון וועלכען מיר האבען דאָ געבראכט. געשריבען האט ער דעם בריעף ניט אנגעטהאנענערהייט, אויף א שטיקעל פאפּיער, וועלכער איז געווען א רעכענונג פון דער וועשערקע, און אנגעקומען איז דאם צו נאוויקאווען נאך לאנגע וואנדערונגען אין דער פאליציי און ביים מיראוואי סודיא. און דאָ טאקע, ניט אבטרעטענדיג פון טיש, האט ער אויסגעטרונקען דעם סם, און וועו די דינסט איז אריינגעקומען מיט'ן סאמאוואר, איז שוין סערגיי פּעטראוויטש געווען אין אונבעוואוסטען צושטאנד. עס האט זיך ארויסגעשטעלט, אז דער סם איז געווען פארפערטיגט פון אונפעהיגע הענד און איז געווען צו שוואך ; מען האט סערגיי פּעטראוויטשען אבגעפיהרט אין יעקאטערינינסקי האספיטאל, וואו ער איז ערשט צו אבענד גענשטארבען.

די טעלעגראמע צו סערגיי פּעטראוויטשעם מוטער איז אנגעקומען צו שפעט און וועו זי איז געקומען צו פאהרען איז שוין געווען נאך דער לויה. די סטודענטען, וועלכע האבען איהר געשיקט די מעלדונג, האבען אייגענפונען אז דאם איז בעסער, וואהרים אין ארון האט דער געפאלמעסטער סערגיי פּעטראוויטש, מיט דעם צוגעפענטען און אויסגעליידיגטען שארבען און מיט די פלעקען אויפ'ן פנים אויסגעזוהען

זעהר ניט־שעהן, זאָנאר שוידערליך, און האָט געקענט מאַכען א צו שווערען אייגדרוק. און אלעס וואָס די מוטער האָט געפונען פון איהר זוהן איז בעשטאַנען אין די ביכער און אָבגעניצטע קלייִדער צווישען וועלכע עס איז געווען דער אָבגעריבענער מונדיר, צוריסען אונטער די פאַכווערק און פרישׂ פערריכט.

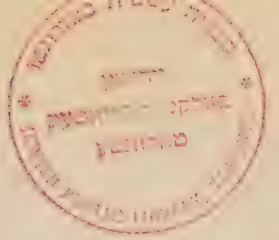

שעהן איז דאָס לעבען פאר די וואס זיינען אויפגעשטאנען תחית המתים

האָט זיך אייך געמאכט וועז צו שפּאצירען איבער בית־עולם׳ס ?

עפּעס איז א בעזונדערע, אייגענטהימליכע פּאָעזיע פּאראן אין די דאָזיגע ווינקעלאך, אבגעצאמטע, שטילע און פערוואקסענע מיט זאפטיגע גראָז, אזעלכע קליינע ווינקעלאך און אזעלכע זשערנע.

טאָג פאר טאָג טראגט מען אין זיי אריין נייע מתים, און אָט איז שוין, דוכט זיך, די גאנצע לעבעדיגע, גרויסע, רוישיגע שטאָדט אריבערגעטראָגען געוואָרען אהין, און די אנגעבאָרענע נייע שטאָדט ווארט שוין אויף איהר רייהע — און זיי שטעהען אלע אזעלכע קליינע, שטילע און זשערנע. א בעזונדער לופט איז אין זיי, א בעזונדער שטילקייט, און גאָר אן אנדער פּלאפּלען פון די בוימער — עלעגיש, פערטראכט, צערטליך. אזוי ווי די אלע ווייסע בעריאזקעס וואָלטען ניט געקענט פארגעסען די אלע פערווייניגטע אויגען, וועלכע האָבען אויסגעזוכט דעם הימעל צווישען זייערע גרינענדע צווייגען, און אזוי ווי ניט דער ווינט, נור די טיעפע זיפצען הערען דאָס ניט אויף צו שאקלען די לופט און די פרישע בלעטער.

שטיל, פערטראכט וואנדערט אויף איהר איבער׳ן בית־עולם. אייער אויער נעהמט אויף די שטילע ווידערקלאנגען פון די טיעפע זיפצען און טרעהרען, און די אויגען שטעלען זיך אָב אויף די רייהע מצבות, אויף די בעשיידענע הילצערנע צלמים און שטומע, אונבעוואוסטע קברים, וועלכע בעהאלטען אונטער זיך מענשען, וואָס זיינען שטום געווען דעם גאנצען לעבען, אונבעוואוסט און אונבעמערקט. און איהר לעזט די אויפשריפטען אויף די מצבות, און עס שטעהען אויף אין אייער פּארשטעלונג אלע די מענשען, פער־

שוואונדענע פון דער וועלט. איהר זעהט זיי יונגע, לאכענדע, לייע־
בענדע; איהר זעהט זיי מונטער, שפּרעכענדע, פּרעך־איינגעגלויבטע
אין דער אונענדליכקייט פון לעבען.

און זיי זיינען געשטאָרבען, די דאָזיגע מענשען.

* * *

אָבער דארף מען דען ארויסגעהן פון הויז, אום צו פארבריינ־
גען אויפ'ן בית־עולם? איז דען ניט גענוג צוליעב דעם, אז דער
חשק פון נאכט זאָל אייך ארומכאפּען און זאָל דערשלינגען די טעגליכע
קלאנגען?

וויפיעל מצבות רייכע און פּרעכטיגע! וויפיעל שטומע, אונ־
בעוואוסטע פּלעצער!

אָבער דארף מען דען די נאכט, אום צו זיין אויפ'ן בית־עולם?
איז דען ניט גענוג פאר דעם דער טאָג — דער אונרוהיגער, רוישיגער
טאָג, וועמען עס פּרעסט זיין בייזקייט?

קוקט אריין אין אייער נשמה, און עס מעג זיך זיין טאָג אָדער
נאכט, איהר וועט דאָרט געפינען א בית־עולם. א קלייענעם, א
זשערנעם, וואָס האָט שוין אזוי פיעל אייגנעשלונגען. און א שטי־
לען, בייגקענדען מורמלען וועט איהר דערהערען — אן אבשפּיגלונג
פון געוועזענע שווערע זיפצען, וועז טהייער איז געווען דער מת, וועל־
כען מען האָט אראָבגעלאָזען אין קבר, און איהר האָט נאָך ניט בע־
וויזען אויפצוהערען איהם צו ליעבען, איהם צו פארגעסען. און
מצבות וועט איהר דערזעהען, און אויפשריפטען, וועלכע זיינען
אויף העלפט אָבגעוואשען פון טרערהרען, און שטילע, שטומע
קברים'לעך — קליינינקע, שוידערליכע בערגעלעך, אונטער וויכע
עם איז בעהאלטען דאָס, וואָס איז געווען לעבעריג, אָבוואָהל איהר
האָט זיין לעבען ניט געוואוסט און האָט ניט באמערקט זיין טויט.
און עס קען דאָך זיין, אז דאָס איז געווען דאָס בעסטע איז אייער
נשמה . . .

אָבער צו וואָס רייד איך: קוקט אריין. האָט איהר דען אזוי
אויך ניט אריינגעקוקט אין אייער בית־עולם יערען טאָג, וויפיעל
אזעלכע טעג זיינען אין'ם לאנגען שווערען יאָהר? עם קען זיין, אז

ערשט נעכטען האָט איהר מזכיר נשמות געווען די טהייערע מתים און בעווייגט זיי ; עס קען זיין, אז ערשט נעכטען האָט איהר וועמען פון זיי מקבר געווען, א לאַנג און שווער קראנקען און א פערגעסענעם שוין בייט לעבען.

אָט ליגט אונטער שווערען מארמאר־שטיין, ארומגעצאמט מיט א געדיכטער אייזערנער גראטע, די ליעבע צו מענשען און איהר שוועסטער, די אמונה אין זיי. ווי שעהן און ווי וואונדערליך גוט זיינען זיי געווען, די דאָזיגע צוויי שוועסטער ! מיט וואָס פאר א העלען פלאַם האָבען געברענט זייערע אויגען ; וואָס פאר א וואונדערליכער כח איז געווען אין זייערע צארטע, וווייסע ארעמס !

מיט וואָס פאר א צערטליכקייט האָבען די דאָזיגע וווייסע הענד צוגעטראגען א קיהלענדען טרונק צו די פערשמאכטע ליפען פון דורשט און האָבען געזעטיגט די דורשטיגע ; מיט וואָס פאר א ליעבליכער פאַרזיכטיגקייט האָבען זיי בעריהרט די וואונדען פון קראנקען און האָבען זיי געהיילט !

און זיי זיינען געשטאָרבען, די דאָזיגע שוועסטער. פון פארקיהלונג זיינען זיי געשטאָרבען, ווי עס שטעהט דאָ אויפגעשריבען אויף דער מצבה. זיי האָבען ניט געקענט פערטראגען דעם קאלטען ווינט פון לעבען, וועלכער האָט זיי פערכאפט.

און דאָרט ווייטער, דער איינגעבויגענער צלם — ער בעצייכענט דעם פלאץ, וואו אין דער ערד איז דער טאלאנט בעגראבען געווארען. וואָס פאר א לעבעדיגער, דרייסטער, מונטערער און רוישיגער עם איז געווען ; פאר אלעם האָט ער זיך געזומען, אלעם האָט ער געוועלט טהאָן און ער איז געווען זיכער, אז ער וועט די וועלט איינגעהמען.

און ער איז געשטאָרבען — עפעס גאָר אונבעמערקט און שטיל. ער איז אוועק אמאל צווישען מענשען, איז דאָרט לאַנג פערפאלען געווארען און איז געקומען צוריק א טרויעריגער, א צובראכענער. ער האָט לאַנג געווייגט, האָט זיך לאַנג געריסען עפעס צו זאָגען — און איז אזוי געשטאָרבען, גאָרנישט זאָגענדיג.

אָט איז א לאַנגע שורה פון קליינע, איינגעלעגענע בערגלעך. ווער איז דאָרט ?

אך, יא. דאָס זיינען קינדער. קליינינקע, פרעהלעבע, שטיי־

פערישע האָפענונגען. אזוי פיעל זיינען זיי געווען, און אזוי פרעהלעך און אזוי מענשלעך איז געווען אויפ'ן הארצען פון זיי — אָבער איינע נאָך די אנדערע זיינען זיי צושטאָרבען.

ווי פיעל זיי זיינען געווען, און ווי פרעהלעך איז פון זיי געווען אויפ'ן הארצען !

שטיל איז אויפ'ן בית־עולם און טרויעריג שעפצען די בלעטער פון די וויים בעריאזקעס.

* * *

זאָלען דאָך אויפשטעהן תחית המתים די טויטע ! עפענט זיך אויף, איהר טרויעריגע קברים ; צופאלט, איהר שוועכע מצבות, און ווערט צונומען, איהר אייזערנע צאהמען !

אויף איין טאָג לכל הפחות, אויף איין רגע וויניגסטענס לאָזט פריי די, וועמען איהר שטיקט מיט אייער שווערקייט און מיט אייער חשק !

איהר מיינט, אז זיי זיינען געשטאָרבען ? א, ניין, זיי לעבען. זיי האָבען געשווינגען, אָבער זיי זיינען לעבעדיג.

לעבעדיג !

לאָזט זיי דאָך אָנקוקען די ליכטיגקייט פון בלויען, וואָלקענ־לאָזען הימעל ; לאָזט זיי אן אטהעם טהאָן מיט דער ריינער לופט פון פריה־לינג, אָנטרינקען זיך מיט וואַרעמקייט און ליעבע.

קום צו מיר מיין איינגעשלאָפענער טאָכטער. וואָס רייבסט דו זיך די אויגען אזוי קאָמיש — בלענדעט דיך די זונן ? ניט אמת, ווי העל זי לייכט ? דו לאכסט ? אך, לאך, לאך — אזוי וויניג געלעכטער האָבען די מענשען. איך וועל מיט דיר אויך לאכען. אט פליהט א שוואָלב — לאָמיר א פליה טהאָן נאָך איהר ! דו ביסט שוועך געוואָרען אין קבר ? און וואָס זעה איך דאָס פאר א משונה־דיגען פּחד אין דיינע אויגען — ווי אן אבשפיגלונג פון קברים־חשך ? ניין, ניין, מען דארף ניט. וויין ניט. וויין ניט, זאָג איך דיר.

אזוי שעהן איז דאָך דאָס לעבען פאר די, וואָס זיינען אויפגע־שטאַנען תחית המתים !

און איהר, מיינע קליינינקע האָפענונגען ! וועלכע ליעבליכע און

קאָמישע פּנים׳לעך איהר האָט. וועד ביסט דו, קאָמישער, גראָבער קאַראַפּוזיק, איך דערקען דיך ניט? און פון וואָס לאכסט דו דאָס? האָט דיך אפשר אפילו דער קבר גופא ניט אבגעשראָקען? שטילער, מיינע קינדער, שטילער. פאר וואָס בעליידיגסט דו זי — זעהסט דאָך, אז זי איז א קלייניקע, און ארעמינקע און א שוואכינקע? לעבט אין שלום — און פארדרעהט מיר ניט מיין קאָפּ. ווייסט איהר דען ניט, אז איך בין אויך געווען אין קבר און איצט שווינדעלט מיר אין קאָפּ פון דער זונן, פון לופט און פון שמחה.

אך, ווי שעהן איז דאָס לעבען פאר די, וואָס זיינען אויפגע־ שטאַנען תחית המתים!

אויך איהר, גרויסארטיגע, וואונדערליכע שוועסטער, זייט געקומען. לאָזט מיך א קוש טהאָן אייערע ווייסע, צארטע הענד. וואָס זעה איך? איהר טראָגט ברויט? איך, די צערטליכע, ווייב־ ליכע, שוואכע, האָט ניט דערשראָקען דער חשך פון קבר, און דאָרט, אונטער דער אונגעהייערע משא, האָט איהר געטראכט וועגען ברויט פאר די הונגעריגע? לאָזט מיך אנקושען אייערע פיסעלעך. איך וויים וואוהין זיי וועלען איצט געהן, אייערע לייכטע, שנעלע פי־ סעלעך, און איך וויים, אז דאָרט וואו זיי וועלען דורכגעהן, וועלען אויסוואקסען בלומען — וואונדערליכע, גוט־שמעקענדע בלומען. איהר רופט מיט זיך? לאָמיר געהן.

אהער, מיין אויפגעלעבטער טאלאנט — וואָס האָסט דו זיך דאָרט פערקוקט אויף די שוועבענדע וואָלקענדלעך? אהער, מיינע קלייניקע, שטיפערישע האָפנונגען.

וואָרט! . . .

איך הער מוזיק. שריי דאָך ניט אזוי, דו קאראפוזיק! פון וואנען הערען זיך דאָס די וואונדערליכע קלאנגען? שטילע, האר־ מאָנישע, וואהנזינינע פרעהליכע און טרויעריגע. וועגען אייביגען לעבען רעדען זיי.

. . . ניין, שרעקט זיך ניט. דאָס וועט נלייך אריבער. איך ווייז דאָך דאָס פון שמחה!

אך, ווי שעהן איז דאָס לעבען פאר די, וואָס זיינען אויפגע־ שטאַנען תחית המתים!

די ערשטע שכירות

I.

דער אדוואקאט טאלפעניקאוו האט אויסגעהערט אין געריכט צוויי רעדעס, האט אויסגעטרונקען אין בופעט א גלאז שוואכע טהעע, האט פערבראכט א ווייל מיט זיינע קאלעגען וועגען קינפטיגער פראקטיקע און האט געזומען אוועקגעהן פון געריכט, מיט אן אנגע־צויגענעם געשעפטליכען פנים, דרייקענדיג אונטערן פאכווע דעם נייי־אינקען פארטפעל, אין וועלכען עס האט זיך איינזאם געשאלטן א בוך: „געריכטס־רעדם". ער איז שוין געווען צוגעגאנגען צום טרעפ, וועו עפעם עמיצענס א גרויסע, קאלטע האנד האט זיך אריינגערוקט צוויישען זיין גוף און זיין עלענבויגען, האט געפונען זיין רעכטע האנד און האט זי געפיהלט־לאז א דריק געטהאן.

— אלעקסיי סעמיאנאוויטש! — האט אויסגעשריען טאלפעני־קאוו מיט אן אויסדרוק פון שמחה און העפליכקייט, וואהרום די קאל־טע האנד האט בעלאנגט צו זיין פאטראן.

— וואוהין? — האט א פרעג געטהאן נאכלעסיג דער פאטראן, א הויכער, קרום־רוקענדיגער מאן. פרעגענדיג האט ער ניט גענוקט אויף טאלפעניקאוועו, אוו זיין מיעדער זאכלאזער בליק האט געקוקט ערגעץ ווייט אין דער טיעפקייט פון׳ם לאנגען קאריראר, וואו עס האבען זיך געזעהען עפעם שוואהרצע שאטענס נעבען די בעלויכטענע טהירען, וואו עס האבען זיך געשארט פיס איבער די געפלאסטער־טע דילען, אויפהויבענדיג א קוים בעמערקבארען שטויב, אין האב־בען גערעדט.

— וואוהין? אהיים! — האט לעבהאפט אוו הויך געענטפערט טאלפעניקאוו — איך בין דא פון אין־דער־פריה־אן. אך, וועו איהר וואלט וויסען ווי דאם אלעם אינטערעסירט מיך!

און ער האָט מיט דערזעלבער לעבעדיגקייט אָנגעהויבען איבער־געבען זיינע אייגדריקע פון פֿאַרכאָמענקאָם רעדע, וועלכע איז איהם זעהר געפעלען געווארען, אין דער צייט וואָס די שווערע האַנד האָט איהם געשלעפט ארויף, אויפֿן אויבערשטען עטאַזש, אינ׳ם צימער פונ׳ם אדוואָקאַטען־ראטה. דאָרט האָט אלעקסי סעמיאָוויטש צו־עפענט שווייגענדיג זיין געדיכט אָנגעפאקטען פּארטפעל, האָט זיך א גראָב געטהאָן אין איהם און האָט ארויסגעשלעפט און דערלאַנגט איהם פאפּיערען אין בלויען אומשלאג, מיט דער אויפֿשריפט מיט גרויסע אותיות „פּראָצעס".

— אָט דאָס. מאָרגען אין ס׳יעזר. דאָ איז שוין די בעפאָל־מעכטיגונג.

טאלפּעניקאָוו איז רויט געוואָרען און, אויסציהענדיג בויידע הענד, האָט ער שטאַמלענדיג א פּרעג געטהאָן:

— וואָס הייסט מאָרגען? און איך . . . און איהר?

— איך פאָהר היינט קיין פּעטערסבורג — האָט גלייכגילטיג און מיעד געענטפערט דער פּאטראָן, לאנגזאם אראָבלאָזענדיג זיך אין פּא־טעל. די שווערע אויגען־דעקלעך האָבען זיך קוים אויפגעהויבען אויף זיינע אויגען און זיין גאנצער געלער פּנים, מיט די טיפּע קנייט־שען און גרויען, שיטערן בערדיל, איז געווען עהנליך צו אלטען פּאר־מעט, אויף וועלכען דאָס גרויזאמע לעבען האָט אויפגעצייכענט א ניט אלעמען פּארשטענדליכע, אבער טראגישע פּאסירונג.

— אָבער ווי אזוי זשע? — האָט אָבגעשטויסען טאלפּעניקאָוו די פּאפּיערען — איך בין דאָך . . . דאָס איז מאָרגען?

דאָס לעצטע וואָרט האָט ער ארויסגערעדט מיט א בעזונדער פּחד און מיט א בעזונדער העפליכקייט.

— יא. דאָ איז שוין אלעס פּאראן. דער אורטהייל פונ׳ם מי־ראוואָי. די קאפּיע פון מיין אפּעלאציע. נו, אלעס. זהט אז ס׳זאל ניט דורכפּאלען. האָט איהר א פּראק?

— יא, דאָס הייסט ניין, אבער איך וועל שוין קריגען. אָבער איך האָב דאָך מורא . . . ווי זאָל איך . . . פלוצלונג? . . .

אלעקסי סעמיאנאוויטש האָט לאנגזאם אויפגעהויבען זיינע מיערע אויגען אויף דעם יונגען אדוואָקאט, וועלכער האָט נאָך אלץ געהאלטען אין די הענד די פּאפּיערען, און אזוי ווי ער וואָלט אינ׳ם

יונגען, צושראָקענעם און געהויבענעם פּנים פון ארוואָקאָטעל דער־זעהען עפּעם אלטעם, לאנג פערגאנגענעם און לאנג־פארגעסענעם. דער אויסדרוק פון מיעדקייט איז פערשוואונדען און ערגעץ־וואו אין די טיעפקייט פון די אויגען האָבען זיך אָנגעצונדען צוויי קליינינקע שטערנדלעך, און ארום זיי זיינען ערשיענען דינינקע שטראהלען־ארטיגע קנייטשעלעך. אזא אויסדרוק טרעפט אמאל ביי ערוואקסענע מענשען, ווען זיי דערזעהען צופעליג ווי קעצעלעך שפּיעלען זיך אָדער עפּם קליינם, אמוזאנטעם און יונגעם.

— איהר האָט מורא ? — האָט ער א שמייכעל געטהאָן — דאָם וועט פערביי.

אלעקסיי סעמיאנאוויטש האָט זיך אויפגעהויבען, האָט לאנג־זאם אָבגעבויגט זיין קרומען רוקען און קוקענדיג ווידער איבער די קעפּ מיט זיין גלייכגילטיגען בליק, האָט ער ווידערהאָלט קאלטבלוטיג און מיעד :

— ס'וועט שוין דורכגעהן. נו, פּאר מיר איז שוין צייט צו געהן.

טאלפּעניקאוו האָט ווידער דערשפּירט די בעריהרונג פון דער קאלטער, גלייכגילטיגער האנד און האָט דערזעהען דעם אייגנעבוי־גענעם רוקען פון זיין פּאטראָן. אלעקסיי סעמיאנאוויטש איז מיט גרויסע גלייכע טריט דורכגעגאנגען דעם אָנגעוויכערטען שמוציגען צימער, צו מאנצע אדוואָקאטען א שאקעל טאהנ'דיג מיט'ן קאָפּ און מאנצע א דריק טאהנ'דיג די האנד פערבייגעהענדיג, און ער איז פערשוואונדען הינטער דער טהיר און א בלאנק טאהנ'דיג צו לעצט מיט זיין אויסגעריבענעם עלענבויגען פונ'ם ניט גאָר נייעם פראק — און דער יונגער אדוואָקאטעל האָט נאָך אלץ איהם נאכגעקוקט און האָט ניט געוואוסט צו זאל ער אניאנען זיין פּאטראָן אוועקצוגעבען איהם די פּאפּיערען, אָדער בעסער שוין לאָזען זיי ביי זיך.

און ער האָט זיי איבערגעלאָזען ביי זיך.

אבענדם האָט טאלפּעניקאוו זיך פּאָרגעבראָכען צו דער פערטהיידי־גונג און איהם האָט זיך גערוכט, אז ער וועט קיין מאל ניט ווערן קיין אדוואָקאט. אויסערליך איז דער פּראָצעס געווען קלאהר און אייגפאך און האָט מיט דער גאנצער אייגפאכקייט און קלאהרקייט גענאָגט, אז די פרוי פון דעם סטאטסקי סאוועטניק פּעלאָהעא פּאָן־ברעזע איז

שולדיג אין דעם וואָס זי האָט פערקויפט אין איהר מאנאזין פאפירא־סען אָהן א באנדעראָל. דער מיראוואי סודיא, וועלכער האָט זי פעראורטהיילט איז נעווען פאָלשטענדיג נערעכט, און אונפער־שטענדליך איז דאָ בלויז נעווען איין זאך: ווי אזוי האָט זי אלעקסיי סעמיאנאוויטש געקענט פערטהיידיגען, און ווי האָט ער נאָך דער אנקלאגע געקענט אָנשרייבען אזא שוואכע אפעלאציע, אזעלכע קנא־פּע ארגומענטען, וועלכע ווייזען נאָך, דוכט זיך, מעהר אלס די אנקלאגע אז פרוי פאָן־ברעזע אין שולדיג.

אזוי איז געווען דער ערשטער אייגדרוק פון די איבערגעלעזענע פאפיערען, און טאלפעניקאוו, וועלכער איז אין דער פריה נאָך גאָר געווען אזוי גליקליך, האָט זיך פּארגעשטעלט, אז ער שטעהט נעבען א טיעפער, פינסטערער גרוב און איז נעביך אזוי אונגליקליך, אז עס גלויבט זיך גאָר ניט, דאָס ער איז אמאָל גליקליך געווען. אויף א שטוהל אין ווינקל איז געהאנגען דער צושפרייטער פראק, וועלכען ער האָט געליהען ביי א בעקאנטען יונגען ארווקאטל, און ער איז עפעס געקראכען אין די אויגען מיט זיין מאטער שווארצקייט און האָט דערמאהנט יענע גערענקען און טרויעריין, וועלכע האָבען זיך ערשט מיט א פאָאר שטונדען צוריק ארומגעטראָגען ביי טאלפעני־קאוון אין קאָפּ. דאָס זיינען געווען בונטע, בילדליכע און נאָיוו־נאָבעלע גערענקען און טרויעריין, אין וועלכע דער פראק האָט זיך איהם ניט פּארגעשטעלט אלס א קאָמישער בגד, נור עפעס אלס א ריטערליכע קליידונג, און אז ער, טאלפעניקאוו גופא, איז א מין ריטער פון א נייעם ארדען, וועלכער איז בערופען אבצוהיטען אמת אויף דער וועלט, פערטהיידיגען די אונשולדיגע, די אונטערדריקטע און בעליידיגטע. דאָס וואָרט אליין „פערטהיידיגער" האָט נאָך עד היום אין איהם ארויסגערופען א שטאלצען ציטער און האָט זיך איהם פאָרגעשטעלט אלס עפעס גרויסעס, קלינגענדעס, ווי דאָס וואלט בעשטעהן ניט פון בוכשטאבען, נור ווי דאָס וואלט געווען אויסגענאָסען פון א נאבעלען מעטאל. טאלפעניקאוו האָט בלויז אין די גערענקען אמאל געקענט ערלויבען זיך צופאסען צו זיך דעם דאָזי־גען בערוף און יעדעם מאהל האָט ער דערביי געפיהלט א פּחד; ווי א פערליעבטער ערווארט די ערשטע בעגענעניש מיט זיין געליעבטע, אזוי האָט ער ערווארט זיין ערשטען ארויסטריט אלס פערטהיידיגער.

טאלפּעניקאוו האָט איצט ניט געוואוסט וואָס ער זאָל טהאָן און האָט אוים פערצווייפלונג ווידער א נעהם געטהאָן זיך פאר די פּאפּיע־רען. זיי זיינען נאָך אלץ אזוי געלעגען, קלאהר, לעזבאר איבער־געשריבענע, אבער טאלפּעניקאוו האָט זיי ניט פערשטאנען און האָט מיט אן אונווילינער בעוועגונג אראָבגעלאָזען נאָך נידריגער דאָם עלעק־טריש לעמפּעל, וואָס איז געהאנגען איבער'ן טיש. דער האָטעל־צימער, אין וועלכען ער האָט געוואָהנט, איז געווען קליין און שמו־ציג, אבער דערפאר מיט עלעקטרישע בעלייכטונג, און דאָס האָט מען איהם בעזונדער אנגענעבען אלס גרויסען ווערטה פון צימער וועו מען האָט איהם מיט אייניג טעג צוריק אייגנעלאדען אין קאנטאר און געבעטען אן ערקלעהרונג פאר וואָס ער האָט שוין צוויי חדשים קיין דירה־גאלד ניט בעצאהלט. ביסלעכווייז האָט זיך דער טומאן צושטרייט פאר די אויגען און טאלפּעניקאוו האָט זיך פערטראכט אין דעם זינען פין די וועלטער, וואָס זייער צייהן האָבען ארויסגע־רעדט קלאנגלאָז. ער האָט דאן אויף דעם לינקער בלעטעל אונטען געמאכט א בעמערקונג פון א געווייסער גענויאיגקייט, וועלכע איז דאָ דורכגעלאָזען געוואָרען און וועלכע איז צו נוצען פאר דער אנגע־קלאגטער און גיט גאָר אבּיסעל אן אנדער בעלייכטונג דעם פּראָצעס. און אבּוואהל דאָס איז געווען א קלייניגקייט, א גלונגענע צופאסונג פון וועלטער, און ניט קיין פאקט, אבער ער האָט זיך דערפון אזוי דערפרעהט, אז ער האָט גלייך דערפיהלט זיך מונטערער, נאכדיינ־קענדיג ווי תמיד, און האָט זיך דערפיהלט אביסעל שולדיג געגען זיין פאטראן און געגען מאדאם פאן־ברעזע.

טאלפּעניקאוו האָט א שמייכעל געטהאָן, האָט א קראץ געטהאָן זיין נאז און האָט איהם זאגאר עפּעס א שאקעל געטהאָן מיט צוויי פינגער, האָט א ציה געטהאָן ארויף די הויזען, וועלכע זיינען ביי איהם עפּעס תמיד געקראכען ארויף, און ער איז ארויסגעגאנגען דורכ־שפּאציערען זיך איבער'ן לאנגען קאָרידאָר. אומקעהרענדיג זיך צו־ריק פון שפּאציר האָט ער אויפמערקזאם בעקוקט דעם פראק פון אוי־בען און אפילו דעם אונטערשלאג, האָט א שמייכעל געטהאָן און האָט א טראכט געטהאָן וועגען דעם וואָס דער פראק איז צו לאנג פאר זיין געוואוקס און צו ברייט. ער האָט זיך דערנאָך ווידער מיט אביסעל פּחד נעזעצט און נענומען זיך אויפמערקזאם לעזען די פאפּיערען, מא־

כענדיג אנמערקונגען ביי די זייטען, האָט נאָכגעקוקט די אקציז־נע־זעצע און געמאכט פערגלייכונגען, און אלץ קראצענדיג אָפט דעם נאָז אמאל מיט'ן פינגער און אמאל מיט'ן בלייפעדער. ער האָט נאָך ניט אויסגעלערנט זיין פּנים צו זיין ערענסט אונבעוועגליך, און ער האָט ווייליעווייז געשמייכעלט, ווייליעווייז געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ און געשטאמקעט מיט די ליפּען, א קליינינקער, א דאָרינקער און נאָאיוו גרויסמוטהיגער.

א זייגער צוועלף האָט טאלפּעניקאוו צונויפגעלייגט די פּאפּיערען אין פּארטפּעל, קענענדיג דעם פּראָצעס אזוי גוט, ווי זיין פּאטראן האָט איהם נאָך קיין מאהל ניט געקענט, און ניט פּארשטאַנענדיג אלייין פּאר וואָס ער האָט אזוי געצוויפעלט און זיך געוואקעלט. מאַדאם פּאָן־ברעזאָם אונשולד איז דאָך אזוי אויבען־אויף און דער אור־טהיל פון מיראוואי סודיא איז געווען א טעות, א לייכט־פּארשטענד־ליכער טעות, ווי ער אלייז, טאלפּעניקאוו, האָט אויך אנפאנגס גע־מאכט א טעות. א צופּריעדענער פון זיך. א צופּריעדענער מיט'ן פּראָצעס און מיט זיין פּאטראָן, האָט טאלפּעניקאוו נאָך אמאל בע־קוקט דעם פּראָק, דעם אויבערשלאָג און דעם אונטערשלאָג און האָט זיך נערוועז א טרייסעל געטהאָן, טראכטענדיג אז ער וועט דאָס מאָרגען אָנטהאָן און וועט פערטהיידיגען. ארויסנעהמענדיג א בוי־געלע פאָסט־פאפּיער האָט טאלפּעניקאוו געזעצט זיך גלייך שרייבען א בריעף צום פאטער:

„טהייערער פּאפּא! דו קענסט שוין איצט ארויסשיקען דאָס געלד ניט מיר, נור אלייאשען שיק זיי בעסער, וועלכען זיי זיינען נעווייס נויטהיגער, וואָרום ער דארף אודאי קויפען זיך א מונדיר און לעהר־ביכער. איך האָב פון מיין וואהלטהעטער ערהאלטען א פּראָ־צעס, (דאָס לעצטע וואָרט איז געווען אונטערגעשטריכען) זעהר אין־טערעסאנטער פּראָצעס און איך טרעט מאָרגען אויף אלם פּער־טהיידיגער . . .“

ביים לעצטען וואָרט האָט זיך טאלפּעניקאוו אבגעשטעלט, האָט א טראכט געטהאָן, האָט אבגערוקט דעם אנגעהויבענעם בריעף אן א זייט, און האָט נענומען אן אנדער בויגעלע פּאפּיער. ער האָט א שמייכעל געטהאָן, האָט א קראץ געטהאָן דעם נאָז, האָט זיך אנגע־בויגט נעהנטער צום טיש און האָט אנגעהויבען שרייבען, שוין ניט

מיט אזא שנעלע האנדשריפט, ווי צום פאטער, נור מיט קלייגע געצירקעלטע אותיות:

„מיין געליעבטע זינא! קאנסט דו זיך פאָרשטעלען מיך אין א פראק, שטעהענדיג פאר די ריכטער און פערטהיידיגען? איין האנד אויף דער ברוסט, די אנדערע אויסגעשטרעקט . . . ניין, איך קען ניט מאכען איצט קיין שפאס, איך בין אין דער מינוט צו גליקליך, און אך, ווען דו בלויז וואלסט דא געווען, מיין ליעבליכע, מיין טהייערע, מיין טרייע, געדולדיגע זינאטשקא. עס איז איצט צוועלף דער זייגער און איך האָב נור וואָס געענדיגט . . .“

דאָס עלעקטריש לעמפעל האָט זיך פערלאָשען. א זעקונדע איז נאָך צונטער־רויט געווען דאָס דרעטעל און איז פינסטער געוואָרען; בלויז פון קאָרידאָר, האָט זיך אַרייגענאסען א שוואכע ליכטיגקייט דורך דעם גלעזערנעם פענסטערעל איבער דער טהיר. עס איז געווען שוין ניט צוועלף, נור איינס א זייגער, ווען מען האָט אין די האָטעל־צימערן פערלאָשען די עלעקטריציטעט.

— דער טיפעל זאל אייך כאפען מיט אייער עלעקטריציטעט — האָט זיך א בייזער געטאָן טאלפעניקאוו, טאפענדיג פאָרזיכטיג דעם בריעף, אז די טינט זאל זיך ניט פארגיסען, און ער האָט אריינגע־ווארפען דעם בריעף אין טיש־קעסטעל.

ליגענדיג שוין אויפ'ן בעטעל האָט טאלפעניקאוו לאנג ניט גע־קענט איינשלאָפען און האָט געטראכט וועגען דער נענעראלשע פאָן־ברעזע, וועלכע האָט זיך איהם פאָרגעשטעלט אלס א גרויע גרויסאר־טיגע דאמע און וועגען די אקציז־געזעצע און וועגען די גרויע ווייטע אויגען. צוויישען די אויגען און די אקציז־געזעצע איז עפעס געווען א שיכות, וועלכע איז געוואָרען אלץ שטארקער און געהיימניספולער, און זוכענדיג צו פארשטעהן די דאָזיגע שיכות איז טאלפעניקאוו אייני־געשלאָפען, א קלייניגקער, א דאָרינקער און א נאָאיוו־נליקליכער.

II.

דער ווירקליכער געהיימער שטאָאטס־ראטה, וועלכער האָט אַרויסגעטראטען פון זיין אמט, הערר פאָן־ברעזע, א ראזירטער ווי א שוישפיעלער, האָט נדלות'דיג א ציה געטהאָן מיט'ן נאָז און האָט

ערקלעהרט טאלפעניקאוועז טרוקען, אז זיין פרוי קען ניט ערשיינען אין געריכט איבער איהר קראנקען צושטאנד.

— די דאזיגע שענדליכע געשיכטע האט צוטרייסלט מיין פרוי'ס אָרגאניזם — האט געזאגט פאן־ברעזע, קוקענדיג אויף טאלפעניקאווס שפיץ נאז — זייט איהר דאס אלעקסיי סעמינאוויטשעס אסיסטענט ?

טאלפעניקאוו האט גלמיינט, אז דער געגנער פערטרויט איהם ניט און רעכענט איהם פאר צו יונג צו נעהמען זיך פאר א פעראנט־וואָרטליכען פראָצעס. ער איז געווען אין פערלעגענהייט, אָבער האט מוטהיג א זאג געטהאן.

— ווילט איהר זעהען די בעפאלמעכטיגונג ?

— אך, וואס רעדט איהר?—האט זיך אבגעשראָרט מיט דער האנד פאן־ברעזע — איך האב גערעדט וועגען דער גענעראלשע. זי איז צו־רודערט, יונגער מענש. צורודערט. פערשטעהט איהר . . .

פאן־ברעזע האט אבגעצויגען טאלפעניקאווען אבסיטל אן א זייט, אבווהל דאס איז נאר ניט נויטהיג געווען, און צובויגענדיג זיך צו זיין סאמע פנים, האט ער אויפגעהויבען איין פינגער :

— פערשטעהט איהר ? די פאליציי — האט ער א שאקעל גע־טהאן בעשטעטיגענד מיט'ן קאפ, פערקאטשענדיג די ליפען און ברע־מען ארויף — מיינט דאס . . . פערשטעהט איהר ? — און ער האט א בויג געטהאן די האנד כלאהר יד, וווייזענדיג ווי מען נעהמט כאבאר.

טאלפעניקאוו האט געשאקעלט מיט'ן קאפ, טראכטענדיג „נו, א סחורה" ! דער גענעראל האט זיך ווידער גוט צוגעקוקט צו טאל־פעניקאווס נאז און האט מיט א פלוצלונגער פרייגדשאפט א נעהם גע־טהאן איהם אונטערן ארעם און האט איהם אבגעפיהרט נאך אויף צוויי טריט ווייטער אן א זייט.

— איך האב איהר שוין ניט איין מאל ערקלעהרט : צו וואס דארפען מיר א מאגאזין ? עפעס גאר א טאבאק־געשעפט ? הא ? — האט געפרעגט דער גענעראל אנווייזענדיג מיט דער האנד אין דער זייט, ווי דארט וואלט געווען דאס טאבאק־געשעפט — אבער זי טענה'ט : איך ווילל אזוי. נו ?

— יא, דאס איז — האט געשטאמעלט ווי מיטפיהלענדיג טאל־פעניקאוו.

האָב איך רעכט ? — האָט זיך פּאָן־ברעזע א ווייג ׳יעטהאָן אויף צוריק — נור ביטע, אויב איהר ווינשט ?

און ער האָט אויסגעשטרעקט צו טאלפּעניקאוועו זיין האַנד מיט אן אָפּענעם זיל־בערנעם פּאַרט־סיגאר.

— א דאנק, איך רויכער ניט.

— יא ? נו, וועל איך פּערוויכערן, אויב איהר וועט ער־לויבען.

דער גענעראל האָט מיט צוויי פינגער, מיט דעם גראָבען און צייגע־פינגער אַרויסגענומען א פּאפּיראס, האָט איהם עטליכע מאָהל אָבגעקלאפט אן דעקעל פון פּאַרט־סיגאר און האָט פּערוויכערט. דער בלויליכער רויך האָט זיך ווי א דין שטרעמעל א ציה געטהאָן אַרויף. מיט א פליסיגער בעוועגונג פון זיין האַנד האָט פּאָן־ברעזע א קעהר געטהאָן דעם רויך צו זיך, און שמעקט איהם, קנייטשענדיג דעם פּנים.

— יא, מיינע פּאפּיראסען — האָט ער א זאָג געטהאָן א בע־פּריעדיגטער — אנדערע קען איך ניט פּערטראָגען. נו, האָט ער ג־פּונען דאָרט פון זיי אייניגע . . .

— פּיער טויזענד, פּארגעסט ניט — האָט איהם בעמערקט טאל־פּעניקאוו.

— יא ? נו, איך האָב ליעב אָנצוגרייטען. און זיי טענה׳ן, וואָס אָהן באנדעראל. קאָמיש ! . . .

טאלפּעניקאוועו איז שוין דער גענעראל אונאנגענעהם געוואָרען און אביסעל האָט איהם פערדראָסען, וואָס זיין ערשטער אויפטריט דארף זיין וועגען אזא טרוקענער אנגעלעגענהייט ווי וועגען פּארלעצטע די אקציז־געזעצע. אָבער אן אונרעכט בלייבט אן אונרעכט, האָט ער זיך געטראכט, און ער האָט זיך היים א נעהם געטהאָן אויספּרע־גען די עדות. ער האָט ניט באמערקט, אז פּיעלע פון פּובליקום שמייכלען קוקענדיג אויף זיין פּראָק, וועמעס פּאלעס ציהען זיך ווייט איבער די קנעכלעך ; לויט נעוועהנהייט שלעפּט ער אלץ ארויף די הויזען, ניט טראכטענדיג וועגען דעם ווי ניט שעהן אזא בעוועגונג איז און ער קוקט דעם עדות גלייך אין מויל אַרויין. ער טריסעלט און ווארפט אחין און אהער דעם דיקען אָקאלאטאָשנעם, ווי א קליי־נער, בייזער בלוט־הונד. דער דיקער פּאלייציסטער קוקט זיך נעפּעך

שטענדיג אום צו די ריכטער, שלייַדערט אין דער זייט פון׳ם אד־ווֿאָקאט אָבגערייסענע און הילכיגע ווערטער. אינווייניג קאכט עס אין איהם; זיין קארעק, א צונויפגעדריקטער פונ׳ם האַרטען קראגן, ווערט אלץ רויטער און א גערייכט־רויטער פֿאס לייגט זיך אוים אויף דעם שמאלען זילבערנעם גאלדינדל; זיין קאָפּ איז אונבעוועגליך צוגעקעהרט צו די ריכטער — אָבער זיין קורצער, קייליעכיגער נאָז, זיינע צוועפענטע לִיפּען, זיינען וואָנצעם, דאָס אלעם קרימט זיך אין דער זייט פון דעם פערהאַסטען אינגעל־אדוואָקאט.

טאלפּעניקאוו פֿאלגט נאָך דעם טויבען קאמפּף פון דעם דיקען פֿאַליציסקען און האָט הנאה. ער האָט פיינד פֿאַליציי, האָבענדיג וועגען פֿאַליציסקע נאָך די בעגריפע פון א סטודענט און נאָר ניט צו־לאָזענדיג קיין געדאנק, אז א פֿאַליציסקער האָט אין זיך אויך עפעס מענשליכעס. דיקע, דינע — אין זיינע אויגען זיינען זיי אלע גליִך. נאָך די עדות פון דער אנקלאגע האָט זיך אָנגעהויבען א סדרה מיט די עדות פון דער פערטהיידיגונג און מאדאם פֿאָן־ברעזעם אונשולד ייִיזט זיך ווי אויף דער האַנד. טאלפּעניקאוו צוגליעדערט געוני און מיט א טאלק די אויסזאגונגען פון די עדות פון ביידע צדדים, און רעדט פיעל און וואַרעם, ריהרענד וועגען די יסורים פון דער רָאזיגער פרוי, אויף וועמעם גרויען קאָפּ מען האָט ארויפגעווֿארפען אזא שענדליכע בעשולדיגונג.

די אויפריכטיגקייט פונ׳ם יונגען אדוואָקאט ווירקט אויף די ריכ־טער; זיי קוקען אויף איהם סימפאטיש און איין ריכטער, פון דער זייט, שאקעלט זאַגאר מיט׳ן קאָפּ צום טאקט פון זיינע רייד.

אין דער צייט וואָס די ריכטער בעראטהען זיך רויכערט טאל־פּעניקאוו אוים א פאפּיראס צוזאמען מיט׳ן געגראָל, לאכט אונטער וועגען עפעס, גיט עמיצען א דריק די האַנד און געהט אָב ווייטער אין זאל צום פענסטער, אום נאָך אמאל איבערצולעבען זיין רעדע. זי קלינגט איהם נאָך אין די אויערען, וועז צו איהם געהט פלוצלונג צו דער דיקער אקאלאָטשנער.

— ערלויבט נור אייך צו מעלדען — הויבט ער אָן העפליך, אנ־ריהרענדיג טאלפּעניקאוום אקסל. יענער גיט זיך א קעהר און זיין יונגער פיינדליכער, פרעכער פנים ברייגט ארוים דעם פֿאַליציסקען

פון די כלים. אויסקאטשענדיג די אויגען, דעם נאָז און מויל, שלייפט דער אקאלאטשנער ארויס ווי פון א קאנאָנע.

— שאנדע!

טאלפעניקאוו גיט א שמייכעל און דעם פאָליציייסקעניס פארבאָזט אויגען ווערן נאָך מער צומישט.

— א שאנדע, יונגער מענש! שעהמט זיך. איך . . . איך קען אייערער א כאטער זיין . . .

ער האָט עפעס געוואָלט נאָך זאָגען, האָט אָבער ניט געקענט צוטראכטען אזעלכע שטאַרקע, אויסדרוקספולע ווערטער.

— שעהמט זיך! — האָט ער ווידערהאָלט, קוקענדיג מיט האס אויף דעם שמייכלענדען פנים, האָט זיך האסטיג, מיליטעריש א קעהר געטהאָן אויף צוריק און איז אוועק.

דאָס געריכט האָט אָבגעוויזען דעם פריהערדיגען אורטהייל, ווי טאלפעניקאוו האָט ערוואַרט און האָט ערקלעהרט פאָן־ברעזע פאר אונשולדיג. דער גענעראל דריקט מיט ווירדע דעם אדוואָקאטס האנד

— איך דאנק אייך, הערר טאלפעניקאוו.

אין טאלפעניקאוס האנד בלייבט עפעס. א וויילע האלט ער די האנד פערדריקט, עפעמט זי דערנאָך נייגעריג און ער דערזעהט צוויי נאָדעלע מטבעות. אן אונאנגענעהמער שוידער איז איהם איבערגעלאָפען איבער'ן קערפער; ער גיט זיך א ריס פון פלאץ און לויפט אראָב די טרעפ, שרייענדיג:

— עי, הערט, גענעראל, ווי רופט מען אייך דאָרט! . . . עי!...

אָבער פאָן־ברעזע איז שוין ניטאָ אויף די טרעפ, מען זעהט איהם שוין אין גאס אויך ניט. טאלפעניקאוו קוקט זיך נאָך אמאל צו צו די גאָלד־שטיקער — צוויי פופצעהנ־רובעלדיגע — און אזוי ווי ער וואָלט עפעס גאָר קיין אכטונג ניט געפיהלט פאר געלד, וואָס זיינען איהם אויף אזא'ן אונאנגענעהמען אופן אָנגעקומען, לייגט ער זי רוהיג אוועק אין טיסטער און רוקט אריין גלייכגילטיג דעם טיסטער אין וועסט־טאש. ער האָט זיך אויף א מאָמענט פערטראכט. איז דערנאָך ווידער אריף אויבען אין געריכטס־זאל, וואָרום עס איז שוואר געווען צו שיידען זיך מיט יענעם פלאטץ, וואו ער האָט דורכגעלעבט אזעלכע אנגענעהמע און שטאָלצע גענעהלען.

אין זאל דערזעהט ער אייגעם פון די עדות פאר דער פערטהיי־
דינונג, מיט א שפּיציגען פּנים און מיט א שפּיציג רויטלעך בערדל
און מיט א גראָבען רינג אויפ'ן פינגער, וועלכער אז ביי איהם אויך
ווי די נאנצע האנד באדעקט מיט זומער־שפּרייענקלעך. זיינע שטע־
כיגע אויגען קוקען קרומלעך און מאכט אין נאנצען דעם אייגדרוק פון
פאלשקייט, פון חניפה און פון פּרעכען קריכען אין די אויגען;
אבער טאלפּעניקאוו איז צו איהם גוט אויפגעלייגט און געהט צו
איהם צו:

— נו, ווי? — גיט ער א פּרעג שמייכלענדיג.

— בריה'שדיג בעארבייט דעם עסק — האָט איהם געלויבט דער
פּריקאזטשיק, און ציוווינקענדיג אין דער זייט, וואוהין דער גענע־
ראל איז אוועק, האָט ער א זאָג געטהאָן — און אונזערער איז אנט־
לאָפען; געפלויגען די פלוגית'טע גראטולירען.

— געווהנליך, ווי דען; א שווערע געשיכטע; וואָלט גע־
דארפט אָבזיצען א גוטע צוויי וואָכען.

— און נאָך ווי! קיין גרויסע צרה וואָלט דאָס אפילו ניט גע־
ווען. זי איז שוין איין מאהל געזעסען, און שטראָף אויך בע־
צאהלט.

— געזעסען? — קוקט איהם אָן פערוואונדערט טאלפּע־
ניקאוו.

— געווים געזעסען. איוואן פּעטראוויטש איז דאָס דאן געווען
איהר ארוואָקאט, נו איז געקומען א שיכור'ער און האָט אזוי אָנגע־
פּלוידערט! אונזערער איז געוואָרען אן אויפגעבראכטער, האָט איהם
געוואָלט דערפאר אנקלאגען. אָבער געה, הויב זיך אָן! — און דער
פּריאזטשיק האָט א מאָך געטהאָן מיט דער האנד.

טאלפּעניקאוו ווערט רויט און געמאטערט, זוכט ניט צו פער־
שטעהן דאָס, וואָס איז אזוי קלאָהר, און אין דערזעלבער צייט פער־
שטעהט ער און איהם ווערט שרעקליך.

— זי איז געזעסען? — פרעגט ער איבער נאָך אמאָל דעם אונ־
אנגענעהמען וואָרט — די דאָזיגע נאָבעלע דאמע?

— נאָבעלע! א קעכין איז זי דאָך געווען די דאָזיגע דאמע.
מיט א קעכין האָט אונזער גענעראל געהיראט, פאלאשקא האָט מען

זי גערופען. פרעגט זיי ; זיי ווייסען אויך די געשיכטע. ניט אמת, אבראָם פעטראוויטש ?

אבראָם פעטראוויטש איז אנשטענדיג געקליידט, נור זיינע שטיבלעטען זיינען פערשטויבט און דאָרט, וואו עס שפּאָרט ארוים דאָס קליין פינגער'ל, זיינען זיי צוריסען, הגם זיין פּנים איז אויך אן אנשטענדיגער און זעהט אוים אזוי, ווי ער וואָלט זיך אלץ קלייבען צוצוגעהן און אויף אן אנשטענדיגען אופן א בעט טהאָן א נדבה. ער דערלאַנגט טאלפּעניקאוועון זיין דיקע פערשוויצטע האַנד און עפּנט־פערט דערנאָך אויף דעם פּריקאזטשיקס פּראָגע מיט א הייזערינגער קול פון שכרות און פון ערקעלטונג.

— ריכטיג. ך'האָב דעם זוהן ארויסגעיאָגט איבער דער דאָזיגער פּאסקודסטווא, איך בעט אייך איבער פּאר די רייד.

— און איהר האָט דאָס פיין א זאָג געטהאָן זיי וועגען דעם גרויען קאָפּ פון דער עהרענהאפטער דאמע — האָט איהם געלויבט דער פּריקאזטשיק — און א קאָפּ האָט זי א רויטען, אן אמת רויטער שיניאָן.

— זעהר ריכטיג — זאָגט אויך אונטער אבראָם פעטראוויטש.

— און מיט א פאפּיראָס האָט אייך אונזערער טראקטירט ? — האָט א פּרעג געטהאָן דער פּריקאזטשיק און עס לאכט אויך מיט זיין הייזעריגע באסאוע שטימע אבראָם פעטראוויטש.

— א נאָר, א נאָר, און זעהט פון דעסטוועגען וואָס פּאר פּא־קוסען ער מאכט ! און אלייז קען ער דאָך גאָר ניט רויכערן אפילו, בלאָזט בלויז דעם רויך פון זיך. דאָס איז דיר א לץ ! — האָט זיך געוואונדערט דער פּריקאזטשיק.

— ווי אזוי זשע האָט איהר — זאָגט בייזלעך טאלפּעניקאוו, אנשטעלענדיג די ברעמען און ציהענדיג ארויף די ארבגערוקטע הויזען לויט געוועהנהייט — ווי אזוי זשע האָט איהר אלייז עדות געזאָגט, אז ער האלט דאָס די פאפּיראסען פּאר זיין אייגענעם גרויך ?

דער פּריקאזטשיק מיט אבראָם פעטראוויטשען קוקען זיך איבער און לאכען. דער פּריקאזטשיק וועט דערנאָך מיט איין מאהל ערענסט און ציהט אוים די האנד :

— נו, אויף ווידערזעהען. ערלויבט אויך בעקאנט זיין. אויב

עס וועט זיך אייך אמאל מאכען פערבייגעהן, פארגעסט ניט. פאר אייך וועט זיך אימער געפינען א הונדערטעל. קומט, לאמיר געהן, אבראם פעטראוויטש. א גרויער, עהרענהאפטער קאפ . . . אך, גאט דו מיינער ! — דערמאהנט ער נאך אמאל טאלפעניקאוועז אויף זיין קלוגער פערטהיידיגונגס רעדע און געהט ארויס.

טאלפעניקאוו שטעהט נאך אלץ אויף אין פלאץ מיט אן אראבער־ געלאזענעם קאפ און די הענד אין די קעשינעס. ער זעהט די רעטזעל־ האפטע פיגור פון אבראם פעטראוויטש, און טאלפעניקאוו'ן רוכט זיך, אז ער ווייל וואס א בעט טהאן און ער קוקט אונפערשטענדליך אויף דעם שמוציגען, כלומרשט־אונפערשטענדיגען פנים.

— און איך גע'ה דאס צו אייך, הערר טאלפעניקאוו — זאגט אבראם פעטראוויטש קוים הערבאר און בויגט זיך צו צום אדוואקאט.

— אויב איהר וועט א מאל דארפען אזא מענשען ווי איך אין א פראצעס, דאן זייט אזוי גוט און זאגט ניט אב צו בענוצען זיך מיט מיינע דיענסטע. גיט אדרבא א פרעג אויף מיר ביי איוואן סאזאנטיטש דעם פרעקאזטשיק ; ער ווייס וואו מיך צו געפינען.

— אויף וואס דארפען ? — גיט פערוואונדערט א פרעג טאלפעניקאוו.

אויף אבראם פעטראוויטשעס פנים שוועבט א פערוואונדערונג, דערנאך א צווייפעל און פערבייט זיך דערנאך מיט אהרהיגען שמייכעל, ווי ער וואלט שוין פערשטאנען.

— זאלט איהר אזא מענשען ווי איך ניט פערלאזען — האט ער ווידערהאלט — פרעגט דעם פריקאזטשיק, ער ווייס. אזוי זאלט איהר טאקע פרעגען איינפאך, וועז איהר וועט דארפען : אבראם פעטראוויטש.

— ארויס ! — גיט א געשריי טאלפעניקאוו מיט א קוויטש, פערשטעהענדיג ענדליך. און אבראם פעטראוויטש טרעט אב, בויגענדיג זיך נידריג, אבער מעהר שוין ניט דערלאנגענדיג די האנד. אויף די טרעפ שטעלט ער זיך אב און בעט נאך אמאל.

— זאלט איהר שוין אונז ניט פערלאזען.

עס איז נאך געווען פריה, און טאלפעניקאוו האט פריהער, אייהר ער האט געהאט דעם געשפרעך מיט דעם פריקאזטשיק, גערע־

כענט אריינצוגעהן אין צימער פון אדוואָקאַטען־ראטה, א שמועס צו טהאָן אביסעל מיט אייגענע און טהיילען מיט זיי די איינדריקע פון דער ערשטער פערטהיידיגונגס־רעדע, נור איצט האָט ער זיך שוין געשעהמט פאר זיך און געשעהמט זיך פאר דער גאנצער וועלט,, און איהם האָט זיך געדוכט, אז יעדערער, ווער עס זאָל ניט א קוק טהאָן אויף זיין פנים, וועט גלייך טרעפען וואָס ס'איז פאַרגעקומען. א שאנדע צו געהן איבער'ן גאס און ער וואָלט וועלען בעגראבען ערגעץ זיין פארטפעל, אז קיינער זאָל ניט קענען טרעפען, אז ער איז אן אדוואָקאַט, א „פערטהיידיגער".

קומענדיג אהיים האָט טאלפּעניקאוו מיט א מין פּחד אוועקגעלייגט אן א זייט דעם פארטפעל, אין וועלכען ער האָט געפיהלט לי־גענדיג דעם אויסגעשטוירטען פראָצעס, האָט פאַרזיכטיג אויפגע־האנגען זיין וועסט, ניט ענטשלייסענדיג זיך ארויסצונעהמען פון קע־שינע די גאָלדענע מטבעות און א קוק טהאָן אויף זיי נאָך אמאָל; ער האָט זיך אבגעקערט פון טיש, אין וועלכען עס זיינען געלעגען די בריעף, וואָס ער האָט אנגעהויבען שרייבען צום פאטער און צו זינא'ן. און איהם האָט אויסגעווייזען אזוי פרעמד אלעס דאָ אין'ס צימער, אזוי אונגעהובעלט, אזוי גראָב און ווי עס קוקט אויף איהם ווי א פרעמדער, פאסקודנער פיינדליך געשטימטער מענש. טאלפּעניקאוו האָט פרובירט לעזען א בוך; ער האָט אבער ניט געקענט אבשטעלען זיין אויפמערקזאמקייט אויף דאָס וואָס ער האָט געלעזען, און ער האָט יעדע ווייל א ציטער געטהאָן פון אן אונאנגענעהמען גע־פיהל, ווי אייגער אן אונאנגענעהמער וואָלט געשטאנען הינטער זיין פּלייצע אָדער וועט גלייך אריינקומען אין טהיר. און בלויז דאן שוין ווען ער האָט זיך אוועקגעלייגט אין בעט און האָט אריבערגעצויגען די דעקע איבער'ן קאָפּ, האָט ער זיך דערפיהלט בעסער און האָט אויפגעהערט מורא צו האָבען פאר דער וועלט, וועלכע איז אריינגע־קראָכען צו איהם אין דער נשמה — אזא שמוציגע, אבשטויסענדע און אכזרישע.

אבענדס, ווען עס איז פינסטער געוואָרען, איז טאלפּעניקאוו אריין צו זיין פאטראן, אבער יענער האָט זיך נאָך ניט אומגעקערט פון פעטערסבורג. אנדערשוואו האָט ער ערגעץ ניט געוועלט געהן; קיין נאָהענטע פריינד האָט ער ניט געהאט; און טאלפּעניקאוו האָט

זיך ארומגעשלעפט ביז שפעט ביינאכט איבער די בולוואַרען. אהיים האָט ער זיך אומגעקערט שפעט, און דאָרט איז נאָך אלץ געווען אזוי פרעמד, אזוי געשמאקלאָז, אזוי גראָב און פיינדליך. פריהער פלעגט ער ליעב האָבען זיצען ביים סאמאוואר, טרוימען, אונטערזינגען מיט זיין דינינקע אנגענעהמע טענאָר־שטימע, שפאציערענדיג איבער זיין צימער און קוקענדיג מיט ליעבע אויף דער פאליצע מיט ביכער און אויף די פאטאגראפישע בילדער אויף די וועגנד, נור איצט איז דאָס אלעס איהם אזוי נמאס געוואָרען, אז ער האָט געוועלט אנטלויפען פון דאָס אלעס: פון סאמאוואר, פון די ביכער, פון די פאטאגראפיעס.

— גוט־לם! — האָט ערענסט און אויפריכטיג אויף זיך אליין א זיפץ געטהאָן טאלפעניקאוו, אוועקלייגענדיג זיך אויפ'ן בעטעל און צונויפדרעהענדיג זיך אין א קייקעל, ווי א דערפראָרען קינד. אָבער עם האָט זיך ניט געשלאָפען און עס האָט זיך ניט גערוהט. ווי אין האלוצינאציעס, אזוי האָט ער דייטליך געזעהען אבראם פעטראָוויטשעס אנשטענדיגען פנים, וואָס בויגט זיך צו איהם חניפה'דיג, און פון אלע זייטען זיינען צו איהם געקראָכען אלץ אזעלכע פנים'ער, האָבען איהם צוגעוואונקען און פאַרגעלייגט זייער בעדינונג. און ווי א קליינער אינגעל האָט ער געוועלט אָבשלאָגען פון זיך מיט די הענד די געשפענסטער, וווינען און בעטען פון עמיצען בעשיצונג.

אויף מאָרגען האָט טאלפעניקאוו געפונען אלעקסיי סעמיאנאוויטשען אין דער היים. ניט קוקענדיג דערויף וואָס עס איז שוין געווען שפעט האָט זיך נאָך די אויפנאָהמע פון קליענטען ניט געענדיגט, און פון אלעקסיי סעמיאנאוויטשעס קאבינעט האָט זיך דומפ געהערט אן אונבעקאנטער קול, דערצעהלענדיג עפעס און פרעגענדיג וועגען עפעס. אין דעם גרויסען עמפפאנגס־צימער האָט זיך געפיהלט, אז דא זיינען ניט לאנג געווען פיעל מענשען, עס האָט געשמעקט טאבאק־רויך, אויף די טישען זיינען געווען צוואוואָרפען אלבאומען און מאנכע פון זיי צוגעפענט; די פאטעלען ארום טיש זיינען געשטאנען אָהן אן אָרדנונג.

טאלפעניקאוו האָט בעוויזען דורכצוקוקען עטליכע אלבאומען מיט בילדער פון דער שווייץ, פון פאריז, און די שלעכט געמאלטע

בילדער, אלע דיזע לביגע אין די עמפפאנגס־צימערן פון דאקטוירים און אדוואקאטן, האבן אין איהם ארויסגערופען דאס געפיהל פון געדולדיגער לאנגוויליגקייט און עפעס א מין גליכגילטיגקייט צו זיך אליין און צו זיינע אייגענע אנגעלעגנהייטן, ווי פלוצלונג האט זיך אן עפען געטהאן די טהיר פון קאבינעט און האט ארויסגעלאזען א פערשפעטיגטען קליענט — א ניט־הויכען, דיקען מאנספערזאן מיט א דונקעל־בלאנדען באָרד און קליינע גרויע אויגלעך. דער ארוים־געקומענער האט זיך נאָך אמאל א קעהר געטהאן צו דער שוין פער־מאכטער טהיר, ווי ער וואלט וועלען זאגען נאָך עפעס וואס ער האט פארגעסען, האט זיך אבער באדיינקט און האט האסטיג א געה ge־טהאן צום פאָרער־צימער, ניט אומקוקענדיג זיך אויף טאלפעניקאוועז און שיער ניט אנשטויסענדיג זיך אויף איהם.

נו, וואס גוטעס וועט איהר דערצעהלען? — האט א פרעג ge־טהאן דער פאטראן. ער איז נור וואס אויפגעשטאנען פון זיין טיש, שטעהענדיג א מיעדער און צוטראגענדיג צום מויל א גלאז שטארקע טהעע. קענטיג אז דער טהעע איז שוין געווען זעהר קאלט, וואהרום אלעקסיי סעמיאנאוויטש האט זיך א קרים געטהאן און האט לאנגזאם אוועקגעשטעלט די גלאז צוריק אויפ'ן טיש.

— קיין גוטעס, אלעקסיי סעמיאנאוויטש.

— פארלאָרען? — האט א הויב געטהאן דער פאמראן זיינע ברעמען.

— ניין, ניט פארלאָרען, נור . . .

ווי נאָר ניט הערענדיג איהם האט אלעקסיי סעמיאנאוויטש אויף זיין געוועהנליכען אופן א נעהם געטהאן איהם אונטער'ן ארעם, זאגענדיג:

— לאָמיר אריין אין עסס־צימער. מען דארף דאָ אן עפען טהאן א פענסטער.

— ניין, ערלויבט מיר דאָ אייך צו דערצעהלען — האט זיך אייננעשפארט טאלפעניקאוו.

— דאָ? נו, לייגט ארוים — האט איינגעשטימט דער פאטראן אבלאזענדיג טאלפעניקאוס ארעם און ארבלאזענדיג זיך מיער אויפ'ן דיוואן. ער האט איצט אויסגעזעהען אייגפאכער אין טאלפעניקאוס אויגען, געהענדיג אננעטהאן אין קורצען רעקעל און אהן דעם ארוואָ־

קאטסקען בענדעל — איינפאכער, גוטהערציגער און עס פיהלט זיך ווי צו ריידען מיט איהם אפען. ארומגעהענדיג אונרוהיג איבער'ן צימער, ניט צוזעצענדיג זיך, אונטערהויבענדיג אלע ווייל זיינע ארבעגערוקטע הויזען, האט טאלפעניקאוו איבערגעגעבען אלעם וואס האט פאסירט, האט ניט פערשוויגען אפילו וועגען אבראם פעטראוויטשען און וועגען דעם „גרויען קאפ" פון פאלאהעיא פאן־ברעזע. דער פאטראן האט געהערט שווייגענדיג, ניט א הויב טאהנדיג די אויגען און אונטערוויגענדיג איין פום מיט'ן אלטמאדישען הויכען קנאפל. בלויז ווען דער אסיסטענט האט דערצעהלט וועגען מאדאם פאן־ברעזעס „גרויען קאפ" האט ער א שמייכעל געטהאן און האט א קוק געטאן מיט גוטע און עטוואס שפאסענדע אויגען.

— נו ? — האט ער א פרעג געטהאן, ווען יענער האט געענדיגט דערצעהלען, און האט דערווייל א זאג געטהאן : — גיט שוין, זייט אזוי גוט א קלונג ; איהר לויפט דאך סאי־ווי־סאי ארום איבער'ן צימער.

ווען אויפ'ן קלונג איז אריינגעקומען די דיענסט, האט אלעקסיי סעמינאוויטש ביי איהר א פרעג גטהאן, אויב שוין לאנג ווי זיין פרוי איז אוועק, און האט איהר געהייסען צוועפענען א פענסטער אין עמפאנגס־צימער.

— נו ? — האט ער נאך אמאל א פרעג געטהאן דעם יונגען אסיסטענט — ווייטער.

— איך רעכען אויפצוגעבען אדווא־קאטור — האט טרויעריג ענטפערט טאלפעניקאוו. אין אמת'ן האט ער דאס גאר ניט גערעכענט צו טהאן, איהם האט אבער פערדראסען פאר וואס זיין פאטראן איז אזוי גלייכגילטיג און ער האט געוועלט מיט עפעס שארפעס ווייזען אין וואס פאר א צושטאנד ער געפינט זיך.

— פוסטע זאכען — האט געענטפערט אלעקסיי סעמיאנאוויטש מיט זיין געוועהנליכער מיידיגקייט — אבער וואס פאר א סחורה דאס איז דער פאן־ברעזע, און א קוק טהאן אויף איהם איז ער, דוכט זיך, אזא באלוואן.

— אבער דאס איז דאך . . .

— וואס איז דאס ? די ריכטער האבען דאך זי געפונען פאר אונשולדיג.

— געפונען פאר אונשולדיג, אָבער . . .

— קיינע „אָבערס". זיי האָבען געפונען פאר אונשולדיג, הייסט עס אז זיי האָבען געהאט דערויף גרינדע. וואָס האָט עס מיט אייך צו טהאָן ? איהר האָט דאָך ניט פערקריפּעלט די בעווייזע ? איהר האָט דאָך ניט אונטערגעקויפט דעם פּריקאזטשיק אָדער דעם, ווי רופט מען איהם דאָרט ? און ווייטער, וואָס עמיצער האָט אייך דארט איך וויים א זאָג געטהאָן, וועמעס דאגה איז דאָס ?

דער פּאטראן איז א ווייע אנשוויגען געוואָרען און האָט דערנאָך פּאָרטגעזעצט מיט זיין מיעדען, גלייכגילטיגען טאָן :

— דאָס געלד אין האַנד האָט איהר ניט געדארפט נעהמען. דאָס טויג ניט ; דאָס איז ניט גוט. און ער האָט דאָך עס אייך מיט א כיון אַרויסגערוקט כלאָחר יד כדי אָבצו׳פּטור׳ען עס בילִיגער. איהר גיט מיר דאָס געלד, און אין א טאָג צוויי ארום וועל אייך אייך אומקעהרען וויפיעל עס קומט. אייך האָב מיט איהם אייניגע חשבונות. און וועגען „גרויען קאָפּ" האָט איהר ניט געדארפט רירדען ; אין די פּאפּיערען ווערט וועגען דעם ניט דערמאהנט.

טאָפּעניקאוו איז רויט געוואָרען און האָט געענטפערט טרויעריג :

— אייך וויים אַליין ניט, ווירקליך, עפּעס האָט עס מיך געשלעפּט פּאר׳ן צונג. אָבער אייך בין טאקע געווען ביי זיך זיכער, אז זי האָט א גרויען קאָפּ.

— נו, דאָס איז ניט אזוי וויכטיג — האָט א שמייכעל געטהאָן דער פּאטראָן — אבוואהל א צווייטען מאהל זייט פּאָראן עדות, דערויף דארפט איהר ארבייטען. און פון זיך אַליין אויסקלעהרען — צו וואָס ?

— אָבער אין דער ווירקליכקייט איז זי דאָך שולדיג ?

— אין דער ווירקליכקייט ! — האָט אונגעדולדיג א זאָג געטהאָן אַלעקסיי סעמיאנאוויטש — פון וואנען קענען מיר וויסען וואָס עס קומט פאָר אין דער ווירקליכקייט ? אפשר איז דאָרט דער טייפעל ו׳ וואָס אין דער דאָזיגער ווירקליכקייט. און וועלכע ווירקליכקייט? ניטאָ קיינע ווירקליכקייטען, עס איז בלויז פּאראן, וואָס עס שיינט פּאר אונזערע אויגען. און א צווייטען מאהל זאָלט איהר נור מיט פּרי־

קאוטשיקעם ניט פיהרען קיין שמועס. זייט איהר פריי הוינט אבענד ?

— יא, פריי.

— וועט איהר אזוי גוט זיין מיר איבערשרייבען אָט דאָ איין קאָפּיע. און לאָזט אָב די ווירקליכקייט, ניטאָ קיין שום ווירקליכקייט.

טאלפּעניקאוו האָט איבערגעשריעבען די קאפּיע און ניט איין קאפּיע בלויז, נור גאנצע דרייי. און וועז ער האָט, אנבויגענדיג דעם קאָפּ אויף אַ זייט און פערבייסענדיג א ליפּ, ארויסגעפיהרט די לעצטע שורה, האָט זיין פּאטראָן אריינגעקוקט איבער זיין אקסעל אין פּאפּיער און האָט איהם לייכט אַ פּאטש געטהאָן איבער'ן אקסעל.

— ווירקליכקייט ! אך, איהר זאָנדערבארער מענש ! — און אויף איין זעקונדע איז פערשוואונדען פון זיין פּנים דער מיעדער אויסדרוק, זיינע אויגען זיינען געוואָרען זאנפטער, גוטהערציגער און אביסעל טרויעריגלעך, ווי ער וואלט ווידער דערזעהען עפּעם שוין לאנג פערגעסענעם, יונגעם און גוטעם.

דער מלאך׳ל

I.

צייטענווייז האָט זיך סאשקא׳ן געוועלט אויפצוהערען טהאָן דאָס, וואָס מען רופט לעבען: ניט אייגנוואשען זיך אין־דער־פריה מיט קאלטע וואסער, אין וועלכע עס שווימען ארום דינינקע שטיק־לעך אייז, ניט געהן אין גימנאזיע, ניט הערען דאָרט ווי אלע זיד־לען איהם, און ניט שפירען קיין וועהטאג אין רוקען און אין גאנצען קערפער, וועהן די מאמע שטעלט איהם אַוועק אויף א גאנצען אבענד אין ווינקל אויף די קניע. אָבער אזוי ווי ער איז אלט געווען בלויז דרייצעהן יאָהר און האָט ניט געוואוסט אלע יענע מיטלען, דורך וועלכע מענשען מאכען א סוף צו זייער לעבען, וועהן זיי ווילען עס, האָט ער פאָרטגעזעצט צו גהן אין גימנאזיע, צו הערען זידלעריין און צו שטעהן. אויף די קניע; און איהם האָט זיך גערוכט, אז דאָס לעבען וועט קיין מאל ניט אויפהערען. עס וועט אריבער א יאָהר און נאָך א יאָהר, און ער וועט אלץ גהן אין גימנאזיע און וועט אלץ שטעהן אין דער היים אויף די קניע. און אזוי ווי סאשקא האָט גהאט אן אונבייגזאמען און דרייסטען כאראקטער, האָט ער זיך ניט געקאָנט פערהאלטען רוהיג צו די צרות און ער האָט גענומען נקמה פון׳ם לעבען.

צוליעב דעם דאָזיגען צוועק האָט ער גשלאָגען זיינע קאמערא־דען, איז געווען גראָב צו די לעהרער, האָט גערופען די לעהרער־ביכער און האָט א גאנצען טאָג געזאָגט ליגען; אין גימנאזיע האָט ער גענארט די לעהרער, אין דער היים האָט ער גענארט די מוטער; בלויז דעם טאטען אליין האָט ער קיין ליגען ניט געזאָגט. וועהן מען האָט איהם אין א גשלאָג צוקוואשעט די נאָז, האָט ער צוריסען די וואונד נאָך מעהר און האָט גערעוועט אָהן טרעהרען, אָבער אויף

אזא קול, אז אלע ארום האבען געמוזט פארשטאפען די אויערען און האבען געפיהלט אזוי ווי צו אנטלויפען. וועו ער האט זיך שוין געגוג אנגערעוועט פלעגט ער מיט אמאל אנטשוויגען ווערען, פלעגט ארויסשטעלען א צונג און צייכענען אין זיין העפט קאריקאטור־בילדער; פלעגט אויסמאהלען זיך אליין ווי ער רעוועט ווילד און שרייט קולות אויף דעם אויפזעהער פון גימנאזיע, וועלכער האט פארשטאפט די אויערען, און אויף דעם חבר, וועלכער האט איהם געשלאגען און וועלכער ציטערט איצט פאר זיינע קולות.

זיין גאנצער העפט איז געווען פול מיט קאריקאטור־בילדער און זעהר אפט פלעגט זיך ווידערהאלען אזא בילד: א דיקע, נידריגע פרוי שלאגט מיט א וואלגער־האלץ א קליין אינגעלע, וואס איז דין ווי א שוועבעלע. אונטען פלעגט מיט גרויסע, קרומע בוכשטאבען זיך זעהען די אונטערשריפט: „בעט מהילה, הינטעל איינער". און דערויף דער ענטפער: „איך וועל ניט בעטען, קאנסט אפילו צופלאצט ווערען".

פאר ווייהנאכטען האט מען סאשקאן ארויסגעיאגט פון גימנאזיע, און וועו די מוטער האט איהם אנגעהויבען צו שלאגען האט ער איהר איינגעביסען א פינגער. דאס האט איהם געגעבען פרייהייט, וואירים זי האט שוין מורא געהאט איהם מעהר צו שלאגען. און סאשקא האט אויפגעהערט איינצואוואשען זיך אין־דער־פריה, איז א גאנצען טאג ארומגעלאפען מיט אינגלעך, האט זיי געשלאגען, און האט געהאט מורא בלויז פאר'ן הונגער, וואירים די מוטער האט אין גאנצען אויפגעהערט צו געבען איהם עסען, און בלויז דער פאטער פלעגט בעהאלטען פון זיינטוועגען א שטיקעל ברויט מיט ץ זארטא־פעל. אונטער אזעלכע אומשטענדען האט סאשקא אויסגעפונגען, אז עס איז נאך מעגליך צו עקזיסטירען אויף דער וועלט.

איין מאל א פרייטאג, ערב ווייהנאכט, האט זיך סאשקא געשפיעלט מיט אנדערע אינגלעך, ביז וואנען זיי זיינען זיך ניט צוגאנגען אלע אהיים און ביז וואנען עס האט ניט א סקריפע געטהאן מיט א פערראסטען פראסטיגען סקריפ די טיהר נאך דעם לעצטען פון זיי. עס איז שוין געווארען פינסטערליך, און פון פעלד, וואו עס האט זיך געענדיגט איין עק פון דער פערווארפענער גאסע, האט זיך אנגעהויבען א גרויע שנעעאיגע כמארע; איז דעם נידריגען פינסטערן

בנין, וואָס איז געשטאַנען אויפ'ן עק פון גאַס, האָט זיך אָנגעצונ־ דען א רויטלעכער, ניט קיין אנציהענדער פייער'ל. דער פראָסט איז געוואָרען שטאַרקער און ווען סאשקא איז דורכגעגאַנגען דעם ליכטי־ גען קרייז, וועלכער האָט זיך געבילדעט פון דער אָנגעצונדענער לאַנ־ טערנע, האָט ער געזעהן ווי עס שוועבען ארום לאַנגזאַם אין דער לופט קליינינקע, טרוקענע שנעעלעך. עס איז געווען צייט צו געהן א היים.

— וואו שלעפסט דו זיך עס ארום ביז האַלבע נאַכט, הינטעל אייגער ? — האָט אויף איהם א געשריי געטהאָן די מוטער, האָט זיך פערמאָסטען מיט'ן פויסט, האָט איהם אָבער קיין קלאַפ ניט גע־ געבען. איהרע ארבעל זיינען געווען פארקאַטשעט, עפענענדיג נא־ קעט איהרע ווייסע, דיקע הענד, און אויף איהר פלאַטשיגען פנים האָבען ארויסגעטראָטען טראָפענס שוויים. ווען סאשקא איז פערבוי־ גענאַנגען פערביי איהר, האָט ער דערפיהלט דעם בעקאַנטען ריח פון בראַנפען. די מוטער האָט א קראַץ געטהאָן דעם קאַפ מיט דעם שמוציגען נאָגעל פון דעם גראָבען צייגע־פינגער, און אזוי ווי עס איז ניט געווען קיין צייט צו זידלען זיך, האָט זי בלויז א שפיי געטהאָן און א געשריי געטהאָן :

— סטאַטיסטיקער, מיט איין וואַרט !

סאשקא האָט פערעכטליך א שמאַרע געטהאָן מיט דער נאָז און איז אַוועק הינטערן ווענטל, וואו עס האָט זיך געהערט דאָס שווערע אטהעמען פון זיין פאטער, איוואן סאוויטש. איהם איז תמיד גע־ ווען קאַלט און ער האָט געזוכט צו דערוואַרמען זיך, זיצענדיג אויפ דער צוהייצטער לעזשאַנקע און אונטערליגענדיג אונטער זיך די הענד מיט די דאַלאַניעס אראָב.

— סאשקא ! דיך האָבען די סוועטשניקאָוו'ס גערופען צום וויהנאַכט'ס־בוים. זייער דינסט איז געקומען און האָט גערופען — האָט איהם געשעפצעט דער פאטער.

— דו לאַיגסט ? האָט ניט גלויבענדיג א פרעג געטהאָן סאשקא.

— איך שווער דיר. די מכשפה זאָגט דיר ניט מיט א כיון, אָבער זי האָט שוין אָנגעגרייט דיין רעקעל.

— דו לאַיגסט ? — האָט זיך אלץ מעהר געוואונדערט סאשקא, וואַרים די רייבע סוועטשניקאָוו'ס, וועלכע האָבען איהם אריינגעגע־

בען אין גימנאזיע, האבען אנגעזאגט ער זאל זיך ניט ווייזען זיי אויף די אויגען, זינט מען האט איהם פון גימנאזיע אויסגעשלאסען. דער פאטער האט זיך נאך אמאל געשווארען, און סאשקא האט זיך פער־טראכט.

— נו־שוין, גיב זיך א רוק, האט זיך צוזעצט ! — האט ער גע־זאגט צום פאטער, ארויפשפרינגענדיג אויף דער ניערריגער לעזשאנ־קע — און צו די דאזיגע שדים וועל איך ניט געהן. זיי וועלען נאך ביי זיך יחסנ'דיגער ווערען, אויב איך וועל צו זיי נעהן. „פערדאר־בענער אינגעל" — האט סאשקא געפאנפעט דורך דעם נאז, נאכ־קרימענדיג זיי — זיינען אליין טהייערע סחורות, אבגעפרעסענע צורות אזעלכע.

— אך, סאשקא, סאשקא ! — האט זיך געקנייטשט פון קעלט דער פאטער — ניט לאנג וועט זיך האלטען דיין קאפ אויף דייגע פלייצעס.

— און דיין קאפ האלט זיך ? — האט גראב געענטפערט סאשקא. — וואלסט שוין בעסער שווייגען : האסט דאך מורא אפילו פאר א פרויענצימער. אויך א העלד !

דער פאטער איז געזעסען שווייגענדיג און האט זיך געקנייטשט. א שוואכע ליכטיגקייט האט דורכגעדרונגען דורך דעם ברייטען שפאלט אויבען, וואו דאס וועגטעל האט א פיערטעל ארשין ניט געגרייכט ביז'ן סופיט, און ווי א העלער פלעק האט זיך דער ליכטיגער שטרייף אוועקגעלייגט אויף זיין הויבען שטארען, אין וועלכען עם זיינען ge־וועז שווארצע, טיעפע אוינגעלעכער.

מיט א צייט צוריק האט איוואן סאוויטש זעהר שטארק נע'־שיכור'ט, און דאן האט זיין פרוי איהם נעהאסט און פאר איהם מורא געהאט. נאר וועז ער האט אנגעהויבען צו שפייען מיט בלוט און האט שוין מעהר ניט געקאנט טרינקען, האט זי אנגעהויבען טרינקען און איז ביסלעכווייז געוואהנט געוואָרען צו שיכור'ען. און דאן האט זי שוין נקמה גענומען פאר אלץ, וואס איהר איז אויסגעקומען אויס־צוליידען פון דעם הויבען, ענגברוסטיגען מענשען, וועלכער האט נערעדט אונפערשטענדליכע ווערטער, וועלכען מען האט ארויסגע־יאגט פון זיין שטעלע פאר זיין חוצפה און שיכרות און וועלכער

פלענט פיהרען צו זיך א היים אויף אזעלכע מענשען ווי ער, מיט לאנגע האָאר, און אויך יחסנ'דיגע ביי זיך, ווי ער אליין.

אויף איהר האָט דאָס שיכור'ן געווירקט אקוראט פערקעהרט ווי אויפ'ן מאן; וואָס מעהר זי האָט געטרונקען אלץ געזונדער איז זי געווארען, אין אלץ שווערער זיינען געוואָרען איהרע פויסטען. איצט האָט זי שוין גערעדט וואָס זי האָט געוועלט, איצט האָט זי געפיהרט צו זיך מענער און פרויען, וועלכע זי האָט געוועלט, און זי האָט הויך מיט זיי געזונגען פרעהליכע לידער. און ער איז געלעגען הינטערען וועגטעל, א שווייגעריגער, א צונויפגערעהטער פון שטענדיגע קעלט און האָט געטראכט, ווי אונגערעכט און שרעקליך עס איז דאָס מענשליכע לעבען. און איוואן סאוויטש'עס פרוי פלענט זיך בעקלאָגען פאר אלעמען מיט וועמען נאָר זי האָט געריעדט, אז זי האָט אין דער וועלט ניט נאָך אזעלכע שונאים, ווי איהר מאן און איהר זוהן: ביידע בעלי־גאוה'ס און סטאטיסטיקער.

אין א שטונדע ארום האָט די מוטער א זאָג געטהאָן סאשקא'ן:

— און איך זאָג דיר אז דו וועסט געהן! — און ביי יעדען וואָרט האָט פאָקטיסא פעטראָוונא א קלאפ געטהאָן מיט'ן פויסט איבער'ן טיש, אויף וועלכען עס האָבען אָנגעהויבען שפרינגען די אויסגעוואָשענע גלעזער און האָבען אבגעקלונגען איינע אין דער אנדערע.

— און איך זאָג דיר, אז איך וועל ניט געהן, — האָט קאלטבלוטיג געענטפערט סאשקא, און די ווינקלען פון זיינע ליפען האָבען געצוקט, וועלענדיג אויסשטעלען זיינע ציין. אין נימאָאזיע האָט מען איהם פאר דער דאָזיגער געוואָהנהייט גערופען קלייגער וואָלף.

— איך וועל דיך צוקיילען און צובייגען, אך, וועל איך דיך צוקיילען און צובייגען! — האָט געשריען די מוטער.

— נו, צוקייל, צובייג!

פאָקטיסא פעטראָוונא האָט געוואוסט, אז שלאָגען איהר זוהן, וועלכער האָט זי גאָר אָנגעהויבען צו בייסען, קאָן זי שוין ניט, און אז אויב זי וועט איהם ארויסיאָגען אויף דער גאס, וועט ער אוועקגעהן ארומשלעפען זיך און וועט גיכער דערפראָהרען וועלען, איידער ער וועט געהן צו די סוועטשניקאָוו'ס: דעריבער האָט זי זיך געוועלט בענוצען מיט דעם מאן'ס אויטאָריטעט.

— און דאָס רופט זיך נאָך א טאטע : קאָן אפילו די מוטער ניט בעשיצען פון דעם זוהן'ס בעלי־דיגונגען.

— אמת, סאשקא, ווירקליך געה, וואָס ברעכסט דו זיך ? — האָט זיך אָבגערופען דער פאטער פון לעזשאנקע — זיי וועלען אפשר וויעדער דיר קומען צו הילף. זיי זיינען גוטע מענשען.

סאשקא האָט בעלי־דיגענד א לאָך געטהאָן. דער פאטער איז מיט יאָהרען צוריק, נאָך איידער סאשקא איז געבוירען געוואָרען, געוען א לעהרער ביי די סוועטשניקאָוו'ס און האָט פון דעמאָלט אָן געדיינקט, אז זיי זיינען די בעסטע מענשען. דעמאָלט האָט ער נאָך געדיענט אין סטאטיסטישען ביורא און האָט ניט געטרונקען. צוגאנגען איז ער זיך מיט זיי נאָך דעם, ווי ער האָט חתונה געהאט מיט דער טאָכטער פון דער בעלי־הבית'טע פון זיין קוואַרטיר, וועלכע איז פון איהם מעוברת געוואָרען, און ער האָט אָנגעהויבען טרינקען און איז געזונקען ביז אזא מדרגה, אז מען האָט איהם א שיכור'ן אויפגעהויבען אויף דער גאס און אָבגעפיהרט אין אוטשאסטאק. אָבער די סוועטשניקאָוו'ס האָבען איהם נאָך אלץ געהאלפען מיט געלד, און הגם פּאָקטיסטא פּעטראוונא האָט זיי פיינד געהאט, ווי זי האָט פיינד געהאט ביכער און אלעס, וואָס האָט א שיכות צו איהר מאן'ס פערגאנגענהייט, פון דעסטוועגען האָט זי זיך גע'יחסנ'ט מיט אזא בעקאנטשאפט.

— עס קאָן זיין, אז דו וועסט מיר אויך עפּעס קענען ברייגען פון'ם ווייהנאכטס־בוים — האָט פּאָרטגעזעצט דער פאטער. ער האָט געביטרעוועט — סאשקא האָט עס פארשטאנען און האָט דעם פאָטער ניט געקאנט ליידען פאר דער דאזיגער שוואכקייט און פאלשקייט ; אָבער איהם האָט זיך ווירקליך געוועלט ברייגען וואָס דעם קראנקען פאָטער נעבעך. ער האָט שוין לאנג אפילו קיין ביסל גוטען טאבאק ניט געהאט.

— נו, גוט !— האָט ער א בורטשע געטהאָן — נו, גיב שוין דאָס רעקעל. האָסטו קנעפלעך איינגענייט ? איך קען דאָך דיך !

II.

מען האָט נאָך די קינדער ניט אריינגעלאָזען אין זאל, וואו עס איז געשטאנען דער ווייהנאכטס־בוים, און זיי זיינען געזעסען אין

קינדער־צימער און האָבען געפֿלאָפּעלט. סאשקא האָט זיך צוגעהערט מיט גדלות צו זייערע נאַיוועע געשפּרעכען און האָט אַלץ געטאָפּט אין דער קעשענע פון זיינע הויזען די צובראָכענע פּאָפּיראָסען, וועלכע איהם איז געלונגען צו לאָטכענען פון סוועטשניקאָוו׳ס קאָבינעט. דאָ איז צו איהם צוגעגאַנגען דער גאַנץ קליינינקער סוועטשניקאָוו, קאָליא, האָט זיך אָבגעשטעלט אונבעוועגליך און מיט אן איבערראַשענדען פּנים׳ע, אויסדרעהענדיג די פּיס מיט די שפּיצען אינווייניג, מיט דעם פינגער אין ווינקעל פון זיינע פולינקע ליפּעלעך, האָט ער געקוקט אויף סאשקא׳ן. שוין א מאָנאַט זעקס, ווי אויף דער פּאָרדערונג פון די עלטערען, האָט ער אוועקגעוואָרפען זיין מיאוסע געוואָהנהייט, אַריינצולייגען דעם פינגער אין מויל, אָבער לחלוטין אָבזאָגען זיך דערפון האָט ער ניט געקאָנט. ער האָט געהאַט וווייסע האָאָר, אונטערגעשוירענע אויפ׳ן שטערען און מיט געגרייזעלטע לאָקען אראָבגעהאַנגענע אויף די פּליייצקעס, און בלויע פערוואונדערטע אויגען. און מיט זיין גאַנצען אויסזעהען האָט ער בעלאַנגט צו די אינגלעך, וועלכע סאשקא האָט בעזאָנדערס פערפּאָלגט.

— ביסט דו אן אונדאנקבארער אינגעל? — האָט ער א פּרעג געטהאָן סאשקא׳ן. — מיר האָט עס די מיסס געזאָגט. און איך בין א דוטער.

— וואָס דארף מען נאָך בעסער! — האַמי געענטפערט יענער, בעקוקענדיג זיינע קורצינקע סאמעטענע הויזקעס, דעם גרויסען אָבגעליגטען קראגען.

— ווילסט א ביטס? נא! — האָט איהם דערלאַנגט דער אינגעל דאָס ביסקעל מיט דעם צוגעבונדענעם קאָרוק. סאשקא האָט אָנגעצויגען די פּרוזשינע און ציעלענדיג זיך אין נאָז, פון׳ם קיין זאָך ניט פערדעכטיגענדען קאָליא, האָט ער אויסגעשאָסען. דער קאָרוק האָט א שנעל געגעבען קאָליא׳ן אין נאָז און איז אָבגעשפּרונגען, שאָקלענדיג זיך אויפ׳ן פּאָדים. קאָליא׳ס בלויע אויגען האָבען זיך צוערפענט נאָך בריטער, און אין זיי זיינען אָנגעלאָפּען טרעהרען. אין בערטראָגענדיג דעם פינגער פון די ליפּען צום רויט־גלוואָרענעם נעזעל, האָט קאָליא געפּינטעלט שנעל מיט זיינע לאַנגע ברעמען און האָט גע־מורמלט:

— שלעכטער . . . שלעכטער אינגעל.

אין קינדער־צימער איז אריינגעגאנגען א יונגע, שהנע פרויענ־ צימער מיט גלאט פערקאמטע האָר, וועלכע האָבען פארדעקט א טהייל פון די אויערען. דאָס איז געווען א שוועסטער פון דער ווער־ טהין, די זעלביגע, וועמעס לעהרער סאשקא'ס טאטע אין אמאל געווען.

— דער דאזיגער — האָט זי געזאגט, דעם פליכעוואטען הערר, וואס האָט זי בעגליט, אנווייזענדיג אויף סאשקא'ן. — פארנייג זיך דאך, סאשקא, מען טהאָר ניט זיין אזוי אונהעפליך.

אבער סאשקא האָט זיך ניט פארנייגט ניט פאר איהר און ניט פאר דעם פליכעוואטען הערר. די שהנע דאמע האָט ניט חושד נע־ ווען, אז ער ווייס פיעל. ער ווייס אבער, אז זיין ארימער פאטער האָט זי גליבט, און זי האָט חתונה געהאט מיט אן אנדערען, און הגם דאָס האָט געטראפען נאך דעם ווי ער האָט אליין חתונה געהאט, פון דעסטוועגען האָט סאשקא ניט געקאנט פערצייהען אזא פער־ ראטה.

— שלעכטעם בלוט — האָט א זיפץ געטהאן סאפיא דימיטרעווגא — צו קאנט איהר איהם ניט אריינגעהמען וואוהין עס איז, פלאטאן מיכאיליאוויטש ? מיין מאן זאגט, אז פאר איהם וואלט זיך פא־ סען בעסער אין רעמעסלענע, איידער אין גימנאזיע. סאשקא, ווילסטו געהן אין רעמעסלענע ?

— איך ווייל ניט — האָט קורץ געענטפערט סאשקא, וועלכער האָט נעהערט דאָס וואָרט „מאן".

— וואָס זשע דען ווילסטו, ברודער'ל, א פאסטוך זיין ? — האָט א פרעג געטהאן דער הערר.

— ניין, ניט קיין פאסטוך — האָט זיך בעליידיגט סאשקא.

— וואָס זשע דען ?

סאשקא האָט ניט געוואוסט וואָס ער ווייל.

— מיר איז אלץ איינס — האָט ער געענטפערט נאך א ווייל טראכטען — זאל זיין א פאסטוך.

דער פליכעוואטער הערר האָט אנגעקוקט דעם זאנדערבארען אינ־ גע. און וועו ער האָט פון די פארלאטעט שיך אויפגעהויבען די אוי־ גען אויף סאשקא'ס פנים, האָט דער לעצטער ארויסגערוקט א צונג און האָט איהם וויעדער בעהאלטען אזוי שנעל, אז סאפיא דימיט־

ריעוונא האָט דאָס ניט געקאָנט בעמערקען, און דער בעיאָהולענטער הערר איז געוואָרען אויפגערעגט פֿלוצלונג, און זי האָט ניט פֿארשטאַנען פֿאר וואָס.

— איך וויל אויך אין רעמעסלענע, — האָט סאשקא געזאָגט בעשיידען.

די שעהנע דאָמע האָט זיך דערפֿרעהט און האָט א טראכט געטהאָן מיט א זיפֿץ וועגען יענער קראפט, וואָס אלטע לייעבע האָט אויף מענשען.

— אָבער איך וויים ניט צו וועט זיך נעפֿינען א וואקאנסיע, — האָט טרוקען נעענטפֿערט דער בעיאָהרענטער הערר, אויסמיידענדיג צו קוקען אויף סאשקא'ן און צוגלעטענדיג זיינע עטלעכע הערלעך, וואָס האָבען זיך אויפגעהויבען אויפ'ן פּאטילניצע. — איבריגענס, מיר וועלען נאָך זעהן.

די קינדער זיינען געווען אונרוהיג און האָבען געשומעווועט, ערוואַרטענדיג מיט אונגעדולד דעם וויייהנאכטס־בוים. דעם עקספּערימענט מיט'ן ביקס, וועלכען עם האָט געמאכט דער איננעל, פּאר וועלכען זיי האָבען נעהאָט אכטונג איבער זיין וואוקס און איבער זיין רעפּוטאציע פון א פערדאַרבענעם, האָבען אנדערע אָנגעהויבען נאָכמאכען, און היבשע עטלעכע קיילעכדיגע נעזלעך זיינען שוין רויט געוואָרען. די מיידעלעך האָבען געלאכט, צודריקענדיג ביידע הענטלעך צום ברוסט און איבערבויגענדיג זיך, וועז זייערע העלדען האָבען בעקומען אין נעזעל א שנעל פון'ם קאָריק. נאָר אָט האָט זיך נעעפענט די טיהר און אימעצענס שטימע האָט גזאָגט:

— קינדער, נעהט! שטיל, שטיל!

אויסשטעלענדיג זייערע גרויסע אויגעלעך שוין פון פריהער מיט איינגעהאלטענע אטהעמס, זיינען אריינגעגאנגען די קינדער פאָאר־וויייז מיט דרך ארץ אין דעם העל־בעלויכטענעם זאל און זיינען שטיל ארומגענאנגען ארום דעם פינקעלנדען וויייהנאכטס־בוים. דער וויייהנאכטס־בוים האָט געוואַרפען פון זיך א שטאַרקע בעלייכטונג, אהן שאטענס, אויף זייערע פּנים'ער מיט די רונדע אויגען און ליפּען. א מינוט האָט געהערשט די שטילקייט פון א טיפע בעצויבערונג, וועלכע האָט זיך מיט אמאל פארביטען אויף א כאָר פון בעגייסטערטע אויסגעשרייען. איינע פון די מיידעלעך איז ניט געווען אים

שטאנד צו איבערוועלטיגען די בעגייסטערונג, וואס האט איהר אנ־
געכאפט און זי האט מיט עקשנות, שווייגענדיג געהאלטען אין איין
שפרינגען אויף דעמזעלבען פלאץ. און איהר קליינינקער צאפ מיט
דער איינגעפלאכטענער בלויער שטיינגע, האט איהר נעשמיסען אי־
בער'ן פלייצקע.

סאשקא איז געווען אנגעבלאזען און טרויעריג, — עפעס ניט גו־
טעס איז פאַרגעקומען אין זיין קליינעם פערוואונדעטען הארצען. דער
ווייהנאכטס־בוים האט איהם געבלענדעט מיט זיין שענהייט און מיט
דעם שרייענדען, פרעכען גלאנץ פון די אונצעהליגע ליכט. אבער
ער האט געפיהלט אז ער איז איהם פרעמד, פיינדליך, ווי די רייי־
נינקע, שעהנינקע קינדער, וועלכע האבען זיך אנגעזאמעלט ארום
דעם בוים, און איהם האט זיך געגלוסט א שטוים טהאן דעם בוים
אזוי, אז ער זאל פאלען אויף די ליכטיגע קעפעלעך. ווי אימיצעגם
אייזערנע הענד וואלטען אנגעכאפט זיין הארץ און ארויסדריקען פון
איהם דעם לעצטען טראפען בלוט.

ער האט זיך פערדוקט הינטער דער פיאנא, האט זיך דארט אין
ווינקעל צוועקגעזעצט, און האט אונבעוואוסט צערבראכען אין קע־
שענע די לעצטע פאפיראסען און האט געטראכט, אז אט האט ער
א טאטען א מאמען, א היים, און עס קומט אוים אזוי, ווי דאס
איז גאר ניטא, און ער האט ניט וואוהין צו גיהן. ער האט זיך
געפרופט פארשטעלען דעם קליינעם מעסערעל, וועלכען ער האט ניט
לאנג אויסגעביטען אויף עפעם, און וועלכען ער האט זיהר שטארק
געליעבט; אבער דאס מעסערעל איז דאך שוין ניט דאס וואס געווען
— א דינינקער, אבגעשארפטער קלינגעל, אין גאנצען בערעקט פון
איין זייט מיט א גלעץ ביינדעל. מארגען וועט ער צוברעכען דאס
מעסערעל און דעמאלט וועט שוין ביי איהם גאר קיין זאך ניט זיין.

און פלוצלונג האבען סאשקא'ס שמאלע אויגען א גלאנץ געטהאן
פון איבערראשונג, און דער פנים האט פלוצלונג אנגענומען דעם
געוועהנליכען אויסדרוק פון פרעכהייט און זעלבסטזיכערהייט. אויף
יענער זייט ווייהנאכטס־בוים, געגען וועלכען ער איז געזעסען און
וועלכע איז געווען בעלויכטען שוואכער פון די אנדערע זייטען און איז
געווען די לינקע זייט פון'ם בוים, האט ער דערזעהן דאס, וואס האט
געפעהלט אין דעם בילד פון זיין לעבען און אהן וואס עס איז גע־

וועו אזוי פוסט ארום און ארום, פונקט ווי די ארומיגע מענשען וואל־טען גענוען ניט קיין לעבעדיגע. דאס איז גענוען א וועקסענער מלאך'ל, וועלכער איז זיך געהאנגען אין דער עדיכטקייט פון די דונקעלע צווייגען און אזוי ווי ער וואלט שוועבען אין דער לופט. זיינע דורכזיכטיגע פליגעלעך פון א זומער־פויגעלע, האבען געציטערט פון דער ליכטקייט וואס איז אויף זיי געפאלען; און אין גאנצען איז ער גענוען ווי א לעבעדיגער און פארטיג אוועקצופליהען. די ראזיגע הענטלעך מיט די קינסטלעריש געמאכטע פינגערלעך האבען זיך ג־צוינגען ארויפצו, און אהינטער זיי האט זיך געצויגען דאס קעפעלע מיט אזעלכע האאר ווי ביי קאליא'ן. אבער אין דעם קעפעלע איז גענוען עפעס אזוינס, וואס איז ניט גענוען ניט אין קאליא'ס פנים און ניט אין קיין אנדערע פנים'ער און זאכען. דעם מלאך'ס פנים האט ניט געשיינט פון פרייד, איז ניט גענוען פערשלייערט פון טרויער, אבער אויף איהם איז געלעגען דער זיגעל פון אן אנדער געפיהל, וואס מען קאן מיט ווערטער ניט איבערגעבען, מיט קיין געדאנק ניט בעשטימען, און וועלכען עס קאן בלויז בעגרייפען דער, וואס פיהלט אויך אזוי.

סאשקא האט ניט גענואוסט, וועלכע געהיימע קראפט עס שלעפט איהם צו דעם מלאך'ל, ער האט אבער געפיהלט, אז ער האט איהם תמיד געקענט און תמיד געליעבט, — געליעבט מעהר, איידער דעם קליינעם מעסערעל, מעהר איידער דעם טאטען און מעהר איידער אלעם אנדערעם אויף דער וועלט. פול מיט איבערראשונג, אונרוהיג־קייט און אונפערשטענדליכע בעגייסטערונג, האט סאשקא צונויפגע־לייגט די הענד אויף דער ברוסט און האט געמורמלט:

— ליעבער... ליעבער מלאך'ל!

און וואס אויפמערקזאמער ער האט געקוקט, אלץ בעדייטענדער, אלץ וויכטיגער איז גענוארען דער אויסדרוק פון דעם מלאך'ל. ער איז גענוען אונענדליך ווייט און ניט עהנליך צו קיין זאך, וואס איהם האט דא ארומגערינגלט. די אנדערע שפיעלצייג זיינען גענוען עפעס ווי גדלות'דיג ביי זיך, וואס זיי הענגען אויסגעפוצטע, שעה־נע, אויף דעם פינקלענדען וווייהנאכטס־בוים, און דער מלאך'ל האט געבוינקט און ער האט זיך מיט כיון בעהאלטען אין די דונקעלע גרינס,

כדי קיינער זאל איהם ניט זעהן. עס וואלט נעווען ווילד און אכזריש צו־צוריהרען זיך צו זיינע צערטליכע פליגעלעך.

— ליעבער . . . ליעבער ! — האט נעמורמלט סאשקא.

סאשקא׳ס קאפ האט נעברענט. ער האט פארליינט די הענד אהינטער און אזוי ווי צוגעגרייט צום טוידטליכען קאמפף פאר דעם מלאך׳ל, איז ער ארומגענאנגען מיט פארזיכטיגע און גנב׳ישע טריט; ער האט אויף דעם מלאך׳ל ניט געקוקט, כדי אנדערע זאלען אויך אויף איהם ניט אויפמערקזאם ווערען; אבער ער האט נעפיהלט, אז דער מלאך׳ל איז דא, איז ניט אוועקגענפלויגען. אין טיהר האט זיך נעווי־זען די בעל־הבית׳טע — א וויכטיגע הויכע דאמע מיט הויך־פערקאמ־טע ליכטיג־גרויע האאר. די קינדער האבען זי ארומגערינגעלט מיט דעם אויסדרוק פון זייער בעגייסטערונג, און א קליינינקע מיידעלע, די זעלבינע וואס האט געשפרונגען אויף איין פלאץ, האט זיך מיעד אנגעהאנגען אויף איהר ארעם און האט שווער נעפינטעלט מיט איהרע שלעפעריגע אויגלעך. אויך סאשקא איז צוגענאנגען. עפעס האט איהם נעשטיק אין האלז.

— טאנטע, הא טאנטע — האט ער נעזאגט, סטארעווענדיג זיך צו ריידען צערטליך ווייך, אבער ס׳איז ארויסגעקומען ביי איהם נאך גרעבער אלס תמיד — טא . . . טאנטעלע . . .

זי האט ניט געהערט, און סאשקא האט מיט אונגעדולד א רים געטהאן זי פאר׳ן קלייד.

— וואס ווילסטו ? צו וואס שלעפסט דו מיך פאר׳ן קלייד ? — האט זיך געוואונדערט די אלטע דאמע, — דאס איז ניט העפליך.

— טא . . . טאנטעלע. גיב מיר איין זאך בלויז פון׳ם ווייה־נאכטס־בוים, — דעם מלאך׳ל.

— דאס קאן מען ניט, — האט גלייכגילטיג געענטפערט די בעל־הבית׳טע. — צו ניי־יאהר וועלען מיר ערשט צונעהמען דעם ווייה־נאכטס־בוים. און דו ביסט דאך שוין ניט קיין קליינינקער און קאנסט מיך רופען מיט׳ן נאמען, מאריא דימיטריעווונא.

סאשקא האט נעפיהלט, אז ער פאלט אין א תהום, און ער האט זיך אנגעכאפט פאר׳ן לעצטען מיטל.

— איך האב חרטה. איך וועל זיך לערנען, — האט ער נערעדט אבגעריסענע ווערטער. אבער די דאזיגע פארמולע, וועלבע פלעגט

גוט ווירקען אויף די לעהרער, האָט אויף דער גרויער דאמע ניט גע־מאכט קיין איינדרוק.

— און דו וועסט גוט טהאָן, מיין פרייגד, — האָט זי געענט־פערט ווידער גלייכגילטיג.

סאשקא האָט א זאָג געטהאָן נראָב :

— גיב דעם מלאָך'ל.

— אָבער מען קאָן דאָך ניט ! — האָט געזאָגט די בעל־הבית'טע.

— ווי פערשטעהסט דו דאָס ניט ?

אָבער סאשקא האָט ניט פערשטאַנען, און ווען די דאמע האָט זיך א קעהר געטהאָן ארויסצוגעהן, איז סאשקא נאָכגעגאַנגען נאָך איהר, קוקענדיג אונזיניג אויף איהר שוואַרצע, רוישענדי קלייד. אין זיין צוהיצטען מאַרך האָט א בליץ געטהאָן אן עראינערונג, ווי א נימנאזיסט פון זיין קלאס האָט געבעטען דעם לעהרער ער זאָל איהם שטעלען א 3, אלס א גוטען צייכען, און ווען דער לעהרער האָט איהם אָבגעזאָגט, האָט ער זיך אוועקגעשטעלט פאר איהם אויף די קניע, האָט צונויפגעלייגט די הענד, ווי אין א געבעט, און האָט זיך צו־ווייגט. דער לעהרער איז דעמאָלט געוואָרען בייז, האָט אָבער פון דעסטוועגען געשטעלט א 3. ווען דאָס האָט נעטראָפען, האָט סאשקא פאראייביגט די פאסירונג אין א קאריקאטור, אָבער איצט איז פאר איהם קיין אנדער מיטל ניט געבליבען. ער האָט א רים געטהאָן די טאנטע פאר'ן קלייד און ווען זי האָט זיך א קעהר געטהאָן צו איהם, איז ער נעפאלען מיט א קלאפ אויף די קניע און האָט צונויפגעלייגט די הענד אויף דעם אויבענ־דערמאָנטען אופן. אָבער ווייגען האָט ער ניט געקענט.

— ביסטו פון זינען אראָב ! — האָט א נעשריי געטהאָן די גרויע דאמע און האָט זיך אומגעקוקט ; צום גליק איז אין קאבינעט קיינער ניט נעווען. — וואָס איז מיט דיר ?

שטעהענדיג אויף די קניע, מיט צונויפגעלייגטע הענד, האָט סאשקא נעקוקט אויף איהר מיט האס און האָט גראָב געפאָדערט :

— גיב דעם מלאָך'ל !

אין סאשקא'ס אויגען, וועלכע האָבען זיך איינגעטרונקען איז דער גרויער דאמע און האָבען געזוכט צו כאפען דאָס ערשע וואָרט,

וואָס וועט ארויס פון איהרע ליפּען, האָט זיך געזעהען עטוואָס שלעכטעס, און די בעל־הבית'טע האָט זיך געאיילט צו ענטפערען:

— נו, איך וועל געבען, איך וועל געבען. אך, ווי דום דו ביסט! פארשטעהט זיך, אז איך וועל געבען. אך, ווי דו בעטסט; אָבער פאר וואָס ווילסט דו ניט ווארטען ביז ניי־יאָהר? נו, שטעל זיך שוין דאָך אַנידער! און קיין מאל זאָלסטו זיך וויטער ניט שטעלען אויף די קניע, — האָט איהם בעלעהרענד געזאָגט די אלטע דאָמע, — דאָס ערנידריגט א מענשען. אויף די קניע דארף מען זיך שטעלען בלויז פאר גאָט.

„פלוידער, פלוידער" — האָט זיך געטראכט סאשקא, סטארע־וועגדיג זיך צו געהן פאָראויס און אויפטרעטענדיג דערווייל אויף איהר קלייד.

וועז זי האָט אראָבגענומען דאָס שפיעלכעל, האָט זיך סאשקא דערריין איינגעטרונקען מיט זיינע אויגען, זיין נאָז האָט זיך קראנק־האפט געקנייטשט און ער האָט צושפרייט זיינע פינגער. איהם האָט זיך געדוכט, אז די הויכע דאמע וועט צוברעכען דעם מלאך'ל.

— א שעהנע זאך, — האָט געזאָגט די דאמע, וועלכע עם האָט פארדראָסען שוין איצט פאר דאָס שעהנינקע און, ווי עם שיינט, טהייערעם שפיעלכעל, — ווער האָט עם אויפגעהאנגען דארט? נו, הער, צו וואָס איז דיר דאָס נויטהיג? דו ביסט דאָך שוין אזא גרויסער, וואָס וועסטו דערמיט טהאן? אט דארט זיינען פארהאן ביכער מיט בילדער. און דאָס האָב איך פארשפראָכען קאליא'ן צו גע־בען, ער האָט אזוי גענעטען, — האָט זי א ליגען געזאָגט.

סאשקא'ס יסורים זיינען געוואָרען אונערטרעגליך. ער האָט קראמפהאפט פערדריקט זיינע צייהנער אז זיי האָבען אפילו א קריץ געטהאן. די גרויע דאמע האָט מעהר פון אלעם מורא געהאט פאר סצענעם און זי האָט דערלאנגט סאשקא'ן דעם מלאך'ל.

— נו, נא שוין, נא! — האָט זי געזאָגט מיט אונצופריעדענהייט, — וואָס פאר אן עקשן דו ביסט.

סאשקא'ס ביידע הענד, מיט וועלכע ער האָט אָנגענומען דעם מלאך'ל, זיינען געווען, דוכט זיך, צעפעדיגע און אָנגעשטרייפנגטע, ווי צוויי שטאָלענע פרוזשינעס, אָבער אזעלכע ווייכע און פאָרזיכטי־

גע, אז דער מלאך'ל האט געקענט האבען די פארשטעלונג אז ער פליהט אין דער לופט.

— א־אך ! — האט זיך ארויסגעריסען א לאנגער, פערשטארבענער זיפץ פון סאשקא'ס ברוסט, און אויף זיינע אויגען האבען א פינקל געטהאן צוויי קליינינקע טרעהרעלעך און האבען זיך דארט אבגעשטעלט, ווארים זיי זיינען ניט געווהנט געווארען צו ליכטיגקייט. דערנעהענטערענדיג לאנגזאם דעם מלאך'ל צו זיין ברוסט, האט ער ניט ארבעגענומען זיינע שיינענדע אויגען פון זער בעל־הבית'טע און האט געשמייכעלט מיט א שטילען און ווייכען שמייכעל, בליי־בענדיג ווי פערשטארבען אין דעם געפיהל פון הימעלשער שמחה. עם האט אויסגעוויזען, אז וועז די צארטע פליעגעלעך פון דעם מלאך'ל וועלען זיך צוריהרען צו סאשקא'ס איינגעפאלענער ברוסט, וועט דאן פאסירען עפעס אזעלכעס פרעהליכעס, עפעס ליכטיגעס, ווען עס האט נאך קיין מאל ניט פאסירט אויף דער טרויעריגער, זינדיגער, ליידענדער ערד.

— א־א־אך ! — האט זיך דורכגעטראגען דערזעלביגער אב־שטארבענדער זיפץ, ווען די פליעגעלעך פון דעם מלאך'ל האבען אנ־גערוהרט סאשקא'ן. און פאר דעם שיין פון זיין פנים איז אזוי ווי פארלאשען געווארען דער פארפוצטער, פרעך־ברענענדער ווייהנאכטס־בוים — און מיט פרייד האט א שמייכעל געטהאן די גרויע, וויכטיגע דאמע, און א ציטער געטהאן האט דער טרוקענער פנים פון'ם פלי־כעוואטען הערר, און אין לעבעדיגער שווייגענהייט זיינען פארשטאר־בען די קינדער, וועלכע זיינען בעריהרט געווארען פון'ם הויך פון מענשליכען גליק. און אין דעם דאזיגען קורצען אויגענבליק האבען אלע בעמערקט די רעטזעלהאפטע עהנליכקייט צווישען דעם אומגעלומ־פערטען גימנאזיסט, וועלכער איז ארויסגעוואקסען פון זיינע קליי־דער, און דעם פנים'ל פון'ם מלאך'ל, וועלכער איז פערגייסטיגט געווארען פון דער האנד פון א אונבעוואוסטען קינסטלער.

אבער אין א מינוט ארום האט זיך דאס בילד שארף א בייט גע־טהאן. צונויפקנייטשענדיג זיך, ווי א פאנטער, וועלכער מאכט זיך פארטיג א שפרונג צו טהאן, האט סאשקא מיט א בייז־טרויעריגען בליק בעקוקט די ארומיגע, זוכענדיג יענעם, וועלכער וועט וואגען אב־צונעהמען ביי איהם דעם מלאך'ל.

— איך וועל נעהן אהיים, — האָט טויב א זאָג נעטהאָן סאשקא, אנצייכענענדיג פאר זיך א וועג צווישען דער מאסטע. — איך וועל נעהן צום טאטען.

III.

די מוטער האָט נעשלאָפען, אָהן כחות בלייבענדיג פון א גאנצען טאָג ארבייט און פון בראנפען טרינקען. אין דעם קלייגעם קאמערל, אהינטערן ווענטל, האָט געברענט אויפ'ן טיש א קיך־לעמפעל, און דער שוואכער, געלבליכער פייער האָט קוים געקענט דורכדרינגען דורך דער פעררויכערטער גלאָז, ווארפענדיג זאָנדער־בארע שאָטענס אויף סאשקא'ס פנים און אויף דעם פנים פון זיין פאָטער.

— איז א גוטער ? — האָט א פרעג נעטהאָן סעפטשענדיג סאשקא. ער האָט נעהאלטען דעם מלאך'ל פון ווייטען און האָט ניט ערלויבט דעם פאָטער אנצוריהרען זיך.

— יא, אין איהם איז עפעם פאראן וואָס בעזונדערעם, — האָט נעשעפטשעט דער פאָטער, צוקוקענדיג זיך פארטראכטערהייד צום שפיעל'ל. זיין פנים האָט אויסגעדריקט די זעלביגע קאנצענטרירטע אויפמערקזאמקייט און פרייד, ווי סאשקא'ס פנים, — גיב נאָר א קוק, — האָט פארטגעזעצט דער פאטער, — ער וועט באלד פליהען. — איך האָב שוין געזעהען ! — האָט טריאומפיהרענד געענטפערט סאשקא, — דו מיינסט, איך בין א בילנדער ? דו גיב אקאָרשט א קוק אויף די פליענעלאָך. ששש, רייד ניט !

דער פאטער האָט אוועקגענומען די האנד און האָט מיט פינסטערע אויגען אויסגעפאָרשט די אייגצעלהייטען פון דעם מלאך'ל, ביז וואנען סאשקא האָט צו איהם געשעפצעט מוסר־ווערטער :

— עי, ברודער'ל, וואָס איז דאָס ביי דיר פאר אזא פאסקודנע נעווהנהייט אלץ אנצוכאפען מיט די הענד. דו קאנסט נאָך צובראכען !

אויף דער וואנד האָבען זיך אבגעצייכענט די אונבעוועגליכע און צוקרימטע שאטענס פון צוויי אנגעבוינטע קעפ : איין גרויסער און קודלעוואטער קאָפ, דער צווייטער א קלייניקער און קיילעכיגער.

אין׳ם גרויסען קאָפּ איז אָנגעגאנגען א זאָנדערבארע, מאטערענדע, אָבער אין דער זעלבער צייט שמחה׳דיגע ארבייט. די אויגען האָבען, ניט פּינטלענדיג, געקוקט אויף דעם מלאך׳ן און אונטער דעם דורכ־דרינגליכען בליק איז ער געוואָרען גרעסער און ליכטיגער, און די פּליענעלעך זיינע האָבען אָנגעהויבען צו ציטערען מיט א רוישלאָזען ציטער, און אלעם ארום, — די הילצערנע וואנד, וואָס איז נעווען פּארדעקט מיט שוואַרצקייט פון רויך, דער שמוציגער טיש, סאשקא דאָס אלעם האָט זיך צונויפגענאָסען אין איין גלייכע, גרויע מאסע, אָהן שאָטענס, אָהן ליכט.

און דעם פערלוירענעם מענשען האָט זיך נעטרוימט, אז ער האָט דערהערט א מיטלייד־שטימע פון יענער וואונדערליכער וועלט, וואו ער האָט אמאל, אמאל געלעבט און פון וואנען ער איז אויף אייביג פערטריבען געוואָרען. דאָרט וויים מען ניט פון שמוץ און פון בייזע קריגעריי, דאָרט וויסט מען ניט פון דעם טרויעריגען, אכזריות׳דיגען קאמפף פון ענאָאיזמען; דאָרט וויים מען ניט פון די יסורים פון א מענשען, וועלכען מען הייבט אויף מיט א נעלעכטער אין נאם, און וועלכער ווערט צושלאָגען פון די גראָבע הענד פון אָרד־נונגס־היטער. דאָרט איז ריין, דאָרט איז שמחה און ליכטיגקייט, און דאָס אלעם, דאָס ריינע און ערהאבענע רוהט אין האַרצען פון דער וועלכע ער האָט נעלויבט מעהר פון זיין לעבען, און וועלכע ער האָט פּארלאָרען, אָנהאלטענדיג זיין ניט־נויטהיגען לעבען.

צו דעם ריח פון וואקס, וואָס האָט זיך געהערט פון׳ם שפּיעלכל׳ל, איז צוגעקומען א וואונדערליכער ריח־ניחוח, און עס האָט זיך נע־חלומ׳ט דעם פערלאָרענעם מענשען, ווי עס האָבען זיך צוגעריהרט צום מלאך׳ל איהרע טהייערע פינגער, וועלכע ער וואָלט נעווען קושען איינציגווייז און אזוי לאנג, ביז וואָנען דער טויט וועט ניט פּארשלייסען אויף אייביג זיינע ליפּען. און דערפאר איז דאָס געווען אזוי שעהן דאָס דאָזיגע שפּיעלכל׳ל, דערפאר איז דערריין געווען עפּעס בעזונדערעס, וואָס האָט געצויגען צו זיך און וואָס מען קאָן מיט ווער־טער ניט איבערגעבען. דער מלאך׳ל האָט זיך אראָבגעלאָזען פון יענעם הימעל, וועלכער איז געווען איהר נשמה, און האָט אריינגעטראָגען א שטראהל ליכט אין דער פייכטער, רויער, מיט טשאד דורכגענע־מענע לופט פון׳ם צימער און אין דער חשך׳דיגער נשמה פון דעם

מענשען, וועלכער האָט פּאַרלאָרען אַלעס : אי ליעבע, אי גליק, אי לעבען.

און אין איין רייהע מיט די אויגען פון דעם אָבגעלעבטען מענשען האָבען געפינקעלט די אויגען פון דעם, וואָס הייבט ערשט אָן לעבען, און האָבען געלאַשטשעט דעם מלאך'ל. און פּאר די דאָזיגע אויגען איז פּאַרשוואונדען געגענוואַרט און צוקונפט : און עס איז פּאר־שוואונדען דער שוואַרצער טרויער פון בעליידיגונגען, זידלעריין, קלעפּ, ערניעדערונגען און בייזען אומעט. פּאשקא'ס חלומות זיינען געווען טומאַנע, אָבער דערפּאר האָבען זיי טיפער ערוועקט זיין לייר־דענדע נשמה. דער מלאך'ל האָט אין זיך ענטהאלטען אַלעס גוטעס, וואָס האָט געלויכטען אויף דער וועלט, אלע טיפען יסורים און האָפ־נונגען פון א נשמה וואָס בייגקט נאָך גאָט, אין דאָרום האָט ער ג־ברענט מיט אזא ווייכער געטליכער ליכטיגקייט, דאָרום האָבען ג־ציטערט מיט א רוישלאָזען ציטער זיינע דורכזיכטיגע פליענעלאך פון א זומער־פייגעלע.

פּאָטער און זוהן האָבען איינער דעם צווייטען ניט געזעהען ; יע־דערער פון זיי האָט אויף א בעזונדער אופן געביינקט, געוויינט און גפּרעהט זיך מיט זיין בעזונדער אנגעוויטאָגטען האַרצען. אָבער אין זייער געפיהל איז געווען עפּעס אזעלכעס, וואָס האָט צונויפגע־גאָסען אין איינעם בעזונדערע הערצער און האָט פּערניכטעט יענעם תהום, וועלכער טהיילט אָב א מענשען און מאכט דעם מענשען אזוי עלענד, אונגליקליך און שוואַך. מיט אן אונבעוואוסטער בעווע־גונג האָט דער פּאטער ארויפגעלייגט זיין האַנד אויף דעם זוהן'ס נא־קען, און דעם לעצטענס קאָפּ האָט זיך אויף אזוי אונווילליג צוגעפרעסט צו דער אויסגעצערטער ברוסט.

— האָט זי דאָס דיר געגעבען ? — האָט געמורמעלט דער פּא־טער, ניט אראָבנעהמענדיג די אויגען פון דעם מלאך'ל.

אין אן אנדער צייט וואָלט סאשקא געענטפערט גראָב און וואָלט דאָס אָבגעלייקענט, אָבער איצט האָט אין זיין הערצעל אַליין פון זיך אָבגעקלונגען דער ענטפער, און זיינע ליפּען האָבען רוהיג ארויסגע־זאָגט א זיכערען ליגען :

— ווער דען זשע ? געווים, זי.

דער פּאָטער האָט געשווייגען ; געשווייגען האָט אויך סאשקא.

עפעס הייזעריגעס האָט זיך דערהערט פון צווייטען צימער, האָט אָנ־
געהויבען צו קנאקען, איז אויף אן אויגענבליק אנטשווינגען געוואָרען,
און דער זייגער האָט מיט אימפעט אָבגעקלונגען : איינס, צוויי, דרייַ.
— סאשקא, זעהסט דו וועז חלומות ? — האָט פארטראכט גע־
פרעגט דער פאָטער.
— ניין. — האָט זיך מודה געווען סאשקא — נור, ניין, יאָ,
איין מאל האָב איך געזעהען א חלום : פון דאך בין איך אראָבגעפא־
לען. מיר האָט זיך גע׳חלומ׳ט, אז מיר האָבען געקלעטערט נאָך טוי־
בען, און איך בין אראָבגעפאלען.
— און איך זעה שטענדיג. וואונדערליכע חלומות טרעפען אמאל.
דו זעהסט אלעס, וואס איז געווען, ליעבסט און ליידעסט, גאָר אזוי
ווי אויפ׳ן וואָהר . . .
ער איז וויעדער אנטשווינגען געוואָרען, און סאשקא האָט דער־
פיהלט, ווי עס האָט אָנגעהויבען צו ציטערן די האַנד, וועלכע איז
געלעגען אויף זיין נאקען. אלע שטארקער און שטארקער האָט זי גע־
ציטערט און געצוקט, און די שפירזאמע שווייגענהייט פון דער נאכט
איז פלוצלונג געשטערט געוואָרען פון׳ם כליפען, פון די יאָמערדיגע
קלאנגען פון פארשטיקטען געוויין. סאשקא האָט בייזלעך אָנגעהויבען
צו פינטלען מיט די ברעמען און פאַרזיכטיג, ניט צו שטערען דער
שווערער ציטערנדער האַנד, האָט ער אראָבגעווישט א טרעהרל פון
אויג. אזוי משונה׳דיג איז עס געווען צו זעהען, ווי עס ווייַנט א
גרויסער און אלטער מאן.
— אך, סאשא, סאשא ! — האָט געכליפעט דער פאָטער. —
פאר וואס איז דאס אלעס אזוי ?
— נו, וואס נאָך ? — האָט אָנגעבלאזען א מורמל געטהאן
סאשקא — דאך נאָר, נאָר אזוי ווי א קליינינקער . . .
— איך וועל ניט . . . איך וועל ניט, — האָט מיט א רחמנות־
פנים זיך ענטשולדיגט דער פאָטער, — וואס איז דערפון . . . צו־
וואס ?
פעאקטיסטא פעטראוונא האָט זיך אָנגעהויבען ארומצודרעהען
אויף איהר בעט. זי האָט א זיפץ געטהאן, האָט זיך אויסגעשפייט
און האָט אָנגעהויבען הויך צו פלוידערען מיט א משונה׳דיגען
עקשנות :

— „האלט די שמאטעס ! .. האלט, האלט, האלט ! . . ."

צייט נעווען צו לייגען זיך שלאפען, נאר פריהער דארף מען איינארדנען א פלאץ פאר דעם מלאך'ל איבער א נאכט. לאזען איהם לינען אויף דר'ערד איז נעווען אונמעגליך ; ער איז אויפגעהאנגען נעווארען אויף א פאדים און צוגעבונדען נעווארען צו דער לופט־טיה־רעל פון אויוועז, און ער האט זיך דייטליך אבגעצייכענט אויף דעם ווייסען גרונד פון די קאכלעס. אזוי האבען זיי ביידע איהם נעקענט זעהען — אי סאשקא, אי דער פאטער. אנווארפענדיג שנעל אין ווינקעל אלערליי שמאטעס, אויף וועלכע ער האט געשלאפען, האט סאשקא זיך אויף אזוי שנעל אויסגעטהאן און האט זיך אוועקגעלייגט אויף'ן רוקען, כדי ניכער אנצוהויבען קוקען אויף דעם מלאך'ל.

— פארוואס זשע טהוסט דו זיך ניט אוים אין נאנצען ? —האט א פרעג נעטהאן דער פאטער, קנייטשענדיג זיך א פערפרוירענער אונטער דער צוריסענער דעקע און צורעכט מאכענדיג דעם מאנטעל, וואס ער האט ארויפגעווארפען אויף די פיס.

— ניט נויטהיג. איך וועל באלד אויפשטעהן.

סאשקא האט נאך נעווארט דערצו זאגען, אז איהם וויל זיך גאר ניט שלאפען, ער האט אבער ניט בעוויזען, וואהרים ער איז אזוי גיך איינגעשלאפען, ווי ער וואלט פערזונקען ווערען ביז'ן גרונד אין א טיעפען און שטראמיגען טייך. באלד איז אויף דער פאטער איינגעשלאפען. א ווייבע רוהיגקייט און ניט־געשטערקייט האט זיך פארצויגען אויף דעם אויסגעמאטרטען פנים פון דעם מענשען, וועלכער האט זיך שוין אויסגעלעבט, און אויף דעם מוטהיגען פנים פון דעם מענשען, וועלכער האט ערשט אנגעהויבען צו לעבען.

און דער מלאך'ל, וועלכער איז אויפגעהאנגען נעווארען בייס הייסען אוווען האט אנגעהויבען צו שמעלצען. דער לאמפ וואס איז געבליבען ברענען, לויט סאשקא'ס פאדערונג, האט אנגעפילט דעם צימער מיט דעם ריח פון קעראסין און דורך דער פערוויכערטער גלאז איז נעפאלען א טרויעריג ליכטיגקייט אויף דעם בילד פון לאנגזאמען חורבן. דער מלאך'ל האט זיך אזוי ווי בעוועגט. איבער זיינע ראזי־גע פיסלעך האבען זיך אראבגעקייקעלט נעריכטע טריפען און זיינען נעפאלען אויף'ן לעזשאנקע. צו דעם ריח פון קעראסין איז צוגעקו־מען דער שווערער נעריוך פון צולאזעגעם וואקס. אט האט זיך דער

מלאך'ל א צאפעל געטהאָן, נאָר אזוי ווי אָנצוהויבען פליהען, און איז אראָבגעפאלען מיט א ווייכען קלאפ אויף די הייסע קאכלעס. א נייגעריגער פריים איז דורכגעלאָפען, האָט זיך אבגעברענט, האָט זיך אַרומגערעהט ארום דעם פאָרמלאָזען שטיקעל וואקס, האָט אַרויפגעקלעטערט אויף דעם זומער־פויגעלנעם פליגעלע און, א צאפעל טהאָנדיג מיט זיינע וואָנציקלעך, איז ער אנטלאָפען ווייטער.

אין'ם פארהאנגענעם פענסטער האָט זיך דורכגעשלאָגען די בלוי־ליכע ליכטיגקייט פון דעם אָנקומענדען טאָג, און אויף דרויסען האָט שוין אָנגעהויבען צו קלאפען דער פערפרוירענער וואסער־פיהרער מיט דעם אייזערנעם שעפער.

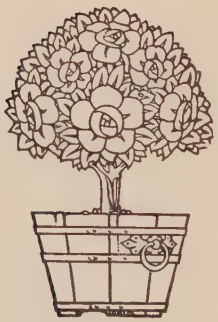

אנקעל טאָם׳ס קעבין

— אדער —

די שווארצע שקלאַווען אין אמעריקא

— פון —

הערריעט ביטשער סטאָו

איבערזעצט אין אידיש

פון י. יאַפפא.

אַנקעל טאָם׳ס קעבין איז געשריבען געוואָרען מיט פופציג יאָהר צוריק, אין דער צייט וועז דער אַנדערע מיט שווארצע שקלאַווען האָט עקסיסטירט אין אמעריקא.

די פערפאסערין, הערריעט ביטשער סטאָו, האָט מעהר ווי א העלפט פון איהרע יאָהרען פערבראכט צווישען די שקלאַווען, און אזוי ווי זי איז געווען א הויך־בעגאבטע און געביל־דעטע פרוי מיט גרויסע מענשליכע גע־פיהלען, האָט זי שרעקליך געליטען פון די גרויל־טהאטען, וועלכע זיינען בע־גאנגען געוואָרען געגען די אונגליקליכע, און זי האָט בעשלאָסען דיעזע גרויל־טהאטען בעקאַנט צו מאכען פיר דער וועלט.

זי האָט יאָהרען־לאַנג געקליעבען מאטעריאל פאר איהר בוך, און אז זי האָט געזעהען, דאָס זי האָט שוין גענוג פאקטען אויף ארויסצוטרעטען פאר דער וועלט און בעווייזען ווי ווייט מענשען קענען וועלען חיות רעות געגען אונגליקליכע, אונבעשיצטע מענשען, וועלכע זיינען מיט געוואַלד צו־גענומען געוואָרען פון זייער לאנד און האָבען דאָס אונגליק צו תאבען א שווארצע הויט, האָט זי דאן איהר בוך ארויסגעגעבען.

וועז דער בוך איז ארויס, האָט ער אַנגעמאכט א שרעקליכען שטורם אין דער נאנצער וועלט. מען האָט געוואוסט אז יעדער וואָרט איז אמת, אָבוואָהל אזעלכע שרעקליכע פאקטען, ווי אין איהם וועלען געבראכט, זיינען געווען קוים גלויבליך. מיט וועלכער היץ דער בוך איז געכאפט ג־ע־וואָרען, ווייזט דער פאקט, אז אין עטליכע טעג זיינען איבער צהען טויזענד

ביכער פערקויפט געווארען און איבער דריי הונדערט טויזענד אין א יאהר. אכט גרויסע דרוק מאשינען האבען געארבייט טאג און נאכט און האבען קוים געקענט נאכקומען דעם פערלאנג פון די ביכער. אין א פאאר יאהר איז ער איבערזעצט געווארען אין נייניצעהן שפראכען און פינף מיליאן עקזעמפלארען זיינען פערקויפט געווארען. אזא גרויס פערברייטונג האט נאך קיין בוך ניט עררייכט.

די ווירקונג פון דעם בוך איז געווען אזוי ווי דער גליהען פון א פייער'ל אונטער א וואלד מיט טרוקענע האלץ. דער הימל האט געגליהט מיט די שטורמישע געפיהלען, וועלכע האבען געשוועבט איבעראל און זיינען זאגאר אריבער דעם גרויסען אקעאן, ביז עס האט געשיינט, אז די גאנצע וועלט האט מעהר ניט געהערט ווי נור ארום דעם בוך

אָנקעל טאָם'ס קעבין

דער געפיהל געגען שקלאווערי, אז שקלאווערי זאל אבגעשאפט ווערען איז שוין לאנג געווען אין אמעריקא, און פיעלע גרויסע מענער זיינען אויפגעטרעטען געגען דעם, אבער די פיהרער פון די שקלאווען שטאטען אין די סאוטה זיינען געווען זעהר מעכטיג און עס איז געווען שווער עטוואס אויסצופיהרען; אויסער דעם האבען זיי געהאט א גרויסע מאכט אין דעם קאנגרעס פון די פעראייניגטע שטאטען.

עס פערשטעהט זיך פון זעלבסט, אז ווען „אנקעל טאם'ס קעבין" איז ארוים אין דער וועלט און האט אויפגערודערט אלע נאציאנען, האבען די פערטהיידיגער פון דער שקלאווען סיסטעם, וועלכע זיינען דאמאלס געווען אין פולער מאכט, ניט געשווינגען און האבען געטהאן אלעס מעגליכע אפ־צושוואכען די שרעקליכע שילדערונג אין דעם בוך, זיי זיינען אויף דער פערפאסערין ארויפגעפאלען מיט זלזולים און פערלייומדונגען, אז די בילדער וועלכע זי האט געמאהלען זיינען פאלשע און אויסגעטראכטע, און זיינען נאר קיין מאל ניט פארגעקומען. די פאליטיקער און זייערע גלחים האבען זי פערדאמט, און אין פערשיעדענע סאוטה שטאטען האט מען דאס בוך פערבאטען צו פערקויפען.

איהר ענטפער צו איהרע אנגרייפער פערנעהמט א גאנצען בוך מיט פאקטען פון פערשיעדענע געריכטען און געזעץ־ביכער, מיט וועלכע זי אי־בערצייגט אז אלעס וואס זי האט געשריעבען האבען אין דער ווירקליכקייט פאסירט. דיעזע אלע פאקטען זיינען איהר געשיקט געווארען פון אדוא־קאטען און ריכטער, וועלכע זיינען געווען געגען שקלאווערי און האבען פאר איהר אויסגעזוכט דעם בעסטען מאטעריאל אויסצופיהרען איהר צוועק.

א וועלט מיט מענשען איז איהר געשטאנען צו הילף מיט ראטה און טהאט און דאס האט איהר געהאלפען צו מאכען איהר בוך ניט נאר פאר איין אינטערעסאנטע און הערצרייסענדע ערצעהלונג, זאנדערן פאר א

פּייערדינגען רוט נעגען א סיסטעמע, וועלכע מען האָט שוין מעהר ניט נע־קענט פערטראָגען.

א יאָהר שפּעטער נאָכדעם ווי עס איז ערשינענען דאָס בוך

אָנקעל טאָם׳ס קעבין

איז אייבערהעם לינקאָלן ערוועהלט געוואָרען אלס פרעזידענט פון די פער־איניגטע שטאָטען, און ער האָט ארויסגעלאָזען א פראָקלאָמאציאָן אפּצו־שאפען די שקלאָווריי, און וועז דאָס איז געוואָרען א נעזעץ, איז גלייך ענטשטאַנען דער בירגער־קריעג, צווישען די נאָרטה און סאוטה שטאַטען.

א הייליגע בעגייסטערונג האָט דאן ארומגענומען די איינוואָהנער פון דער נאָרטה, יעדער איינער איז געווען בערייט זיין לעבען אוועקצוגעבען פיר די בעפרייהונג פון די שקלאָווען, מוטערס האָבען זייערע קינדער ארויסגע־שיקט, פרויען זייערע מענער, כלות זייערע חתנים אין קאמפף פאר די בע־פרייאונג פון די נעגערס און נעגען מענשען־שקלאָווריי.

דיעזער שרעקליכער ברודער־קריעג האָט נעדויערט איבער פיער יאָהר, איבער א מיליאָן מענשען לעבענס זיינען פערלאָרען גענאַנגען און די לאנד איז כמעט פערוויסטעט געוואָרען, אָבער די פערפלוכטע שקלאָווריי איז אָפּגעשאפט געוואָרען.

און דאָס אלעס האָט פּראָוזאכט מיסעס סטאָו מיט איהר בוך

אָנקעל טאָם׳ס קעבין

אין וועלכען זי האָט ענטדעקט פיר דער גאנצער וועלט די מערדעריייען און שוידערליכע פיינישונגען, וועלכע זיינען בעגאנגען געוואָרען צו די שקלאָווען.

מיסעס סטאָו איז געוואָרען בעריהמט איבער דער גאנצער וועלט, און איהר נאָמען ווערט עד היום דערמאָנט מיט גרוים עהרע און ווירדע ביי אלע מענשען, וועלכע ליעבען פרייהייט, גלייכהייט און בריידערליכקייט.

די אידישע איבערזעצונג פון אָנקעל טאָם׳ס קעבין איז ארויסגעגעבען געוואָרען אין א פּראַכט־אויסגאבע. א גרויסע צאהל בילדער קומען אין בוך אריין, וועלכע שטעלען פאָר די פערזאָנען און די סצענעס, וועלכע ווערען דאָרטען נעשילדערט, און דאָס מאכט דעם בוך אויסערגעוועהנליך רייך און שעהן.

א פּראכט־אויסגאבע פון „אָנקעל טאָם׳ס קעבין" אין אנדערע שפּרא־כען קאָסט ניט וועניגער ווי 2 דאָלאר. אונזער פּרייז פיר א פּראכט־אויסגאבע אין אידיש איז

בלויז 75 סענט

(מיט עקספּרעס צו שיקען, 25 סענט עקסטרא).

HEBREW PUBLISHING COMPANY

83-85 Canal St. New York.

ספריה עממית בטורונטו
יידישע
פאלקס ביבליאטעק
טאראנטע
JEWISH PUBLIC LIBRARY, TORONTO

#1450

2547 DEC 3 '84

#1450

DEC 3 '84
AUG 15 '87